ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Д О П О В І Д Ь

ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

за 2014 рік

м.Ужгород – 2015

ЗМІСТ

Вступне слово 5

1 Загальні відомості 6

1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території 6

1.2 Соціальний та економічний розвиток країни 8

2 Атмосферне повітря 9

2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 9

2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами 10

2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах 12

2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 17

2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря 18

2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах 19

2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 25

2.5 Використання озоноруйнівних речовин 26

2.6 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 28

2.7 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря 35

3 Зміна клімату 36

3.1. Тенденції зміни клімату 36

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 41

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату 41

4 Водні ресурси 42

4.1 Водні ресурси та їх використання 42

4.1.1 Загальна характеристика 42

4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіонів 43

4.1.3 Водокористування та водовідведення 45

4.2 Забруднення поверхневих вод 48

4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 48

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 49

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод 52

4.3 Якість поверхневих вод 52

4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками 52

4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів 56

4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 56

4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод 57

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення 58

4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів 59

5 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі 67

5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі 67

5.1.1 Загальна характеристика 67

5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття 67

5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття 68

5.1.4 Формування національної екомережі 69

5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами 69

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу 70

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу 70

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів 70

5.2.3 Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів 73

5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги 73

України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
5.2.5 Адвентивні види рослин 74
5.2.6 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень 76
5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду 77
5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу 79
5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу 79
5.3.2 Стан та ведення мисливського та рибного господарств 79
5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів 80
5.3.4 Інвазивні види тварин 88
5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу 90
5.4 Природоохоронні території та об'єкти 91
5.4.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду 91
5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення 94
5.4.3 Біосферні резервати та об'єкт Всесвітньої природної спадщини 95
5.5 Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон 101
5.6 Туризм 102
6 Земельні ресурси і ґрунти 105
6.1 Структура та використання земельних ресурсів 105
6.1.1 Структура та динаміка змін земельного фонду 106
6.1.2 Господарська освоєність земельних угідь 106
6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси 107
6.3 Стан і якість ґрунтів 108
6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення 108
6.3.2 Забруднення ґрунтів 109
6.3.3. Деградація ґрунтів 111
6.4 Оптимізація використання та охорона земель 112
7 Надра 119
7.1. Мінерально-сировинна база 119
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази 120
7.2. Система моніторингу геологічного середовища 122
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість 131
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси 131
7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр 131
7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр 133
8 Відходи 133
8.1 Структура утворення та накопичення відходів 133
8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення) 135
8.3 Використання відходів як вторинної сировини 138
8.4 Транскордонне перевезення відходів 138
8.5 Державне регулювання в сфері поводження з відходами 138
9 Екологічна безпека 140
9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки 140
9.2 Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку 141
9.3 Радіаційна безпека та радіоекологія 145
9.3.1 Радіаційне забруднення територій 145
9.3.2 Радіоактивні відходи 145
10 Промисловість та її вплив на довкілля 146
10.1 Структура та обсяги промислового виробництва 146
10.2 Вплив на довкілля 149
10.2.1 Гірничодобувна промисловість 149
10.2.2 Хімічна та нафтохімічна промисловість 152
10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва 153
11 Сільське господарство та його вплив на довкілля 156

11.1 Тенденції розвитку сільського господарства 156
11.2 Вплив на довкілля 156
11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження 156
11.2.2 Використання пестицидів 157
11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель 158
11.2.4 Тенденції в тваринництві 158
11.3 Органічне сільське господарство 159
12 Енергетика та її вплив на довкілля 159
12.1 Структура виробництва та використання енергії 159
12.2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження 161
12.3 Вплив енергетичної галузі на довкілля 161
12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики 162
13 Транспорт та його вплив на довкілля 166
13.1 Транспортна мережа України 166
13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень 168
13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів 169
13.2 Вплив транспорту на довкілля 169
13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля 173
14 Збалансоване виробництво та споживання 174
14.1 Тенденції та характеристика споживання 174
14.2 Структурна перебудова та екологізація економіки 175
14.3 Впровадження елементів «більш чистого виробництва» 175
14.4 Ефективність використання природних ресурсів. 176
15 Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища 177
15.1 Екологічна політика Закарпаття 177
15.2 Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки 178
15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоох. законодавства 178
15.4 Виконання державних цільових екологічних програм 179
15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища 179
15.6 Державна екологічна експертиза 181
15.7 Економічні засади природокористування 182
15.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності 182
15.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі 183
15.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування 184
15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування 185
15.10 Екологічний аудит 185
15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля 186
15.12 Участь громадськості у процесі прийняття екологічно значущих рішень 192
15.12.1 Діяльність громадських екологічних організацій 192
15.12.2 Діяльність громадських рад, об'єднань, темат. робочих груп і мереж 192
15.13 Екологічна освіта та інформування 192
15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля 194
15.14.1 Європейська та євроатлантична інтеграція 198
15.14.2 Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм /проектів зовнішньої допомоги 198
15.14.3 Двостороннє та багатостороннє співробітництво 198
Висновки 200

ВСТУПНЕ СЛОВО

Регіональну доповідь про стан навколишнього природного середовища підготовлено в Департаменті екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації на основі результатів власної діяльності, даних Головного управління статистики у Закарпатській області, Закарпатської геологорозвідувальної експедиції, Головного управління МНС України у Закарпатській області, Закарпатського обласного центру з гідрометеорології МНС України, Головного управління Держсанепідемслужби України у Закарпатській області, управління охорони здоров'я облдержадміністрації, Басейнового управління водних ресурсів річки Тиса, Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства, Закарпатського обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції, Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації, Закарпатського обласного управління державної ветеринарної медицини, Головного управління Держземагентства у Закарпатській області, Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації, Ужанського національного природного парку, Національного природного парку "Синевир", Карпатського біосферного заповідника, Національного природного парку "Зачарований край" та інших організацій.

З кожним роком з розвитком вимірювально-дослідних методик і технічного оснащення зростають наші можливості щодо встановлення все нових забруднень довкілля. Узгодження методик досліджень, застосування все нових приладів і методів ідентифікації дозволяють все докладніше оцінювати стан довкілля. Отримувана на основі моніторингових досліджень інформація дозволяє здійснювати заходи, скеровані на підтримку навколишнього природного середовища у доброму стані чи ефективної інтервенції у разі необхідності.

У регіональній доповіді за 2014 рік надано не лише поточну інформацію, а й оцінку ситуації за останні кілька років.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території Закарпаття

Закарпатська область, яку часто називають коротко Закарпаття – одна з наймолодших областей України. Як адміністративно-територіальна одиниця вона утворена і входить до її складу з 22 січня 1946 року. За територіально-адміністративним поділом включає 13 районів, 5 міст обласного підпорядкування, 11 міських, 19 селищних та 307 сільських рад. Обласний центр - м.Ужгород.

Область розташована на крайньому заході України. Вона межує з Львівською та Івано-Франківською областями, а також із чотирма державами Європейського Союзу. Кордон області більшою ділянкою співпадає з державним кордоном України (загальною протяжністю 467,3 км), у тому числі з Польщею – 33,4 км, Словаччиною – 98,5 км, Угорщиною – 130,0 км та Румунією – 205,4 км. Унікальні географічне та геополітичне розташування області в центрі Європи та вагомий природно-ресурсний і історико-культурний потенціал – сприяють розвитку рекреаційно-туристичної галузі.

Площа області становить 12,8 тис.км^2 (2,1% території України). Закарпатська область є унікальною екологічною системою заходу України з різноманітним рельєфом та кліматичними умовами, що зумовлені вертикальною поясністю та різноманітністю ландшафтів. Її територія з півночі захищена Карпатським хребтом, з північного заходу – Татрами, з півдня –

західними Румунськими горами і Мараморошським масивом. З іншими областями країни Закарпаття з'єднують Яблонецький, Вишківський, Ужоцький, Верецький та Воловецький перевали висотою від 931 до 1614 м.н. р.м..

Близько двох третин території Закарпаття займають гори з найвищою горою України (г.Говерла, 2061 м. н.р.м.). Область розташована на південно-західних схилах Українських Карпат (Східні Карпати) і на прилеглій до них Закарпатській низовині, яка є частиною Середньо-дунайської низовини. Гірська частина області включає три групи асиметричних хребтів з більш похилими південно-західними схилами, які прорізані численними долинами гірських річок. У центрі – ланцюг Полонинських гір з плоскими вершинами – полонинами, які вкриті гірськими луками і частково використовуються як пасовища. Найбільші полонини: Рівна, Красна, Боржава, Свидовець та ін.

Територія області є водозбірним басейном р.Тиса, яка є притокою р.Дунай. Усі річки та потічки, які формуються по долинах і ущелинах гір, а їх на Закарпатті понад 9 тисяч, є її притоками. Найбільші з них – це річки Тересва, Теребля, Ріка, Боржава, Латориця і Уж. Дві останні впадають у р.Бодрог уже на території Словаччини, яка в подальшому впадає в р.Тиса. Водний режим річок є дуже змінним. Він залежить від погодно-кліматичних умов і тісно пов'язаний зі станом лісів Українських Карпат.

Озер у Закарпатті мало. Однак значна їх частина – це цікаві гірські озера. Найбільшим є Синевирське озеро з площею близько 7 га, середньою глибиною 15-16 м. Воно розташоване на висоті 989 м. н. р.м. і є дуже популярним туристичним об'єктом.

Закарпаття багате на різноманітні корисні копалини. Розвідано близько 220 родовищ, в яких наявні 30 матеріалів, що мають промислове значення, Це: кольорові, рідкісні та дорогоцінні метали (золото, срібло, ртуть, германій, цинк, свинець та ін.), неметали (барит, цеоліт, бентоніт, доломіт, алуніт), сіль, вугілля, газ, будівельні матеріали (мармур, базальт, андезит, керамзит, перліт і ін.), мінеральні і термальні води. Формування більшості родовищ корисних копалин пов'язано з останнім геологічним етапом розвитку Карпат (вулканічні формування). Однак наявні також формування кристалічних сланців, мармурів, кварцитів тощо, які розміщені на великих глибинах, а в Мароморському кристалічному масиві виходять на денну поверхню (Рахівський район). Їх утворення відбулося на початковому етапі формування гір (230-240 млн.років тому).

Клімат Закарпаття є помірно континентальним з достатнім і надлишковим зволоженням, нестійкою весною, не дуже спекотним літом, теплою осінню і м'якою зимою. Середньорічна швидкість вітру у різних місцях становить 1,2-2,4 м/с. Максимальна швидкість, яка зареєстрована в районі міст Хуст і Міжгір'я та на полонинах досягає близько 40 м/с. Середньомісячна багаторічна температура січня у горах становить -7,8°С, тоді як у низині (м.Ужгород) тільки -3,1°С, а влітку 11-14°С у високогір'ї і 20-21°С на низині. В залежності від висотного місцеположення території змінюється кількість опадів. Середньорічні опади в низинній зоні становлять 600-800 мм, а в горах – 1000-1500 мм (у рік високої водності до 2500 мм).

1.2 Соціальний та економічний розвиток країни

Діяльність місцевих органів виконавчої влади упродовж 2014 року було спрямовано на економічне зростання та поліпшення життєвого рівня населення.

За підсумками 2014 року промисловими підприємствами області реалізовано промислової продукції на суму 9675,9 млн.грн. Індекс промислового виробництва в області у грудні п.р. порівняно з попереднім місяцем становив 89,8%, а з груднем минулого року – 114,2%.

У 2014р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, за попередніми даними, порівняно з 2013р. склав 101,6%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 112,4%, тоді, як у господарствах населення – 101,0%.

За 2014р. підприємствами транспорту перевезено 5,0 млн.т вантажів, що на 1,3% більше, ніж за 2013р. Вантажооборот склав 7122,0 млн.ткм і зріс порівняно з 2013р. на 5,3%. Послугами пасажирського транспорту скористалися 49,5 млн. пасажирів, що склало 95,3% від обсягів перевезень пасажирів у 2013р. Пасажирооборот за цей період досяг 1315,2 млн.пас.км і зменшився порівняно з 2013р. на 0,4%.

Обсяг експорту зовнішньої торгівлі товарами за січень– листопад 2014р. становив 1292,0 млн.дол. США, імпорту – 1629,3 млн.дол. США. Порівняно з січнем– листопадом 2013р. обсяги експорту та імпорту товарів склали, відповідно, 107,2% та 85,8%.

Оборот роздрібної торгівлі, що включає роздрібний товарооборот торгової мережі підприємств-юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і продаж на ринках за 2014р., за розрахунками, склав 20200,4 млн.грн., що у порівнянних цінах на 1,4% менше, ніж за 2013р.

Індекс споживчих цін (інфляції) по області у грудні п.р. порівняно з листопадом п.р. зафіксовано на рівні 102,7%, по країні – 103,0%. По відношенню до грудня 2013р. індекс інфляції склав по області 125,7%, по країні – 124,9%.

Середній розмір номінальної заробітної плати штатного працівника у січні – листопаді 2014р. склав 2691 грн. і зріс порівняно з відповідним періодом минулого року на 6,7%.

Загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати зменшилася наполовину порівняно з початком 2014р., однак протягом листопада п.р. зросла – на 3,8% і станом на 1 грудня п.р. склала 4133,5 тис.грн. У структурі загальної суми невиплаченої заробітної плати 84,2% припало на економічно активні підприємства.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області порівняно з попереднім місяцем зріс на 0,1 в.п. і на кінець грудня 2014р. становив 1,3% чисельності постійного населення працездатного віку.

На 1 грудня 2014р. в області, за оцінкою, проживало 1259,7 тис. осіб. Упродовж січня–листопада п.р. чисельність наявного населення зросла на 2841 особу за рахунок природного приросту.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Протягом 2014 року відбулися позитивні зміни у зменшенні викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. Обсяги забруднюючих речовин, які надійшли у повітряний басейн у 2014 році від стаціонарних джерел забруднення, за даними Головного управління статистики, зменшилися в порівнянні з 2013 роком на 49,4% і складають 3,9 тис.тонн проти 7,7 тис.тонн у 2013 році. Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин 68,6% складають речовини, що належать до парникових газів, зокрема, метан та оксиди азоту. Крім того, 128,0 тис.т становлять обсяги викидів діоксиду вуглецю.

Із загального обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря найбільше забруднень припадає на:

- м.Ужгород – 30,96%;
- Ужгородський район – 29,13%;
- Свалявський район – 13,09%;
- Воловецький район – 6,38%;
- м.Мукачеве – 6,08%.
- Перечинський район – 5,63%;
- Хустський район – 3,08%

Районами з найбільш чистим повітрям є:

- Тячівський район – 1,63%;
- Рахівський район – 1,21%;
- Іршавський район – 0,24%;
- Великоберезнянський район – 0,06%;
- Міжгірський район – 0,001%;

В середньому по області одним підприємством у 2014 році було викинуто в атмосферу 38,0 т шкідливих речовин. Щільність викидів на один квадратний кілометр території, порівняно з попереднім роком, зменшилась на 0,3 т (в 2013 році на один км^2 припадало 0,6 т, а у 2014 році 0,3 т).

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря відбулось за рахунок основних забруднювачів атмосферного повітря в регіоні ВАТ «Закарпатгаз» та магістральних газопроводів УМГ ”Прикарпаттрансгаз” Закарпатського обласного лінійного виробничого управління магістральних газопроводів, конкретніше від кількості об’ємів перекачаного цими підприємствами газу, а також заходів, які вживаються Департаментом екології та природних ресурсів Закарпатської облдержадміністрації по нормуванню та регулюванню обсягів шкідливих викидів забруднюючих речовин до забруднювачів атмосферного повітря.

Показники викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення характеризуються даними економічної та промислової діяльності, видами викидів, а також у розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Дані охоплюють 2014р. у порівнянні з 2013р. та представлені в табл.. 2.1.1. - 2.1.2.

Таблиця 2.1.1.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2014 році

№ з/п	Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т.
			т	у % до 2013 р.	
1	Усі види економічної діяльності	102	3878,8	50,7	38,0
1.1.	добувна промисловість	10	131,7	114,8	13,2
1.2.	переробна промисловість	35	548,7	114,6	15,7
1.3.	діяльність транспорту та зв'язку	7	1868,4	68,6	266,9
1.4.	будівництво	2	0,2	0,5	0,1
1.5.	лісове господарство та пов'язані з ним послуги	3	11,0	100,2	3,7
1.9.	виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	4	1113,3	27,5	278,3

Таблиця 2.1.2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2014 році

	Всього, т	Обсяги викидів у 2014р. до 2013р., %	Збільшення/ зменшення(-) проти січня грудня 2012 р,	Розподіл обсягів викидів, %
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	3878,8	50,7	-3779,1	100,0
м.УЖГОРОД (міськрада)	1200,7	345,1	852,8	31,0
м.БЕРЕГОВЕ (міськрада)	0,0	0,0	-137,2	0,0
м.МУКАЧЕВЕ (міськрада)	235,7	52,2	-216,2	6,1
м.ХУСТ (міськрада)	16,6	51,6	-15,6	0,4
м.ЧОП (міськрада)	28,0	30,2	-64,7	0,7
БЕРЕГІВСЬКИЙ РАЙОН	12,8	6,5	-185	0,3
ВЕЛИКОБЕРЕЗНЯНСЬКИЙ РАЙОН	2,2	30,6	-5	0,1
ВИНОГРАДІВСЬКИЙ РАЙОН	32,2	2,2	-1402,7	0,8
ВОЛОВЕЦЬКИЙ РАЙОН	247,3	167,8	99,9	6,4
ІРШАВСЬКИЙ РАЙОН	9,4	159,3	3,5	0,2
МІЖГІРСЬКИЙ РАЙОН	0,0	0,0	-132,3	0,0
МУКАЧІВСЬКИЙ РАЙОН	8,4	2,3	-356	0,2
ПЕРЕЧИНСЬКИЙ РАЙОН	218,3	63,0	-128	5,6
РАХІВСЬКИЙ РАЙОН	46,8	83,0	-9,6	1,2
СВАЛЯВСЬКИЙ РАЙОН	507,6	22,7	-1729,9	13,1
ТЯЧІВСЬКИЙ РАЙОН	63,3	103,8	2,3	1,6
УЖГОРОДСЬКИЙ РАЙОН	1130,0	76,5	-346,9	29,1
ХУСТСЬКИЙ РАЙОН	119,5	93,4	-8,5	3,1

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Об'єми викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення на душу населення в порівнянні з 2013 роком зменшилися (з 6,1 кг до 3,1 кг).

Сумарні викиди по Закарпатській області зменшились на 8,6 тис. т, (12,5 %), так в 2014 році викиди склали 60,5 тис. т, в т.ч. від стаціонарних джерел 3,9 тис. т, (6,4 % від всього обсягу викидів), і пересувних джерел 56,6 тис. т, (93,6 %).

Показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення та всіма видами автотранспорту представлені в таблиці 2.1.1.1. та рис. 2.1.1.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам за шість останніх років наведені в таблиці 2.1.2.1. та рис. 2.1.2.1.

Головними причинами забруднення атмосферного повітря є кількість перекачаного газу, застаріле технічне обладнання, профілактичні ремонтні роботи на компресорних станціях. Неефективна робота застарілого газоочисного обладнання спостерігається на асфальтобетонних заводах Закарпатського облавтодору, потужних котельнях Мукачівських, Берегівських, Виноградівських, Хустських тепломереж. Також погано оснащені золоуловлювачами котельні Мінтранспорту і зв'язку України.

Значно краще облаштовані пилогазоочисним обладнанням підприємства з іноземним капіталом, а саме : Ужгородська філія ТзОВ "ЕНО-Меблі", СП "Фішер-Мукачево", ТзОВ "Ено-Меблі" м Мукачево, ТзОВ "Ено-Довге", ТзОВ "Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед", ПрАТ "Єврокар", ТзОВ "Ядзакі Україна" та ТзОВ "Атлант" м. Хуст.

Головним забруднювачем атмосферного повітря Закарпатської області продовжує і надалі залишатися автотранспорт, викиди від якого в 2014 році склали 93,6 % від загального обсягу викидів. За останні роки значно виросла кількість автомобільного транспорту, відмічається ріст автозаправних станцій, що є вагомим джерелом у забрудненні атмосферного повітря.

Таблиця 2.1.1.1.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Роки	*Викиди в атмосферне повітря, тис.т.*			*Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг*	*Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг*
	Всього	*у тому числі*			
		стаціонарними джерелами	*пересувними джерелами*		
2000	40,7	7,7	33,0	3192,0	32,6
2005	65,9	26,6	39,3	5167,4	52,9
2006	88,2	25,6	62,6	6916,0	70,8
2007	88,2	22,9	65,3	6916,0	70,8
2008	91,4	23,2	68,2	7161,5	73,3
2009	87,6	21,4	66,2	6871,2	70,3
2010	87,3	17,6	69,7	6820,3	70,0
2011	89,4	17,2	72,2	7009,8	71,6
2012	72,1	8,1	64,0	6000,1	57,5
2013	69,1	7,7	61,4	5421,5	55,1
2014	60,5	3,9	56,6	4744,7	48,1

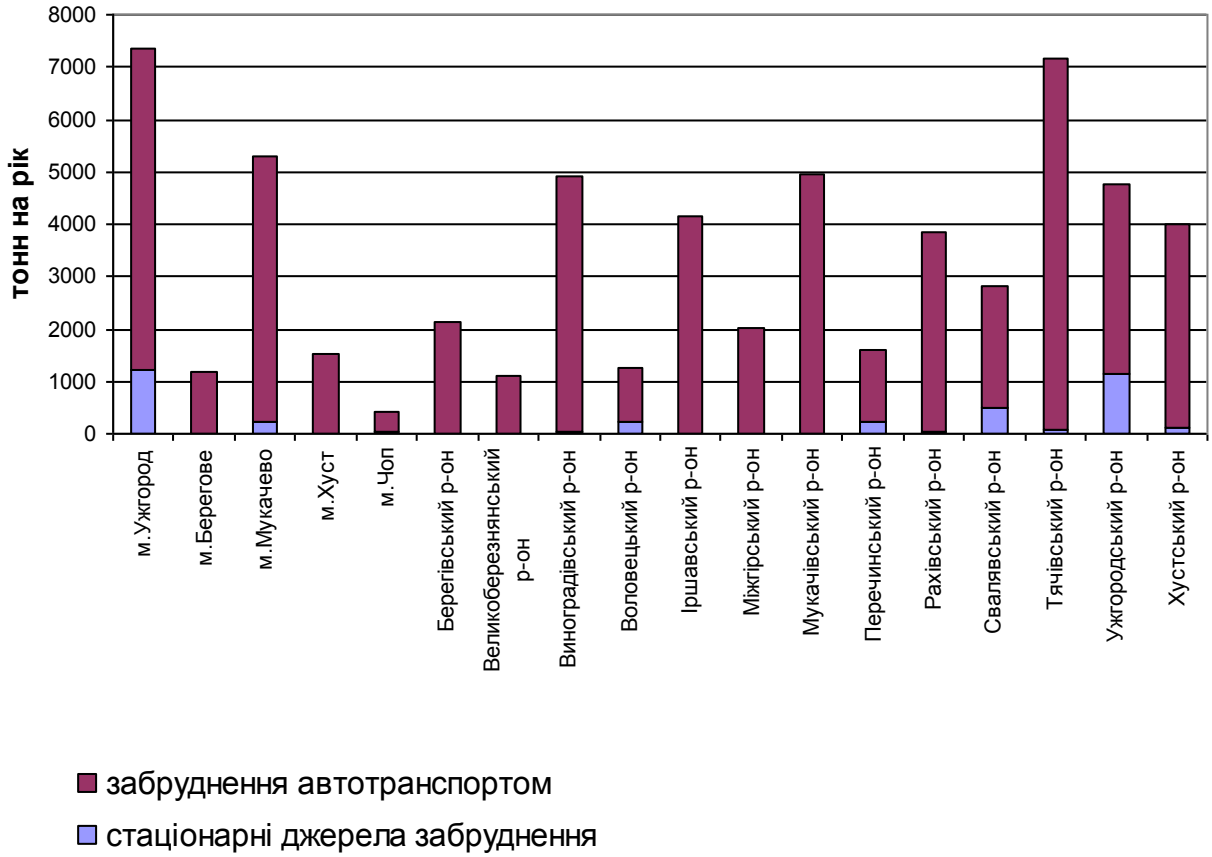

Рис.2.1.1.1. Показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря в Закарпатській області за 2014 рік

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах

В загальному викиди найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2014 року порівняно з 2013 роком зменшились. Викиди твердих речовин пилу в порівнянні з попереднім роком зменшились на 15,1%. Викиди оксидів азоту в атмосферне повітря зменшились на 26,3%. Викиди діоксиду сірки в атмосферне повітря зменшились на 52,5%. Також зменшились викиди оксиду вуглецю на 32,9 % та діоксиду вуглецю на 50,0 %.

Динаміка та обсяги викидів стаціонарними та пересувними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах представлені в табл.. 2.1.2.1. - 2.1.2.5. та рис. 2.1.2.1.-2.1.2.2

Таблиця 2.1.2.1.

Викиди окремих забруднюючих речовин і діоксиду вуглецю в атмосферне повітря у 2014 році

Назва забруднюючої речовини	**2012 рік**	**2013 рік**	**2014 рік**
1	2	3	4
1. Викиди забруднюючих речовин, усього, тис. т	**72,1**	**69,141**	**60,509**
у тому числі від:			
1.1. стаціонарних джерел:	**8,1**	**7,658**	**3,879**
метали та їх сполуки	0,005	0,028	0,002
стійкі органічні забруднювачі	0,001	0,000	0,001
оксид вуглецю	1,096	1,199	0,805

діоксид та інші сполуки сірки	0,031	0,026	0,014
оксиди азоту	0,928	0,971	0,715
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	0,337	0,232	0,195
леткі органічні сполуки	0,130	0,000	0,201
1.2. пересувних джерел:	**64,0**	**61,483**	**56,630**
сірчистий ангідрид	0,816	0,821	0,785
оксиди азоту	7,578	0,048	0,045
оксид вуглецю	47,201	45,177	41,451
вуглеводні	0,198	0,190	0,175
леткі органічні сполуки	7,087	6,709	6,100
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	1,093	1,111	1,074
2. Парникові гази, усього, млн. т CO2 – екв.	1,077	1,100	0,900

Таблиця 2.1.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис.т

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Всього,	22,9	23,2	21,4	17,6	17,2	8,1	7,7	3,87
м.Ужгород	1,6	1,7	1,4	0,4	1,1	0,6	0,3	1,20
м.Берегово	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,1	0,1	0,00
м.Мукачево	1,6	1,6	1,6	1,5	0,6	0,5	0,5	0,24
м.Хуст	0,4	0,4	0,6	0,3	0,4	0,1	0,03	0,02
м.Чоп	0,3	0,2	0,3	0,1	0,3	0,1	0,1	0,03
Берегівський	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,1	0,2	0,01
Великоберезнянський	0,1	0,1	0,04	0,03	0,05	0,0	0,01	0,00
Виноградівський	3,1	3,2	3,2	2,8	2,2	0,7	1,4	0,03
Воловецький	1,8	1,6	1,1	0,5	0,7	0,2	0,1	0,25
Іршавський	2,5	2,5	2,5	2,2	2,0	1,3	0,01	0,00
Міжгірський	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,00
Мукачівський	0,1	0,1	0,04	0,02	0,57	0,5	0,4	0,00
Перечинський	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,3	0,3	0,22
Рахівський	0,2	0,2	0,3	0,3	0,1	0,0	0,1	0,05
Свалявський	1,7	2,0	1,6	1,7	1,7	1,1	2,2	0,51
Тячівський	2,1	2,0	2,0	2,4	2,2	0,6	0,1	0,06
Ужгородський	2,3	2,3	2,0	1,1	1,8	1,1	1,5	1,13
Хустський	2,8	2,9	2,6	2,4	2,0	0,5	0,1	0,12

Рис.2.1.2.1. Динаміка обсягу викидів забруднюючих речовин в Закарпатській області

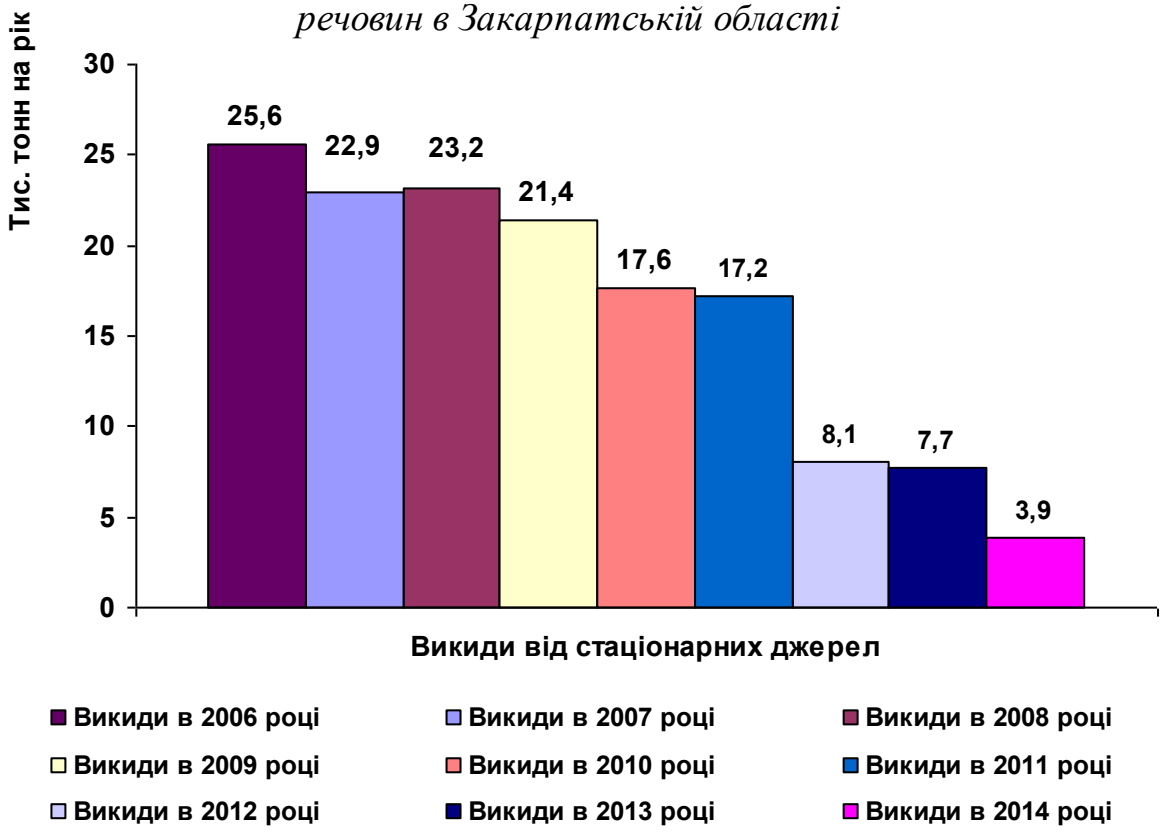

Таблиця 2.1.2.2. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах(пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. тонн

Населені пункти	2010 р.					2011 р.					2012 р.					2013 р.					2014 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м.Ужгород	0,01	0,01	0,02	1,07	0,08	0,02	0,02	0,02	0,04	0,10	0,58	0,05	0,01	–	0,02	0,35	0,04	0,01	0,02	1,20	1,20	0,02	0,01	0,02	0,02
м.Берегово	0,00	0,00	0,00	0,48	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,11	0,00	0,01	–	0,00	0,14	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
м.Мукачево	0,00	0,00	0,04	0,57	0,07	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00	0,51	0,05	–	0,00	0,03	0,45	0,04	–	–	0,00	0,24	0,03	0,00	0,05	0,08
м.Хуст	0,00	0,01	0,02	0,39	0,01	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,14	0,01	0,00	0,00	0,01	0,03	0,00	0,00	0,00	0,04	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
м.Чоп	0,00	0,00	0,00	0,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,09	0,00	0,00	–	0,00	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00
Берегівський	-	0,00	0,00	0,51	0,01	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,14	0,01	–	0,00	0,00	0,20	0,00	–	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Великоберезнянський	0,00	0,00	0,01	0,05	0,03	0,01	0,00	0,00	0,03	0,01	0,02	0,02	0,00	–	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Виноградівський	0,02	0,01	0,02	2,19	0,13	0,01	0,01	0,03	0,01	0,01	0,73	0,09	0,00	0,00	0,02	1,43	0,02	0,00	0,00	0,01	0,03	0,02	0,00	0,00	0,01
Воловецький	0,00	0,19	0,08	0,70	0,03	-	0,31	0,12	0,00	0,60	0,20	0,02	–	0,00	0,02	0,15	0,02	–	0,02	0,01	0,25	0,01	0,00	0,02	0,01
Іршавський	0,00	0,00	0,01	2,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	1,26	0,01	–	–	0,00	0,01	0,00	–	0,00	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Міжгірський	-	-	-	0,18	-	-	-	-	0,00	0,00	0,17	-	–	–	–	0,13	–	–	–	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Мукачівський	-	0,00	0,00	0,57	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,49	0,01	0,00	–	0,00	0,36	0,01	0,00	0,00	–	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Перечинський	0,00	0,05	0,07	0,49	0,03	0,00	0,05	0,09	0,00	0,05	0,31	0,02	–	0,00	0,09	0,35	0,02	–	0,05	0,00	0,22	0,04	0,00	0,08	0,08
Рахівський	0,00	0,03	0,05	0,07	0,05	0,00	0,00	0,01	0,01	0,02	0,05	0,04	–	0,00	0,01	0,06	0,04	0,00	0,00	0,09	0,05	0,01	0,00	0,00	0,03
Свалявський	-	0,31	0,27	1,69	0,01	-	0,29	0,28	0,00	0,30	1,13	0,01	–	0,00	0,38	2,24	0,01	–	0,43	0,01	0,51	0,01	0,00	0,13	0,15
Тячівський	-	0,00	0,00	2,20	0,00	-	0,00	0,00	0,01	0,00	0,58	0,00	–	–	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,39	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00
Ужгородський	0,00	0,32	0,47	1,77	0,03	0,00	0,46	0,60	0,01	0,40	1,12	0,02	0,00	0,00	0,52	1,48	0,01	–	0,44	0,00	1,13	0,02	0,00	0,40	0,44
Хустський	-	0,13	0,03	1,97	0,00	-	0,10	0,03	0,00	0,30	0,48	0,00	–	0,00	0,01	0,13	–	0,00	0,00	0,58	0,12	0,00	0,00	0,00	0,00
Разом по області	**0,03**	**1,06**	**1,09**	**17,2**	**0,49**	**0,05**	**1,25**	**1,24**	**0,15**	**1,82**	**8,10**	**0,34**	**0,02**	**0,02**	**1,10**	**7,66**	**0,23**	**0,02**	**0,97**	**1,20**	**3,88**	**0,20**	**0,01**	**0,71**	**0,81**

Таблиця 2.1.2.3.

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районам та містам області у 2013 р. (тонн)

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2014р. проти 2013р., т	Обсяги викидів у 2014р. до 2013р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2014р.	у 2013р.			
По області	3878,8	7657,9	-3779,1	50,7	38,0
м.Ужгород	1200,7	347,9	852,8	345,1	57,2
м.Берегово	0,0	137,2	-137,2	0,0	0,0
м.Мукачево	235,7	451,9	-216,2	52,2	13,9
м.Хуст	16,6	32,2	-15,6	51,6	2,8
м.Чоп	28,0	92,7	-64,7	30,2	28,0
Берегівський	12,8	197,8	-185	6,5	3,2
Великоберезнянський	2,2	7,2	-5	30,6	1,1
Виноградівський	32,2	1434,9	-1402,7	2,2	3,2
Воловецький	247,3	147,4	99,9	167,8	123,6
Іршавський	9,4	5,9	3,5	159,3	2,4
Міжгірський	0,0	132,3	-132,3	0,0	0,0
Мукачівський	8,4	364,4	-356	2,3	4,2
Перечинський	218,3	346,3	-128	63,0	54,6
Рахівський	46,8	56,4	-9,6	83,0	2,7
Свалявський	507,6	2237,5	-1729,9	22,7	126,9
Тячівський	63,3	61,0	2,3	103,8	21,1
Ужгородський	1130,0	1476,9	-346,9	76,5	113,0
Хустський	119,5	128,0	-8,5	93,4	59,7

Таблиця 2.1.2.4.

Обсяги викидів забруднюючих речовин (без діоксиду вуглецю) в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за видами у 2014 році

	Обсяги викидів				
	тонн	у % до 2013 р.	у % до підсумку	у розрахунку	
				на 1 особу, кг	на 1 км2 площі області, кг
Усього	3878,8	50,6	100,0	3,1	304,1
у тому числі					
діоксид сірки	13,5	77,1	0,3	0,0	1,1
діоксид азоту	647,1	66,6	16,7	0,5	50,7
оксид азоту	7,9	67,5	0,2	0,0	0,6
оксид вуглецю	805,2	67,2	20,8	0,6	63,1
метан	1945,2	39,0	50,1	1,5	152,5
неметанові леткі органічні сполуки	201,3	128,4	5,2	0,2	15,8
сажа	25,5	38,5	0,7	0,0	2,0

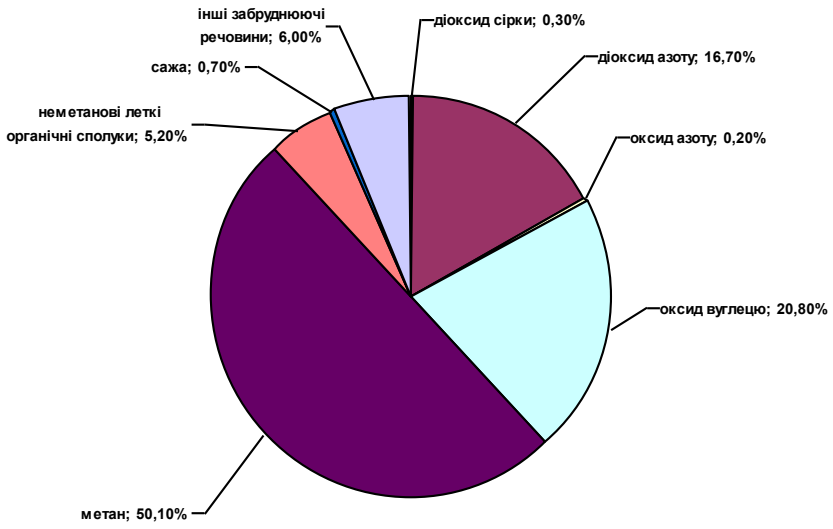

Рис.2.1.2.2. Склад забруднюючих речовин (без діоксиду вуглецю) в атмосфері від стаціонарних джерел забруднення у 2014 році

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Серед підприємств, які здійснюють найбільші викиди в атмосферне повітря в регіоні залишаються ВАТ «Закарпатгаз» та магістральні газопроводи УМГ ”Прикарпаттрансгаз” Закарпатського обласного лінійного виробничого управління магістральних газопроводів, частка викидів від яких в загальному обсязі складає 87,4% або 3,4 тис.тонн (47,5% - підприємства “Прикарпаттрансгаз” та 39,9% - ВАТ “Закарпатгаз”). Отже, зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежить саме від цих підприємств, конкретніше від кількості об’ємів перекачаного цими підприємствами газу та профілактичними ремонтними роботами на компресорних станціях.

Основні забруднювачі атмосферного повітря представлені в табл.. 2.1.3.1. та Рис. 1.4.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності представлені в табл.. 2.1.3.2.

Таблиця 2.1.3.1.

Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, тис. т		Зменшення/-збільшення/+	Причина зменшення/ збільшення
			2014р.	2013р.		
1	Публічне акціонерне товариство "Закарпатгаз"	НАК "Нафтогаз України"	1,55	3,94	-2,39	Зменшення об'ємів перекачки газу
2	Компресорна станція Росош, Закарпатського управління магістральних нафтопроводів	НАК "Нафтогаз України"	1,554	1,24	0,314	Збільшення об'ємів перекачки газу

3	Компресорна станція Ужгород, Закарпатського управління магістральних нафтопроводів	НАК "Нафтогаз України"	0,418	1,17	-0,752	Зменшення об'ємів перекачки газу
4	Газо-вимірювальна станція Берегове, Закарпатського управління магістральних нафтопроводів	НАК "Нафтогаз України"	1,072	0,01	1,06	Збільшення об'ємів перекачки газу
5	Компресорна станція Хуст, Хустського лінійно – виробничого управління магістральних газопроводів "Прикарпаттрансгаз" ДК "Укртрансгаз"	НАК "Нафтогаз України"	0,009	0,08	-0,071	Зменшення об'ємів перекачки газу
6	Компресорна станція Воловець, Хустського лінійно – виробничого управління магістральних газопроводів "Прикарпаттрансгаз" ДК "Укртрансгаз"	НАК "Нафтогаз України"	0,119	0,12	-0,001	Зменшення об'ємів перекачки газу

Таблиця 2.1.3.2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т.
			т	у % до 2013 р.	
1	Усі види економічної діяльності	102	3878,8	50,7	38,0
1.1.	добувна промисловість	10	131,7	114,8	13,2
1.2.	переробна промисловість	35	548,7	114,6	15,7
1.3.	діяльність транспорту та зв'язку	7	1868,4	68,6	266,9
1.4.	будівництво	2	0,2	0,5	0,1
1.5.	лісове господарство та пов’язані з ним послуги	3	11,0	100,2	3,7
1.9.	виробництво та розподі-лення електроенергії, газу та води	4	1113,3	27,5	278,3

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

За даними Закарпатського обласного центру з гідрометеорології, пункти спостереження за забрудненням атмосферного повітря, розташовані тільки в м. Ужгород.

У 2014 році на території Закарпатської області транскордонних забруднень атмосферного повітря не виявлено.

Рис. 1.4. Обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за 2013 рік

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Спостереження за якісним складом атмосферного повітря в Закарпатській області в 2014 році проводився Закарпатським обласним центром з гідрометеорології в м.Ужгороді на 2-ох стаціонарних постах спостереження та Закарпатською обласною санітарно-епідеміологічною станцією точково у населених пунктах області у місцях проживання і відпочинку населення.

Пости спостереження за забрудненням атмосферного повітря в м.Ужгород розташовані:

— ПСЗ № 1 — в адміністративно — житловому районі міста, пр. Свободи, 2;

— ПСЗ № 2 — в промисловому районі, вул. Паризької Комуни, 2.

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводилось по наступним показникам: пил, діоксид сірки, оксид вуглецю, діоксид азоту, оксид азоту, формальдегід, а також розчинні сульфати, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, кадмій, бенз/а/пірен, залізо.

Загальна кількість аналізів атмосферного повітря міста Ужгорода, проведених у 2014 році, склала 10764. Аналізи проб виконувались згідно РД 52.04.186-89 «Руководство по контролю загрязнения атмосферы», Москва, Гидрометиздат, 1991 р, чинність якого продовжено до 01.09.2017 р. (Наказ МНС України від 20.08.2012 р. за №1128 «Про затвердження Переліку галузевих стандартів і прирівняних до них інших нормативних документів колишнього СРСР, які будуть використовуватися в гідрометеорологічній діяльності до 01.09.2017»).

Протягом 2014 року суттєвих змін концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі не спостерігалось. Індекс забруднення атмосферного повітря Ужгорода п'ятьма основними забруднюючими речовинами в 2014 році склав 7,98 (в 2013 році – 8,99). У порівнянні із 2013 роком, зріс індекс забруднення атмосферного повітря міста домішками пилу, оксиду та діоксиду азоту; забруднення формальдегідом та оксидом вуглецю зменшилось.

ВЗ (ВЗ або високе забруднення – перевищення максимальної разової гранично допустимої концентрації в 5 і більше разів) та ЕВЗ (ЕВЗ або екстремально високе забруднення – перевищення максимальної разової гранично допустимої концентрації в 10 і більше разів) атмосферного повітря у звітному році не спостерігалось.

Перевищення максимальної разової гранично допустимої концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі виявлено при аналізі проб на діоксид азоту, формальдегід, оксид азоту та пил. Концентрація інших домішок забруднюючих речовин в повітрі була нижчою ГДК $_{м. р.}$.

Перевищення середньомісячної концентрації забруднюючих речовин, у порівнянні із середньодобовою гранично допустимою концентрацією, виявлено для формальдегіду, діоксиду та оксиду азоту, оксиду вуглецю. Графіки зміни середньомісячної концентрації (в кратності ГДК $_{с. д.}$) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста протягом 2014 року приводяться на рис. 2.3.1.-2.3.2.

Індекс забруднення атмосферного повітря окремою домішкою розраховується за формулою: $I_i = (q_i / ГДК_{сер.-доб.})^{Ci}$, де і - домішка, q_i- середньомісячна концентрація домішки, $ГДК_{сер.-доб}$ – середньодобова гранично допустима концентрація, c_i – константа, що враховує ступінь небезпечності речовини, і приймає значення 1,7; 1,3; 1,0 та 0,9 для речовин 1; 2; 3 та 4 класів небезпеки, що дозволяє порівняти ступінь шкідливості речовини із шкідливістю диоксиду сірки. Таким чином, наскільки вищий індекс забруднення атмосферного повітря окремо взятою забруднюючою речовиною, тим більший негативний вплив на довкілля вона справляє. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА представлено в табл. 2.3.2.

Таблиця 2.3.2.

Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА

Міста, (значення ІЗА)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
Ужгород, $ІЗА_5 = 7,98$	Формальдегід : ІЗА = 4,28
	Оксид азоту : ІЗА = 1,20
	Оксид вуглецю : ІЗА = 1,06
	Діоксид азоту : ІЗА = 0,95
	Пил : ІЗА = 0,49

Рис. 2.3.1.Зміна середньомісячної концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Ужгорода протягом 2014 року

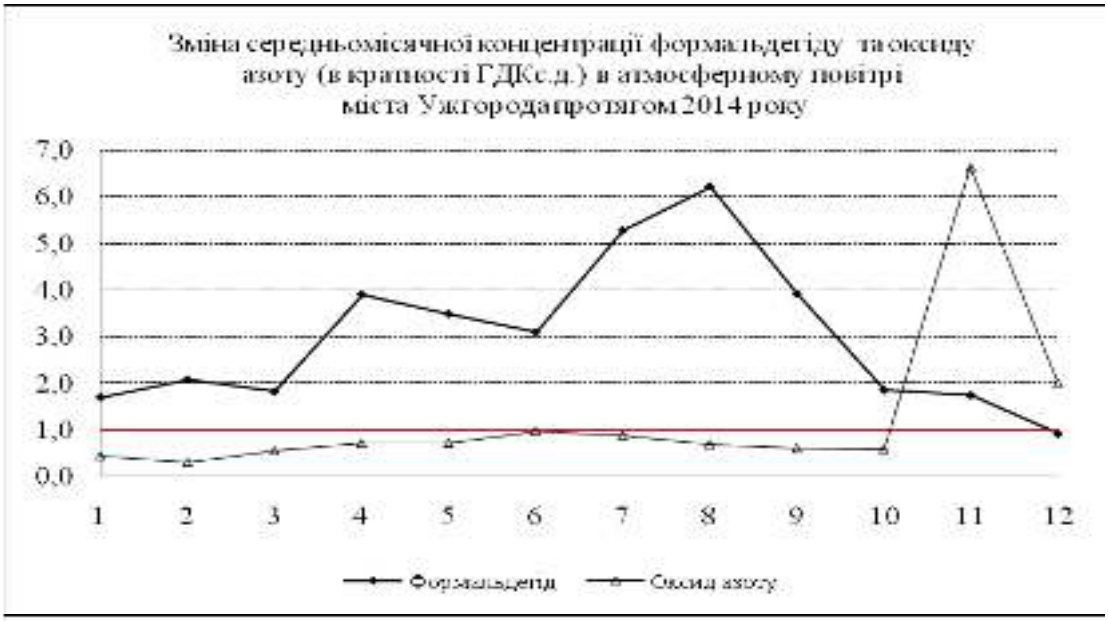

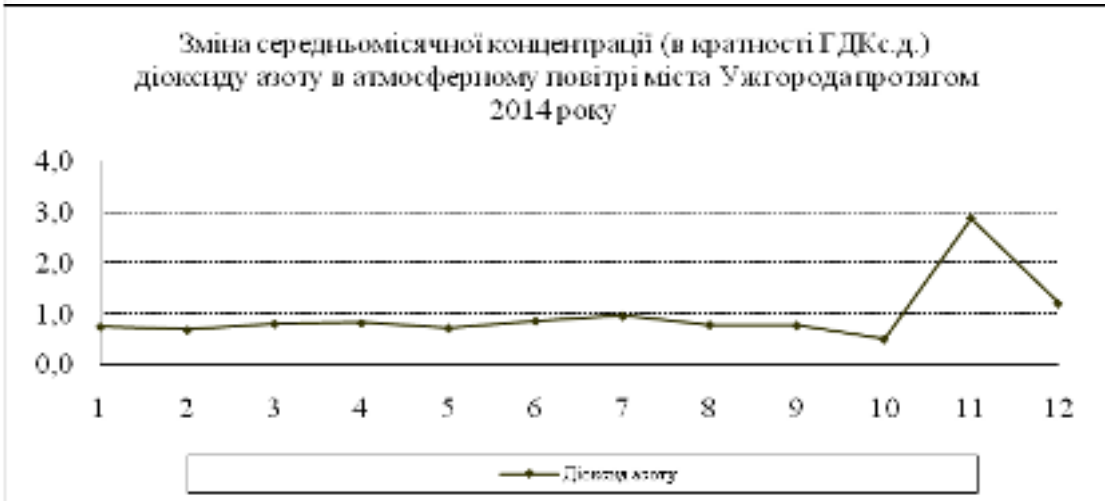

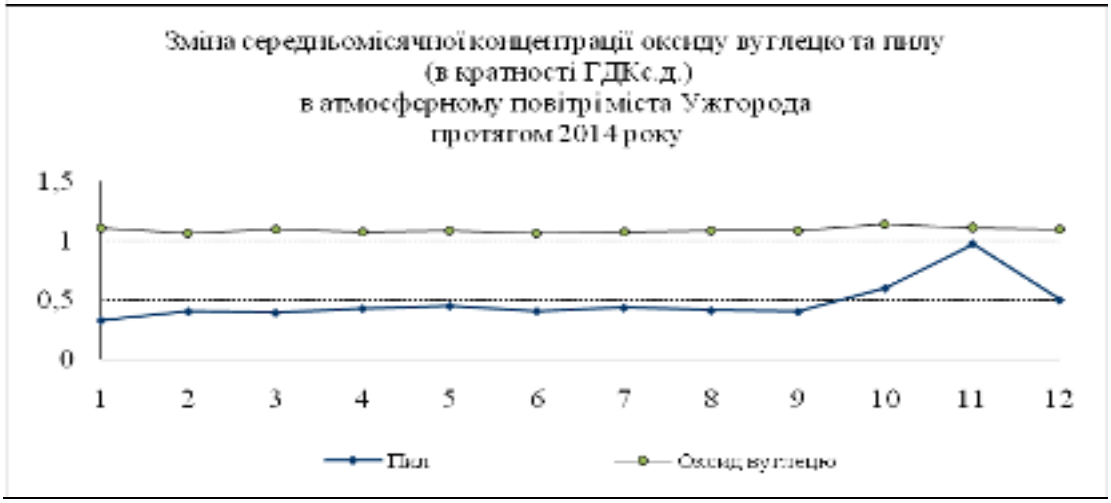

Рис. 2.3.2 Зміна середньомісячної концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Ужгорода в 2014 році у порівнянні з 2013 роком

Формальдегід	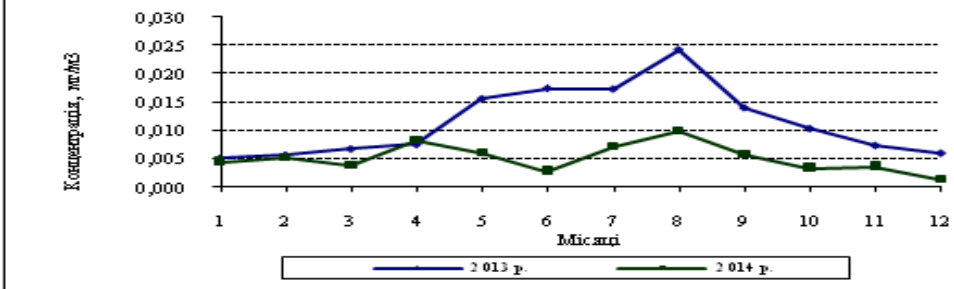
Диоксид азоту	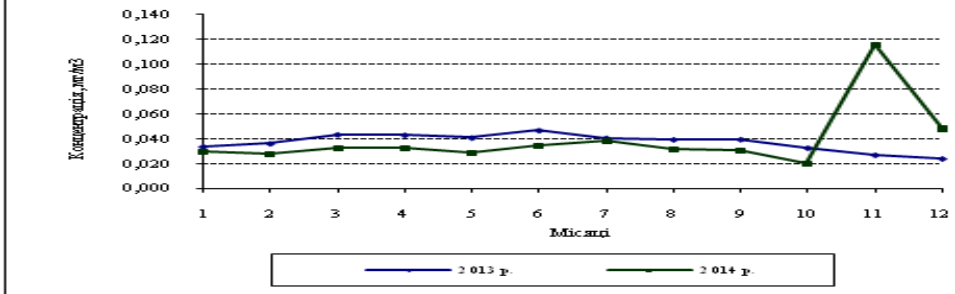
Оксид азоту	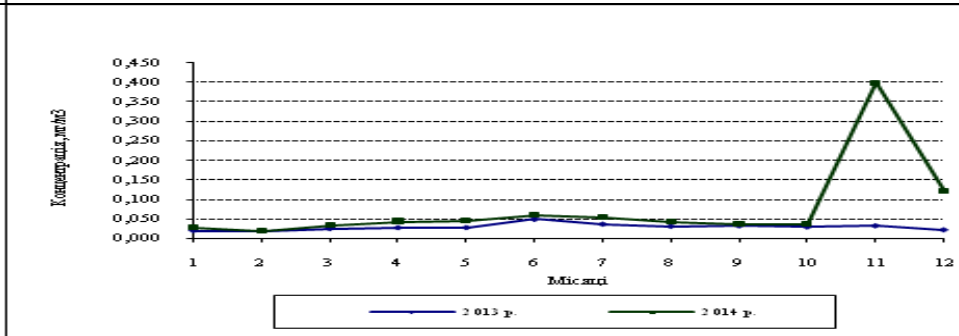
Оксид вуглецю	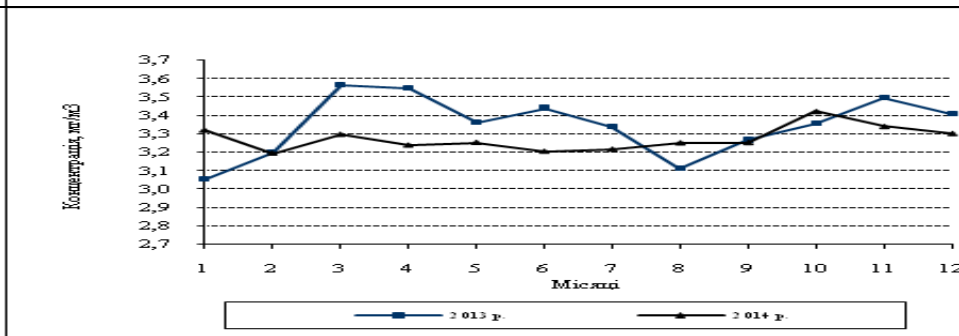
Пил	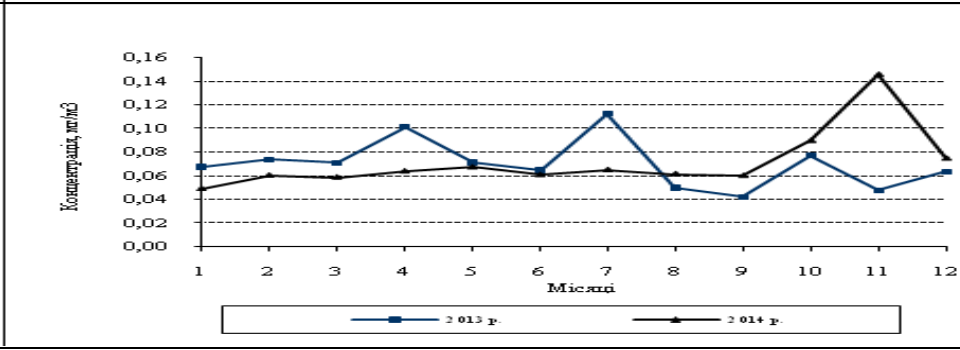

Забруднення формальдегідом залишалось високим. Найвища разова концентрація (4,4 ГДК $_{м.р}$) спостерігалась на ПСЗ–1 18 липня о $13^{\underline{00}}$. Середньорічна концентрація формальдегіду в повітрі склала 3 ГДК $_{с.д.}$ Нижче

середньодобової ГДК середньомісячна концентрація формальдегіду в 2014 році не опускалась; в грудні середня концентрація формальдегіду дорівнювала гранично допустимій середньодобовій концентрації; коливання середньомісячної концентрації знаходилось у межах 1,7 – 3,3 ГДК $_{с.\ д.}$ в січні – березні, травні-червні та жовтні - листопаді, 4,0 – 6,3 ГДК $_{с.\ д.}$ в квітні та липні – вересні місяцях. Максимальна середньомісячна концентрація формальдегіду в атмосферному повітрі міста в 2014 році спостерігалась в серпні (6,3 ГДК $_{с.\ д.}$), мінімальна – в грудні (1,0 ГДК $_{с.\ д.}$).

Забруднення атмосферного повітря діоксидом азоту було нижчим ГДК$_{с.\ д}$ в січні – жовтні, різко зросло в листопаді та зменшилось, але перевищило середньодобову ГДК в грудні. Середня річна концентрація склала 0,95 ГДК $_{с.\ д}$. Найбільше середньомісячне забруднення спостерігалось у листопаді (2,88 ГДК $_{с.\ д.}$), найнижчим забруднення атмосферного повітря діоксидом азоту було у жовтні (0,5 ГДК $_{с.\ д.}$). Вище середньодобової ГДК середньомісячна концентрація діоксиду азоту в 2014 році піднімалась тільки в листопаді та грудні (2,88 та 1,23 ГДК $_{с.\ д.}$ відповідно); коливання середньомісячної концентрації знаходилось у межах 0,5 – 0,75 ГДК $_{с.\ д.}$ в січні - лютому, травні та жовтні, 0,78 – 0,98 ГДК $_{с.\ д.}$ в березні-квітні та червні - вересні місяцях. Максимальна разова концентрація діоксиду азоту, що перевищила ГДК $_{м.\ р.}$ в 4,61 разів, спостерігалась на ПСЗ-2 14 листопада о $07^{\underline{00}}$ год.

Середньорічна концентрація оксиду вуглецю склала 1,1 ГДК $_{с.\ д.}$. Середньомісячне забруднення атмосферного повітря перевищувало ГДК $_{с.\ д.}$ протягом усього року, з максимумом в жовтні (1,13 ГДК $_{с.\ д.}$) та мінімумами в лютому, квітні, червні-липні (1,07 ГДК $_{с.\ д.}$). Максимальне значення разової концентрації оксиду вуглецю, 0,9 ГДК $_{м.\ р.}$, спостерігалось на ПСЗ-2 13 березня о 19-ій годині.

Забруднення атмосферного повітря оксидом азоту в 2014 році було нижчим ГДК $_{с.\ д.}$, за винятком червня та листопада - грудня. Середньорічна концентрація склала 1,2 ГДК $_{с.\ д.}$. Найнижча середньомісячна концентрація спостерігалась в лютому (0,32 ГДК $_{с.\ д.}$), найвища – в листопаді (6,63 ГДК $_{с.\ д.}$). Максимальне значення разової концентрації оксиду азоту (1,719 мг/м^3 або 4,3 ГДК $_{м.\ р.}$) спостерігалось 01 грудня о $19^{\underline{00}}$.

Середньорічна концентрація пилу склала 0,47 ГДК $_{с.\ д.}$. Середньомісячні концентрації пилу в 2014 році були нижчими ГДК $_{с.\ д.}$ протягом усього року, за винятком листопада, коли забруднення дорівнювало гранично допустимому середньодобовому. Найвища середньомісячна концентрація пилу спостерігалась в листопаді (1,00 ГДК $_{с.\ д.}$), найнижча – в січні (0,33 ГДК $_{с.\ д.}$). Максимальна разова концентрація пилу спостерігалась на ПСЗ-1 11-го листопада о $07^{\underline{00}}$ (1,1 ГДК $_{м.\ р.}$).

Середньорічна концентрація діоксиду сірки в атмосферному повітрі міста в 2014 році склала 0,04 ГДК $_{с.\ д}$. Максимальна разова концентрація діоксиду сірки (0,056 ГДК $_{м.\ р.}$) спостерігалась на ПСЗ-1 10 жовтня о $13^{\underline{00}}$.

Забруднення атмосферного повітря розчинними сульфатами протягом року залишалось нижчим значення ГДК $_{с.\ д}$. Середній рівень забруднення склав 0,09 ГДК $_{с.\ д}$. Найбільше середньомісячне забруднення спостерігалось в листопаді – 0,16 ГДК $_{с.\ д.}$, найменше – в травні (0,06 ГДК $_{с.\ д}$). Максимальна разова концентрація розчинних сульфатів склала 0,46 ГДК $_{с.\ д}$ (31 жовтня о $07^{\underline{00}}$).

Забруднення атмосферного повітря важкими металами, за результатами спостережень 2014 року, залишалось нижчим ГДК $_{с.\ д}$.

Середньорічний вміст кадмію в атмосферному повітрі міста Ужгорода склав 0,002 ГДК $_{с. д}$, максимальне середньомісячне забруднення спостерігалось в серпні і склало 0,013 ГДК $_{с. д}$.

Середньорічний рівень забруднення залізом склав 0,02 ГДК $_{с. д}$. Максимальний рівень забруднення атмосферного повітря залізом спостерігався в вересні (0,034 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення марганцем склав 0,02 ГДК $_{с. д}$. Максимальне забруднення спостерігалось в серпні, вересні та листопаді (0,03 ГДК $_{с. д}$), мінімальне – в січні та липні (0,01 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення міддю склав 0,19 ГДК $_{с. д}$. Максимальний рівень забруднення спостерігався в липні (0,53 ГДК$_{с..д.}$), мінімальний – в квітні - травні (0,025 - 0,055 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення нікелем склав 0,03 ГДК $_{с. д}$. Максимальне забруднення спостерігалось у травні, вересні та грудні (0,04 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення свинцем склав 0,1 ГДК $_{с. д}$. Максимальне забруднення спостерігалось в січні, березні та серпні (0,13 ГДК $_{с. д}$); мінімальний рівень забруднення спостерігався в червні (0,013 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення хромом склав 0,02 ГДК $_{с. д}$. Максимальне забруднення спостерігалось в липні (0,04 ГДК $_{с. д}$), мінімальне – в жовтні (0,007 ГДК $_{с. д}$).

Середній рівень забруднення цинком склав 0,0008 ГДК $_{с. д}$. Максимальне забруднення спостерігалось в лютому (0,0022 ГДК$_{с.д}$), мінімальне – у липні (0,00 мкг/м^3).

Згідно розрахунків, тенденція зміни забруднення атмосферного повітря за останні 5 років (2010 - 2014 р.- р.) має такий вигляд:

Спостерігається **збільшення** забруднення атмосферного повітря:

— міддю, Т = + 0,0940,
— залізом, Т = + 0,0620,
— оксидом азоту, Т = + 0,0054,
— пилом, Т = + 0,0050,
— хромом, Т = + 0,0010,
— нікелем, Т = + 0,0010,
— свинцем, Т = + 0,0010,
— кадмієм, Т = + 0,0002.

Спостерігається **зменшення** забруднення атмосферного повітря:

— диоксидом азоту, Т = - 0,0054,
— цинком, Т= - 0,0050.
— формальдегідом, Т = - 0,0011,
— диоксидом сірки, Т = - 0,0003.

Не змінився рівень забруднення:

— розчинними сульфатами, Т= + 0,0000,
— оксидом вуглецю, Т= + 0,0000,
— марганцем, Т = + 0,0000.

Високого забруднення атмосферного повітря (перевищення максимальної разової гранично допустимої концентрації забруднюючої речовини в 5 і більше разів) та екстремально високого забруднення (перевищення в 10 і більше разів) у звітному році не спостерігалось.

Таблиця 2.3.3.

Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Речовина	Клас небезпеки	К-ть міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м3	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м3	Максимально разові ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
Основні забруднюючі речовини												
Пил	3	1	0,07	0,15	0,53	0,5				1 / 1		
Діоксид сірки	3	1	0,002	0,05	0,028	0,5						
Діоксид азоту	3	1	0,038	0,040	0,920	0,200				1 / 1		
Оксид вуглецю (II)	4	1	3,2	3	5,0	5	1 / 1					
Специфічні забруднюючі речовини												
Сірчана кислота та розчинні сульфати	2	1	0,01	0,1	0,05	0,3						
Оксид азоту	3	1	0,072	0,06	1,72	0,4	1 / 1			1 / 1		
Формальдегід	2	1	0,009	0,003	0,153	0,035	1 / 1			1 / 1		

Таблиця 2.3.4.

Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимальна разова концентрація
Пил	Ужгород	0,47 ГДКс.д.	1,06 ГДКм..р.
Діоксид сірки	Ужгород	0,04 ГДКс.д.	0,06 ГДКм..р.
Діоксид азоту	Ужгород	0,95 ГДКс.д.	4,6 ГДКм..р.
Оксид вуглецю (II)	Ужгород	1,08 ГДКс.д.	1,0 ГДКм..р.
Сірчана кислота та розчинні сульфати	Ужгород	0,10 ГДКс.д.	0,15 ГДКм..р.
Оксид азоту	Ужгород	1,20 ГДКс.д.	4,30 ГДКм..р.
Формальдегід	Ужгород	3,07 ГДКс.д.	4,37 ГДКм..р.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Вимірювання потужності експозиційної дози (ПЕД) гама-випромінювання у повітрі проводиться Закарпатським центром з гідрометеорології на 8 стаціонарних постах спостереження. Аналізування потужності експозиційної дози у повітрі показало, що перевищень рівня дії згідно з НРБУ-97 для ПЕД, який складає 30 мкР/год, не спостерігалось (табл. та рис.2.4.).

Таблиця 2.4.

Середньомісячні значення радіаційного фону за 2014р. МкР/год

Назва нас. пункту, де знах. метеостанція	**Місяці**											
	січень	**лютий**	**березень**	**квітень**	**травень**	**червень**	**липень**	**серпень**	**вересень**	**жовтень**	**листопад**	**грудень**
м. Ужгород	11	11	11	11	11	11	11	12	11	12	12	12
м. Берегово	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
м. Хуст	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
смт. Великий Березний	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

смт. Міжгір'я	11	11	11	11	12	11	12	12	12	12	12	11
м. Рахів	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	12	12
с. Нижній Студений	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
с. Нижні Ворота	13	12	12	13	13	12	12	12	13	13	11	11

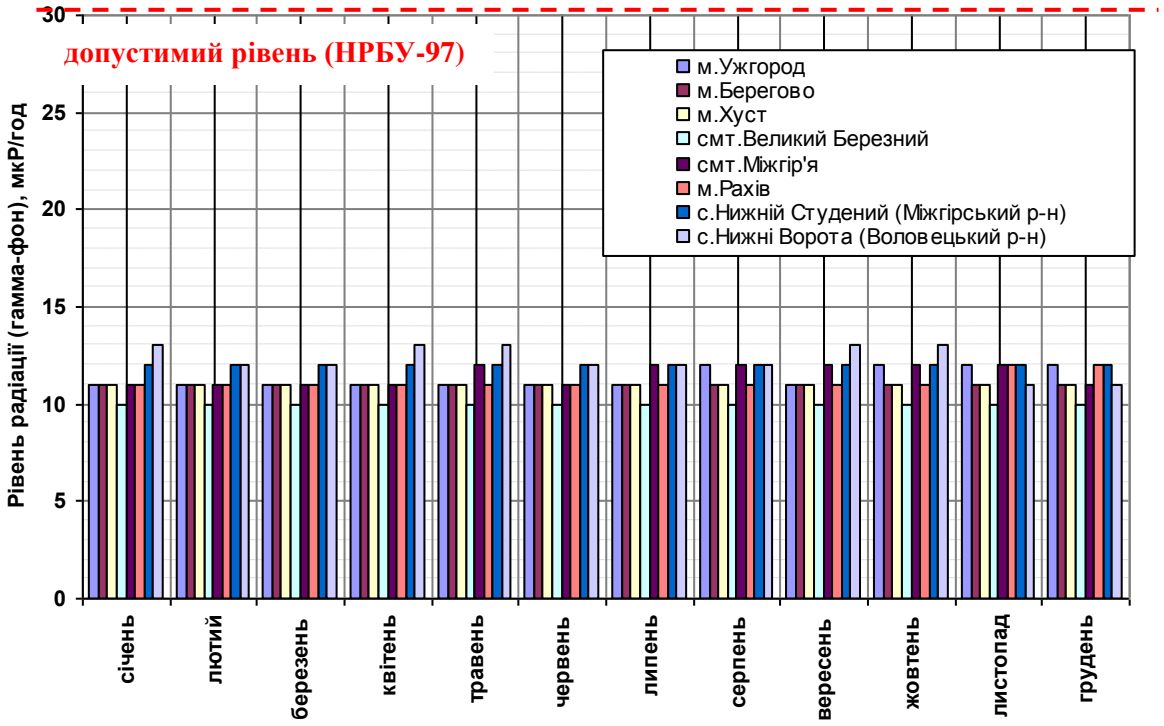

Рис. 2.4. Середньомісячні значення рівнів радіації по даним метеостанцій області за 2014 рік

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

Вплив озоноруйнівних речовин на довкілля є загрозою здоров'ю для населення та біосфери. Як свідчать спостереження, за загальним вмістом озону над територією України, за останні 10 років товщина озонового шару зменшилась приблизно на 5 %.

Руйнування озонового шару відбувається внаслідок таких причин:

– активне функціонування хімічної промисловості;
– використання азотних добрив;
– хлорування питної води;
– використання фреонів;
– спалювання ракетного палива двигунами літаків;
– утворення смогу у великих індустріальних містах.

У разі підвищення УФ-фону (ультра-фіолетового фону) знижується врожайність багатьох культур, розвиваються серйозні захворювання людей і тварин, збільшується кількість шкідливих мутацій. Збільшення інтенсивності УФ-випромінювання призводить до додаткової генерації озону у приземних шарах атмосфери та підвищенню концентрації інших потенційно шкідливих оксидантів.

Озон в стратосфері виникає під впливом ультрафіолетового випромінювання Сонця. Але цей «корисний» озон поступово руйнується в результаті виробничої діяльності людини, коли в атмосферу викидаються речовини, що руйнують озон, а саме: хлорфторвуглеці, гідрохлорфторвуглеводні, галонени, бромистий метил,

чотирихлористий вуглець і метилхлороформ. Ці речовини застосовувалися і зараз ще застосовуються в холодильниках, піноутворювачах, вогнегасниках, розчинниках, пестицидах і аерозольних розпилювачах. Випущені в атмосферу, ці речовини руйнуються дуже повільно, іноді роками та поступово з тропосфери переходять в стратосферу. Там вони руйнуються інтенсивними УФ променями з вивільненням молекул хлору і брому, які в свою чергу руйнують «корисний» озон. Підраховано, що один атом хлору може зруйнувати мільйон молекул озону.

Спостереження за станом озонового шару ведеться в Україні на 6-ти озонометричних станціях, розташованих в містах Борисполі, Києві, Львові, Прилуках, Сімферополі та Тернополі.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.2004 року №256 "Про затвердження програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030 роки", більша частина підприємств Закарпатської області здійснює комплекс заходів щодо припинення використання озоноруйнівних речовин в усіх сферах господарства та використання озононебезпечних речовин.

Інформацію щодо використання суб'єктами господарювання озоноруйнівних речовин та їх замінників, що регулюються Монреальським протоколом представлено в Таблиці 2.5.1.

Таблиця 2.5.1.

Використання суб'єктами господарювання озоноруйнівних речовин та їх замінників, що регулюються Монреальським протоколом

№ п/п	**Найменування суб'єкта господарювання**	**Адреса**	**Холодильні установки, системи кондиціонування, пожежегасіння (кількість; термін експлуатації)**	**марка заправленого ОРР та кількість**
1	ВАТ «Мукачівський завод «Точприлад»	м. Мукачево, вул. Берегівська, 110	Холодильні установки:	
			1 шт. (8 років)	R-22 175 кг
			1 шт. (25 років)	R-12 3 кг
			1 шт. (25 років)	R-22 6 кг
			1 шт. (22 роки)	R-12 4 кг
			1 шт. (32 роки)	R-22 4 кг
			1 шт. (32 роки)	R-123 4 кг
			1 шт. (20 років)	R-12 7,5 кг
			2 шт. (7 років)	R-22 2,5 кг
			Системи кондиціонування	
			7 шт. (10 років)	R-22 13 кг
			6 шт. (3 роки)	R-22 5,6 кг
			9 шт. (2 роки)	R-22 17,1 кг
			7 шт. (7 років)	R-22 3,8 кг
			14 шт. (1 рік)	R-22 70,2 кг
			1 шт. (1 рік)	R-22 1 кг
			1 шт. (15 років)	R-22 1,9 кг
			6 шт. (2 роки)	R-407C 5,28 кг
			5 шт. (3 роки)	R-407C 4.14 кг
2	ВАТ «Кондитерська фабрика АВК»	м. Мукачево вул. Духновича 14, тел 54912	Системи кондиціонування	
			1 шт. (7 років)	R-134A 3 кг
			2 шт. (6 років)	R-134A 3,7 кг
			3 шт. (3 роки)	R-134A 3,1 кг
			3 шт. (2 роки)	R-134A 6.2 кг
			1 шт. (1 рік)	R-134A 3 кг
			1 шт. (10 років)	R-134A 1.2 кг
3	ТОВ «ТІРО»	м. Мукачево, вул. Менделєєва, 3	Холодильні установки:	

			2 шт. (7 років)	R-22 65 кг
			2 шт. (6 років)	R-22 160 кг
			1 шт. (12 років)	R-22 45 кг
4	КП "Мукачівський центральний ринок"	м. Мукачево, вул. Возз'єднання, 21, тел. 23258	Холодильні установки:	
			6 шт. (2 роки)	R-22 24 кг
			16 шт. (2 роки)	R-134A 24 кг
			75 шт. (3 роки)	R-134A 37.5 кг
5	ТОВ «ЕНО-Меблі ЛТД»	м. Мукачево, вул. Свалявська, 76	Системи кондиціонування	
			19 шт. (4 роки)	R-22 20 кг
6	ПП Браєр	м. Хуст, вул. І.Франка, 199, тел. 43209	Холодильні установки:	
			5 шт. (6-19 років)	R-22 31 кг
7	ВАТ "Хуст-хліб"	м. Хуст, вул. Вайди, 7, тел. 43455	Холодильні установки:	
			1 шт. (5 років)	R-22 1,5 кг
8	ЗАТ "Хустський м'ясокомбінат"	м. Хуст, вул. І.Франка, тел. 43612	Холодильні установки:	
			2 шт. (25 років)	R-22 44 кг
9	ПП Томищ	м. Хуст, вул. І.Франка	Холодильні установки:	
			1 шт. (6 років)	R-22 13 кг
10	ЗТП "Чайка"	Хустський р-н, с. Бороняво	Холодильні установки:	
			2 шт. (15 років)	R-12 18 кг
11	ТОВ «Консервіс-Трейд»	Ужгородський р-н, с. Часлівці, вул.. Геївська, 2; тел. 730800	Холодильні установки:	
			6 шт. (7 років)	R-22 30 кг R-12 2 кг
12	ТОВ «Нідан+»	м. Берегово, вул.. Б.Хмельницького, 163; тел..: 232-89	Холодильні установки:	
			1 шт. (11 років)	R-407 80 кг
			1 шт. (7 років)	R-22 120 кг
13	ТОВ «Фрут Майстер Фудс»	м. Берегово, вул.. Б.Хмельницького, 163; тел..: 232-89	Холодильні установки:	
			1 шт. (6 років)	R-12 56 кг
			1 шт. (5 років)	R-12 56 кг
14	СП «Берег-Фудс»	Берегівський район, с. Мужієво, вул..Ф.Ракоці II, 239; тел..: 43104	Холодильні установки:	
			2 шт. (2 роки)	R-507 60 кг
15	ПП Федорнак Л.	Виноградівський р-н, с. Черна, урочище "Мочар-Бутове", тел. 4-15-65	Холодильні установки:	
			3 шт. (7 років)	R-22 65 кг
			1 шт. (7 років)	R-22 38 кг
16	СПАПК "Виноградів"	м. Виноградів, вул. Чапаєва, 22, тел. 23030	Холодильні установки:	
			1 шт. (9 років)	R-22 100 кг
17	СП "Дельта"	м. Виноградів, вул. Вакарова, 18Б, тел. 22462	Холодильні установки:	
			3 шт. (6 років)	R-22 43,5 кг
18	ПП Кухта І.І.	м. Виноградів, вул. Вакарова, 24, тел. 24442	Холодильні установки:	
			6 шт. (7 років)	R408-A 30 кг

Перехід підприємств, що використовують озоноруйнівні речовини, на озонобезпечні замінники згідно затвердженого плану здійснюється на наступних підприємствах:

- ВАТ «Мукачівський завод «Точприлад» (наказ по підприємству № 371 від 09.06.2005 р.);
- КП "Мукачівський центральний ринок".

Експорт/імпорт озоноруйнівних речовин, ввіз або вивіз, яких потребує наявність дозвільних документів, а саме ліцензію Мінприроди України для речовин, які є озоноруйнівними або у разі відсутності озоноруйнівних речовин у продукції, яка може їх містити, листа роз'яснення Мінприроди України, здійснюється відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 950 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та обсягів квот у 2014 році».

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Державний санітарно-епідеміологічний нагляд у сфері охорони атмосферного повітря здійснюється згідно Законів України «Про забезпечення

санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Державних санітарних правил охорони атмосферного повітря населених місць» ДСП -201-97.

Так, протягом 2014 року спеціалістами міських і районних санепідзакладів Закарпатської області на маршрутних постах спостереження в містах та населених пунктах Закарпатської області відібрано 1697 проб атмосферного повітря для проведення лабораторних досліджень, із них 101 проб відібрано в сільських населених пунктах. За результатами досліджень у 34 пробах виявлено перевищення ГДК забруднюючих речовин. Відсоток проб атмосферного повітря, які містять забруднюючі речовини з перевищенням ГДК становили у містах – 2,0 %, що меньше ніж у 2013 році (3,2%), в сільських населених пунктах перевищень ГДК не виявлено. Перевищення ГДК в атмосферному повітрі виявлені по 4 інгредієнтам (з числа досліджених проб по кожному окремому інгредієнту), в т.ч. по пилу в 1,2%, окису азоту в 0,47 % проб, формальдегіду в 0,27% проб.

Дослідження атмосферного повітря на маршрутних постах спостереження проводилися по 1 інгредієнту.

Підпорядкованими підрозділами ДЗ «Закарпатський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України» в межах санітарно-захисних зон було проведено 657 досліджень зразків проб по визначенню ГДК забруднюючих речовин із них в 16 зразках виявлено перевищення ГДК забруднюючих речовин (пил, формальдегід, діоксин азоту) в тому числі 2 - в м. Берегово, 6 – в м. Ужгороді, 5 - в м. Рахові).

Показники стану атмосферного повітря (відсоток проб з перевищенням ГДК) наведені в таблиці 2.6.1.

Характеристика постів спостереження за забрудненням атмосферного повітря в Закарпатській області за 2014 рік наведені в таблиці 2.6.2.

Результати дослідження забруднення атмосферного повітря Закарпатської області в 2014 році наведені в таблиці 2.6.3.

Характеристика маршрутних постів спостережень у 2014 році наведені в таблиці 2.6.4.

Таблиця 2.6.1.

Кількість досліджень шкідливих речовин
в атмосферному повітрі Закарпатської області в 2014 році

№ п/п	Шкідливі речовини	Кількість досліджень	> ГДК
1.	Двоокис сірки	177	0
2.	Двоокис азоту	519	12
3.	Пил	450	18
4.	Формальдегід	177	4
5.	Фенол	178	0
6.	Оксид вуглецю	167	0
7.	Хлор	1	0
8.	Аміак	28	0
9.	**Всього**	**1697**	**34**

Таблиця 2.6.2.

Характеристика постів спостереження за забрудненням атмосферного повітря в Закарпатській області за 2014 рік

Назва міст і районів	Кількість постів спостереження		Кількість спостережень	
	стаціонарних	маршрутних	стаціонарних	маршрутних
1. м. Ужгород	–	8	–	166
2. Ужгородський р-н	–	2	–	95
3. м. Мукачево	–	4	–	198
4. Мукачівський р-н	–	1	–	2
5. Перечинський р-н	–	3	–	108
6. В.Березнянський р-н	–	3	–	-
7. Свалявський р-н	–	4	–	105
8. Воловецький р-н	–	–	–	-
9. Берегівський р-н	–	5	–	202
10. Іршавський р-н	–	4	–	192
11. Виноградівський р-н	–	4	–	262
12. Хустський р-н	–	5	–	182
13. Міжгірський р-н	–	3	–	54
14. Тячівський р-н	–	4	–	105
15. Рахівський р-н	–	5	–	-
Всього	**–**	**55**	**–**	**1697**

Таблиця 2.6.3.

Результати дослідження забруднення атмосферного повітря Закарпатської області в 2014 році

Шкідливі речовини	**№ поста**	**g max**	**n**
м. Ужгород			
Двоокис сірки	1	0,2	2
	2	0,23	2
	3	0,2	4
	4	0,16	2
	5	0,18	4
	6	0,15	2
	7	0,16	4
	8	0,15	4
Двоокис азоту	1	0,73	10
	2	0,1	10
	3	0,15	12
	4	0,098	12
	5	0,073	10
	6	0,07	10
	7	0,073	10
	8	0,073	12
Пил	1	0,5	6
	2	0,69	8
	3	0,8	8
	4	2,1	6
	5	2,3	8
	6	0,69	6
	7	0,5	6
	8	0,69	8
Вуглецю оксид	1	4,0	10
	2	3,9	12
	3	3,0	10
	4	2,2	11
	5	3,2	12
	6	2,8	11
	7	3,1	11
	8	3,6	10

Шкідливі речовини	№ поста	g max	n
Формальдегід	1	0,039	1
	2	0,03	1
	3	0,03	1
	4	0	0
	5	0	0
	6	0,023	1
	7	0,03	1
	8	0,024	1
Фенол	1	< 0,01	1
	2	< 0,01	1
	3	< 0,01	1
Ужгородський район			
Двоокис сірки	1	0,16-0,22	4
	2	0,2-0,24	4
Двоокис азоту	1	0,73	20
	2	0,1	17
Пил	1	0,5	5
	2	0,69	7
Вуглецю оксид	1	4,0	20
	2	3,9	17
Аміак	1	0,1	1
м. Мукачево			
Двоокис азоту	1	0,084	12
	2	0,089	13
	3	0,076	12
	4	0,085	14
Пил	1	0,49	13
	2	0,41	12
	3	0,42	14
	4	0,39	12
Фенол	1	< 0,01	12
	2	< 0,01	10
	3	0,003	14
	4	0,003	12
Формальдегід	1	< 0,01	12
	2	< 0,01	10
	3	< 0,01	14
	4	< 0,01	12
Мукачівський район			
Двоокис азоту	5	0,084	2
м. Берегово			
Двоокис азоту	1	0,04	12
	2	0,036	12
	3	0,032	11
	4	0,038	12
	5	0,032	12
Пил	1	0,43	10
	2	0,41	11
	3	0,36	10
	4	0,38	11
	5	0,36	11
Фенол	1	0,003	9
	2	< 0,01	9
	3	< 0,01	9
	4	0,003	9
	5	0,0022	9
Формальдегід	1	0,023	8
	2	0,027	8
	3	0,031	10
	4	0,02	9
	5	< 0,01	10
м. Іршава			
Двоокис азоту	1	0,04	16
	2	0,036	16

Шкідливі речовини	№ поста	g max	n
	3	0,032	16
	4	0,032	16
Пил	1	0,43	14
	2	0,41	18
	3	0,36	16
	4	0,36	16
Фенол	1	0,003	10
	2	0,0025	10
	3	0,0028	6
	4	0,0022	6
Формальдегід	1	< 0,01	8
	2	< 0,01	8
	3	< 0,01	8
	4	< 0,01	8
м. Тячіво			
Двоокис сірки	1	0,4	8
	2	0,61	9
	3	0,5	9
	4	0,035	9
Пил	1	0,43	9
	2	0,41	9
	3	0,5	8
	4	0,36	9
Двоокис азоту	1	0,08	8
	2	0,086	9
	3	0,085	9
	4	0,06	9
м. Виноградово			
Двоокис азоту	1	0,04	18
	2	0,036	19
	3	0,032	19
	4	0,032	18
Пил	1	0,43	22
	2	0,41	24
	3	0,36	22
	4	0,36	22
Двоокис сірки	1	0,37	18
	2	0,23	19
	3	0,28	18
	4	0,24	18
Аміак	1	0,14	9
	2	0,12	9
	3	0,15	9
Смт. Міжгір'я			
Двоокис азоту	1	0,083	9
	2	0,08	9
	3	0,085	9
Пил	1	0,5	9
	2	0,55	9
	3	0,69	9
м. Хуст			
Двоокис сірки	1	0,2	8
	2	0,23	8
	3	0,2	6
	4	0,16	7
	5	0,18	8
Двоокис азоту	1	0,73	11
	2	0,1	11
	3	0	0
	4	0,098	11
	5	0,073	11
Пил	1	0,5	9
	2	0,69	9
	3	0,8	11
	4	2,1	10

Шкідливі речовини	№ поста	g max	n
	5	2,3	10
Вуглецю оксид	1	4,0	10
	2	3,9	12
	3	3,0	10
	4	2,2	11
	5	3,2	12
Формальдегід	1	0,039	1
	2	0,03	1
	3	0,03	1
	4	0	0
	5	0	0
Фенол	1	0,006	2
	2	0,005	2
	3	0,003	2
	4	0,003	3
	5	0,005	2
Хлор	1	0,035	1
м. Свалява			
Двоокис азоту	1	0,04	5
	2	0,045	5
	3	0,047	6
	4	0,043	5
Пил	1	0,5	5
	2	0,69	5
	3	0,8	6
	4	2,1	5
Вуглецю оксид	1	4,0	5
	2	3,9	5
	3	3,0	6
	4	2,2	5
Формальдегід	1	0,039	5
	2	0,03	5
	3	0,03	6
	4	0,033	5
Фенол	1	0,006	5
	2	0,005	5
	3	0,003	6
	4	0,003	5
м. Рахів			
Двоокис сірки	1	0,04	1
	2	0,036	2
	3	0,03	1
	4	0,032	2
	5	0,032	2
Пил	1	0,43	1
	2	0,41	2
	3	0,36	1
	4	0,32	2
	5	0,36	2
Фенол	3	0,003	1
	4	0,0022	1
Двоокис азоту	1	0,036	1
	2	0,032	2
	3	0,036	1
	4	0,034	2
	5	0,033	2
Перечинський р-н			
Двоокис азоту	1	0,04	10
	2	0,036	12
	3	0,032	10
Пил	1	0,43	5
	2	0,41	6
	3	0,36	5
Фенол	1	0,003	7
	2	0,0022	7

Шкідливі речовини	№ поста	g max	n
Формальдегід	1	0,03	7
	2	0,036	7
Вуглецю оксид	1	4,0	10
	2	3,9	12
	3	3,0	10

Таблиця 2.6.4.

Характеристика маршрутних постів спостережень у 2014 році

I	м. Ужгород	пост № 1 вул.П.Комуни, (промзона)	промислова зона
		пост № 2 вул. Болгарська,3 (промзона)	промислова зона
		пост № 3 вул. Гранітна, (промзона)	промислова зона
		пост № 4 вул.Боженка, 4 (житло. зона)	житлова зона
		пост № 5 Гойди, (житло. зона)	житлова зона
		пост № 6 вул. Ф.Гленца, (зел. зона)	Зелена зона
		пост № 7 вул.Насипна, (зел. зона)	Зелена зона
		пост № 8 вул.,Заньковецької, (зел. зона)	Зелена зона
	Ужгородський р-н	пост № 1 с.Коритняни, (зел.зона)	Зелена зона
		пост № 2 с. Середнє, (зел.зона)	Зелена зона
II	м. Мукачево	пост № 1вул.І.Зріні (центр)	житлова зона
		пост № 2 вул.Свалявська, (пром.зона)	промислова зона
		пост № 3 вул.Я.Каменського. (житлова)	житлова зона
		пост № 4 вул. Лермонтова, (відпочин.)	зона відпочинку
	Мукачівський р-н	пост № 7 с. Жуково, (житлова)	житлова зона
III	м. Берегово	пост № 1 вул. Сечені, (радіозавод)	промислова зона
		пост № 2, (деревообробний комбінат)	промислова зона
		пост №3 вул. Фабрична, (меблевий к-т)	промислова зона
		пост № 4 вул. Мужієвська,	житлова зона
		пост № 5 сквер (центр)	зона відпочинку
IV	м. Іршава	пост № 1 Іршавський абразивний з-д	промислова зона
		пост № 2 з-д “Ремстанок”	промислова зона
		пост № 3 центр міста	житлова зона
		пост № 4 д./к№12 (центр)	житлова зона
V	м. Тячів	пост № 1 центр міста	житлова зона
		пост № 2 вул. Кошута, (центр)	житлова зона
		пост № 3 вул. Залізнична	промислова зона
		пост № 4 зелена зона (центр)	зона відпочинку
VI	м. Виноградово	пост № 1 вул. Лейзмана , з-д сантехобла	промислова зона
		пост № 2 вул. Вакарова з-д	промислова зона
		пост № 3 новий мікрорайон	житлова зона
		пост № 4 зелена зона	зона відпочинку
VII	смт. Міжгір’я	пост № 1 вул. Шевченка, центр	житлова зона
		пост № 2 АТК	промислова зона
		пост № 3 турбаза «Карпати»	зона відпочинку
VIII	м. Хуст	пост № 1 цегляний завод	промислова зона
		пост № 2 вул. ЛЬвівська	житлова зона
		пост № 3 магазин «Оптика» (центр)	житлова зона
		пост № 4 парк «Дружба»	зона відпочинку
X	м. Свалява	пост № 1 вул. Першотравнева	житлова зона (межа СЗЗ сміттєзвалище)
		пост № 2 центр міста	житлова зона
		пост № 3 транспорт прохід ТОВ «Гринфскад-	промислова зона
		пост № 4 міський парк	зона відпочинку

XI	м. Рахів	пост № 1 вул. Миру, 68	житлова зона
		пост № 2, вул. Б.Хмельницького	промислова зона
		пост №3 картонна фабрика	промислова зона
		пост № 4 Київська набережна	житлова зона
		пост № 5 вул. Борканюка (центр)	зона відпочинку
XII	м. Перечин	пост № 1 лісохімкомбінат	промислова зона
		пост № 2 центр міста	житлова зона
		пост № 3 сквер (центр)	зона відпочинку

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

За звітний період проведено 495 ресурсних перевірок за додержанням вимог природоохоронного законодавства в частині охорони атмосферного повітря. За порушення вимог природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу на загальну суму штрафів 8,143 тис. грн., стягнуто, з урахуванням раніше накладених, на суму 8,84 тис. грн.

В частині здійснення контролю за охороною атмосферного повітря на стаціонарних об'єктах області проведено 422 ресурсні перевірки. За порушення вимог природоохоронного законодавства, а саме: відсутність дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викидів, перевищення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, порушення правил експлуатації, а також невикористання встановлених споруд, устаткування, апаратури для очищення та контролю викидів в атмосферу та інше до адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу на загальну суму штрафів 8,143 грн., стягнуто, з урахуванням раніше накладених, на суму 8,84 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків склала 9,061 тис. грн., на які виставлено 6 претензій, стягнуто 5 на загальну суму 8,977 тис. грн.

В частині аналітичного контролю за промисловими викидами забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел протягом 2014 року відділом інструментально-лабораторного контролю Державної екологічної інспекції у Закарпатській області перевірено 55 джерел викидів на 32 підприємстві області, відібрано 219 об’єднаних проби газо-пилового потоку, в яких виконано 1602 компонентовизначення.

За звітний період проведено перевірки 73 пересувних транспортних засобів. За результатами інструментально-лабораторних вимірювань вмісту забруднюючих речовин викидів в атмосферне повітря від пересувних джерел порушень не виявлено. Стягнуто накладені раніше адміншрафи на суму 1,377 тис.грн.

З метою зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в області розроблено ряд районних природоохоронних програм, до яких включені заходи, розроблені підприємствами.

Заходи щодо зменшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємства області здійснювали за рахунок власних коштів, які представлені в таблицях 2.7.1.-2.7.2.

Заходи спрямовані на запобігання забрудненню атмосферного повітря в основному проводяться за рахунок коштів самого підприємства.

З метою встановлення оптимальних режимів горіння палива та дотримання екологічних нормативів щодо змісту забруднюючих речовин в димових газах на

більшості підприємствах області у 2014 році проведена еколого-теплотехнічна наладка на паливовикористовуючому обладнанні.

Таблиця 2.7.1.

Заходи щодо скорочення викидів парникових газів на Комунальне підприємство «Рахівтеплокомуненерго»

Назва заходу	*Витрати на скорочення викидів (тис, грн.) протягом років*			*Парниковий газ*	*Очікуване річне скорочення викидів (тис. тон) по роках*		
	2005-2010	*2010-2015*	*2015-2020*		*2010*	*2015*	*2020*
Частковий перевід на електроопалення споживачів	5000	5000	10000	CO2	0,000594	0,0003	
				CH4	0,000123	0,00006	
				N2O	0,008	0,004	

Таблиця 2.7.2.

Заходи щодо скорочення викидів парникових газів на КП «Уж - Енергія» міністерства житлово-комунального господарства України

Назва заходу	*Витрати на скорочення викидів (тис, грн.) протягом років*			*Парниковий газ*	*Очікуване річне скорочення викидів (тис. тон) по роках*		
	2005-2010	2010-2015	2015-2020		2010	2015	2020
Реконструкція та переоснащення котельних підприємства	3152			CO2	0,773		
Реконструкція будівель ЦТП під котельні	2720			CO2	0,63		
Капітальний ремонт тепломережі з повною заміною труб на попередньо ізольовані	18254			CO2	1,128		
Автоматизація технологічних процесів	584			CO2	0,57		

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Клімат Закарпаття помірно-континентальний; завдяки Карпатам, що охороняють Закарпаття з півночі, він тепліший від інших частин України, які знаходяться в такій самій географічній ширині. Клімат зокрема сприятливий на низовині й підгір'ї та дозволяє на культуру садів і винограду, а навіть деяких субтропічних рослин (температура Ужгороду на висоті 132 м: в січні —3,1°С; в липні +20,1 °С; 770 мм опадів); в горах клімат змінюється залежно від висоти (напр., Ясіння на висоті 652 м — в січні —7,7°С, в липні +16,9 °С, 1 030 мм опадів). Ще більше впливає висота на рослинність, яка поділяється на ряд смуг: лісостеп, рослинність на низовині, підгірська смуга до 400 м, нижча і вища смуга лісів та смуга полонин із субальпійською рослинністю .

За даними Закарпатського обласного центру з гідрометеорології зима 2013-2014 років була більше схожою на осінь, хоч і почалась вчасно, з морозами та снігом. Але так тривало недовго. Після 22 грудня стан погодних умов змінився, установилась тепла, з періодичними дощами, погода, яка продовжувалась весь січень та лютий. Стійкого снігового покриву (тривалістю більше місяця) за всю зиму так і не було.

При окремих похолоданнях температура повітря ледве сягала (вночі) 14-16^0 морозу. Таких температур взимку в області не фіксувалось за всі роки спостереження.

Січень і лютий були теплішими за норму на 4-6^0. Вдень стовпчики термометрів піднімались до 13-16^0 тепла, а вночі, при морозах, опускались до 14^0 морозу. При цьому, в другій декаді лютого зафіксовано аномально високі температури повітря в гірських районах області – 15-16^0 тепла (Воловецький та Міжгірський райони). Такого не спостерігалось за всі роки спостережень.

Синоптична ситуація зими 2014 р. переважно визначалася процесами циклогенезу. Формування фронтальних зон, які носили досить активний характер, було пов'язане з розвитком і трансформацією Скандинавського і Балканського циклонів. На початку січня та в середині лютого відмічалась потужна адвекція теплих повітряних мас з району Середземномор'я. Максимальні температури повітря підвищувалися до 9 – 16^0 тепла.

Весна. Перший місяць весни цього року виявився теплішим за норму на 4 – 6^0. Температури повітря в березні сягали 15-22^0 тепла. Весна цього року була дуже ранньою і примхливою: в березні аномально теплою, в квітні постійно мінливою - то теплою, то холодною, з заморозками та вітрами. Метеорологічне літо, як і в минулому році, почалось ще в квітні, в його третій декаді. Травень мав свою дуже примхливу, але вже, в основному, літню погоду, не враховуючи заморозки. З другої половини травня активувалась грозова діяльність, яка супроводжувалась зливовими дощами, місцями сильними буревіями, ураганними вітрами та градом. Така погода в травні не часто буває, зазвичай в області травень відмічається, в більшості, недостатніми дощами.

Синоптична ситуація весни формувалася під впливом циклонічних процесів. Активація процесів фронтогенезу відмічалась майже весь весняний період. В середині березня відмічалась адвекція теплих повітряних мас з підвищенням максимальних температур до 20-21^0 тепла. У квітні, головним чином, домінував Скандинавський циклон, в травні циклонічні процеси пов’язані переважно з розвитком і трансформацією Балканського циклону. В середині травня фіксувались заморозки 0-5^0 морозу, відмічався перехід синоптичних процесів на літній варіант. Зростає вплив конвективних процесів, формуються грози, місцями відмічався град та шквалисте посилення вітру. Вплив поля підвищеного тиску був короткочасним.

Літо. Червень був помірно теплим, з окремими спекотними днями, характеризувався недобором опадів. Особливо це відчули низинні райони області, в яких опадів випало всього 10-26 відсотків від норми. Липень також був теплим, в кінці місяця – спекотним, теплішим за норму на 1-2^0 і характеризувався частими зливовими дощами, грозами, місцями з градом та шквалами. Літо 2014 р було примхливим і дуже відмінним від минулого літа, що було аномально жарким. Цього літа часто спостерігались різкі зміни в погодних умовах: грози з шквалами, жарка погода, за якою наступала на декілька днів прохолода, що знову-таки змінювалась жарою. Особливістю цього літа був дощовий серпень. Сильні грозові дощі та зливи випадали майже через кожні 2-3 дні.

Синоптична ситуація літа переважно визначалася розвитком і трансформацією поля зниженого тиску. Активізація циклонічних процесів та процесів фронтогенезу відзначалася практично увесь літній період. На початку

червня та на початку липня спостерігалась адвекція ТПМ із Африки. Максимальні температури повітря на рівнині досягали 31-34^0 тепла. Процеси циклогенезу визначалися розвитком Скандинавського і Балканського циклонів, баричне поле часто трансформувалось в мало градієнтне баричне поле зниженого тиску. Фронтальні розділи носили активний характер, відзначалася інтенсифікація конвективних процесів з грозами, місцями градом і шквалистим посиленням вітру. Вплив поля підвищеного тиску був короткочасним.

Осінь була теплою та, в основному, сонячною. Вересень дарував нам, за винятком кількох прохолодних днів, жарку і навіть спекотну погоду. Температура повітря, в першій його половині, в низинах області підвищувалась до 27-29^0 тепла, в горах – до 23-26^0 вище нуля. Дощів було недостатньо.

Перші дві декади жовтня також були теплими та сонячними, а третя – прохолодною. В низинах області температура повітря підвищувалась до літніх – до 24-27^0 тепла, в горах – до 17-24^0 тепла. В листопаді продовжувалась тепла погода. В першій декаді листопада зафіксовано аномально високу температуру повітря – 23^0 тепла на М. В. Березний. З 25 листопада погодні умови перейшли на зимові.

Таким чином, синоптична ситуація осені формувалась переважно під впливом поля підвищеного тиску. Сплеск процесів циклогенезу відзначався наприкінці вересня та в середині жовтня, фронтальні зміни носили активний характер. На початку жовтня спостерігався короткий період «бабиного літа», в кінці жовтня формувалися заморозки -1-4^0 морозу. Практично весь листопад – потужний вплив антициклону з теплою та сухою погодою.

В грудні 2014 року переважав циклонічний тип погодних умов малоактивного характеру. Внаслідок цього, спостерігались в основному слабкі опади у вигляді дощу, мокрого снігу та снігу. Температурний режим виявився вищим за багаторічні показники в середньому на 3-4^0. Найбільш теплою, а подекуди й аномально теплою, виявилась друга декада грудня. В В. Березнянському, Воловецькому та Міжгірському районах декада виявилась найтеплішою за увесь період спостережень 1945-2013 років.

В місті Ужгороді, за даними АМСЦ Ужгород, загальна кількість днів з опадами різної інтенсивності в 2014 році склала 162 (в 2013 році – 185 днів). Кількість днів з опадами помісячно: в січні – 22, в травні та серпні - по 17, в лютому та жовтні – по 16, в квітні -15, в грудні –14, в липні–12, в березні – 11, в вересні – 9, в листопаді –7 та червні – 6 днів. Найменша кількість днів із опадами була в червні та листопаді.

Загальна кількість опадів коливалась в межах 15,2 – 29,7 мм в листопаді, червні та березні; 31,4 – 67,2 мм – в грудні, вересні, квітні та січні – лютому; 77,21 – 112,2 мм в травні, жовтні, серпні та липні.

Повторюваність годин туманів протягом року – 1,5% (в 2013 році –1%), найбільша кількість годин туманів спостерігалась в листопаді та січні, днів з туманом не було в березні та червні - серпні.

Повторюваність швидкості вітру в межах 0 – 1 м/с склала:

– 61 – 73 - в жовтні - листопаді,

– 42 – 50 - в січні, лютому, вересні,

– 32 – 37 - в червні, серпні та грудні,

– 23 – 26 - в березні – травні та липні місяцях.

Найвища повторюваність вітру швидкістю 0 – 1 м/с спостерігалась в листопаді – 73%.

В місті Ужгороді в листопаді спостерігалось утворення смогу, яке продовжилось і в першій декаді грудня, про що була надана інформація для органів влади, місцевого самоврядування та ЗМІ.

Достовірно встановлено, що середня температура повітря у поверхні Землі дійсно зростає в усіх регіонах світу. Внаслідок цього в атмосфері відбувається перебудова глобальних процесів перенесення тепла і вологи на всіх континентах, яка супроводжується різким почастішанням природних катаклізмів, - засух і повеней, тайфунів і смерчів, зсувів, обвалів та інш. Вважається, що головним винуватцем глобального потепління є парниковий ефект.

Заклопотаність світової громадськості проблемою зміни клімату виразилася в ухваленні ряду міжнародних угод. У 1992 р. 154 країни підписали рамкову Конвенція ООН про зміну клімату, а в 1997 р. було прийнято Кіотський протокол.

Обидва документи ратифіковано в багатьох країнах, включаючи Україну, і вступили в силу.

Україна ратифікувала Рамкову Конвенцію ООН про зміну клімату в 1996 р. й тим самим взяла на себе певні зобов'язання. Серед них – систематичні спостереження та дослідження клімату на території країни, що передбачено статтею 5 Конвенції, і цим займаються національні гідрометеорологічні служби, у тому числі й України. Гідрометслужба здійснює спостереження і виконує наукові дослідження по основних клімато утворюючих чинниках на території України, проводить аналіз особливостей регіонального клімату по основних метеорологічних параметрах за час інструментальних спостережень, деталізує їх динаміку за останній кліматичний період.

Встановлено, що клімат, як і всієї Земної кулі, за весь період інструментальних спостережень потеплів, а динаміка зміни клімату значною мірою є синхронною із змінами глобального клімату.

Потепління характеризується нерівномірністю - періоди стрімкого збільшення температури змінювалися його уповільненням, або похолоданням. У такі періоди на тлі загального потепління відмічаються хвилі холоду із заморозками, що представляє небезпеку для багатьох галузей економіки; зокрема сільського господарства.

Існуюча політика заходів щодо мінімізації негативного впливу зміни клімату призводить до деякого скорочення викидів парникових газів, проте поки воно не стало відчутним. Для істотного зменшення антропогенного впливу на кліматичну систему необхідні значні інвестиції в нові технології виробництва.

Безперечно, клімат змінюється. Негативні наслідки цих змін можуть і повинні узгоджуватися консолідованою діяльністю суспільства. Один з прикладів цього – ухвалення Рамкової Конвенції ООН по зміні клімату та Кіотського протоколу до неї.

Стабілізація і подальше зменшення впливу на кліматичну систему є одним з основних чинників стійкого (збалансованого) розвитку як суспільства в цілому, так і окремих держав.

За даними Головного управління статистики у Закарпатській області в 2013 році спостерігається стабілізація викиду парникового газу діоксиду вуглецю у повітряний басейн від стаціонарних джерел забруднення Закарпатської області.

Динаміка викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення у регіоні за останні роки, наведені в таблиці 3.1. та рис. 3.1.

Таблиця 3.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосфрне повітря

	Обсяги викидів забруднюючих речовин			Крім того, викиди діоксиду вуглецю		
	усього, тис. т	у тому числі		усього, млн.т	у тому числі	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами1		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами1
1990	294,5	188,2	106,3	…	…	…
1991	374,1	193,6	108,5	…	…	…
1992	139,3	173,5	65,8	…	…	…
1993	179,3	140,5	38,8	…	…	…
1994	87,5	59,0	28,5	…	…	…
1995	36,7	13,2	23,5	…	…	…
1996	32,0	11,6	20,4	…	…	…
1997	29,7	11,7	18,0	…	…	…
1998	47,5	8,6	38,9	…	…	…
1999	44,7	7,0	37,7	…	…	…
2000	40,7	7,7	33,0	…	…	…
2001	41,7	7,8	33,9	…	…	…
2002	40,3	7,8	32,5	…	…	…
2003	49,0	13,3	35,7	…	…	…
2004	32,4	9,6	22,8	…	…	…
2005	65,9	26,6	39,3	…	…	…
2006	70,7	25,6	45,1	0,7	0,7	…
2007	88,2	22,9	65,3	0,4	0,4	…
2008	91,3	23,2	68,1	1,5	0,6	0,9
2009	87,6	21,4	66,2	1,2	0,4	0,8
2010	87,3	17,6	69,7	1,1	0,2	0,9
2011	89,4	17,2	72,2	1,3	0,4	0,9
2012	72,1	8,1	64,0	1,1	0,2	0,9
2013	69,1	7,6	61,5	1,1	0,2	0,9
2014	60,5	3,9	56,6	0,9	0,1	0,8

[1] За 1990-2002 рр. відображаються дані по автомобільному транспорту; з 2003р. – по автомобільному, залізничному, авіаційному транспорту; з 2007р. – по автомобільному, залізничному, авіаційному транспорту та виробничій техніці.

Рис.3.1. Динаміка обсягу викидів діоксиду вуглецю (парниковий газ) в Закарпатській області

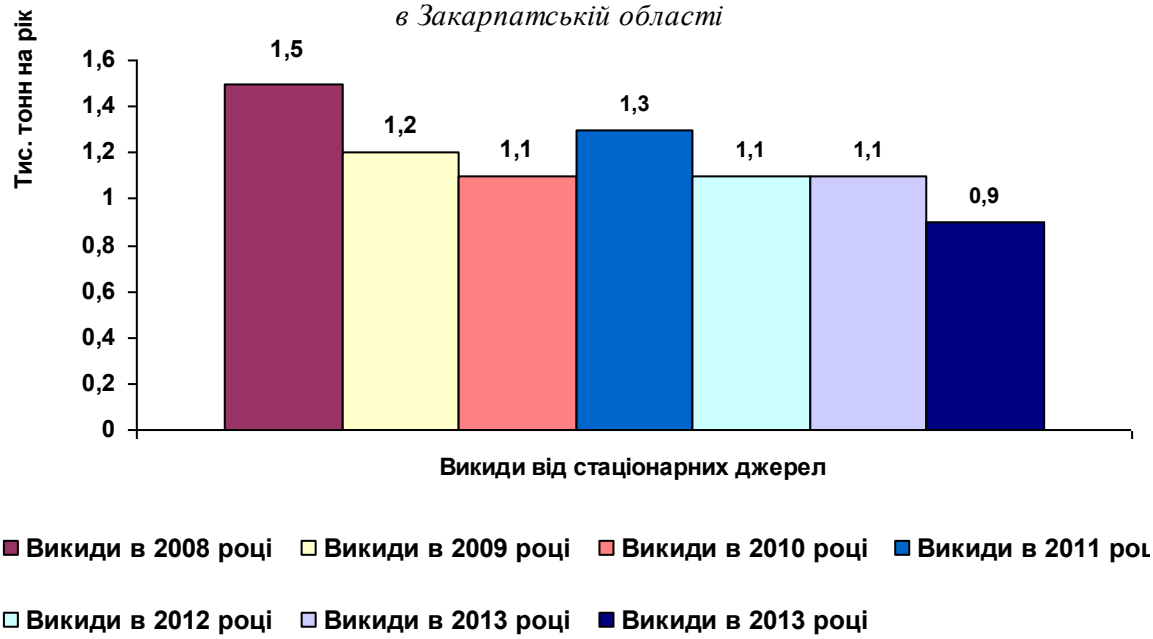

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Відповідно до Національної системи оцінки антропогенних викидів та адсорбції поглиначами парникових газів щорічно проводиться інвентаризація антропогенних викидів та адсорбції поглиначами парникових газів. Запроваджений електронний реєстр дозволів на антропогенні викиди адсорбції поглиначами парникових газів, а також відповідний банк даних. Визначено перелік потенційних об’єктів – основних забруднювачів атмосферного повітря, їх моніторинг.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Політика Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації у сфері скорочення викидів парникових газів заключається у зобов’язанні основних забруднювачів атмосферного повітря до 2020 року скоротити викиди парникових газів на 20-25 % в порівнянні з 1990 роком та добровільному скороченні викидів для інших підприємств більше ніж у два рази у порівнянні з 1990 роком.

Обласною державною адміністрацією, райдержадміністраціями та міськвиконкомами Закарпатської області вживаються заходи, спрямовані на покращення екологічної ситуації та зменшення викидів парникових газів:

- у проектах Генеральних планів населених пунктів проводиться аналіз використання території і оцінка стану навколишнього природного середовища, передбачаються заходи з його поліпшення;
- промислові та комунальні об'єкти, які здійснюють шкідливий вплив на навколишнє середовище, виносяться за межі житлових зон;
- здійснюється комплекс заходів з технічного переоснащення об'єктів теплоенергетики, зменшується кількість опалювальних та виробничих котелень;
- виноситься за межі населених пунктів рух транзитного автотранспорту, покращується пішохідно-вулична мережа;
- здійснюються заходи щодо збільшення кількості зелених насаджень загального користування і спеціального призначення, збільшуються загальні площі лісових насаджень.

З метою оцінки антропогенних викидів проводиться щорічна інвентаризація джерел забруднення атмосферного повітря, створено відповідну базу даних, здійснюється моніторинг та аналіз стану атмосферного повітря, створено базу дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Державна статистична звітність подається у відповідності до міжурядових вимог обліку антропогенних викидів та абсорбції поглиначами парникових газів.

Обласною державною адміністрацією розроблено План заходів щодо скорочення викидів парникових газів підприємствами теплоенергетики. Згідно з Планом до кінця 2014 року передбачено зменшення викидів парникових газів на 1 тис. тонн за рахунок власних коштів підприємств.

Відповідно до п. 17.1. рішення колегії Мінприроди України від 30.10.2009р. №5, з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Закарпатською обласною державної адміністрації розроблений і на даний час діє План заходів з пом'якшення антропогенного впливу на зміну клімату для Закарпатської області на період 2010-2020 роки.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються ВАТ «Закарпатгаз» та магістральні газопроводи УМГ "Прикарпаттрансгаз" Закарпатського обласного лінійного виробничого управління магістральних газопроводів, частка викидів від яких в загальному обсязі складає 87,4% або 3,4 тис.тонн (47,5% - підприємства "Прикарпаттрансгаз" та 39,9% - ВАТ "Закарпатгаз"). Отже, зниження або збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежить саме від цих підприємств, конкретніше від кількості об'ємів перекачаного цими підприємствами газу та профілактичними ремонтними роботами на компресорних станціях, які приводять до зростання або зменшення викидів. На сьогодні питання щодо реконструкції об'єктів газотранспортної системи вирішуються на рівні Уряду. Реконструкція та модернізація газотранспортної системи дозволить суттєво знизити викиди парникових газів в атмосферне повітря.

Для забезпечення потреб з адаптації до зміни клімату необхідно на міжнародному рівні запровадити механізм фінансування для покриття необхідних першочергових заходів з адаптації до наслідків зміни клімату.

Окрім торгівлі квотами за викиди та відрахування до спеціального фонду 2% одиниць скорочення викидів необхідно щоб країни, які не входять до додатку 1 Кіотського протоколу доклали найбільших зусиль у боротьбі зі зміною клімату шляхом зменшення викидів парникових газів.

Також зменшити негативний антропогенний вплив і адаптувати до зміни клімату економіку і життєдіяльність суспільства.

Це і впровадження нових видів енергії, і створення стимулів зменшення негативного впливу, і розробка критеріїв оцінки позитивної політики, добровільних угод і дій.

4. СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Закарпатська область - один із найбільш забезпечених водними ресурсами регіонів України.

Водні ресурси області формуються за рахунок поверхневого стоку річок басейну ріки Тиса: місцевого річкового стоку, що утворюється в межах області, транзитного річкового стоку, що утворюється на території Румунської, Угорської та Словацької Республік, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Річки Закарпатської області в географічному плані розміщені і належать до басейну однієї з найбільших приток Дунаю – річки Тиса, яка є основною водною артерією області. Всі річки беруть свій початок у високогірній частині Карпат.

Водний режим річок є дуже змінним. Він залежить від погодно-кліматичних умов і тісно пов'язаний зі станом лісів Українських Карпат.

Середній багаторічний стік, який формується в межах області, становить близько 7040 млн.м^3 на рік і 5830 млн.м^3 75% забезпеченості. Разом з транзитним, що надходить з суміжних територій, поверхневий стік річок області становить, відповідно 13440 та 10780 млн.м^3 за рік.

4.1.2. Водозабезпеченість території області.

Територія області перерізана густою мережею рік. Середня густина річкової сітки – 1,7 км/км^2 . Всього в області протікає 9426 рік сумарною довжиною 19723 км. Загальна довжина 155-ти рік, кожна з яких довша 10-ти км, становить 3,43 тис. км. З них, ріки Тиса, Боржава, Латориця та Уж мають довжину більше 100 км кожна.

Загальна протяжність річки Тиса 967 км, з них в межах України – 262 км. На території області вона приймає праві притоки: річки Косовська, Тересва, Теребля, Ріка, Боржава.

Таблиця 4.1.1

Характеристика річок області

	Назва	Протяжність по терит.регіону, км		Назва	Протяжність по терит.регіону, км
	Великі річки		13.	Серне	44
1.	Тиса	262	14.	Косівська	44
2.	Боржава	106	15.	Стара	40
3.	Латориця	144	16.	Апшица	39
4.	Уж	107	17.	Веча	38
	Середні річки		18.	Хустиця	35
5.	Теребля	91	19.	Тур'я	35
6.	Ріка	92	20.	Лужанка	34
7.	Тересва	56	21.	Верке	33
8.	Батар	53	22.	Мокранка	32
9.	Коропец	68	23.	Салва	31
10.	Чорна Тиса	49	24.	Визнице	30
11.	Іршава	48	25.	Тячівський	29
12.	Люта	47	26.	Мала Шопурка	28
27.	Терешова	28	76.	Одара	14
28.	Чаронда	28	77.	Боркут, Тішка	14
29.	Чорна Вода	28	78.	пот. Широкий	14
30.	Середня Ріка	27	79.	Сурюк	14
31.	Уголька	27	80.	Мала Латориця	14
32.	Веля	27	81.	Звір	14
33.	Роман (кан. Мерце)	26	82.	Шопурка (Сопурка)	13
34.	Байлова	25	83.	Яблонице	13
35.	Жденявка	25	84.	Мале Пініе	13
36.	пот. Ярок	24	85.	кан.Серне	13
37.	Полуй	24	86.	кан.Малий	13
38.	Цигани	24	87.	Уг	13
39.	Міц	23	88.	Сімерки	13
40.	Туриця (Туричка)	22	89.	Говерля	12
41.	Лазещина	21	90.	пот. Білий	12
42.	Мала Уголька	21	91.	пот. Паулек	12
43.	Солотвинські	21	92.	Бистра	12
44.	Голятинка	20	93.	Студений	12
45.	Репінка	20	94.	Воловець	12
46.	Бронька	20	95.	Луковец	12
47.	Синявка	20	96.	руч. Ждимир	12
48.	Свалявка	20	97.	Лецевинка	12

49.	Велика-Пініе	20	98.	Глубока	12
50.	Сипот (Шипот)	20	99.	Сипа (Сипачка)	12
51.	Біла Тиса	19	100.	Бребеніескуль	11
52.	Турбат	19	101.	пот. Маронгош	11
53.	пот. Потік	19	102.	Буковець	11
54.	пот.Глубокий Потік	18	103.	Сардик (Берберке)	11
55.	Озерянка	18	104.	Кучава (Кичава)	11
56.	Осава	18	105.	Слатина	11
57.	Бистра	18	106.	Онг	11
58.	Кривуля	17	107.	Солотвина	11
59.	Богдан	16	108.	кан.Кідешський	11
60.	пот. Боронява	16	109.	Довжина	10
61.	Гаспарка	16	110.	Лопушанка	10
62.	Обава	16	111.	Базальтул	10
63.	Стоговець	15	112.	пот. Мартос	10
64.	Квасни	15	113.	Плешча	10
65.	руч. Яновець	15	114.	Лопушна	10
66.	Брустуранка	15	115.	руч. Черниш	10
67.	Бертянка	15	116.	Прогудня	10
68.	Ільничка	15	117.	Васкава (Васкова)	10
69.	Дусина	15	118.	пот. Метова	10
70.	Машечкова	15	119.	Пініе	9,4
71.	Перекоп (Слопи)	15	120.	кан. Дедай	8
	Малі річки		121.	Пилипець	7,2
72.	Пляйска	14	122.	Убля	6
73.	Красна (Краснишора)	14	123.	Улічка	4
74.	пот.Вульховчик	14	124.	пот. Гачаник	3,5
75.	Сухар	14	125.	Батарч	2,5
				Всього по всіх річках в регіоні:	*3429,9*

За даними інвентаризації штучних та природних водойм на території області, проведеної Басейновим управлінням водних ресурсів річки Тиса спільно з міжрайонними управліннями водного господарства, на території області наявні 637 водних об'єктів: водосховищ – 9, ставків - 584, озер – 44. Найбільшим є Синевирське озеро з площею близько 7 га, середньою глибиною 15-16 м. Воно розташоване на висоті 989 м над рівнем моря.

Прогнозні ресурси питних підземних вод в області за даними Закарпатської геологорозвідувальної експедиції становлять 1,1093 млн. $м^3$/добу. В цілому цих ресурсів достатньо для задоволення потреб населення в питній воді, але вони розповсюджені дуже нерівномірно.

Інформація про прогнозні ресурси підземних вод за даними Закарпатського геолого-гідрогеологічного центру Львівської геологорозвідувальної експедиції ДП «Західукргеологія» НАК «Надра України» представлена у таблиці 4.1.2.

Таблиця 4.1.2

№ п/п	Адміністративно-територіальний та басейновий розріз	Прогнозні ресурси, млн.$м^3$/добу	Кількість свердловин, шт.
1	Берегівський район	0,4797	47
2	Великоберезнянський район	0,0032	16
3	Виноградівський район	0,271	26
4	Воловецький район	-	-
5	Іршавський район	0,0124	32
6	Міжгірський район	-	5
7	Мукачівський район	0,085	190
8	Перечинський район	0,0064	18
9	Рахівський район	0,011	20

10	Свалявський район	-	13
11	Тячівський район	0,059	26
12	Ужгородський район	0,1542	139
13	Хустський район	0,0274	48
	в тому числі:		
	для м. Ужгород	-	44
	для м. Берегово	-	24
	для м. Мукачево	-	130
	для м. Хуст	-	34
	для м. Чоп	-	16
	Разом у територіальному розрізі	1,1093	580

В рівнинній частині області ресурси підземних вод значно перевищують обсяги їх можливого використання. В гірській частині Закарпаття, особливо на територіях з водонепроникними флішовими породами, ресурси питних підземних вод незначні, до 50 - 100 м^3/добу. У зв'язку з цим перспективним для централізованого забезпечення населення якісною водою є гірські потічки на залісених ділянках за межами населених пунктів.

Централізованими водозаборами питних підземних вод забезпечені практично 25 міст і селищ міського типу області. В сільських населених пунктах централізоване водопостачання практично відсутнє. Їх водозабезпечення здійснюється переважно за рахунок побутових колодязів. Окрім того, при локальному водозабезпеченні окремих адміністративних, соціальних, промислових, сільськогосподарських та інших об'єктів використовуються поодинокі свердловини. Всього в області в різні роки пробурено біля 1300 експлуатаційних на питну воду свердловин.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

У 2014 році основними водокористувачами області (415 суб'єктів) забрано із природних водних об'єктів 38,24 млн.м3 води (на 0,21 % менше, ніж за попередній рік) та скинуто всього 32,67 млн.м3 зворотних вод (на 4,165 % менше, ніж у 2013 р.). У 2014 р. показник використання свіжої води по всіх галузях становив 29,94 млн.м3.

Споживання свіжої води у 2014 році порівняно з 2013 р. зменшилось на 0,2 %. Найбільше використано води на побутово-питні потреби – 13,94 млн.м3. На сільськогосподарські потреби використано 1,548 млн.м3, виробничі потреби – 4,043 млн.м3. Найбільше свіжої води споживається в м. Ужгород – 7,508 млн.м3, м. Мукачево – 3,797 млн.м3, Мукачівському районі – 6,138 млн.м3 та Іршавському районі – 3,407 млн.м3.

Використання свіжої води за рік на одного мешканця склало 23,84 м3, у тому числі на господарсько-питні потреби – 11,11 м^3.

Таблиця 4.1.3.

Основні показники використання і відведення води, млн. м^3

Показники	*1990*	*2000*	*2009*	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*	*2014*
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	156,8	79,67	44,95	42,34	39,47	38,67	38,32	38,24
у тому числі для використання	143,5	70,2	35,05	32,85	30,83	29,98	29,91	29,94
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	143,5	70,2	35,05	32,85	30,83	29,98	29,91	29,94

- виробничі потреби	42,71	5,47	5,26	4,828	4,596	4,262	4,127	4,043
- побутово-питні потреби	48,71	33,384	14,75	14,24	14,02	14,0	13,99	13,94
- зрошення	12,92	0,0144	0,047	0,031	0,09	0,085	0,074	0,057
- сільськогосподарські потреби	39,13	20,664	4,301	3,059	2,895	2,394	1,836	1,548
- ставково-рибне господарство	-	10,684	-	-	-	-	-	10,33
Втрати води при транспортуванні	7,067	7,834	8,849	8,547	8,638	8,69	8,324	8,223
Загальне водовідведення, з нього	76,08	58,82	46,24	43,07	36,17	34,38	34,09	32,67
- у поверхневі водні об'єкти	64,54	53,227	43,43	41,12	34,32	32,69	32,43	31,04
у тому числі								
- забруднених зворотних вод	29,31	13,02	10,94	7,788	3,113	2,417	2,395	2,412
з них без очищення	1,802	0,754	0,63	0,426	0,408	0,377	0,305	0,321
- нормативно очищених	23,41	35,58	29,56	30,53	30,53	29,6	28,99	27,65
- нормативно чистих без очистки	11,82	3,873	2,93	2,803	0,682	0,673	1,049	0,973
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	103,1	19,55	0,521	0,557	9,09	8,763	10,66	9,14
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	70,70	24,54	1,49	1,7	29,5	29,22	35,64	30,5
Потужність очисних споруд	52,40	47,76	41,09	42,10	41,35	43,0	46,45	43,24

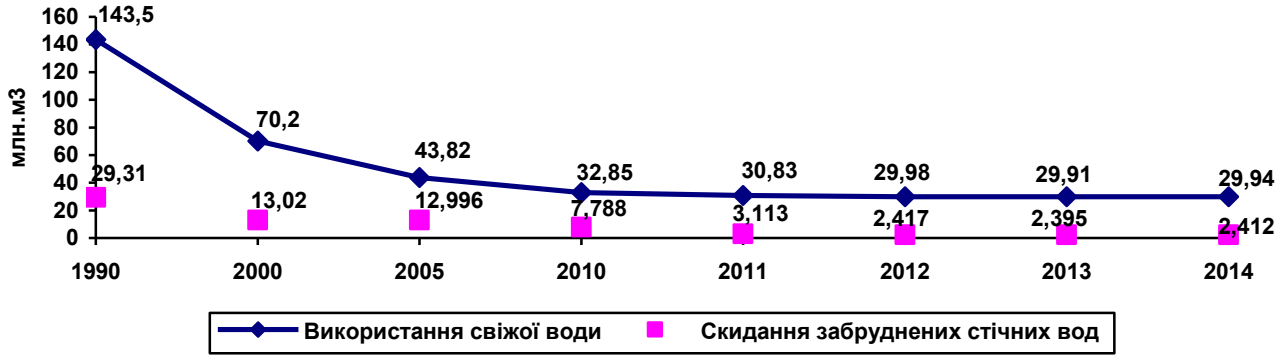

Рис. 4.1.1. Стан водокористування в Закарпатській області

Таблиця 4.1.4.

Забір, використання та відведення води, млн. м^3

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
1990 р.				
Басейн р. Тиса	156,8	143,5	64,54	29,31
2000 р.				
Басейн р. Тиса	79,67	70,2	53,227	13,02
2005 р.				
Басейн р. Тиса	58,89	43,82	50,02	12,996
2010 р.				
Басейн р. Тиса	42,34	32,85	41,12	7,788
2011 р.				
Басейн р. Тиса	39,47	30,83	34,32	3,113
2012 р.				
Басейн р. Тиса	38,67	29,98	32,69	2,417
2013 р.				
Басейн р. Тиса	38,31	29,91	32,43	2,395
2014 р.				
Басейн р. Тиса	38,24	29,94	31,04	2,412

За період з 2000 р. по 2014 р. спостерігається суттєве зменшення забору та використання води (загальний забір води у 2014 р. становив всього 48 % забору води у 2000 р.). Скорочення використання води за цей період спостерігається у всіх галузях: використання води на побутово-питні потреби скоротилося

порівняно з 2000 р. на 58,2 %, у виробничій сфері – на 26,1 %, на сільськогосподарські потреби – на 93 %. Обсяги оборотної та послідовно використаної води становили у 2014 р. 47 % аналогічного показника у 2000 р. Негативна тенденція спостерігається у показниках втрати води при транспортуванні. Якщо у 2000 р. вони становили 7,834 млн. м^3, то у 2014 році – 8,223 млн. м^3.

За період з 2000 р. по 2014 р. спостерігається також зменшення об'єму скиду забруднених стічних вод у поверхневі водойми. У 2000 р. було скинуто 13,02 млн. м^3 недостатньо-очищених та неочищених зворотних вод, у 2014 р. – 2,412 млн. м^3 (на 81,47 % менше).

Таблиця 4.1.5.

Структура водоспоживання галузями народного господарства

Галузі	Повне водоспоживання, млн. м^3			Безповоротне водоспоживання, млн. м^3		
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Промисловість	1,18	1,260	1,213	0,727	0,622	0,651
Сільське господарство	11,77	11,83	11,96	3,253	3,038	3,209
Комунальне господарство	23,55	23,16	22,91	12,64	9,77	8,90

Таблиця 4.1.6.

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки, млн. м^3

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очистки
Електроенергетика	0,029	0,010	0,019	0,016	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	-	-	-	-	-	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,015	0,009	0,006	-	-	-
Машинобудування	0,160	0,093	0,067	0,43	-	-
Нафтогазова	0,007	0,007	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	16,22	13,33	2,885	30,20	2,383	0,297
Сільське господарство	11,97	0,005	0,068	0,466	-	-
Харчова промисловість	0,274	0,018	0,257	0,043	0,029	0,024
Транспорт	0,062	0,039	0,023	0,012	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	0,066	0,028	0,038	-0,113	-	-
Інші галузі	1,137	0,401	0,068	0,3147	-	-
Всього	**29,94**	**13,94**	**4,043**	**31,04**	**2,412**	**0,321**

Найбільшими споживачами води є підприємства житлово-комунального господарства області (65 % від загального використання води по області) та сільського господарства (30 % від загального водоспоживання). Втрати води при транспортуванні у 2014 р. становили 8,214 млн.м^3 (на 1,3 % менше, ніж у

попередньому році). Найбільші показники втрат води при транспортуванні у ММКП «Мукачівводоканал», ТОВ «Водоканал Карпатвіз» та Виноградівського ВУЖКГ. Великий обсяг втрат води обумовлений застарілими мережами водопостачання, які потребують невідкладного ремонту та переоснащення.

У галузі сільського господарства області водні ресурси використовуються у двох основних напрямках: сільськогосподарське водопостачання та рибне господарство.

Таблиця 4.1.7.

Водоспоживання у сільському господарстві, млн. м^3

	2012 р.	**2013 р.**	**2014 р.**
Забір води всього	11,77	11,83	11,96
в т.ч.			
- підземних вод	2,505	1,935	1,621
- поверхневих вод	9,26	9,89	10,34
Використання води всього	11,77	11,83	11,96
в т.ч.:			
- господарсько-питні потреби	0,013	0,019	0,005
- виробничі потреби	0,099	0,081	0,068
- зрошення	0,085	0,074	0,057
- сільськогосподарське водопостачання	2,394	1,836	1,548
- рибне господарство	9,17	9,82	10,29

Технічний стан систем сільськогосподарського водопостачання в цілому перебуває на незадовільному рівні. Значна кількість існуючих водопроводів побудована без проектів або з великими відхиленнями від них. Велика частина мереж за своїм технічним станом вимагає заміни, потребують модернізації споруди. З погляду санітарно-гігієнічної надійності більшість сільських водопроводів не відповідають нормативним вимогам.

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території області нараховується 185 суб'єктів господарювання, які здійснюють скиди зворотних вод у поверхневі водойми після очистки на очисних спорудах механічної та біологічної очистки. Загальна потужність очисних споруд області 43,24 млн. м^3.

Спорудами механічної очистки обладнані в більшості підприємства харчової промисловості (переробка овочів та фруктів).

Ряд підприємств обладнані очисними спорудами механічної та біологічної очистки, але скидів зворотних вод безпосередньо у поверхневі водойми не здійснюють. Всі автозаправні станції на території області обладнані очисними спорудами забруднених дощових стоків (брудовідстійниками та бензомаслоуловлювачами). На території частини АЗС встановлені також очисні споруди глибокої біологічної очистки господарсько-побутових стічних вод.

У 2014 році в поверхневі водойми області скинуто 2,091 млн.м^3 недостатньо очищених та 0,321 млн.м^3 неочищених стічних вод. Загальний об'єм скинутих у поверхневі водойми забруднених стічних вод становить 2,412 млн.м^3, що на 0,7 %

більше в порівнянні з 2013 роком. Частка забруднених (недостатньо очищених та неочищених) стічних вод в загальному скиді складає 7,8 %.

Маса забруднюючих речовин, скинутих за 2014 рік у поверхневі водойми, становила 17,656 тис. тонн (14,075 кг на одного мешканця області – на 0,225 кг менше порівняно з 2013 роком).

Таблиця 4.2.1.

Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти, т на рік

Рік	*Водний об'єкт*	*Разом*	*Скидання забруднюючих речовин*						
			БСК	*ХСК*	*завислі речов.*	*N (сума мін. форм)*	*P*	*мінералізація*	*нафтопродукти*
2008	р. Тиса	23494	927	1605	764	571	93	15500	0,006
разом по області		23494	927	1605	764	571	93	15500	0,006
2009	р. Тиса	24237	827	1494	817	510	108	16180	0,0
разом по області		24237	827	1494	817	510	108	16180	0,0
2010	р. Тиса	22315	679	1468	647	471	92	14940	0,0
разом по області		22315	679	1468	647	471	92	14940	0,0
2011	р. Тиса	19221	559	1087	550	426	97	12940	0,0
разом по області		19221	559	1087	550	426	97	12940	0,0
2012	р. Тиса	18618	554	1024	511	259	88	12750	0,001
разом по області		18618	554	1024	511	259	88	12750	0,001
2013	р. Тиса	17994	477	993	478	236	76	12540	0,0
разом по області		17994	477	993	478	236	76	12540	0,0
2014	р. Тиса	17656	466	949	464	232	75	12310	0,003
разом по області		17994	477	993	478	236	76	12540	0,0

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів

Найбільшими забруднювачами поверхневих водойм і надалі залишаються об'єкти житлово-комунальних підприємств області, якими у 2014 році було скинуто в поверхневі водойми 2,34 млн.м^3 забруднених стічних вод або 97 % від загального скиду забруднених стоків по області.

Згідно даних статистичної звітності 2-ТП (водгосп) за 2014 р. в частині скиду стічних вод та забруднюючих речовин у поверхневі водойми з 21 виробничого управління житлово-комунального господарства області, які здійснюють відведення зворотних вод у поверхневі водойми, 18 включено до переліку основних забруднювачів.

Нормативну очистку стічних вод забезпечують КОС міст Свалява, Іршава та с. Розівка Ужгородського району.

Із 21 існуючих каналізаційних очисних споруд комунальних підприємств 93% потребують реконструкції, збільшення пропускної спроможності та впровадження більш передових технологій очищення стічних вод.

Таблиця 4.2.2.

Основні забруднювачі водних об'єктів

Назва водокористувача-забруднювача	Водний об'єкт	2012 рік		2013 рік		2014 рік	
		об'єм скидання зворотних вод, млн. м^3	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скиду зворотних вод, млн. м^3	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скиду зворотних вод, млн. м^3	обсяг забруднюючих речовин, т
Вертолітне виробниче об'єднання, смт. Дубове	р. Тересва	0,0004	0,1	0,0003	0,1	0,0003	0,2
ДЖКП "Бакта", с. Бакта	канал Верке	0,02	21,55	0,022	42,68	0,016	42,68

КП «Водоканал м. Ужгорода»	р. Уж	0,502	9689,583	0,486	9625,458	0,348	9941,0
ТОВ «Водоканал Карпатвіз»	канал Верке	0,462	342,295	0,496	289,485	0,491	314,519
ММКП Мукачівводоканал	р. Латориця	0,26	6883,96	0,18	7456,01	0,17	5652,816
МКП ЖКГ Тиса, м. Чоп	р. Тиса	0,164	206,508	0,14	191,712	0,103	207,86
ВУЖКГ м. Міжгір"я	р. Ріка	0,122	71,674	0,132	60,3211	0,123	51,703
КП Рахівтепло, м. Рахів	р. Тиса	0,198	112,35	0,187	110,351	0,188	117,05
ВУЖКГ, м. Виноградів	р. Тиса	0,213	269,397	0,222	217,173	0,217	320,376
ВУЖКГ, м. Тячів	р. Тиса	0,129	119,525	0,104	74,44	0,103	74,44
КПВ с. Солотвино	р. Тиса	0,064		0,064		0,062	37,963
Дитячий будинок с.Вільшани Хустського району	р. Теребля	0,054		0,036		0,007	
ТОВ «Комуналсервіс», смт. В.Березний	р. Уж	0,058	25,646	0,052	100,612	0,062	99,355
ВУЖКГ, смт Дубове	р. Тересва	0,055		0,055	29,5	0,051	28,8
ВУЖКГ, смт Вишково	р. Тиса	0,012		0,011	6,3	0,011	3,34
ВЖКП смт Буштино	р. Тиса	0,025		0,025	10,5	0,024	10,382
Управління охорони здоров'я	бас. р. Тиса	0,005	1,8	0,005	1,8	0,005	
ТОВ «Фрут Майстер Фудс»	відпрацьований кар'єр	0,022	16,67	0,026	34,496	0,024	27,1
КП «Комунальник», м. Перечин	Р. Уж	0,0001	92,666	0,045	101,527	0,155	91,14
ТОВ «Консервний завод «Універ»	меліоративний канал	0,005	3,51	0,005		0,005	3,5
Об'єкти КЕВ	басейн р. Латориця	0,009	6,319	0,009	6,313	0,006	4,303
ВУВКГ м. Хуст	р. Тиса			0,07	326,663	0,191	213,839
КП «ВС «Водоканалсервіс», смт Воловець	р. Вича			0,024	37,064	0,026	33,276

Протягом 2014 року на території області мали місце наступні надзвичайні ситуації, що призвели до забруднення поверхневих водойм басейну р. Тиси.

28 травня 2014 року отримано інформацію від Філії "МН "Дружба" ПАТ "Укртранснафта" про виявлення кримінальної врізки на 294 км траси нафтопроводу "Броди – Держкордон" на відстані близько 1,5 км. від с. Бенедиктівці Ракошинської сільської ради Мукачівського району. З виїздом на місце Держекоінспекцією встановлено забруднення нафтою земельної ділянки та потрапляння нафти у внутрішньогосподарський канал К-1-1.

З метою локалізації та мінімізації наслідків аварії АВП філії "МН "Дружба" споруджено 2 гідрозатвори, здійснювалися заходи по зачистці забрудненого ґрунту нафтопродуктами та його передачі НГВУ "Долинанафтогаз" ПАТ "Укрнафта", збору нафти та її відкачці безпосередньо у нафтопровід, збору водно-нафтової емульсії з поверхні води каналу для вивезення на НПС "Солочин".

Держекоінспекцією неодноразово здійснювались відбори проб ґрунтів та вод для проведення досліджень щодо вмісту нафтопродуктів. За результатами досліджень встановлено, що забруднено воду в меліоративному каналі, а концентрація нафтопродуктів в р. Стара на рівні фонових. Загроза потрапляння нафти у транскордонні річки відсутня.

Рис.4.2.1. Основні забруднювачі водних об'єктів в Закарпатській області

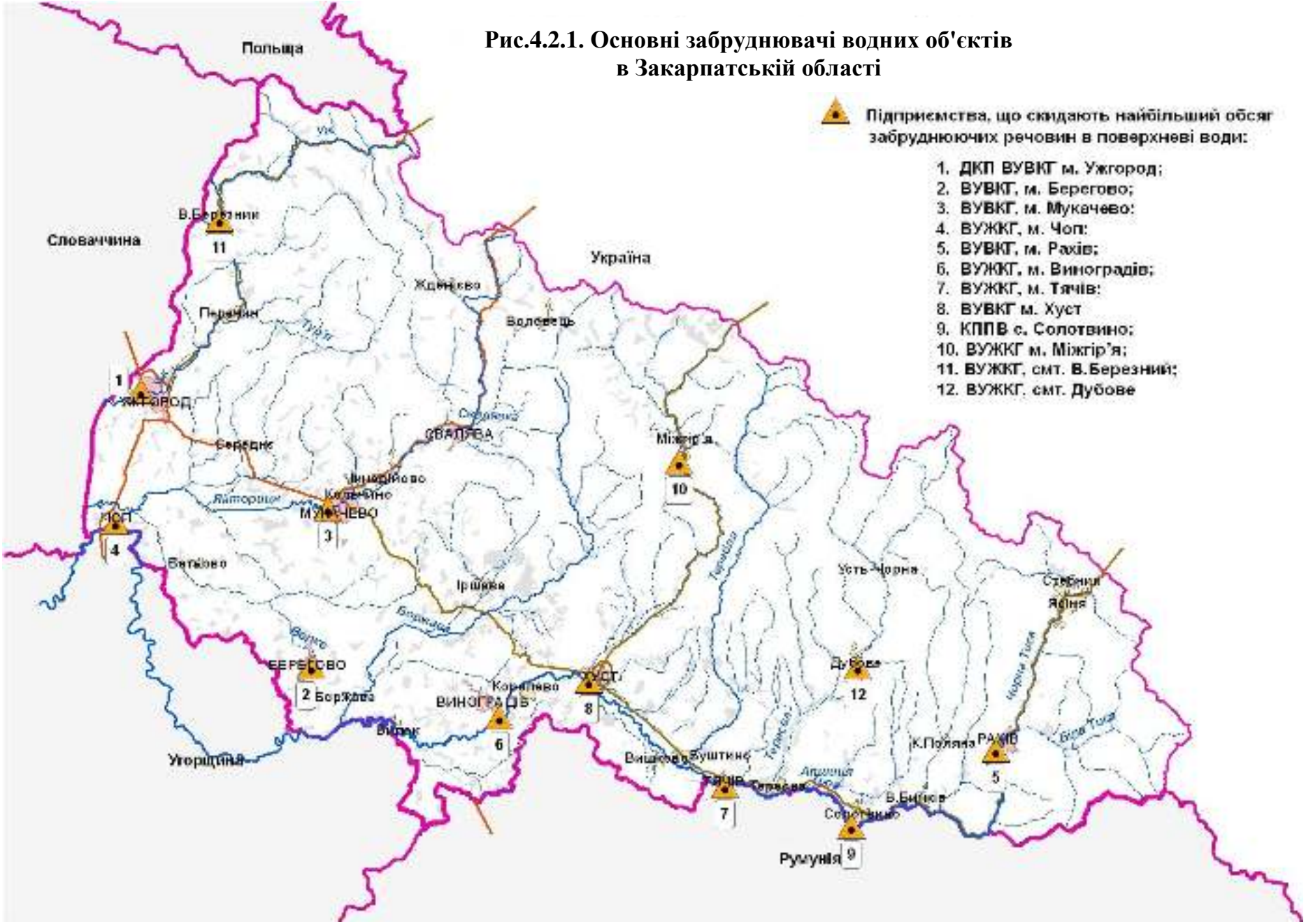

З метою встановлення осіб, причетних до потрапляння нафтопродуктів на поверхню ґрунту та води внаслідок кримінальної врізки направлено лист на адресу Управління МВС України в Закарпатській області та Мукачівського МВ УМВС України в Закарпатській області. За повідомленням УМВС України в Закарпатській області матеріали перевірок Держекоінспекції приєднані до кримінального провадження, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових рослідувань за №12014070040001565 від 29.05.2014 за ознаками кримінального правопорушення.

З метою контролю за ходом здійснення ліквідації наслідків аварії з виїздами на місце проводились перевірки. В ході перевірки від 19.08.2014 встановлено, що ЗД філії "МН "Дружба" ПАТ "Укртранснафта" проведено роботи по очищенню від забрудненого ґрунту території, укосів та дна каналу. На поверхні дзеркала води в місці виливу нафти вище 1-го глиняного гідро затвору та нижче даного глиняного гідро затвору сліди нафти або райдужна плівка не спостерігається. Візуальним оглядом земельної ділянки на поверхні ґрунту слідів нафти не спостерігається. На земділянці по праву сторону меліоративного каналу проведені роботи по збору запиленої нафтою рослинності та проведено планування земділянки з метою рекультивації. За результатами інструментально-лабораторних визначень вмісту забруднюючих речовин на місці аварії перевищень фонових значень концентрації нафтопродуктів не виявлено. Видані Держекоінспекцією приписи виконані.

07.02.2014 року отримано телефонограму Управління ДСНС України у Закарпатській області щодо виявлення маслянистих плям на поверхні деривацийного каналу та р. Уж. З виїздом на місце Держекоінспекцією проведено позапланову перевірку Ужгородської ГЕС „ПАТ Закарпаттяобленерго", за результатами якої до адміністративної відповідальності притягнуто посадову особу на суму штрафів 0,085 тис. грн., проведено розрахунок збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення поверхневих вод нафтопродуктами та пред'явлено претензію на суму 0,100 тис. грн.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

Протягом 2014 р. в басейні р. Тиса надзвичайних забруднень транскордонного характеру, які б призвели б до погіршення якості води, не відбулося.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Аналіз стану поверхневих вод області виконано на основі даних спостережень за вмістом гідрохімічних та гідрофізичних показників, наданих Басейновим управлінням водних ресурсів р. Тиса та Державною екологічною інспекцією у Закарпатській області, а також за санітарно-хімічними показниками якості відкритих водоймищ I та II категорії (у місцях проживання і відпочинку населення), наданих обласною санітарно-епідеміологічною станцією.

Спостереження за гідрофізичними та гідрохімічними показниками якості поверхневих вод регіону велися Басейновим управлінням водних ресурсів р. Тиса

на 32 створах моніторингу та Держекоінспекцією у Закарпатській області на 11 створах.

Аналіз досліджень якості поверхневих вод Закарпатської області за 2014 рік показав, що за більшістю показників загально-санітарного аналізу і специфічних показниках якість води відповідає Санітарним правилам і Нормам (Сан-ПіН 4630-88), у тому числі: запах, кольоровість, розчинений кисень, водневий показник (pH), азот амонійний, нітрити, нітрати, фосфати, загальний фосфор, хімічне споживання кисню, сухий залишок, сульфати, хлориди, нафтопродукти, феноли, АПАР, хром, мідь, цинк, нікель, кадмій, свинець.

В деяких пунктах спостереження в 2014 р. в порівнянні з 2013 р. спостерігалось незначне покращення якості води за біохімічним споживанням кисню ($БСК_п$). Гранично допустима концентрація (ГДК) для $БСК_п$ складає 3,0 $мгO_2/дм^3$.

Специфічні показники не перевищували фонові показники. Вміст важких металів не перевищував ГДК. Аварійні ситуації не зафіксовані. Тенденцій щодо погіршення якості води не спостерігається. Вміст радіоцезію-137 був нижче допустимого рівня, без змін.

Якість води в меліоративних каналах (крім каналу Верке) за показниками загально-санітарних і специфічних показниках відповідала Сан-ПіН 4630-88, за винятком перевищення за біохімічним споживанням кисню ($БСК_п$) та пониженого рівню кисню в літній період. Для каналів меліоративних систем області характерний високий вміст заліза та марганцю.

Таблиця 4.3.1 (а)

Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за 2012 рік (за даними Басейнового управління водних ресурсів річки Тиса)

Розташування створу	Сухий залишок мг/дм^3	Загальна жорсткість, мг-екв/дм^3	Завислі речовини мг/дм^3	pH	Розчинений кисень мг/дм^3	БСК5 мг0_2/дм^3	Перманганатна окислюваність	ХСК мг0/дм^3	Азот амонійний мг/дм^3	Азот нітритний мг/дм^3	Азот нітратний мг/дм^3	Фосфор фосфатів мг/дм^3	Фосфор загальний мг/дм^3	Залізо загальне мг/дм^3	Мідь мг/дм^3	Марганець мг/дм^3	Цинк мг/дм^3	Хром мг/дм^3
р. Убля 1 км, с. М.Березний, гирло	186.75	71.40	8.68	8.10	11.70	2.475	2.425	3.900	0.078	0.010	0.785	0.018	0.078	0.305	0.003	0.138	0.006	0.001
р. Улічка 1 км, с. Забрідь, гирло	151.50	64.40	9.35	8.08	11.83	2.450	2.600	4.150	0.068	0.009	0.848	0.024	0.095	0.475	0.003	0.118	0.007	0.001
р. Уж 40 км, м. Ужгород, в/з	165.42	62.07	4.78	8.00	11.88	2.433	2.067	3.533	0.062	0.011	0.544	0.014	0.057	0.224	0.003	0.113	0.007	0.001
р. Уж 54 км, нижче м.Перечин	173.00	63.70	6.25	8.15	11.53	2.500	2.075	3.750	0.088	0.010	0.706	0.020	0.090	0.240	0.004	0.073	0.009	0.001
р. Уж 80 км, смт. В.Березний	160.50	63.00	8.03	8.10	12.00	2.475	2.525	4.175	0.066	0.011	0.542	0.017	0.073	0.215	0.003	0.085	0.007	0.001
р. Піня 1 км, м. Свалява, гирло	193.50	62.30	6.88	7.93	12.23	2.550	2.175	3.750	0.068	0.030	1.045	0.018	0.080	0.208	0.004	0.045	0.006	0.001
р. Свалявка 1 км, м. Свалява, гирло	225.50	73.50	5.15	8.00	12.63	2.875	2.525	4.250	0.129	0.011	0.735	0.016	0.078	0.260	0.005	0.058	0.007	0.001
р. Віча 1 км вище м. Свалява, гирло	185.50	69.30	5.10	8.03	12.55	3.150	2.525	4.425	0.060	0.008	0.689	0.016	0.070	0.155	0.004	0.065	0.007	0.001
канал Верке 17 км, м. Берегове	355.75	65.80	8.90	7.45	7.45	3.725	5.600	8.900	0.622	0.024	0.299	0.086	0.385	0.490	0.005	0.200	0.017	0.001
р. Латориця 65 км, м. Чоп, в/з, кордон з Словаччиною	200.64	67.20	6.06	7.77	11.22	3.055	2.845	4.500	0.106	0.021	0.849	0.029	0.119	0.295	0.005	0.124	0.012	0.001
р. Латориця 111 км, м. Мукачево, автоматична гідромет. станція	185.50	67.20	5.48	8.25	11.15	2.475	2.725	4.300	0.066	0.013	0.735	0.024	0.100	0.225	0.005	0.068	0.014	0.001
р. Латориця 139 км, м. Свалява, автоматична гідромет. станція	189.75	66.50	5.23	8.05	12.35	2.875	3.150	4.300	0.082	0.012	0.746	0.020	0.080	0.218	0.004	0.065	0.007	0.001
р. Боржава 7 км, с. Бене, міст	157.50	53.20	4.23	7.65	11.08	2.575	2.450	4.025	0.084	0.019	0.768	0.016	0.075	0.433	0.005	0.195	0.015	0.001
р. Ріка 1 км, м. Хуст, гирло, міст	160.00	58.10	4.40	8.10	11.28	1.950	1.875	3.450	0.060	0.010	0.605	0.023	0.100	0.185	0.004	0.085	0.006	0.001
р. Теребля 1 км, смт. Буштино, гирло	158.50	60.20	3.73	7.95	11.90	2.175	1.550	3.300	0.060	0.008	0.463	0.018	0.073	0.200	0.003	0.060	0.005	0.001
р. Тересва 1 км, смт. Тересва, гирло	160.00	58.10	3.83	7.98	12.00	1.725	1.650	3.275	0.041	0.008	0.458	0.015	0.063	0.163	0.003	0.088	0.005	0.001
р. Шопурка 1 км, смт. В.Бичків, гирло	177.00	60.90	3.60	8.03	11.73	2.600	2.100	3.775	0.080	0.008	0.616	0.017	0.078	0.158	0.004	0.040	0.007	0.001
канал Батар 807 км, смт. Вілок, в/з ЗС	238.50	65.80	8.88	7.45	10.30	4.025	4.300	6.625	0.133	0.019	0.396	0.037	0.163	0.503	0.005	0.230	0.012	0.001
канал Клиновський 824 км, ст. Клиново	140.75	56.70	8.55	7.58	11.40	2.700	4.825	7.225	0.119	0.024	0.475	0.043	0.173	1.195	0.005	0.280	0.009	0.001
канал Тарне-Маре 831 км, с.Юлівці	262.00	72.10	9.23	7.70	11.38	3.700	5.600	9.175	0.111	0.015	0.537	0.052	0.200	1.008	0.005	0.645	0.013	0.001
р. Тиса 696 км, м.Чоп, кордон з Угорщиною	312.17	74.67	6.48	7.88	11.39	3.075	3.050	4.708	0.098	0.013	0.870	0.028	0.123	0.333	0.005	0.137	0.017	0.001
р. Тиса 807 км, смт. Вілок, кордон з Угорщиною	187.00	65.57	6.53	8.03	12.11	2.792	2.525	3.875	0.082	0.012	0.567	0.016	0.068	0.290	0.005	0.153	0.015	0.001
р. Тиса 831 км, м.Виноградів, відомчий гідропост	182.75	69.30	11.53	8.08	12.28	2.325	2.500	3.550	0.072	0.008	0.689	0.014	0.065	0.360	0.005	0.093	0.015	0.001

р. Тиса 848 км, с. Крива, автоматична гідромет. станція	213.75	67.90	6.88	7.88	11.35	2.350	2.600	4.100	0.101	0.011	0.644	0.024	0.107	0.330	0.005	0.130	0.014	0.001
р. Тиса 882 км, м. Тячів, автомататична станція якості	198.92	69.53	5.33	8.03	11.62	2.725	2.275	3.717	0.074	0.010	0.627	0.015	0.065	0.265	0.005	0.083	0.015	0.001
р. Тиса 912 км, смт. Солотвино, кордон з Румунією	174.00	66.73	4.84	8.06	11.95	2.300	2.217	3.675	0.072	0.009	0.557	0.015	0.066	0.243	0.005	0.054	0.012	0.001
р. Тиса 927 км, смт. В.Бичків, в/з, автоматична гідромет. станція	179.42	68.60	5.95	7.96	11.60	2.458	2.225	3.692	0.080	0.010	0.733	0.015	0.070	0.185	0.005	0.055	0.011	0.001
р. Тиса 939 км, с. Ділове, нижче впадіння р.Вішеу	169.67	68.60	4.78	8.00	11.63	2.692	2.267	3.742	0.075	0.010	0.693	0.015	0.069	0.199	0.005	0.069	0.011	0.001
р. Тиса 964 км, м.Рахів, біля скиду Рахівського ВУЖКГ	172.50	75.60	6.10	7.98	10.78	3.650	3.050	4.725	0.220	0.043	0.576	0.046	0.200	0.235	0.005	0.090	0.011	0.001
р. Тиса 965 км, м. Рахів, автомататична гідромет. станція	153.25	65.10	4.55	8.05	12.20	2.175	2.275	3.500	0.080	0.008	0.531	0.014	0.060	0.188	0.004	0.078	0.008	0.001

Таблиця 4.3.1 (б)

Середньорічні концентрації речовин в міжнародних контрольних створах водних об'єктів регіону за 2012 рік (за даними Державної екологічної інспекції у Закарпатській області)

Розташування створу	Сухий залишок, мг/дм^3	Жорсткість, мг-екв/дм^3	Завислі речовини, мг/дм^3	Водневий показник, од.pH	Кисень розчинений, мг/дм^3	Біохімічне споживання кисню (БСК), мг0_2/дм^3	Окисню ваність перманганатна, мг0_2/дм^3	Хімічне споживання кисню (ХСК), мгО/дм^3	Амоній-іон, мг/дм^3	Нітрит-іони, мг/дм^3	Нітрат-іони, мг/дм^3	Фосфати, мг/дм^3	Залізо, мг/дм^3	Мідь, мг/дм^3	Марганець, мг/дм^3	Цинк мг/дм^3	Хром (загальний), мг/дм^3	Аніонні СПАР, мг/дм^3	Кальцій, мг/дм^3	Магній, мг/дм^3	Хлориди-іони, мг/дм^3	Сульфати, мг/дм^3	Температура °С	Феноли, мг/дм^3
р.Улічка Держкордон	152	1,9	11	7,81	10,5	2,67	3,1	8,2	0,15	0,005	5	0,02	0,13	0,002	0,014	0,022	0,0005	0,010	23,0	9,5	6,6	13,9	13,4	0,0005
р.Убля Держкордон	203	2,6	10	7,77	10,1	2,68	3,4	8,0	0,13	0,010	5	0,04	0,10	0,002	0,018	0,020	0,0005	0,011	30,1	13,3	8,5	15,5	12,4	0,0005
р.Уж с.Сторожниця	165	2,4	9	7,56	10,4	2,92	4,3	10,2	0,18	0,026	3	0,06	0,16	0,005	0,017	0,015	0,0005	0,012	29,5	11,5	11,9	17,9	11,0	0,0005
р.Тиса Вище впадіння Вішеу, с.Ділове	145	2,2	7	7,49	10,9	2,75	2,9	6,6	0,08	0,013	2	0,01	0,11	0,002	0,016	0,016	0,0009	0,008	26,6	10,8	9,4	14,3	10,5	0,0005
р.Тиса Нижче впадіння Вішеу, с.Луг	157	2,3	8	7,51	10,2	2,82	3,2	7,4	0,11	0,011	2	0,40	0,15	0,003	0,017	0,017	0,0009	0,008	28,4	11,2	9,7	18,0	10,6	0,0005
р.Тиса Міст смт.Солотвино	181	2,5	9	7,37	10,3	2,82	3,6	8,0	0,11	0,022	2	0,03	0,17	0,004	0,023	0,025	0,0009	0,010	32,0	11,5	13,6	18,4	12,1	0,0005
р.Тиса Автоматична станція спостереження м.Тячів	187	2,5	9	7,50	10,3	2,95	3,7	8,6	0,12	0,028	3	0,03	0,18	0,004	0,023	0,023	0,0009	0,011	30,0	12,1	14,7	19,8	11,7	0,0005
р.Тиса Міст с.Вілок	160	2,3	10	7,41	10,7	2,81	3,2	7,6	0,08	0,017	3	0,03	0,12	0,002	0,018	0,016	0,0006	0,008	27,1	11,6	12,5	15,3	10,8	0,0005
р.Тиса Міст м.Чоп	248	2,5	10	7,56	10,3	2,87	4,1	9,4	0,16	0,024	3	0,04	0,21	0,006	0,026	0,028	0,0006	0,011	30,1	12,5	27,7	26,0	11,7	0,0005
р.Латориця Міст с.Страж	196	2,4	10	7,39	10,2	2,78	4,2	10,2	0,19	0,050	4	0,05	0,23	0,004	0,019	0,014	0,0006	0,011	29,0	11,8	12,6	14,3	11,0	0,0005
р.Боржава міст с.Бене	169	2,5	15	7,25	9,3	2,87	5,2	10,2	0,17	0,033	3	0,04	0,24	0,005	0,017	0,018	0,0005	0,011	29,3	12,4	13,5	21,3	12,5	0,0005

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Лабораторією Державної екологічної інспекції у Закарпатській області протягом 2014 року всього виконано 144 гідробіологічних визначень у пробах поверхневих вод (хлорофіл-а та сапробність) та 206 токсикологічних досліджень проб поверхневих та зворотних вод, з яких 59 визначень гострої токсичності та 147 визначень хронічної токсичності.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Нагляд за безпекою питної води, що подається населенню водопроводами та з громадських децентралізованих джерел водопостачання, здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби у Закарпатській області.

Якість питної води за мікробіологічними показниками з централізованих водопроводів у 2014 році в розрізі адміністративних територій області представлена у таблиці 4.3.2.

Таблиця 4.3.2.

Адміністративна територія	Відсоток проб, що не відповідають вимогам діючим вимогам		
	Комунальні водопроводи	Відомчі водопроводи	Сільські водопроводи
м. Ужгород	8,4	-	-
м. Мукачево	3,8	0	-
В. Березнянський	17,3	0	0
Берегівський	0	0	0
Виноградівський	0	0	-
Воловецький	-	-	-
Іршавський	1,4	0	0
Міжгірський	13,8	-	-
Мукачівський	-	8,3	8,9
Перечинський	12,9	-	-
Свалявський	1,8	20,0	5,5
Рахівський	0	20,0	-
Тячівський	0	0	0
Ужгородський	0	31,6	14,9
Хустський	3,9	4,8	0
ДУ «Закарпатський ОЛЦДУ».	-	-	-
Всього по області:	6,2	5,5	6,6

Якість питної води за мікробіологічними показниками з джерел децентралізованого водопостачання у 2014 році в розрізі адміністративних територій області представлена у таблиці 4.3.3.

Таблиця 4.3.3.

Адміністративна територія	% проб, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормативам
м. Ужгород	34,0
м. Мукачево	-
В. Березнянський	6,9
Берегівський	18,3
Виноградівський	5,6
Воловецький	26,2
Іршавський	14,3
Міжгірський	47,0
Мукачівський	15,8
Перечинський	45,6

Свалявський	21,9
Рахівський	7,7
Тячівський	17,4
Ужгородський	35,2
Хустський	3,8
Всього по області:	12,4
	11,0

У 2014 році захворювань, пов'язаних з якістю питної води не було зафіксовано. Якість води жодним чином не впливала на рівень інфекційної захворюваності – на епідемічну ситуацію в області.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Гамма-спектрометричні вимірювання поверхневих вод на вміст радіоцезію-137 в Закарпатській області здійснює Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса на 5-ти створах спостереження. За результатами радіометричних вимірювань проб води, питома активність радіоцезію-137 у створах спостережень річок області значно нижча за допустимі рівні.

Таблиця 4.3.4.

Результати гама–спектрометричних вимірювань поверхневих вод басейну р.Тиса на вміст радіоцезію-137 в Закарпатській області за 2013 р.

№ п/п	Найменування пунктів спостереження	Населений пункт	Дата відбору проби	Вміст радіоцезію	
				Бк/дм3	Кі/дм3
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	30.01.14 р.	$2,88x10^{-2}$	$7,78x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	30.01.14 р.	$2,70x10^{-2}$	$7,30x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	27.02.14 р.	$2,90x10^{-2}$	$7,84x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	27.02.14 р.	$2,73x10^{-2}$	$7,38x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	24.03.14 р.	$2,87x10^{-2}$	$7,76x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	24.03.14 р.	$2,71x10^{-2}$	$7,32x10^{-13}$
5.13	807 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	смт. Вилок	19.03.14 р.	$3,58x10^{-2}$	$9,68x10^{-13}$
5.10	882 км , р. Тиса, держкордон з Румунією	м. Тячів	13.03.14 р.	$3,61x10^{-2}$	$9,76x10^{-13}$
5.14	696 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	м. Чоп	24.03.14 р.	$3,62x10^{-2}$	$9,78x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	25.04.14 р.	$2,85x10^{-2}$	$7,70x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	25.04.14 р.	$2,69x10^{-2}$	$7,27x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	28.05.14 р.	$2,86x10^{-2}$	$7,73x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	28.05.14 р.	$2,70x10^{-2}$	$7,30x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	20.06.14 р.	$2,92x10^{-2}$	$7,89x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	20.06.14 р.	$2,74x10^{-2}$	$7,41x10^{-13}$
5.13	807 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	смт. Вилок	17.06.14 р.	$3,60x10^{-2}$	$9,73x10^{-13}$
5.10	882 км , р. Тиса , держкордон з Румунією	м. Тячів	24.06.14 р.	$3,63x10^{-2}$	$9,81x10^{-13}$
5.14	696 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	м. Чоп	20.06.14 р.	$3,64x10^{-2}$	$9,83x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	07.07.14 р.	$2,90x10^{-2}$	$7,83x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	07.07.14 р.	$2,72x10^{-2}$	$7,35x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	27.08.14 р.	$2,93x10^{-2}$	$7,92x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	27.08.14 р.	$2,75x10^{-2}$	$7,43x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	08.09.14 р.	$2,89x10^{-2}$	$7,81x10^{-13}$

5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	08.09.14 р.	$2,72x10^{-2}$	$7,35x10^{-13}$
5.13	807 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	смт. Вилок	24.09.14 р.	$3,57x10^{-2}$	$9,64x10^{-13}$
5.10	882 км , р. Тиса, держкордон з Румунією	м. Тячів	24.09.14 р.	$3,60x10^{-2}$	$9,72x10^{-13}$
5.14	696 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	м. Чоп	08.09.14 р.	$3,62x10^{-2}$	$9,78x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	28.10.14 р.	$2,90x10^{-2}$	$7,84x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	28.10.14 р.	$2,73x10^{-2}$	$7,38x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	18.11.14 р.	$2,93x10^{-2}$	$7,90x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	18.11.14 р.	$2,71x10^{-2}$	$7,30x10^{-13}$
5.26	65 км, р. Латориця, водозабір, кордон з Словаччиною	м. Чоп	11.12.14 р.	$2,88x10^{-2}$	$7,78x10^{-13}$
5.33	40 км, р. Уж, водозабір	м. Ужгород	11.12.14 р.	$2,72x10^{-2}$	$7,35x10^{-13}$
5.13	807 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	смт. Вилок	12.12.14 р.	$3,61x10^{-2}$	$9,76x10^{-13}$
5.10	882 км , р. Тиса, держкордон з Румунією	м. Тячів	12.12.14 р.	$3,63x10^{-2}$	$9,81x10^{-13}$
5.14	696 км, р. Тиса, кордон з Угорщиною	м. Чоп	11.12.14 р.	$3,60x10^{-2}$	$9,73x10^{-13}$

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Нагляд за дотриманням санітарного законодавства на об'єктах, що здійснюють забезпечення населення, громадських та промислових об'єктів питною водою, здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби у Закарпатській області.

Середній рівень забезпечення населення області водопровідною водою становить 32,2 %. Без міст Ужгорода – 98,4 % та Мукачево – 86,4 % цей показник становить – 20,7 %. В тому числі забезпечення населення райцентрів та міст обласного підпорядкування становить 58,3 %, а сільського населення – 14,5 %.

Під наглядом Держсанепідслужби Закарпатської області знаходиться 105 джерел централізованого водопостачання, у т.ч.: 22 комунальних, 39 відомчих, 44 сільських водопроводів, та 4972 джерел децентралізованого водопостачання, з них 3700 колодязів, 646 каптажів, 626 артезіанських свердловин.

Із загальної кількості водопроводів – 19,0 % не відповідають санітарним нормам і правилам, а саме через відсутність зон санітарної охорони – 14,3 %, через відсутність необхідного комплексу очисних споруд – 1,9 %, через відсутність знезаражуючих установок – 9,6 %.

Не відповідають в певній мірі (з різних причин) вимогам санітарних норм і правил 5 комунальних водопроводів (м. Ужгород – порушення режимів І-го та ІІ-го поясу зон санітарної охорони Деріваційного каналу; м. Берегово – відсутність необхідного комплексу очисних споруд; м. Хуст – не розроблені проекти ІІ та ІІІ поясів зон санітарної охорони; смт. Міжгір'я – відсутність необхідного комплексу очисних споруд; м. Перечин – недостатня робота знезаражуючих установок), 5 відомчих водопроводів (в Хустському районі с. Н.Бистрий – не розроблені проекти ІІ та ІІІ поясів зон санітарної охорони; в Рахівському районі – водопровід ВАТ "Хутро" – необхідність у проведенні капремонту водозабірних споруд; водозабір в смт. Кобилецька Поляна – недостатня робота знезаражуючих установок, водозабір ТОВ «Індустрія Нова» смт. В. Бичків - недостатня робота знезаражуючих установок, в м. Чоп Ужгородського району – порушення режимів зон санітарної охорони), 3 сільські водопроводи (2 в Хустському – смт. Вишково, с. Данилово; один в Берегівському – с. В.Бакта). Спеціалістами територіальних структурних підрозділів Головного управління Держсанепідслужби у Закарпатській області вносились пропозиції по включенню заходів по дооблаштуванню існуючих водопроводів в регіональні програми «Питна вода»,

по відомчих та сільських водопроводах, надані пропозиції керівникам підприємств, головам сільських рад.

Якість питної водопровідної води в значній мірі обумовлена характерною в цілому для області ситуацією. Основними проблемними питаннями, що стосуються водопостачання населення Закарпатської області є:

– зношеність існуючих мереж та обладнання системи водопроводів (м. Ужгород, м. Чоп Ужгородського району, м. Перечин Перечинського району, м. Берегово Берегівського району);

– недостатнє фінансування потреб водопровідно-каналізаційного господарства;

– періодичні відключення електроенергії від водозаборів, що спричиняє додаткові прориви аварійних трубопроводів, внаслідок перепадів тиску в мережі;

– недостатня потужність частини існуючих централізованих водопроводів;

- дотримання режиму в зонах санітарної охорони (ЗСО) джерел водопостачання (особливо відкритих джерел – річок з яких забирається вода для водопостачання);

– в сільській місцевості не ведеться будівництво нових водопроводів (за винятком Виноградівського району - за кошти місцевого бюджету проведено очистку та випробування артезіанської свердловини в с. Букове), практично не проводиться робота по організації очистки громадських колодязів, вигрібних ям та поглинаючих колодязів. Велику стурбованість викликає проведення подальшої забудови населених пунктів без вирішення питання водопостачання та каналізування житлових будинків. Дані питання не в повній мірі вирішені і в районах старої забудови населених пунктів, що викликає численні скарги та заяви мешканців (близькість розміщення колодязів та джерел забруднення — поглинаючих колодязів, вигрібних ям, надвірних вбиралень).

4.5. Заходи щодо покращення стану водних об’єктів

На виконання Указів Президента України “Про стан безпеки водних ресурсів держави та якості питної води в містах і селах України”, у відповідності до обласної програми “Питна вода Закарпаття” на 2012-2020 рр., затвердженої рішенням обласної ради від 8 червня 2012 р. за № 473, протягом 2012 р. вживались організаційні та практичні заходи по охороні і раціональному використанні водних ресурсів, запобіганню забрудненню поверхневих та підземних вод.

На виконання обласної програми «Питна вода Закарпаття» у 2014 р. були виділені кошти на наступні заходи:

№ за/п	Назва заходу	Обсяг фінансу-вання (тис.грн.)	в т.ч. за рахунок коштів :			
			держ. бюджету	місцевих бюджетів	коштів підпри-ємств	інші кошти
1	2	3	4	5	6	7
	м. Ужгород					
1.	Реконструкція (заміна) окремих ділянок водопровідних мереж, L- 850,0 м/п	272,0			272,0	
2.	Реконструкція (заміна) окремих ділянок каналізаційних мереж, L- 143,0 м/п	64,0			64,0	
3.	Заміна глибинних насосів на артезіанських	591,9			591,9	

	свердловинах водозабору „Минай”, марки Wilo, 8 од.					
4.	Монтаж установки компенсації реактивної енергії на водозаборі „Минай”	299,4			299,4	
5.	Проведення випробувальних робіт по силових трансформаторах та збірних шинах повітряних ліній 6/10 кВ „Л” водозабору „Минай”	16,8			16,8	
6.	Ремонт покрівлі даху насосної станції І підйому НФС -3	64,0			64,0	
7.	Облаштування насосно-фільтрувальних станцій приладами технологічного обліку води (ультразвукові витратоміри), 4 од.	130,0			130,0	
8.	Модернізація насосного обладнання на насосній станції підвищеного тиску по вул. Лавріщева із переведенням її на автоматичний режим функціонування упродовж доби	321,4			321,4	
9.	Модернізація насосного обладнання на насосній станції підвищеного тиску по вул. Грушевського із переведенням її на автоматичний режим функціонування упродовж доби	250,3			250,3	
10.	Впровадження системи диспетчерського віддаленого керування та моніторингу КНС-6	85,4			85,4	
11.	Впровадження системи диспетчерського віддаленого керування та моніторингу КНС-9	58,7			58,7	
12.	Придбання насосного обладнання та запірно-регулюючої арматури для проведення ремонтних робіт КНС м-н „Горяни”	78,3			78,3	
13.	Заміна насосного агрегату на КНС-9, марки FA 10.82E, 1 од.	115,5			115,5	
14.	Заміна аварійної ділянки кабельної лінії 10 кВ живлення КНС-4 по вул. Загорській	84,0			84,0	
15.	Поточний ремонт повітряної лінії енергозабезпечення КНС-9	13,6			13,6	
16.	Заміна електродвигуна на компресорній установці ВР 128 80-1,6 подачі повітря на очисні споруди біологічної очистки КОС	44,6			44,6	
17.	Облаштування технологіч-ними засобами обліку стоків КНС- 1, 4, 6 (ультразвукові витратоміри), 3 од.	97,5			97,5	
18.	Поточний ремонт покрівель будівлі КНС-3 по вул. Джамбула, КНС-4 по вул. Загорській та покрівлі виробничих приміщень по вул. Митній	175,7			175,7	
19.	Придбання вимірювальних приладів для лабораторій питної води та стоків	341,2			341,2	
20.	Реконструкція каналіза-ційного колектора по вул. Ерделі D-600, L- 122,0 м/п	507,8		507,8		
21.	Корегування проектно-кош-торисної документації по об’єкту „Реконструкція підземного водозабору „Минай”	121,4		121,4		
22.	Корегування проектно-кошторисної документації по об’єкту „ Реконструкція хлораторних НФС-1, 2,3 ”	36,8		36,8		

23.	Корегування проектно-кошорисної документації по об'єкту „ Реконструкція ПНС з РЧВ 2х1000 м^3 в мікрорайоні „ Сторожниця ”	13,3		13,3		
	Разом :	**3783,6**		**679,3**	**3104,3**	
	Ужгородський район					
1.	Будівництво систем водопостачання в с. Барвінок, L-250,0	185,0		185,0		
2.	Продовження робіт з будівництва на об'єкті „Водовідведення сіл Кінчеш, Коритняни, Часлівці”	300,0		300,0		
	Разом :	**485,0**		**485,0**		
	м. Мукачево					
1.	Реконструкція водопровід-ної мережі в кварталі Д.Галицького-Росвигівська L- 150,0 м/п	130,4		130,4		
2.	Реконструкція (заміна) водопровідних мереж від свердловини водозабору „Росвигово”, L-268,0 м/п	52,7			52,7	
3.	Реконструкція водопровід-ної мережі та вводів по вул. Суворова , L-560,0 м/п	218,5		218,5		
4.	Придбання та монтаж глибинних насосів	99,5		99,5		
5.	Капітальний ремонт водопровідної мережі по вул.Желєзняка з влаштуванням дорожнього покриття	30,0			30,0	
	Разом :	**400,7**		**318,0**	**82,7**	
	Мукачівський район					
1.	Реконструкція (заміна) окремих ділянок водопро-відної мережі в смт. Кольчино, L-900,0 м/п	96,0		96,0		
2	Будівництво водопровідної мережі в с. Пістрялово (2-а черга, оплачено експертизу)	4,3		4,3		
3.	Будівництво водопровідної мережі в с. Лалово (2-а черга, оплачено експертизу)	4,6		4,6		
4.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на будівництво систем водопостачання та водовідведення в с. Лавки	138,1		138,1		
5.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на будівництво водопровід-ної мережі в с. Завидово	40,0		40,0		
6.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на будівництво систем водопостачання та водовідведення в с.Ключарки	30,0		30,0		
	Разом:	**313,0**		**313,0**		
	м. Хуст					
1.	Реконструкція міського водопроводу по вул. Керамічна, L- 1294,0 м/п	982,7		982,7		
2.	Реконструкція міського водопроводу по вул. Словянська, L- 224,0,0 м/п	165,6		165,6		
	Разом :	**1148,3**		**1148,3**		
	Хустський район					
1.	Реконструкція системи водопостачання та водовід-ведення в с. Рокосово, L- 1000 м/п	484,5		484,5		
	Усього:	**484,5**		**484,5**		
	м. Берегово					

1.	Реконструкція водопровід-них мереж, L-50,0 м/п	40,0			40,0	
2.	Реконструкція каналізацій- них мереж, L-100,0 м/п	60,0			60,0	
	Разом :	**100,0**			**100,0**	
	Берегівський район					
1.	Кошти з районного бюджету на виконання заходів Програми не виділялись					
	м. Чоп					
1.	Капітальний ремонт внутрі-будинкових систем водопостачання, L- 128,0 м/п	18,5			18,5	
2.	Капітальний ремонт внутрі-квартальних систем водовідведення, L- 21,0 м/п	5,0			5,0	
3.	Капітальний ремонт внутрі-будинкових систем водовідведення, L- 34,0 м/п	8,0			8,0	
4.	Встановлення підвищуючої системи водопостачання житлового будинку, 1 од.	10,0			10,0	
5.	Заміна насосного обладнан-ня на підвищуючих внутріш-ньобудинкових системах водопостачання, 2 од.	2,2			2,2	
6.	Капітальний ремонт насосного обладнання на КНС -1, 2, 6	14,0			14,0	
7.	Придбання та монтаж мулового насосу на КОС	26,5			26,5	
8.	Придбання та монтаж компресорного обладнання на КОС	87,0			87,0	
9.	Виготовлення проектно-кош торисної документації на капітальний ремонт системи водовідведення по вул. Берег, 18 та вул. Миру, 2	9,6		9,6		
10.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на будівництво КНС з мережами по вул. Берегівській	60,0		60,0		
11.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на капітальний ремонт напірно-го колектору від КНС 1 до КОС	64,0		64,0		
	Разом :	**354,1**		**133,6**	**30,5**	
	Виноградівський район:					
	м. Виноградів					
1.	Реконструкція вуличних водопровідних мереж у м. Виноградів, L- 180,0 м/п	127,0		127,0		
2.	Реконструкція липневої каналізації м. Виноградів, L- 68,0 м/п	30,2			30,2	
3.	Придбання та монтаж глибинних насос ів на а/свердловинах, 2 од.	98,0			98,0	
4.	Придбання та монтаж насосних агрегатів на КНС, 10 од.	47,5			47,5	
5.	Ремонт запірної арматури на обладнанні та мережах водопостачання	10,6			10,6	
6.	Промивка та дезинфекція систем водовідведення	88,0			88,0	
7.	Проведення відновлюваль-них робіт на центральному каналізаційному колекторі	25,7			25,7	
	Разом :	**427,0**		**127,0**	**300,0**	
	смт. Королево					
1.	Реконструкція КНС	27,5		27,5		
2.	Реконструкція каналізацій-них мереж, L-	8,5		8,5		

	34,0 м/п					
	Разом:	**36,0**		**36,0**		
	с. Букове					
1.	Розпочато реалізацію проекту «Організація за без-печення населення питною водою через централізоване водопостачання с. Букове (грантовий проект Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування)	120,6	53,3	67,3		
	с. Новоселиця					
1.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію водогону у с. Новоселиця	24,0		24,0		
	с. В. Копаня					
1.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на будівництво системи водопостачання	40,0		40,0		
	Усього по району :	**647,6**	**53,3**	**294,3**	**300,0**	
	Іршавський район					
1.	Придбання та монтаж насосних агрегатів, 2 од.	12,7			12 ,7	
2.	Заміна електролічильника СТВ-80, 1 од.	1,2			1,2	
3.	Придбання та монтаж конденсаторної установки КРМ «ВЕГ»-0,4-90/2,5, 1 од.	14,3			14,3	
4.	Капітальний ремонт фекального насосу, 1 од.	1,7			1,7	
	Усього по району :	**29,9**			**29,9**	
	Тячівський район					
	м. Тячів					
1.	Заміна глибинного насосу, 1 од.	50,1		50,1		
	смт. Дубове					
1.	Заміна насосних агрегатів, 2 од.	34,5		34,5		
2.	Реконструкція окремих ділянок водопроводу, L – 180,0 м/п	38,3		38,3		
	Разом:	**72,8**		**72,8**		
	смт. Солотвино					
1.	Капітальний ремонт водо-провідних мереж, L – 125,0 м/п	24,9		24,9		
	смт. Буштино					
1.	Заміна насосного агрегату	8,4		8,4		
	Усього по району :	**156,2**		**156,2**		
	Рахівський район					
1.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на водопостачання та водовідведення по вул. Борканюка, м. Рахів	32,0		32,0		
	Усього по району :	**32,0**		**32,0**		
	Свалявський район					
1.	Реконструкція (заміна) водопровідних мереж в м. Свалява, L – 310,0 м/п	32,7			32,7	70,0
2.	Реконструкція каналізацій-них мереж в м. Свалява, L – 45,0 м/п	20,1			20,1	
3.	Поточний ремонт будівель водонасосних станцій в м. Свалява	4,7			4,7	
4	Монтаж засувок на водоочисних спорудах водо-забоів «Бистрий», «Жди-мир»,	17,5			17,5	

	«Березники»,6 од.					
5.	Заміна господарсько-питного водопроводу в м. Свалява	22,8			22,8	
6.	Монтаж засувок на водопровідних мережах в м. Свалява	5,9			5,6	
7.	Поточний ремонт виробничо-побутових і складських приміщень, а також насосного обладнання на КОС	9,8			9,8	
8.	Монтаж засувки та насосного обладнання на КНС по вул. Головній в м. Свалява	32,7			32,7	
9.	Ремонт напірного колектора та водовідвідної мережі	8,8			8,8	
10.	Поточний ремонт повітродувок на КОС, м. Свалява	8,4			8,4	
	Усього по району :	**233,1**			**163,1**	**70,0**
	Воловецький район					
1.	Кошти з районного бюджету на виконання заходів Програми не виділялись					
	Міжгірський район					
1.	Кошти з районного бюджету на виконання заходів Програми не виділялись					
	Перечинський район					
1.	Кошти з районного бюджету на виконання заходів Програми не виділялись					
	Великоберезнянський р-н					
1.	Кошти з районного бюджету на виконання заходів Програми не виділялись					
	Усього по області:	**8486,1**	**53,3**	**4552,3**	**3810,5**	**70,0**

За рахунок коштів державного, місцевих бюджетів і власних коштів підприємств протягом 2014 року було здійснено реконструкцію водопровідних мереж довжиною 6216,0 м/п, здійснено реконструкцію каналізаційних мереж довжиною 512,0 м/п.

На виконання вимог Закону України від 24 травня 2012 року №4836-VI "Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року" розпорядженням голови Закарпатської обласної державної адміністрації від 17.07.2013 року №230 та рішенням XV сесії VI скликання Закарпатської обласної ради від 27.12.2013 року №847 затверджено «Регіональну цільову програму розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Тиса в Закарпатській області на 2013-2021 роки».

У 2014 році в межах програми за рахунок коштів місцевого бюджету та коштів суб'єктів господарювання виконувались роботи за такими напрямками:

1) забезпечення розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану осушених угідь:

- розчищено каналів внутрігосподарських меліоративних систем довжиною 17,8 км на суму 822,0 тис. грн., при плані 13,08 км/1861,3 тис. грн.;

2) управління водними ресурсами, здійснення протипаводкових заходів:

- відрегульовано та відновлено русел малих річок та потічків протяжністю 10,8 км на суму 795,0 тис. грн., при плані 13,1 км/1816,3 тис. грн.

- зведено 1,4 км берегоукріплень вартістю 686,0 тис. грн., при плані 0,9 км/1733,0 тис. грн.

- встановлено межі прибережних захисних смуг на плащі 129,4 га вартістю 76,4 тис. грн., при плані 5789 га/6367,0 тис. грн.

3) першочергове забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою:

- збудовано те реконструйовано групових водопроводів довжиною 9,4 км загальною вартістю 5203,0 тис. грн, при плані 4,4 км/1601,0 тис. грн.

За останні 20 років спостерігається тенденція зменшення об'єму скиду забруднених стічних вод у поверхневі водойми. У 1990 р. було скинуто 29,31 млн $м^3$ недостатньо-очищених та неочищених зворотних вод, у 2014 р. – 2,412 млн $м^3$ (на 92 % менше).

Зменшення обсягів скинутих забруднених стічних вод досягнуто за рахунок будівництва водокористувачами за власні кошти за період 2006-2014 років 130 нових каналізаційних очисних споруд біологічної очистки, загальною потужністю 2566,5 м3 /добу, в тому числі – установки глибокої біологічної очистки типу "Біотал" – 75 шт., "Біолідер" – 12 шт., "БіоЦВТ" – 12 шт., та інші види сучасного обладнання, спроможного ефективно та економно очищати стічні води.

З метою розв'язання питання засмічення земель водного фонду та поводження з відходами в басейні річок Тиса, Уж, Латориця та їх притоках, розроблений План організаційно-правових заходів з питань благоустрою населених пунктів та поводження з відходами в зазначених басейнах. На даний час План виконується усіма райдержадміністраціями, органами місцевого самоврядування та відповідальними обласними управліннями і організаціями.

В частині контролю за охороною та використанням водних ресурсів за звітний період Держекоінспекцією у Закарпатській області проведено 485 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства, з них 449 планових.

За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства складено 153 протоколи, до адміністративної відповідальності притягнуто 153 особи на загальну суму штрафів 17,068 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків склала 1950,81 тис. грн., на яку виставлено 32 претензії та стягнуто, з урахуванням раніше пред'явлених, 37 на загальну суму 141,404 тис. грн.

В частині контролю за охороною та використанням поверхневих вод за звітний період проведено 57 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства. До адміністративної відповідальності притягнуто 47 осіб, накладено штрафів на загальну суму 4,879 тис. грн., стягнуто з урахуванням раніше накладених 4,998 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків склала 18,26 тис. грн., на яку виставлено 12 претензій та стягнуто, з урахуванням раніше пред'явлених, 16 на загальну суму 109,208 тис. грн.

З метою регулювання використання водних ресурсів видаються дозволи на спецводокористування, затверджуються проекти ГДС забруднюючих речовин в поверхневі водойми. У 2014 році видано 231 дозвіл на спеціальне водокористування та затверджено 61 проект гранично допустимих скидів забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти. Умовами дозволів на спецводокористування скиди стічних вод без очистки в поверхневі водойми та на рельєф місцевості заборонені. Обов'язковою умовою дозволів на спецводокористування є ведення достовірного обліку забору води, виконання

раніше запланованих підприємством заходів по охороні і раціональному використанні водних ресурсів, а також розроблення водоохоронних заходів з врахуванням вимог погоджувальних організацій. Миття автотранспорту допускається тільки на спеціально обладнаному майданчику. Забороняється скид стічних вод на рельєф місцевості, не допускається розлив нафтопродуктів та мастил, не допускається розміщення сміттєзвалищ, вигрібних ям, тощо в зонах санітарної охорони джерел водопостачання.

Пропозиції департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА.

Заплановані на 2014 рік заходи щодо зменшення забруднення поверхневих водойм та підземних вод представлені в обласній програмі “Питна вода Закарпаття” на 2012-2020 рр., затвердженої рішенням обласної ради від 8 червня 2012 р. за № 473, яка спрямована на охорону та раціональне використання джерел питного водопостачання, розвиток та реконструкцію систем водопостачання та водовідведення, забезпечення підприємств, що здійснюють централізоване водопостачання та водовідведення, сучасними технологіями підготовки питної води та очищення стічних вод.

Для реалізації програми "Питна вода Закарпаття" на 2012-2020 роки та виконання невідкладних екологічних заходів необхідно:

- державне фінансування в повному обсязі та розширене інвестування;
- впровадження пріоритетності питного водопостачання перед іншими видами спеціального водокористування;
- впровадження принципів поліпшення екологічного стану водних об’єктів на основі басейнового принципу, на засадах якого повинні бути розроблені і впроваджені водоохоронні програми для окремих населених пунктів;
- посилення державного нагляду та контролю за дотриманням водоохоронного режиму у зонах водозабору та режиму господарювання у прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах та винесення їх в натуру;
- ліквідація диспропорції між потужностями водозабірних споруд та каналізаційних очисних споруд;
- будівництво нових та реконструкція існуючих каналізаційно-очисних споруд та мереж водопровідно-каналізаційного господарства;

Вирішення проблеми очистки стічних вод та припинення забруднення водних об’єктів можливо при достатній фінансовій підтримці існуючих природоохоронних програм на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Необхідно забезпечити збільшення фінансування природоохоронних заходів з Державного бюджету.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика.

Головною метою створення екомережі області є формування територіально єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій. Згідно даних Головного управління Держгеокадастру у Закарпатській області площа екомережі становить 984,5 тис. га, або 77,2% від загальної площі області. Динаміка площ, що складають регіональну мережу та складові структурних елементів екологічної мережі наведені у табл. 5.1.1 та 5.1.1.1.

Таблиця 5.1.1.1.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис.га

Категорії землекористування	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*	*2014*
Землі природного призначення	178,2	79,8	79,8	79,8	178,9
Сіножаті та пасовища	225,3	219,6	225,0	224,8	224,3
Землі водного господарства (рибні ставки)	12,1 (0,3)	1,4	1,4	1,4	0,3
Землі водного фонду	18,3	17,8	18,4	18,4	18,4
у т.ч. площа рибних ставків	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Землі оздоровчого призначення	0,9	0,3	0,3	0,3	1,0
Землі рекреаційного призначення	8,6	0,8	0,7	0,7	8,5
Землі історико-культурного призначення	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ліси	657,4	652,2	657,8	657,8	723,9

Примітка: Дані Головного управління Держгеокадастру у Закарпатській області

Таблиця 5.1.1.2.

Складові структурних елементів екологічної мережі Закарпатської області

№ з/п	*Одиниці адміністративно-територіального устрою*	*Загальна площа, тис. га*	*Загальна площа екомережі, тис. га*	*Складові елементи екомережі, тис. га*											
				Об'єкти ПЗФ	*Водно-болотні угіддя*	*Відкриті заболочені землі*	*Водоохоронні зони, винесені в*	*Прибережні захисні смуги*	*Ліси та інші лісовкриті площі*	*Курортні та лікувально-оздоровчі території*	*Рекреаційні території*	*Землі під консервацією*	*Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом*	*Пасовища, сіножаті*	*Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві*
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*
1	Берегівський	65,4	21,5	-	2,1	0,3	-	-	9,3	0,1	0,1	-	0,4	9,2	-
2	Великоберезнянський	81,0	73,9	14,9	0,7	-	-	-	42,9	-	0,1	-	1,9	13,3	-
3	Виноградівський	69,7	27,3	-	2,8	0,1	-	-	12,1	-	-	-	1,7	10,6	-
4	Воловецький	54,4	46,3	-	0,3	-	-	-	36,4	-	0,2	-	0,4	9,0	-
5	Іршавський	94,5	71,4	-	1,1	-	-	-	53,7	-	-	-	0,4	16,2	-
6	Міжгірський	116,6	106,3	32,9	0,6	-	-	-	44,9	-	-	-	2,5	25,4	-

7	Мукачівський	99,8	52,6	-	2,7	0,1	-	-	33,7	0,1	-	0,1	0,4	15,5	-
8	Перечинський	63,1	55,8	-	0,4	-	-	-	44,5	-	-	-	0,4	10,5	-
9	Рахівський	189,2	184,1	21,3	1,2	-	-	-	125,9	-	-	-	2,2	33,4	
10	Свалявський	67,3	61,8	-	0,5	-	-	-	52,3	0,1	0,1	-	0,3	8,5	-
11	Тячівський	181,8	162,2	10,4	1,9	-	-	-	110,5	-	0,1	-	2,9	36,4	-
12	Ужгородський	87,0	44,9	-	1,6	0,3	-	-	25,1	-	0,1	0,5	0,3	16,9	-
13	Хустський	99,7	75,8	0,3	2,3	-	-	-	52,4	-	-	-	1,1	19,4	-
14	м.Мукачево	2,7	0,2	-	0,1	-	-	-	0,1	-	-	-	-	-	-
15	м.Ужгород	3,2	0,4	-	0,1	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-
	Всього:	1275,3	984,5	79,8	18,4	0,8	-	-	644,1	0,3	0,7	0,6	14,9	224,3	-

Примітка: Дані Головного управління Держгеокадастру у Закарпатській області

5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Найбільш дієвим заходом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є створення нових та розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У частині охорони земель та збереження природних ресурсів болотно-лісових комплексів, фрагментів сфагнових боліт (торфовищ) та мочарів з унікальним для регіону рослинним світом, отримано погодження на створення у Тячівському районі ботанічного заказника місцевого значення „Буштинський парк льодовикового періоду" площею 753,05 га, за рахунок лісових земель філії „Тячівське лісове агропромислове господарство" ДП „Закарпатське обласне управління лісогосподарських агропромислових господарств" 289,0 га та нелісових земель Буштинської селищної ради площею 291,0 га і Новобарівської сільської ради площею 173,0 га, без вилучення площі від землекористувачів. Проект рішення „Про оголошення об'єкту природно-заповідного фонду" подано на розгляд сесії обласної ради.

В частині охорони рослинного світу підготовлено проект рішення обласної ради „Про затвердження Переліків видів судинних рослин та оселищ (біотопів), що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області".

Впродовж 2014 року проводилися заходи шодо отримання погоджень матеріалів обласними установами та органами місцевого самоврядування щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території Свалявського та Виноградівського районів області:

- у Свалявському районі на землях ДП „Свалявське ЛГ" лісових заказників „Приборжавський" (444,8 га), „Ждимирський" (123,9 га), „Тесаник" (169,5 га);
- у Виноградівському районі на землях ДП „Виноградівське ЛГ" ботанічного заказника „Холмовецька гора" (95,4 га) та на землях Пийтерфолвівської сільської ради та Вилоцької селищної ради ботанічного заказника „Ботар" (277,1 га);

У рамках реалізації проекту „Збереження Карпатських пралісів" (2014) який впроваджується Українським товариством охорони птахів (ТОП) за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства проводяться заходи з розширення національних природних парків „Зачарований край" та „Синевир" за рахунок старовікових лісів і пралісів. Проведено роботи з обстеження, картування та опис пралісів і старовікових лісів на запланованих під розширення територіях з обґрунтуванням доцільності розширення національних природних парків.

Рішенням Закарпатської обласної ради від 10.07.2014 року №1039 „Про збільшення площі об'єкта природно-заповідного фонду" збільшено площу

ботанічної пам’ятки місцевого значення „Сосна чорна” з 3,0 га до 3,2005 га без зміни існуючих меж об’єкту, що знаходиться в урочищі „Лиса гора” с. Оноковці Ужгородського району, без вилучення площі від землекористувача.

З метою збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища районними радами області затверджено районні схеми екомережі. Відповідно до Програми перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки, обласною державною адміністрацією погоджено регіональну схему екологічної мережі Закарпатської області. Регіональну схему формування екологічної мережі Закарпатської області затверджено рішенням Закарпатської обласної ради від 10.07.2014 року №1033 „Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Закарпатської області”.

В частині охорони рослинного світу рішенням Закарпатської обласної ради від 17.04.2014 року №1002 затверджено Положення про Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області. На виконання зазначеного рішення обласної ради наказом департаменту від 01.09.2014 року №52 затверджено склад обласної комісії з питань переліку видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області.

5.1.4 Формування національної екомережі

З метою збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища районними радами області затверджено районні схеми екомережі. Відповідно до Програми перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки, обласною державною адміністрацією погоджено регіональну схему екологічної мережі Закарпатської області. Регіональну схему формування екологічної мережі Закарпатської області затверджено рішенням Закарпатської обласної ради від 10.07.2014 року №1033 „Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Закарпатської області”.

5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Система регулювання та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО) регламентується Законом України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробовуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів” від 30 травня 2007 року. Відповідно до зазначеного Закону повноваження щодо контролю та регулювання розповсюдження надані Кабінету Міністрів України, Міністерству освіти та науки України, Міністерству охорони навколишнього природного середовища України та Міністерству аграрної політики України.

Впродовж 2014 року до департаменту не надходили заяви та інформація стосовно впровадження, випробовування, транспортування та використання ГМО у тваринництві та вирощуванні сільгоспкультур на території області.

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу

Флора Закарпаття, яка займає 2% території України, налічує близько 1900 видів вищих спорових і насіннєвих рослин, що становить половину видового флористичного різноманіття України. В області разом з інтродукованими видами росте понад 2600 видів. За загальними ботаніко-географічними рисами рослинного покриву територія області належить до Карпатської підпровінції Середньо-європейської провінції Європейської широколистяної області. Закарпатська низовина відноситься до Центральноєвропейської флористичної провінції.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси на території області є одним з основних природних ресурсів. Понад 80 % лісів знаходяться у гірській місцевості. Загальна площа лісового фонду, що закріплена за постійними лісокористувачами, становить 723,6 тис. га, (56,8 %) в тому числі земель вкритих лісовою рослинністю 657,5 тис. га.(51,6 %). Загальні запаси деревини в області оцінюються в кількості 211313,2 тис.кбм і становлять близько 11 % загальних запасів деревини в Україні. Середній запас деревини на гектарі становить 350 кбм при середньому по Україні 237 кбм. Середній річний приріст становить 5,0 кбм/га при середньому по Україні 3,8 кбм/га.

За породним складом у лісах підприємств підпорядкованих Закарпатському обласному управлінню лісового та мисливського господарства твердолисті види становлять 72,04 %, хвойні види – 27,11 %, м'яколисті – 0,8 %, чагарники – 0,05%. За породним складом у лісах підприємств підпорядкованих Закарпатському обласному управлінню лісогосподарських агропромислових господарств твердолисті види становлять 74,2 %, хвойні види – 17,6 %, м'яколисті – 8,2 %.

Таблиця 5.3.2.1.

Землі лісогосподарського призначення(станом на 01.01.2015 року)

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	723,6	*
	у тому числі:			
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	512,8	*
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	-	-
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	118,5	враховані лісові землі колишніх с/г підприємств
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	657,5	*
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	51,6	*

Примітка: * дані надано Головним управлінням Держкомзему у Закарпатській області станом на 01.01.2015 року.

Розподіл загальної площі лісового фонду між постійними лісокористувачами наступний:

Лісогосподарські підприємства обласного управління лісового господарства (Держлісагенція України) –	497,8 тис. га
Підприємства об'єднання ГДСЛАП "Закарпатагроліс" (Міністерство аграрної політики України) –	Обліковуються в землях запасу (відсутні правовстанов-люючі документи)
Об'єкти природно – заповідного фонду загальнодержавного значення (Мінприроди України) –	79,8 тис. га
Ужгородське військове л-во (Міноборони України) –	10,6 тис. га
Ужгородський район	6,7
Перечинський район	3,9
Закарпатський лісотехнічний коледж при ЛДЛТУ (Міносвіти України) –	1,4 тис. га
Філія №1 ,,Іршавський лісгосп'' ДП ,,Агроспецсервіс''	1,3 тис. га

У Карпатському регіоні найбільше лісових ресурсів припадає на Закарпатську область, де на площі 723,6 тис.га. зосереджено 207,0 млн.куб.м. деревних запасів ростучого лісу. Лісовий фонд державних лісогосподарських підприємств області представлений найпродуктивнішими у Карпатському регіоні деревостанами. Середній запас деревини на 1 гектарі становить 350 куб.м., середньорічний періодичний приріст по запасу 5 куб.м. Площа підприємств підпорядкуваних Закарпатському обласному управлінню лісового господарства становить 596,148 тис.га., середньооблікова чисельність штатних працівників 2978 чол. Площа підприємств підпорядкуваних Закарпатському обласному управлінню лісогосподарських агропромислових господарств становить 86,163 тис.га., середньооблікова чисельність штатних працівників 387 чол. Пріоритетними завданнями працівників лісового господарства є здійснення заходів з лісовідновлення; охорона лісів від пожеж і самовільних рубок; захист лісів від шкідників та хвороб; раціональне використання лісових ресурсів.

За оцінками експертів, в тому числі і міжнародних, закарпатські ліси вважаються найпродуктивнішими не тільки в Карпатському регіоні, а й у Європі.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень по Закарпатській області наведена у таблиці 5.3.2.2.

Таблиця 5.3.2.2.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

	2009	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*	*2014*
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	2716,0	2189,6	2152,0	2809,0	2958,45	3239,0
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	-	-	-	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-	-

Протягом 2014 р. зафіксовано 1 випадок лісової пожежі в ДП ,,Довжанське ЛМГ" Іршавського району, якою знищено 0,7 га лісових культур. Стан загибелі лісових насаджень від пожеж відображено у таблиці 5.3.2.3.

Таблиця 5.3.2.3.

Загибель лісових насаджень від пожеж у 2014 році

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га Площа на 1 випадок, га					Завдані збитки, тис. грн.	
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні **
			всього	в т.ч. верховими					
1	Берегівський	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Виноградівський	-	-	-	-	-	-	-	-

3	Міжгірський	-	-	-	-	-	1,0	-	-
4	Перечинський	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Тячівський	-	-	-	-	-	0,02	-	-
6	Воловецький	-	-	-	-	-	1,8	-	-
7	В.Березнянський	-	-	-	-	-	1,1	-	-
8	Хустський	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Іршавський	1	0,7	-	-	0,7	0,1	53,01	0,26
	ВСЬОГО	1	0,7	-	-	0,7	4,02	53,01	0,26

Стан спеціального використання лісових ресурсів державного значення по Закарпатській області за 2014 р. наведено у таблиці 5.3.2.4.

Таблиця 5.3.2.4

Динаміка спеціального використання лісових ресурсів державного значення

Район	Затверджена розрахункова лісосіка, тис. м^3	Фактично зрубано разом, га/тис.м^3	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис. м^3	фактично зрубано, га/тис. м^3	розрахункова лісосіка, тис м^3	фактично зрубано, тис. м^3	розрахункова лісосіка, тис. м^3	фактично зрубано, га/тис. м^3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рубки головного користування по ДП „ЗОУЛАГ"								
Берегівський	1,4	6,1/1,3	-	-	1,4	6,1/1,3	-	-
В.Березнянський	2,7	0,6/0,1	-	-	2,7	0,6/0,1	-	-
Воловецький	2,5	-	0,5	-	2,0	-	-	-
Міжгірський	4,7	10,7/4,0	4,2	10,7/4,0	0,5	-	-	-
Мукачівський	6,1	18,4/3,9	-	-	5,8	18,4/3,9	0,3	-
Перечинський	1,3	-	-	-	1,3	-	-	-
Рахівський	-	-	-	-	-	-	-	-
Свалявський	7,4	12,7/3,5	-	-	7,4	12,7/3,5	-	-
Тячівський	6,4	-	0,9	-	5,5	-	-	-
Хустський	2,3	11,8/1,5	-	-	2,3	11,8/1,5	-	-
Всього	34,8	60,3/14,3	5,6	10,7/4,0	28,9	49,6/10,3	0,3	-
Рубки головного користування по Закарпатському обласному управлінні лісового та мисливського господарства								
Берегівський	10,3	10,2	-	-	10,3	10,2	-	-
В.Березнянський	35,2	15,0	8,0	-	27,2	15,0	-	-
Виноградівський	16,0	11,9	-	-	15,8	11,9	0,1	-
Воловецький	40,1	19,4	13,5	14,0	26,6	5,4	-	-
Іршавський	48,5	33,9	5,1	5,0	43,4	28,8	-	-
Міжгірський	42,4	41,1	21,5	27,5	20,9	13,7	-	-
Мукачівський	30,4	30,4	0,3	1,2	30,1	29,2	-	-
Перечинський	38,9	32,8	1,7	-	36,9	32,8	0,2	-
Рахівський	136,6	130,7	107,2	104,4	29,4	26,3	-	-
Свалявський	45,3	19,4	4,6	3,5	40,7	15,9	-	-
Тячівський	78,8	65,6	46,1	51,3	32,7	14,3	-	-
Ужгородський	5,0	2,7	-	-	5,0	2,7	-	-
Хустський	22,6	13,7	3,4	1,9	19,2	11,8	-	-
Всього	550,0	426,8	211,3	208,8	338,3	218,0	0,4	-
Рубки головного користування по Ужгородському військовому лісництві								
Всього	11,91	12,0/7,05	0,19	-	11,72	4,86	-	-

Таблиця 5.3.2.5

Динаміка загибелі лісових культур, насаджень та не зімкнутих лісових культур

	Держкомлісгосп	Мінагрополітики	Мін-оборони	Мін-природи	Інші	Усього
1	2	3	4	5	6	7
Усього за 2006 рік	1,8	90,0	16,7	-	-	108,5
Усього за 2007 рік	6,8	72,0	-	186,0	-	264,8
Усього за 2008 рік	1001,4	68,6	6,3	95,7		1172,0
Усього за 2009 рік	1201,4	24,4	19,7	135,7	-	1380,6
Усього за 2010 рік	9,5	102,0	10,1	90,0	-	211,6

Усього за 2011 рік	-	275,0	12,0	-	-	287,0
Усього за 2012 рік	1938,7	153,4	-	-	-	2092,1
Усього за 2013 рік	5,3	69,0	30,5	67,7	-	172,5
Усього за 2014 рік	1922,3	345,9	29,0	88,72	-	2385,92
у тому числі:						
1. усього загиблих лісових насаджень, га	1922,3	345,9	29,0	88,72	-	2385,92
у тому числі від:						
пожеж	0,7	-	-	-	-	0,7
несприятливих погодних умов	701,4	2,3	27,5	12,52	-	743,72
хвороб та шкідників лісу	1220,2	145,0	1,5	76,2	-	1442,9
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
1.1 з них загиблих лісових культур, га	-	-	-	8,2	-	8,2
у тому числі від:пожеж	-	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	-	-	-	-	-	
хвороб та шкідників лісу	-	-	-	8,2	-	8,2
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи	-	-	-	-	-	-
Інше	-	198,6	-	-	-	198,6

5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

У сучасній флорі області налічують понад 2 тисячі видів, що відповідає 50% до загальної чисельності видів України. З них 237 видів флори занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, 22 види флори занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). Усього видів рослин занесених до Червоної книги України - 263 екз., у т.ч. 214 видів судинних рослин, 19 видів грибів, 7 видів водоростей, 23 види лишайників, а рослинних угруповань занесених до Зеленої книги України - 27. Найбільше різноманіття ,,червонокнижних" видів рослин зосереджено у басейні річки Тиса, де за даними наукових досліджень на облік взято 145 видів судинних рослин.

На території Закарпатської області діє переліків видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні, затверджений рішенням обласної ради від 26.05.2011 № 222 ,,Про затвердження Переліків видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області". Зазначеним рішенням затверджено ,,Регіональний червоний список" який містить-321 вид судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області, та визначено 213 видів судинних рослин Закарпатської області, занесених до Червоної книги України.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека, наведено у таблиці 5.3.4.1.

Таблиця 5.3.4.1.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Судинні рослини	2027	*214	*214	*214	*214	*214	*214
Гриби	262	*19	*19	*19	*19	*19	*19
Водорості	6000	*7	*7	*7	*7	*7	*7
Лишайники	860	*23	*23	*23	*23	*23	*23

Разом:	9149	*263	*263	*263	*263	*263	*263

Примітка: * - дані взяті з Червоної книги України (рослинний світ у редакції 2009 р. згідно якої мохоподібні (12 видів) не представлені в даній таблиці.

В області є можливості відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України. На базі національних природних парків та Карпатського біосферного заповідника можлива організація центрів збереження генетичного різноманіття. Протягом 2013 р. в національних природних парках та заповіднику проводились заходи з відтворення рослин, занесених до Червоної книги України.
На території НПП "Синевир" відтворено Шафран Гейфеля - Crocus heuffelianus Herb-264 екз., Підсніжник білосніжний - Galantus nivalis L.-132 екз., Білоцвіт весняний - Leucojum vernum L.-110 екз., Нарцис вузьколистий - Narcissus angustifolius Curtis-198 екз., Зозульки плямисті - Orchis moculata L – 114 екз., Котячі лапки карпатські - Antenaria carpatica L. – 6 екз., Родіола рожева - Rhodiola rosea L. – 12 екз., Плаунок плауноподібний - Selaginella selaginoides L. – 1 екз.

В Ужанському національному природному парку відтворено Білоцвіт весняний - *Leucojum vernum* - 10 екз.

5.2.5 Адвентивні види рослин

В області простежуються тенденції до збільшення кількості адвентивних видів та розширення місця їх зростання і поширення. Експансія адвентивних видів гальмує процеси відновлення корінного рослинного покриву, створюючи можливості їх блокування та спричиняє умови до утворення угруповань з домінуванням адвентивних видів.

Для області найбільш поширеними інвазійними видами на сьогодні є 3 види. Це амброзія полинолиста (Ambrosia artemisiifolia L.), повитиця польова (Cusacuta campestris Junk.) та борщівник Сосновського (Heracleum sosnovskyi Manden).

Зокрема, дослідження заплавних угруповань Закарпаття проведено Державним природознавчим музеєм НАН України (м. Львів). Провідними у досліджуваній фракції флори є такі перших п'ять родин: Compositae - 33 види (22,8 відсотків від її загальної кількості); Cruciferae – 15(10,4 відсотки); Graminae 11 (7,6 відсотки); Labiatae – 9(6,2 відсотка); Lequminosae – 7(4,8 відсотка). Адвентивна фракція флори заплавних угруповань Закарпаття нараховує 145 видів, які належать до 108 родів і 43 родин. Загальна кількість адвентивних видів становить 201 вид, з яких також 56 видів є ненатуралізованими. З п'яти досліджуваних фракцій флори найчисельнішим за кількістю видів є рід Atriplex (4 види, 2,8 відсотків). Флористичний спектр досліджуваної фракції флори є подібним до спектру флори бур'янів Середземноморських країн Західної Європи, а також до адвентивних фракцій флор північної частини Великої Угорської рівнини.

За міграційним походженням адвентивні види рослин заплавних угруповань є досить різноманітними. Їх основу складають види з регіонів, приурочених до аридних (субмеридіональна і меридіональна) зон земної кулі – 104 види, або 71,4 відсотки. Слід відзначити також велику кількість північноамериканських видів (33 види).

В останні роки виявлено новий вид гриба - квітохвосник Арчера. Гриб має зіркоподібну будову, основна його частина складається з 3–6 «щупалець».

Зустрічється грбниками у молодих змішаних лісах Виноградівського та Ужгородського районів. Батьківщиною гриба є Австралія і Тасманія, а до Європи він потрапив тільки у другій половині XX століття.

Викликає занепокоєння висока кількість видів, що спричиняють засмічення природних екосистем. Найбільш біотично "засміченим" є угруповання класу Galio-Urticetea dioicae Pass ex. Kopecky.

Найбільш небезпечними для заплавних природних екосистем є популяції видів або угруповань з домінуванням Acor negundo L., Fraxsimus pensilvanica Marsh, Echinocystis lobata L., Heracleum sosnovsky Manden та інші.

Стан адвентивних видів рослин та територіях природно-заповідного фонду загальнодержавного значення:

Карпатський босферний заповідник

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	Число* ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Європейська	9	7,1	0	0
Південноєвропейсько-азіатська	76	60,3	9	52,9
Східноєвропейсько-азіатська	1	0,8	0	0
Азіатська	17	13,5	4	23,5
Американська	20	15,9	4	25,5
Африканська	0	0	0	0
Невизначеного походження	3	2,4	0	0

*Примітка: До ксенофітів віднесено всі адвентивні види, які здатні самочинно поширюватись і відтворювати свої популяції в природних, напівприродних та антропогенно трансформованих біотопах, незважаючи на першопочатковий характер потрапляння та розселення на території Закарпаття (до ксенофітів віднесено ергазіофітофіти (втікачі із культури).

Національний природний парк "Синевир"

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	число ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Європейська	19	18	52	51
Південноєвропейсько-азіатська	8	7	23	23
Східноєвропейсько-азіатська	3	3	9	9
Азіатська	0	0	0	0
Американська	6	6	17	17
Африканська	0	0	0	0
Невизначеного походження	0	0	0	0

Примітка: Адвентивні види рослин становлять – 104 види з 74 родів і 27 родин, з них 3 види можна віднести до ергозіофітів, решта дістилися на цю територію самостійно 101 вид (ксенофіти)

Ужанський національний природний парк

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	число ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Європейська	8	6,8	3	5,1
Південноєвропейсько-азіатська	49	41,5	12	20,3
Східноєвропейсько-азіатська	5	4,2	5	8,5
Азіатська	20	16,9	9	15,2
Американська	24	20,3	24	40,7
Африканська	0	0	0	0
Невизначеного походження	12	10,3	6	10,2

Національний природний парк “Зачарований край”

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	число ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Європейська	-	-	-	-
Південноєвропейсько-азіатська	-	-	-	-
Східноєвропейсько-азіатська	-	-	-	-
Азіатська	-	-	-	-
Американська	-	-	-	-
Африканська	-	-	-	-
Невизначеного походження	2	100	-	-

Примітка:На території парку виявлені 2 види адвентивної флори амброзії полинолистої (Ambrosia artemisiifolia L.) і гірчак японський (Polygonum cuspidatum Sieb. et Zuc.).

5.2.6. Стан зелених насаджень Закарпатської області

Загальна площа зелених насаджень станом на 01.01.2015 р. (дані департаменту житлово-комунального господарства, будівництва та інфраструктури Закарпатської облдержадміністрації) становить 2979,89 га.

Стан озеленення населених пунктів за період 2007-2014 рр. наведено у таблиці 5.3.6.1.

Таблиця 5.3.6.1.

Озеленення населених пунктів, га

Заходи	Рік							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Створено нових зелених насаджень, га	80,0	79,4	70,0	75,3	75,0	77,0	76,7	Інформація відсутня
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	2,41	21,5	31,1	30,0	30,0	32,0	31,0	
Проведено догляд за насадженнями, га	146,4	181,9	180,0	175,0	177,0	178,0	175,0	417,2

Звіт про зелене господарство за 2014 рік

Показники	Код рядка	За 2014 рік	За попередній 2013 рік
А	Б	1	2
Розділ 1. Зелені насадження			
Загальна площа зелених насаджень, га *	01	2979,89	2776,208
Площа зелених насаджень, уражених фітозахворюваннями – всього, м^2	02	-	-
у тому числі: квітковими паразитами та напівпаразитами	03	-	-
мікозами (грибами)	04	-	-
ентомошкідниками	05	-	-
Площа зелених насаджень загального користування, охоплених доглядом, га	06	417,183	325,715
Площа зелених насаджень загального користування – всього, га	07	483,86	408,358
у тому числі: парки культури та відпочинку	08	97,4	89,6
парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках	09	138,23	137,64
сквери	10	71,33	51,03
набережні та бульвари	11	51,8	48,75
гідропарки, лугопарки, лісопарки	12	54,30	24,34
інші об'єкти благоустрою	13	70,8	56,998
Витрати на утримання зелених насаджень загального користування – всього, тис.грн.	14	3468,78	3010,13
у тому числі: матеріальні витрати	15	884,53	803,21
витрати на оплату праці	16	1150,01	1339,95
відрахування на соціальні заходи	17	618,37	492,49
амортизація	18	391,48	159,73
інші операційні витрати	19	424,39	214,75
Кредиторська заборгованість – всього, тис.грн.	20	-	-

Показники	Код рядка	За 2014 рік	За попередній 2013 рік
А	Б	1	2
у тому числі з оплати праці	21	-	-
Дебіторська заборгованість – всього, тис.грн.	22	-	-
Площа зелених насаджень обмеженого користування – всього, га	23	1494,53	1339,29
у тому числі на території: житлових районів та мікрорайонів	24	842,8	810,8
дошкільних установ	25	26,41	34,39
закладів освіти	26	182,3	131,08
закладів охорони здоров'я	27	94,2	49,2
промислових підприємств	28	300,96	260,96
інші	29	47,86	52,86
Площа зелених насаджень спеціального призначення – всього, га	30	1001,5	998,64
у тому числі насадження: вздовж вулиць	31	825,2	824,88
санітарно-захисних зон	32	167	165,46
інші	33	9,3	8,3
Площа міських лісів, га	34	-	-
Розділ 2. Насінництво			
Загальна площа під насінництво, га	35	5,3	5,2
Реалізація насіння квітів, кг	36	448	453
Реалізація насіння газонних трав, т	37	14	14,2
Розділ 3. Розсадництво			
Загальна площа під розсадництво, га	38	22,02	22,02
Реалізація посадкового матеріалу – всього, тис.шт.	39	14,748	27,755
у тому числі саджанців дерев	40	31,42	66,62
Розділ 4. Квітникарство			
Інвентарна площа оранжерей (теплиць), га	41	2,7	2,7
Реалізація розсади квітів, тис.шт.	42	1,1	10,15
Реалізація насіння квітів, які вирощені в закритому грунті, кг	43	-	-

Примітка: інформація надана департаментом житлово-комунального господарства, будівництва та інфраструктури Закарпатської облдержадміністрації.

За станом на 2014 рік на території області працюють 19 підприємств, що здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень на територіях загального користування, з них 15 комунальних, 2 приватні та 2 інших оргаізаційо-правових форм господарювання, облікова кількість штатних працівників - 340 осіб. Крім цього, на території області працює 1 приватне підприємтсво, яке вирощує насіння квіткових культур відкритого грунту та газонних трав, 1 приватне підприємство, яке вирощує садивний матеріал квітково-декоративних рослин та 1 приватне підприємство, яке вирощує розсаду квітів, насіння квіткових культур закритого грунту, що використовуються при утриманні територій загального користування.

5.2.7 Заходи щодо збереження рослинного світу

Службою державної охорони природно-заповідного фонду Ужанського національного природного парку протягом 2014 року проведено профілактично-роз'яснювальну та попереджувальну роботу щодо дотримання природоохоронних режимів території та щодо запобігання виникнення пожеж. В газетах надруковано статті «Не допусти пожеж!». Проведено 40 зустрічей із представниками органів місцевого самоврядування та серед населення. Також щоквартально проводяться зустрічі з депутатами районної ради та депутатами місцевих рад, щодо розвитку природно-заповідної справи на території району, виконання планів природоохоронних заходів.

Проведено протипожежні та захисні та заходів щодо охорони території Ужанського національного природного парку. На дорогах, що ведуть в лісові насадження з І-ІІІ класами природної пожежної небезпеки встановлено 15 протипожежних аншлагів з інформацією на протипожежну тематику та про заборону в'їзду в ліс, в межах пожежонебезпечного періоду, транспортних засобів, крім транспорту постійних лісокористувачів. Виготовлено та встановлено 4 інформаційно-охоронних знаків. Відремонтовано 9 км. доріг протипожежного призначення.

Протягом 2014 року на території Ужанського національного природного парку проведено заходи щодо збереження та відтворення природних комплексів та об’єктів. Закладено та здійснено заходи у розсадниках, теплицях, на колекційних ділянках на площі 4,1655 га. Заготовлено насіння основних лісотвірних порід в кількості – 14 кг. Укорінено 1 тис.шт. зелених живців декоративних порід деревних порід. Створено насадження на площі 4,2 га. Проведено догляд за насадженнями на площі – 37,3 га.

Карпатським біосферним заповідником розроблено плани дій щодо збереження та відновлення багатьох популяцій рідкісних видів флори, що знаходяться під загрозою і занесені до Червоної книги України та природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. Для їх збереження вводиться особливий режим охорони, місця зростання включаються до заповідної функціональної зони. У деяких місцях, при потребі проводяться заходи щодо оптимізації антропогенного навантаження. Для збереження популяції деяких рідкісних видів, наприклад *Narcissus angustifolius* (нарцис вузьколистий) заповідником щорічно проводиться ряд природоохоронних заходів, направлених на збереження цього виду, зокрема щорічне сінокосіння в період після дозрівання насіння (середина липня-кінець вересня), організація вирубки верб, залишивши їх тільки вздовж водотоків. Для відновлення гідрологічного режиму біотопів деяких вологолюбних видів рослин, у тому числі і нарцису вузьколистого, у Долині нарцисів проводиться влаштування комплексу перепадів (водоспадів) на водотоках для оптимізації водного балансу території.

Для збереження унікальних гірсько-лісових лук та високогірних полонин, на яких зростає значна кількість рідкісних лучних видів рослин та рослинних угруповань, заповідником щорічно проводяться природоохоронні заходи, зокрема надаються дозволи на помірне екологічно збалансоване випасання худоби та ручне сінокосіння. Подано рекомендації до Інституту екології Карпат НАНУ щодо організації досліджень питань всихання ялинників в Українських Карпатах.

На території Закарпатської області діє переліків видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні, затверджений рішенням обласної ради від 26.05.2011 № 222 „Про затвердження Переліків видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області”. Зазначеним рішенням затверджено „Регіональний червоний список” який містить-321 вид судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області, та визначено 213 видів судинних рослин Закарпатської області, занесених до Червоної книги України.

5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.

У сучасній фауні області налічують понад 30 тис. видів. На території області поширені як безхребетні, так і хребетні тварини. Серед безхребетних є представники понад 20 типів організмів, з яких більшість - найпростіші. Близько 400 видів хребетних тварин, ссавців - 80 видів, птахів – 287 видів, з яких 197 гніздуючих, 10 видів плазунів, 16 земноводних, 60 риб, 100 молюсків.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств

Площа наданих мисливських угідь в користування по області на 2014 рік складає 740,152 тис.га. Мисливське впорядкування проведено на площі 740,152 тис.га.

Чисельність копитних видів мисливських тварин у порівнянні з минулими роками наведено в табл.5.4.2.1.

У 2014 році відстріляно 530 особин копитних тварин проти 428 у 2013 році, з них зокрема: 15 оленів, 209 козуль, 301 кабанів та 5 ланей.

У мисливських господарствах Закарпаття мешкають тварини, які занесені до “Червоної книги України”: борсуки, видри, лісові коти, глухарі, кількість яких останніми роками поступово збільшується.

Негативним явищем є фактор турбування в мисливських угіддях. Найбільшу шкоду фауні завдають собаки (особливо новонародженим особинам та молодняку диких тварин), які супроводжують домашніх тварин під час безсистемного випасу та випалювання сухої рослинності.

Негативно також впливають, як фактор турбування, масові відвідування угідь туристами та населенням в період збору продукції побічного користування (грибів, ягід, дикоростучих плодів, тощо).

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин у Закарпатській області наведено у таблиці 5.4.2.1.

Таблиця 5.4.2.1

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2010	2011	2012	2013	2014
Копитні	14099	14631	15493	12085	12286
Хутрові	61796	54974	60797	47203	26456
Пернаті	121216	142879	153538	164612	44396

Веденням мисливського господарства в області займаються 51 організацій, за якими закріплені мисливські угіддя: в т.ч. 5 державних лісомисливських господарств, 10 УТМР, 10 первинних організацій ЗТМР „Лісівник” та 25 інших мисливських товариств.

Аналіз стану ведення мисливського господарства наведено в таблиці 5.4.2.2

Таблиця 5.4.2.2

Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2009	олень	14	14	8	6	-
	козуля	199	199	162	37	-
	кабан	304	304	280	24	-

	лань	27	0	0	0	-
2010	олень	12	12	11	1	-
	козуля	216	223	149	74	-
	кабан	431	437	214	223	-
	лань	33	0	0	0	-
2011	олень	10	10	10	0	-
	козуля	240	240	188	52	-
	кабан	542	544	353	191	-
	лань	32	0	0	0	-
2012	олень	24	22	14	8	-
	козуля	283	255	174	81	-
	кабан	496	329	241	88	-
	лань	20	20	15	5	-
2013	олень	32	32+1	20	-	-
	козуля	269	262+7	138	-	-
	кабан	530	458+4	255	68	-
	лань	15	15	15	-	-
2014	олень	26	26	15	11	Не отоварено (не добуто)
	козуля	285	269	209	60	
	кабан	501	445	301	144	
	лань	5	5	5	0	

Примітка: (+1), (+7), (+4) – кількість бланків ліцензій, яка була видана взамін бланків, по яких не добуто мисливських тварин

За даними Головного управління ветеринарної медицини в Закарпатській області протягом 2014 року на території області реєструвалися аступні хвороби диких тварин:

- сказ лисиці с. Перехрестя, Виноградівського району, причина виникнення – природна осередковість.

По вищевказаній хворобі було оголошено неблагополучний пункт, проведені антирабічні заходи і протягом 2014 року він був оздоровлений.

З метою профілактики сказу серед диких тварин на території 10 районів (Берегівський, В.Березнянський, Виноградівський, Воловецький, Іршавський, Мукачівський, Перечинський, Свалявський, Ужгородський та Хустський) весною та осінню 2014 року було розкидано із літаків по 192,5 тис. доз приманок із вакциною проти сказу для м'ясоїдних тварин.

Таблиця 5.4.2.3.

Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилов, (т)	Фактичний вилов, (т)
1	2	3	4
2013	-	-	-

Примітка: промисловий вилов риби (рибний промисел) у природних водоймах на території області не проводиться, у зв'язку із чим таблиця 5.4.2.3. не заповнюється.

Таблиця 5.4.2.4.

Кількість виявлених фактів браконьєрства

	2010 рік	2011 рік	2012	2013 рік	2014
Виявлено фактів браконьєрства, од.	0	90	93	3	2
Виявлено фактів порушень правил полювання	Інформація відсутня	Інформація відсутня	93	118	54

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Загальна кількість видів фауни області становить-30428 од., що становить 68 % від загальної чисельності видів України, з них 127 занесені до Червоної книги України, 12 видів занесених до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю

видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, 237 видів занесекних до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), 21 вид занесений до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS) і 21 вид охороняється відповідно до угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

З метою створення умов для відтворення , охорони і збереження видів тварин, що підлягають особливій охороні на території області затверджений „Червоний список" рішенням від 2 липня 2012 року № 424 „Про затвердження Переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області та тих, що занесені до Червоної книги України."

Стан охорони та відтворення тваринного світу наведено у таблиці 5.4.3.1

Таблиця 5.4.3.1.

Охорона та відтворення тваринного світу

Район	Усього видів тварин занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів занесених до Червоної Книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екю.,назва	Кількість популяцій видів тварин Занесених до Червоної книги України, які зникли, од.,назва
Карпатський біосферний заповідник, Рахівський район	ЧКУ* 118 Бернська конв. 196 Боннська конв. 20 CITEC 2 ЄЧС*** 22	-	1, довгокрилець звичайний (Miniopterus shreibersi)
Національний природний парк „Синевир", Міжгірський та Хустський район	50	Thumallus thumallus L– 60 екз. Ursus arctos L– 18 особин	-
Ужанський національний природний парк Великоберезнянський район	89	-	-
Національний природний парк „Зачарований край", Іршавський район	56	-	-

Примітка: *Червона книга України **Європейський червоний список

Перелік видів фауни, якій загрожує небезпека, види фауни, що охороняються міжнародними договорами України та перелік видів фауни, що охороняються в регіоні наведено в таблицях 5.4.3.2.- 5.4.3.3.

Таблиця 5.4.3.2.

Кількість фауни, якій загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2010	2011	2012	2013	2014
Хребетні	428	91	91	54	54	54
ссавці	69	39	39	29	29	29
птахи	280	25	25	12	12	12
плазуни	10	3	3	2	2	2
земноводні	16	7	7	5	5	5
риби	51	17	17	6	6	6
круглороті	2	-	-	-	-	-
Безхребетні	понад 30 тис.	72	72	27	27	27
Разом:	близько 30,5 тис.	163	163	81	81	81

Таблиця 5.4.3.3.

Види фауни, що охороняються міжнародними договорами України

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Загальна чисельність видів фауни , од.	30428	30428	30428	30428	30428	30428
% до загальної чисельності видів України	68	68	68	68	68	68
Види фауни, занесені до Червоної книги України, од.	117	117	163	163	163	163
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	12	12	12	12	12	12
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	237	237	237	237	237	237
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	21	21	21	21	21	21
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	-	-	-	-	-
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS), од.	21	21	21	21	21	21

Таблиця 5.3.4.4.

Види фауни, що охороняються міжнародними договорами України

Назва виду	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EURO-BATS	Європ. червоний список
1	2	3	4	5	6	7	8
Ссавці							
Вовк - Canis lupus		+					+
Вовчок лісовий - Dryomis laniger		+					
Вовчок ліщиновий Muskardinus avellanarius		+					+
Полівка татранська Microtus tatricus	+	+					+
Мишівка лісова Sicista betulina	+	+					+
Видра річкова Lutra lutra	+	+	+				+
Ведмідь бурий Ursus actos	+	+	+				+
Куниця кам'яна Martes foina		+					
Куниця лісова Martes martes		+					
Горностай Mustela erminea	+	+					+
Ласка - Mustela nivalis		+					
Тхір лісовий - Putorius putorius	+	+					
Норка європейська Mustela lutreola	+	+					+
Борсук Meles meles	-	+					
Кіт лісовий Felis silvestris	+	+	+				+
Рись звичайна Lynx lynx	+	+	+				+
Олень благородний Cervus elaphus		+					
Козуля європейська Capreolus capreolus		+					
Підковоніс великий Rhinolophus ferrumequinum	+	+		+		+	+
Підковоніс малий Rhinolophus hipposideros	+	+		+		+	+
Довгокрил звичайний Miniopterus shreibersi	+	+		+		+	+
Нічниця гостровуха Myotis blythii	+	+		+		+	+
Нічниця велика Myotis myotis	+	+		+		+	+
Нічниця довговуха Myotis bechsteini	+	+				+	+
Нічниця Наттерера Myotis nattereri	+	+		+		+	+
Нічниця вусата Myotis mystacinus	+	+				+	+
Нічниця Брандта Myotis brandtii	+	+		+		+	+
Нічниця триколірна Myotis emarginatus	+	+		+		+	+
Нічниця водяна Myotis daubentonii	+	+		+		+	+
Вухань звичайний Plecotus auritus	+	+				+	+
Вухань австрійський Plecotus austriacus	+	+				+	+
Широковух європейський Barbastella	+	+		+		+	+

1	2	3	4	5	6	7	8
barbastellus							
Нетопир звичайний Pipistrellus pipistrellus	+	+				+	+
Нетопир Натузіуса Pipistrellus nathusii	+	+				+	+
Вечірниця мала Nyctalus leisleri	+	+		+		+	+
Вечірниця руда Nyctalus noctula	+					+	+
Кажан пізній Eptesicus serotinus	+	+				+	+
Кажан північний Eptesicus nilssonii	+	+				+	+
Лилик двоколірний Vespertilio murinus	+	+		+		+	+
Бурозубка альпійська Sorex alpinus	+	+					+
Водяна полівка мала Arvicola terrestris scyermani	-						
Полівка снігова Chionomys nivalis Martins	+	+					+
Білозубка мала Crocidura suaveolens		+					
Cricetus cricetus хом'як звичайний		+					
Erinaceus europaeus їжак європейський		+					
Сурок гірський Marmota marmota		+					
Рясоніжка велика Neomys fodiens							
Рясоніжка мала Neomys anomalus		+					
Вивірка звичайна Sciurus vulgaris		+					
Мідиця альпійська Sorex alpinus	+	+					
Мідиця звичайна - Sorex araneus		+					
Мідиця мала - Sorex minutus		+					
Сліпак буковинський Spalax graecus	+						
Сліпак подільський Spalax zemni		+					
Ховрах європейський Spermophilus citellus	+	+					+
Ховрах крапчастий Spermophilus suslicus	+	+					
Білозубка велика Crocidura leucodon	+	+					+
Кутора мала Neomys anomalus	+	+					+
Нічниця ставкова Myotis dasycneme	+	+		+		+	+
Нетопир-карлик Pipistrellus pygmaeus	+	+				+	+
Соня садова Eliomys quercinus	+	+					+
Тхір степовий Mustela eversmanni	+	+					+
Птахи							
Червоновола гагара Gavia stellata		+					
Чорновола гагара G. arctica		+					
Малий норець Podiceps ruficollis		+					
Чорношиїй норець P. nigricollis		+					
Бугай - Botaurus stellaris		+					
Бугайчик - Ixobrychus minutus		+					
Квак - Nycticorax nycticorax		+					
Мала біла чапля Egretta garzetta		+					
Руда чапля - A. purpurea		+					
Гуска білолоба - Anser albifrons		+					
Гуска сіра - Anser anser		+					
Крижень - Anas platyrhynchos		+					
Коровайка - Plegadis falcinellus	+	+					
Білий лелека - Ciconia ciconia		+					
Чорний лелека - C. nigra	+	+	+		+		
Осоїд - Pernis apivorus		+					
Рудий шуліка - Milvus milvus	+	+	+		+		+
Чорний шуліка - M. migrans	+	+	+	+			
Польовий лунь - Circus cyaneus	+	+					
Луговий лунь - C. pygargus	+	+	+		+		
Болотяний лунь - C. aeruginosus		+					
Великий яструб Accipiter gentilis		+					
Малий яструб - A. nisus		+					
Зимняк - Buteo lagopus		+					
Звичайний канюк -.B. buteo		+					
Малий підорлик Aquila pomarina	+	+	+		+		
Змієїд - Circaetus gallicus	+	+	+		+		
Орел-карлик -Hieraaetus pennatus	+	+					
Степовий орел - Aquila rapax	+	+					

1	2	3	4	5	6	7	8
Великий балобан - A. clanga	+	+					
Малий балобан -A. pomarina	+	+					
Беркут - A. chrysaetos	+	+	+		+		
Балобан - Falco cherrug	+	+					
Сапсан - F. peregrinus	+	+	+				
Чеглок - F. subbuteo		+					
Дербник - F. columbarius		+					
Кібчик - F. vespertinus		+					
Степовий боривітер F. naumanni	+	+					+
Боривітер звичайний Falco tinnuculus (Cerchneis)		+	+				
Перевізник Actitis hypoleucos				+			
Глуішець - Tetrao urogallus	+	+					
Сірий журавель - Grus grus	+	+		+			
Погонич- - Porzana porzana		+					
Деркач - Crex crex		+					+
Чорниш - Tringa ochropus		+					
Дупель - G. media		+					
Чорний крячок - Chlidonias nigra		+					
Річковий крячок Sterna hirundo		+					
Пугач - Bubo bubo	+	+	+				
Вухата сова - Asio otus		+	+				
Болотяна сова A. flammeus		+	+				
Сипуха - Tyto alba	+	+					
Совка - Otus scops	+	+	+				
Волохатий сич Aegolius funereus	+	+	+				
Хатній сич - Athene noctua		+	+				
Сичик-горобець Glaucidium passerinum	+	+	+				
Сіра сова - Strix aluco		+	+				
Довгохвоста сова - S. uralensis	+	+	+				
Дрімлюга Caprimulgus europaeus		+					
Сиворакша Coracias garrulus	+	+					
Голуба рибалочка Alcedo atthis		+					
Звичайна бджодлоїдка Merops apiaster		+					
Одуд - Upupa epops		+					
Крутиголовка Jynx torguilla		+					
Жовна зелена Picus viridis	+	+					
Сивий дятел P. canus		+					
Чорна жовна Dryocopus martius		+					
Великий строкатий дятел Dendrocopos major		+					
Сирійський дятел - D. siriacus		+					
Середній дятел - D. medius		+					
Білоспинний дятел D. leucotos	+	+					
Малий дятел D. minor		+					
Трипалий дятел Picoides tridactylus	+	+					
Стриж - Apus apus(pallidus)		+					
Ластівка берегова Riparia riparia		+					
Сільська ластівка Hirundo rustica		+					
Міська ластівка Delichon urbica		+					
Лісовий щеврик Anthus trivialis		+					
Луговий щеврик A. pratensis		+					
Червоногрудий щеврик Anthus cervinus		+					
Гірський щеврик A. spinoletta		+					
Жовта плиска M. flava		+					
Гірська плиска Motacilla cinerea		+					
Біла плиска M. alba		+					
Сорокопуд-жулан Lanius collurio		+					
Сірий сорокопуд L. excubitor	+	+					
Іволга Oriolus oriolus		+					
Горіхівка Nucifraga caryocatactes		+					
Омелюх Bombicilla garrulus		+					
Звичайна оляпка Cinclus cinclus		+					

1	2	3	4	5	6	7	8
Кропивник Troglodytes troglodytes		+					
Альпійська тинівка Prunella collaris	+	+					
Лісова тинівка P. modularis		+					
Рябогруда славка. Sylvia nisoria		+					
Чорноголова славка. S. atricapilla		+					
Садова славка S. borin		+					
Сіра славкаю S. communis		+					
Прудка славка S. curruca		+					
Жовтоголовий корольок Regulus regulus		+					
Червоноголовий корольок R. ignicapillus	+	+					
Мухоловка-білошийка Ficedula albicollis		+					
Мала мухоловка. F. parva		+					
Сіра мухоловка Muscicapa striata		+					
Луговий чекан Saxicola rubetra		+					
Чорноголовий чекан S. torquata		+					
Звичайна камінка Oenanthe oenanthe		+					
Кам'яний дрізд Monticola saxatilis	+	+					
Звичайна горихвістка Phoenicurus phoenicurus		+					
Чорна горихвістка. P. ochruros		+					
Малинівка - Erithacus rubecula		+					
Західний соловей Luscinia megarhynchos		+					
Східний соловейк - L. luscinia		+					
Синьошийка - L. svecica		+					
Гірський дрізд - T. torquatus		+					
Ремез. Remiz pendulinus		+					
Болотяна гаїчка - Parus palustris		+					
Чорноголова гаїчка - P. montanus		+					
Чубата синиця - P. cristatus		+					
Чорна синиця - P. ater		+					
Голуба синиця - P. caeruleus		+					
Велика синиця - P. major		+					
Синиця довгохвоста Aegithalos caudatus		+					
Синиця болотяна - Parus palustris		+					
Повзик - Sitta europaea		+					
Звичайна пищуха Certhia familiaris		+					
Канареєчний в'юрок Serinus serinus		+					
Зеленяк - Chloris chloris		+					
Чиж - Spinus spinus		+					
Щиглик - Carduels carduelis		+					
Коноплянка Acanthis cannabina		+					
Звичайна чечітка - A. flammea		+					
Глушець - Tetrao urogallus	+	+					
Ялиновий шишкар Loxia curvirostra		+					
Костогриз Coccothraustes coccothraustes		+					
Звичайна вівсянка - E. citrinella		+					
Очеретяна вівсянка E. schoeniclus		+					
Вівчарик-ковалик Phylloscopus collybita		+					
Вівчарик жовтобровий Phylloscopus sibilatrix		+					
Тетерук Lyrurus tetrix	+	+					
Орябок Tetrastes bonasia	+	+					
Голуб-синяк Columba oenas	+	+					
Золотомушка червоночуба Regulus ignicapillus	+	+					
Скеляр строкатий Monticola saxatilis	+	+					
Плазуни							
Черепаха болотна Emys orbicularis		+					
Веретільниця ламка Anguis fragilis		+					
Ящірка прудка - Lacerta agilis		+					
Ящірка живородна Lacerta vivipara		+					
Ящірка зелена - Lacerta viridis	+	+					
Вуж звичайний - Natrix natrix		+					
Полоз лісовий - Elaphe longissima	+	+					
Мідянка звичайна Coronella austriaca	+	+					

1	2	3	4	5	6	7	8
Гадюка звичайна - Vipera berus		+					
Земноводні							
Саламандра плямиста Salamandra salamandra	+						+
Тритон звичайний Triturus vulgaris		+					
Тритон альпійський Triturus alpestris	+						
Тритон карпатський Triturus montandoni	+						
Тритон гребінчастий Triturus cristatus	+	+					+
Кумка жовторожева Bombina variegata	+						+
Ропавка звичайна Pelobates fuscus		+					
Ропуха звичайна - Bufo bufo		+					
Ропуха зелена - Bufo viridis		+					
Квакша - Hyla arborea		+					
Жаба озерна - Rana ridibunda		+					
Жаба гостроморда - Rana arvalis		+					
Жаба прудка - Rana dalmatina	+						+
Жаба трав'яна - Rana temporaria		+					
Тритон дунайський Triturus dobrogicus	+						+
Кісткові риби							
Харіус європейський Thymallus thymallus	+	+					+
Лосось дунайський- Hucho hucho	+	+					+
Вусач південний Barbus meridionalis petenyi		+					
Ялець андруга европейський Telestes souffia	+	+					
Ялець звичайний Leuciscus leuciscus	+						+
В'юн - Misgurnus fossilis		+					
Жерех - Aspius aspius		+					
Стерлядь прісноводна Acipenser ruthenus	+	+	+	+			+
Бичок-головач - Gobius kessleri		+					
Пічкур дунайський Gobio uranoscopus	+	+					
Йорж смугастий Gymnocephalus schraetser	+	+					+
Чехонь - Pelecus cultratus		+					
Гірчак звичайний - Rhodeus sericeus		+					
Вирезуб - Rutilus frisii	+	+					
Сом звичайний - Silurus glanis		+					
Умбра звичайна Umbra krameri	+	+					
Чоп великий - Zingel zingel	+	+					+
Чоп малий - Zingel streber	+	+					+
Бистрянка російська Alburnoides rossicus	+	+					+
Білоперий пічкур дністровський Romanogobio kesslerir	+	+					
Карась золотий Carassius carassius	+						
Минь річковий Lota lota	+						
Марена дунайсько-дністровська Barbus petenyi	+	+					+
Марена звичайна Barbus barbus	+						+
Мінога карпатська Eudontomezon dontofordi	+						+
Мінога угорська Lampetra danfordi							
Молюски							
Гранарія зернова Granaria frumentum	+						
Серуліна зубчаста Serulina serrulata	+						
Хондрина вівсяна Chondrina arenacea	+						
Простеномфалія карпатська Prostenomphalia carpatica	+						
Дробація банатська Drobacia banatica	+						
Хондруля більца Chondrula bielzi	+						
Трохулюс більца Trochulus bielzi	+						
Аріанта ефіопська Arianta aethiops	+						
Членистоногі							
Веснянка велика Perla maxima	+						
Красуня-діва Colopteryx virgo	+						
Бджола-тесляр Xylocopa valga	+						
Бджола-тесляр фіолетова Xylocopa violaceae		+					
Бджола-листоріз люцерновий Megachila rotundata	+						

1	2	3	4	5	6	7	8
Вусач альпійський Rosalia alpina	+	+					+
Жук-олень Lucanus cervus	+						+
Жук-самітник Osmoderma eremita	+						+
Махаон Papilio machaon	+						
Подалірій Iphiclides podalirius	+						
Мнемозина Parnassius mnemosyne	+						+
Переливниця велика Apatura iris	+						
Стрічкар тополевий Limenetis populi	+						
Люцина Hamearis lucina	+						
Сатир гірський Манто Erebia manto	+						
Синявець непарний Lycaena dispar		+					+
Синявець аріон Maculinea arion		+					+
Бражник прозерпіна Proserpinus proserpina	+						+
Бражник скабіозовий Hemaris tityus	+						
Бражник мертва голова Acherontia atropos	+						
Сатурнія аглія Aglia tau	+						
Сатурнія мала Eudia pavonia	+						
Шовкопряд березовий Endromis versicolora	+						
Ведмедиця-господиня Callimorpha dominula	+						
Ведмедиця Гера Callimorpha quadripunctaria	+						
Ведмедиця велика Pericallia matronula	+						
Стрічкарка блакитна Catocala fraxini	+						
Стрічкарка малинова Catocala sponsa	+						
Джміль яскравий Bombus ponorum	+						
Джміль моховий Bombus muscorum	+						
Кошеніль польська Porphyrophora polonica		+					
Багатозв'яз гірський український Polydesmus montanus	+						
Мухоловка звичайна Scutigera caleoptrata	+						
Дозорець-імператор Anax imperator	+						
Кордулегастер двозубчастий Cordulegaster bidentala	+						
Офіогомфус цеціля Ophiogomphus cecilia	+						
Бабка перев'язана Sympetrum pedemontanum	+						
Пилкохвіст лісовий Poecilium schmidtii	+						
Красотіл пахучій Calosoma(s.str) sycophanta	+						
Плавунець широкий Dytiscus latissimus	+						
Плавунець дволійний Graphoderes bilineatus	+						
Стафілін волохатий Emus hirtus	+						
Кведій карпатський Quedius transsylvanicus	+						
Вусач великий дубовий Cerambux cergo	+						
Вусач червонокрил келера Purpuricenus kachleri	+						
Вусач мускусний Aroma moschata	+						
Хризоліна карпатська Chrysolina carpatica	+						
Ореїна плагіата Oreina plagiata	+						
Ореїна зелена Oreina viridis	+						
Аскалаф строкатий Libelloides macaronius	+						
Поліксена Zerynthia polyxena	+						
Аполлон Parnassius apollo	+						+
Аврора біла Euchloe ausonia	+						
Сонцевик фау-біле Nymphalis vaualbum	+						
Чорнушка манто Erebia manto	+						
Бластикотома папоротева Blasticotoma filiceti	+						
Ксіфідрія маркевіча Xiphydria markewitshi	+						
Орсус паразитичний Orussus abietinus	+						
Шовкопряд кульбабовий Lemonia taraxaci	+						
Янус червононогий Janus femoratus	+						
Каламеута жовта Calameuta idolon	+						
Абія виблискуюча Abia fulgens	+						
Абія блискуча Abia nitens	+						
Сіобла бальзамінова Siobla sturmi	+						

1	2	3	4	5	6	7	8
Трач схожий Tenthredo propingua	+						
Мегариса рогохвостова Megarhyssa superba	+						
Дисцелія зональна Discoelius zonalis	+						
Джміль глинистий Bombus argillaceus	+						
Джміль червонуватий Bombus ruderatus	+						
Ліометонум звичайний Liometopum microcephalum	+						
Ктир шершенеподібний Asilus crabnoniformis	+						
Пилкоротиця південна Temnostoma meridionale	+						
Псарус черевастий Psarus abdominalis	+						
Ракоподібні							
Рак широкопалий Astacus astacus							
Кільчасті черви							
Трохета биковського Trocheta bykowskii	+						
Всього - 337	185	244	22	16	6	23	67

5.3.4 Інвазивні види тварин

В області за останні декілька десятиріч виявлено ряд не аборигенних видів ссавців та риб. За даними Ужгородського національного університету (к.б.н. Потіш Л.А.) та Інституту екології Карпат НАН України (ст.н.с. Башта А.-Т.) виявлено наступні види:

Бобер європейський Castor fiber Linnaeus, 1758. Особини, поселення яких виявлене в лютому 2005 р. на каналі поблизу с. Невицьке Ужгородського р-ну, очевидно, походять з території Угорщини.

Собака єнотоподібний Nyctereutes procyonoides (Gray, 1834). Акліматизований вид. У вересні 1953 р. у Шаланківському лісі (Виноградівський р-н) було випущено 80 особин єнотоподібного собаки (39 самок і 41 самець), завезених з Дніпропетровської, Київської та інших областей країни (Татаринов, 1973; Турянин, 1974). Однак, на відміну від інших районів України, на Закарпатті ця спроба успіху не мала: поодиноких особин спостерігали лише протягом кількох років після випуску на волю в Ужгородському, Виноградівському, Перечинському, Берегівському, Хустському районах. В останнє десятиріччя єнотоподібний собака знову з'явився в Закарпатській області. Окремі особини спостерігалися біля р.Тиса, південніше м.Виноградів, а також виявлені за слідами на снігу в ур.Великий Ліс (Нодь-ліс) та ур.Оток біля с.Квасове Берегівського р-ну, в ур. Рафайлів Ліс, Берегівського р-ну (Боднар, 2005).

Шакал Canis aureus Linnaeus, 1758. До кінця XX ст. шакал був виявлений на всій території Угорщини (З. Бігарі, усне повід.). Тому його поява у рівнинній частині Закарпатської області була цілком очікувана. За словами мисливців Виноградівської та Берегівської районних рад УТМР за період 2002-2004 рр. було добуто 6 особин шакала. Перший підтверджений факт здобуття шакала – січень 2005 р., біля с. Королево Виноградівського р-ну.

Норка американська Mustela vison Schreber, 1777. Дика популяція американської норки сформувалася на Закарпатті за рахунок особин зі звірогосподарств. Сьогодні це звичайний вид у рівнинній частині Закарпатської області.

Є ймовірність появи ще 5 видів ссавців, а саме: підковик південний Rhinolophus euryale Blasius, 1853; нічниця крихітна Myotis alcathoe (Helversen et

Heller, 2001); Вечірниця велика Nyctalus lasiopterus (Schreber, 1780); нетопир білосмугий Pipistrellus kuhlii (Kuhl, 1817); єнот-полоскун Procyon lotor (Linnaeus, 1758). Їх поява у наступні десять років можлива у зв'язку із поширенням у сусідніх європейських країнах – Угорщині, Словаччині та Румунії.

Виявлені представники не аборигенних видів риб в області:

Ameiurus melas - канальний сом світлий. Представник північно – американської фауни. Новий вид фауни Закарпатської області. Проникнення його ймовірно відбулось по р. Тиса та Латориця під час повеней або завдяки гідрофільним птахам. Рідкісний у виловах рибалок – любителів рівнинної частини області, де населяє стариці, канали. Точних відомостей про біологію та екологію немає.

Amerius nebulosus (Le Sueur, 1919) – канальний сом світлий, карликовий сомик. Представник північно – американської фауни. З'явився у водоймах області в 50 – 60 роки XX століття. Шляхи появи цього виду у фауні області, як і попереднього виду точно не з'ясовані. Вважається, що він проник на територію області по основним притокам р.Тиса. На сьогоднішній день звичайний, зрідка масовий вид водойм рівнинної частини області, де полюбляє стариці, меліоративні канали. Зрідка при відсутності великої кількості паводків проникає по руслам рік в середню течію, де притримується уповільнених ділянок. Найбільш стійка чисельність властива для басейну р. Латориця, особливо її рівнинної ділянки. Точних відомостей про біологію та екологію немає.

Ctenopharyngodon idella (Valenciennes, 1844) – білий амур східно азіатський - представник далекосхідної фауни. Вид завезений з метою розведення в тепловодних господарствах та боротьбою з заростанням риборозплідних водойм в 50-х роках XX століття. Внаслідок руйнування дамб та за допомогою птахів вид потрапив у природні водойми. Рідкісний у виловах рибалок – любителів нижніх течій р. Латориця та Тиса. Точних відомостей про біологію та екологію в природних водоймах немає.

Hypophthalmicthys molitrix (Vallensiennes, 1844) – товстолоб білий амурський. Представник далекосхідної фауни. Як і попередній вид – завезений в тепловодні рибо господарства для промислового розведення, з яких різними шляхами потрапив у природні водойми. Частіше всього зустрічається у виловах рибалок – любителів на р. Латориця, її нижнього течії. Точних відомостей про біологію та екологію в природних водоймах немає.

Aristichthys nobilis (Richardson, 1845) – товстолобик строкатий південно китайський. Представник далекосхідної фауни. Шлях проникнення, поширення цього виду схожі до двох попередніх.

Lepomis gibbosus Linne, 1758 - окунь сонячний. Представник північно – американської фауни. Точних відомостей про шлях проникнення виду в Європу відсутній. Існує припущення, що цей вид був випущений акваріумістами. Населяє стоячі та слабо текучі водойми, які добре прогріваються влітку. Відсутній в основних руслах рік Закарпаття. Масовий в старицях рік Тиси та Латориці. Створює конкуренцію за ресурс аборигенним видам. Точних відомостей про біологію та екологію в природних водоймах немає.

Salmo gairdnerii Richardson, 1836 – форель райдужна. Інтродукований вид, який поряд із байкальським омулем, гольцем масово випускався у водойми області з метою підвищення їх продуктивності. На відміну від двох останніх

прижився і населяє верхні течії основних річок області та їх високогірні притоки – потоки. Як менш вибагливий до кисневого та температурного режимів в невеликій кількості зустрічається і в середніх течіях рік. Природній конкурент форелі струмкової.

Perccottus glenii Dybrowski, 1877 – головешка, ротань. Представник далекосхідної фауни. Існують різні версії проникнення цього виду. Утримувався акваріумістами. Можливо поряд із товстолобом білим амурським та іншими далекосхідними видами завезений людиною. Масовий вид нижніх течій рік Закарпатської області. В окремих водоймах фоновий вид. Відсутність конкурентів та агресивність сприяє його масовому розселенню у водоймах області. Єдиним стримуючим фактором є швидкість течії, оскільки вид полюбляє стоячі та слабо текучі водойми.

Вплив інвазійних видів тварин на аборигенні потребує додаткових біологічних досліджень.

5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу

Для збереження тваринного світу на територіях національних парків та заповідника, здійснюється охорона території з метою недопущення порушень умов існування тварин згідно з постулатами Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська Конвенція), несанкціонованих лісогосподарських робіт, безконтрольного випасу худоби з використанням собак без нагляду, які здатні знищити весь річний приплід копитних, хутрових і пернатих видів фауни. На території Карпатського біосферного заповідника проводиться розведення в неволі і випуск на територію заповідника деяких рідкісних видів лускокрилих. Карпатським біосферним заповідником підготовлено Плани дій щодо поліпшення збереження видів сплюшка, бурого ведмедя, рисі, сатурнії грушевої в зоні діяльності заповідника. У період масового розмноження фауни лісогосподарські роботи обмежуються або не проводяться зовсім. Для збереження найбільш вразливих видів тварин налагоджується постійний моніторинг за станом популяцій цих рідкісних видів тварин, встановлюється спеціальний режим природокористування і здійснюється відновлювальні заходи, щодо їх збереження.

На території НПП «Зачарований край» підлягають посиленій охороні 29 видів рослин та 56 видів тварин, що занесені до Червоної книги України; 31 вид тварин, занесених до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.); 4 види тварин, занесених до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, Вашінгтон, 1979 р.); 52 види тварин, занесених до Конвенції про охорону флори, фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979 р.).

Службою державної охорони природно-заповідного фонду Ужанського національного природного парку протягом 2014 року проведено профілактично-роз’яснювальну та попереджувальну роботу щодо дотримання природоохоронних режимів території та запобігання браконьєрству. В газетах надруковано статті «Весняна заборона на вилов риби», «В Стужиці розводитимуть коропів» та ін. Проведено 40 зустрічей із представниками органів місцевого самоврядування та серед населення. Щоквартально проводяться зустрічі з депутатами районної ради та депутатами місцевих рад, щодо розвитку природно-заповідної справи на

території району та виконання планів природоохоронних заходів. З метою збереження та відтворення фауни Ужанським національним природним парком улаштовано та відремонтовано 5 годівниць, 56 шт. солонців, викладено 1 т. солі, побудовано та відремонтовано 98 п.м. перепадів, розселено та огороджено 33 мурашника, виготовлено та улаштовано - 64 штучні гніздівлі для рукокрилих та сов.

З метою створення умов для відтворення , охорони і збереження видів тварин, що підлягають особливій охороні на території області затверджений „Червоний список" рішенням від 2 липня 2012 року № 424 „Про затвердження Переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області та тих, що занесені до Червоної книги України."

Особливої уваги і піклування потребують види тварин, що занесені до Червоної книги України, регіональних червоних списків, Європейського Червоного списку видів тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення. В області з метою охорони, збереження та відтворення фауни створені заказники загальнодержавного значення - загальнозоологічні: „Потік Оса" (500,0 га, Воловецький район), „Річанський" (2408,0 га, Іршавський район), "Тур´я Полянський" (2163,0 га, Перечинський район), "Великодоброньський" (1736,0 га, Ужгородський та Мукачівський райони), орнітологічний заказник "Соколові скелі" (606,0 га, Перечинський район), сезонний орнітологічний заказник місцевого значення "Товар" (49,9 га, Берегівський район), іхтіологічні заказники місцевого значення "Ріка" (394,0 га, Іршавський район), "Усть-Чорна" (13 км, Тячівський район), "Кантина" (25,0 га, Міжгірський район), "Біла та Чорна Тиса" (32 км, Рахівський район), "Кісва" (400,0 га, Рахівський район), тимчасовий ентомологічний заказник місцевого значення „Жорнина" (9,8 га, Мукачівський район).

5.4 Природоохоронні території та об'єкти

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

В частині розвитку природно-заповідної справи в Україні Закарпатська область посідає одне з провідних місць.

Відсоток фактичної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду до загальної площі області становить 13,9.

Станом на 01.01.2015 р. в області взято на облік 459 об'єктів природно-заповідного фонду, загальною площею 177732,8198 га, з них загальнодержавного значення – 34 об'єкти, загальною площею 155534,514 га, місцевого значення – 425 об'єкти, загальною площею 22198,3053 га.

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (надалі – ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами станом на 01.01.2015 р. наведено у таблиці 5.4.1.1.

На виконання Указу Президента України від 23 травня 2005 року №838/2005 „Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні" та відповідних доручень Кабінету Міністрів України, „Програми перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки" (рішення сесії обласної ради від 12.01.2006р. № 695) в області протягом 2014 року вжито наступні заходи: отримано погодження на

створення у Тячівському районі ботанічного заказника місцевого значення „Буштинський парк льодовикового періоду” площею 753,05 га, за рахунок лісових земель філії „Тячівське лісове агропромислове господарство” ДП „Закарпатське обласне управління лісогосподарських агропромислових господарств” 289,0 га та нелісових земель Буштинської селищної ради площею 291,0 га і Новобарівської сільської ради площею 173,0 га, без вилучення площі від землекористувачів. Проект рішення „Про оголошення об’єкту природно-заповідного фонду” подано на розгляд сесії обласної ради.У частині охорони земель та збереження природних ресурсів болотно-лісових комплексів, фрагментів сфагнових боліт (торфовищ) та мочарів з унікальним для регіону рослинним світом,

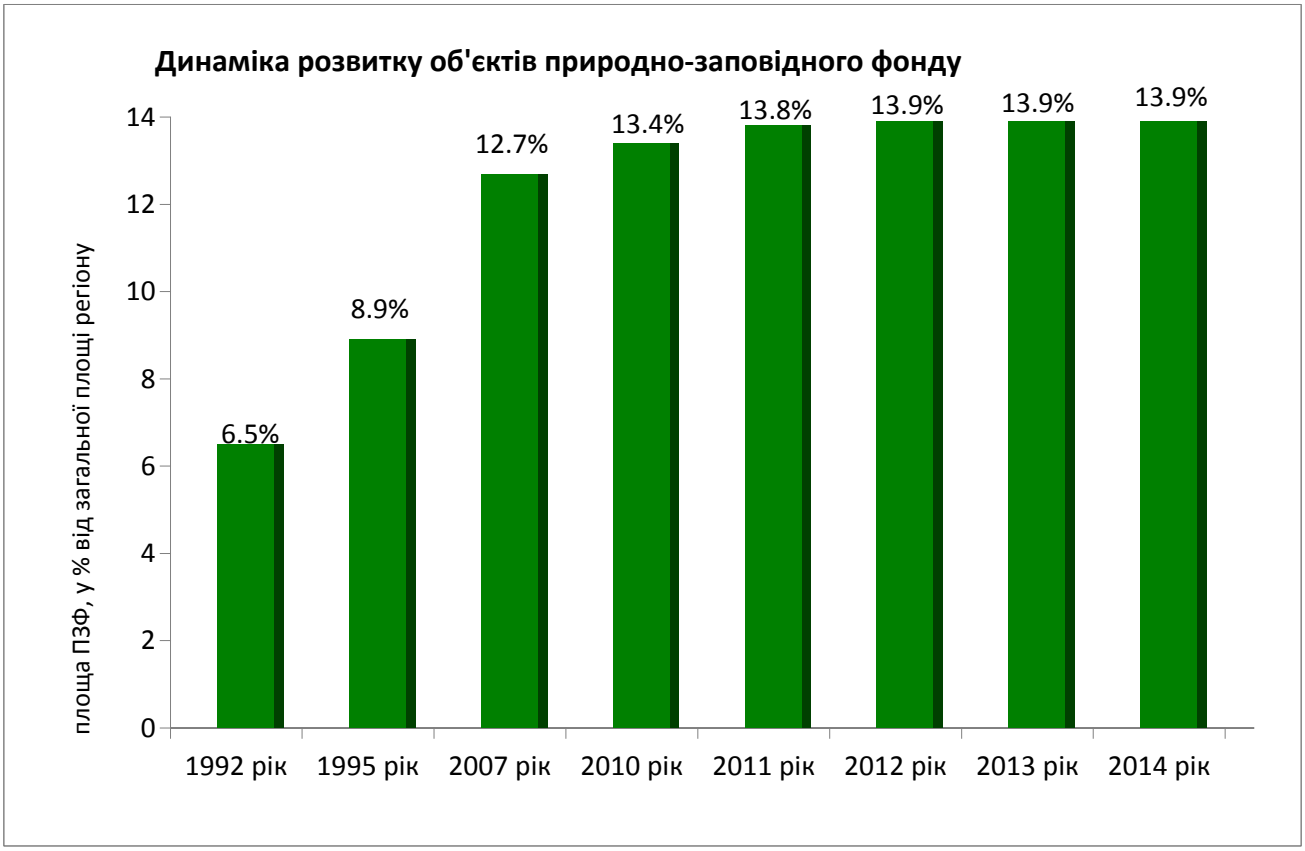

Таблиця 5.2.1.1.

Розподіл територій та об’єктів ПЗФ за їх значенням, категоріями та типами станом на 01.01.2015 р.

Категорії об’єктів ПЗФ	Об’єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	к-ть, шт	площа, га		к-ть, шт	площа, га		к-ть, шт	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне корис-тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис-тування		усього	у т.ч. надана в постійне корис-тування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	58035,8	36382,8	-	-	-	1	58035,8	36382,8	32,653

Національні природні парки	3	87964,3	55151,6	-	-	-	3	87964,3	55151,6	49,492
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	2	14961,9558	-	2	14961,9558	X	8,418
Заказники, всього:	19	9218,0*	X	49	5793,8159*	X	68	15011,8159*	X	8,446
у т.ч. ландшафтні	1	1026,0	X	2	208,6	X	3	1234,6	X	0,695
лісові	3	1173,0*	X	14	3313,4159*	X	17	4486,4159*	X	2,524
ботанічні	8	1237,0*	X	21	1083,9*	X	29	2320,9*	X	1,306
загальнозоологічні	4	5071,0*	X	1	75,0	X	5	5146,0*	X	2,895
орнітологічні	1	606,0	X	1	49,9	X	2	655,9	X	0,369
ентомологічні	-	-	-	1	9,8	X	1	9,8	X	0,005
іхтіологічні	-	-	-	5	524,0*	X	5	524,0*	X	0,295
гідрологічні	1	105,0	X	4	529,2*	X	5	634,2*	X	0,357
загальногеологічні	1	0,0*	X	-	-	-	1	0,0*	X	0,000
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	9	192,0*	X	329	388,0521*	X	338	580,0521*	X	0,326
у т.ч. комплексні	1	22,0	X	-	-	X	1	22,0	X	0,012
лісові	1	42,0	X	-	-	X	1	42,0	X	0,024
ботанічні	6	128,0*	X	40	65,8321*	X	46	193,8321*	X	0,109
зоологічні	-	-	-	1	1,0	X	1	1,0	X	0,000
гідрологічні	1	0,0*	X	250	202,02*	X	251	202,02*	X	0,114
геологічні	-	-	-	38	119,2*	X	38	119,2*	X	0,067
Заповідні урочища	-	-	-	9	881,3*	X	9	881,3*	X	0,496
Ботанічні сади	1	86,414	X	-	-	-	1	86,414	X	0,049
Дендрологічні парки	-	-	-	2	34,9	-	2	34,9	X	0,020
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	38,0	-	34	138,282	-	35	176,282	X	0,100
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	**34**	**155534,514***	**91534,4**	**425**	**22198,3058***	**X**	**459**	**177732,8198***	**91534,4**	**100**

Примітка: * - площа об'єктів природно-заповідного фонду без дубляжу територій.

Впродовж 2014 року проводилися заходи шодо отримання погоджень матеріалів обласними установами та органами місцевого самоврядування щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території Свалявського та Виноградівського районів області:

- у Свалявському районі на землях ДП „Свалявське ЛГ" лісових заказників „Приборжавський" (444,8 га), „Ждимирський" (123,9 га), „Тесаник" (169,5 га);
- у Виноградівському районі на землях ДП „Виноградівське ЛГ" ботанічного заказника „Холмовецька гора" (95,4 га) та на землях Пийтерфолвівської сільської ради та Вилоцької селищної ради ботанічного заказника „Ботар" (277,1 га);

У рамках реалізації проекту „Збереження Карпатських пралісів" (2014) який впроваджується Українським товариством охорони птахів (ТОП) за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства проводяться заходи з розширення національних природних парків „Зачарований край" та „Синевир" за рахунок старовікових лісів і пралісів. Проведено роботи з обстеження, картування

та опис пралісів і старовікових лісів на запланованих під розширення територіях з обґрунтуванням доцільності розширення національних природних парків.

Рішенням Закарпатської обласної ради від 10.07.2014 року №1039 „Про збільшення площі об'єкта природно-заповідного фонду" збільшено площу ботанічної пам'ятки місцевого значення „Сосна чорна" з 3,0 га до 3,2005 га без зміни існуючих меж об'єкту, що знаходиться в урочищі „Лиса гора" с. Оноковці Ужгородського району, без вилучення площі від землекористувача.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Водно-болотні угіддя Закарпатської області відіграють значну роль у відновленні запасів ґрунтових та підземних вод, збереженні водно-болотних видів рослинного і тваринного світу, у формуванні екосистем, є фактором впливу для підтримки біологічного різноманіття в цілому, джерелом забезпечення кормової бази для видів тваринного світу, відтворюючими осередками для мігруючих птахів тощо.

Згідно Переліку водно-болотних угідь міжнародного значення Бюро Рамсарської конвенції на території області статус водно-болотних угідь міжнародного значення надано водно-болотному угіддю „Озеро Синевир" площею від 29,0 га, що знаходиться на території національного природного парку „Синевир". Це найбільше озеро Українських Карпат, яке розташоване на висоті 989 метрів над рівнем моря. Озеро утворилося у післяльодовиковий період внаслідок перекриття зсувами річкової долини. Воно відіграє дуже важливу роль у підтриманні водного режиму річки Теребля – притоки Тиси, яка впадає в Дунай. Озеро живиться трьома постійними гірськими потічками. Рослинний світ водного плеса представлений плаваючо-водними, прибережно-водними та прибережними лісовими угрупованнями. Серед вологолюбних видів берегової флори угіддя реєструють види, занесені до Червоної книги України: баранець звичайний Huperzia selago, плаун річний Lycopodium annotinum, білоцвіт весняний Leucoum vernum, пальчатокорінники Трфунштейнера Dactyllorhiza traunsteinerii, травневий D. majalis та плямистий D. maculate, лишайникоутворюючий гриб – лоб арія легеноподібна Lobaria pulmonaria. Серед цінної фауни чапля сіра Ardea cinerea та занесені до Червоної книги України лелека чорний Ciconia nigra, пугач Bubo bubo і підорлик малий Aquila pomarina. У прибережній смузі зустрічаються плазуни – полоз лісовий Elaphe longissima і мідянка Coronella austriaca, земноводні – жаба прудка Rana dalmatina та саламандра плямиста Salamandra salamandra. В озері водяться такі види риб – форель райдужна Salmo irideus, струмкова S. trutta m. Fario та озерна S. trutta m. lacustris, бабці звичайний Cottus gobio та строкатоплавцевий C. poecilopus, гольян звичайний Phoxinus phoxinus, рідкісний для України харіус європейський Thymallus thymallus.

На виконання положень про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарська конвенція), в рамках виконання вимог Карпатської конвенції, відповідно до пропозицій науковців Державного природознавчого музею НАН України (м. Львів), Інституту екології Карпат НАН України та Львівського національного університету імені Івана Франка, адміністрації Карпатського біосферного заповідника Кабінетом міністрів України видано розпорядження від 21.09.2011 № 895-р та від 23.11.2011 № 147-р, якими погоджено надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь

міжнародного значення загальною площею понад 2,1 тис.га, у тому числі: „Урочище Озірний - Бребенескул" площею 1656,91 га на території Рахівського району (Карпатський біосферний заповідник); „Атак - Боржавське" площею 283,4 га на території Берегівського та Виноградівського району (регіональний ландшафтний парк „Притисянський"); „Долина нарцисів" площею 256,0 га на території Хустського району (Карпатський біосферний заповідник), „Печера "Дружба" площею 0,13 га на території Тячівського району (Карпатський біосферний заповідник); „Чорне багно" площею 15,0 га на території Іршавського району (національний природний парк „Зачарований край").

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 року №818-р „Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення" включено до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення водно-болотне угіддя „Водосховище Форнош" загальною площею 210,0 га на землях Форношської сільської ради Мукачівського району та „Верхів'я річки Уж" загальною площею 1054,0 га на території Великоберезнянського району.

5.4.3. Біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої природної спадщини

В 70-х роках минулого століття МАБ ЮНЕСКО була обґрунтована концепція якісно нової категорії охоронних територій – „біосферний резерват", який включав би як природні, так і господарські екосистеми з метою поєднання природоохоронних завдань з економічними потребами суспільства. Завдяки цьому в галузі охорони природи, біосферні заповідники набули широкої популярності, їх мережа стала формуватися у багатьох країнах світу. За ініціативою секретаріату МАБ ЮНЕСКО у травні 1990 року в Києві було організовано спільне засідання національних комітетів МАБ ЮНЕСКО трьох країн. На ньому польська сторона виступила з пропозицією створити у транскордонній зоні Східних Бескид трилатеральний біосферний резерват, з метою вирішення в регіоні як природоохоронних, так і соціально-економічних завдань, яка одержала загальне схвалення. Незабаром польська та словацька сторони подали в МАБ ЮНЕСКО проект створення транскордонного Польсько-Словацького біосферного резервату „Східні Карпати" на базі існуючих в прикордонній зоні національних та ландшафтних парків, який був офіційно схвалений і включений в міжнародну мережу. Його створення було для української сторони прикладом для приєднання до згаданого резервату також прикордонного Стужицького ландшафтного природного парку. Щоби реалізувати такий задум було потрібно розширити площу резервату та покращити його природоохоронний статус. З цією метою в 1995 р. Було обґрунтовано створення на правобережжі басейну Ужанського ландшафтного природного парку республіканського значення на площі 14665 га, який був офіційно затверджений Закарпатською обласною адміністрацією. Оскільки в таких межах ландшафтний парк не репрезентував все різноманіття природної спадщини басейну Ужа був обґрунтований проект створення Ужанського національного парку на площі 39159 га. Національний парк охоплює природні угіддя трьох землекористувачів – Ужанського національного природного парку (39159 га), без вилучення три лісництва Велико-Березнянського лісгоспу (24254 га) а також ліси Агролісу. В таких межах Ужанський національний природний парк був затверджений Указом

Президента України в 1999 р. За пропозицією національних комітетів МАБ ЮНЕСКО трьох країн в 1998 р був офіційно затверджений Польсько-Словацько-Український біосферний резерват „Східні Карпати" на площі 208089,75 га. Міжнародний біосферний резерват „Східні Карпати" — природоохоронна територія, розташована в Східних Карпатах. Складається з трьох національних парків Ужанський національний природний парк (Закарпаття, Україна), Бещадський національний парк (Польща), Національний парк Полонини (Словаччина) та трьох ландшафтних (природних) парків Ландшафтний парк Цісна-Ветліна (Польща), Ландшафтний парк Долина Сяну (Польща), Регіональний ландшафтний парк Надсянський (Україна).

Ужанський національний природний парк відомий своїми постійними пробними площами букових та буково-яворових пралісів. В 1908 році Міністерством сільського і лісового господарства Австро-Угорщини був створений резерват „Стужиця". На території цього резервату в 1934 – 36 рр. були закладені наукові пробні площі з метою дендрометричних та фітоценологічних досліджень. Всього було закладено чотири ділянки – одна з яких безпосередньо під вершиною г. Кременець (1221 м. н.р.м.) з примиканням до букового криволісся на верхній межі лісу. Аналогічні пробні площі були закладені на г. Явірник (1017 м.н.р.м.) загальною площею 12,9 га. Вони мають унікальну наукову цінність, так як збереглися до цього часу і є прекрасним матеріалом для проведення наукових досліджень. В даний час пробні площі є об'єктом спільних наукових досліджень науковців парку та лісового і деревообробного факультету Сільськогосподарського і лісового університету ім.Менделя (м. Брно, Чехія). У липні 2007 року 6,1 тис. га (з них 2,5 тис. га – заповідне ядро) букових пралісів включено до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат". Найбільші масиви пралісів збереглися в Ново-Стужицькому лісництві (південно-західний мезосхил г. Равка), в Лубнянському (г. Вежа) та Ужоцькому лісництвах (гг. Розсипанець, Кінчик-Буковський та ін.).

У рамках збереження біосферних резерватів та об'єктів Всесвітньої природної спадщини у 2014 році проведено науково-практичну конференцію «Роль гірських національних парків у збереженні природної, історичної та етнокультурної спадщини», присвячену 15-ій річниці створення Ужанського національного природного парку. Спільно з Департаментом заповідної справи Мінприроди України проведено міжнародний науково-практичний семінар на тему «Розвиток системи біосферних резерватів в Україні» під час якого опрацьовані питання та підготовлені рекомендації щодо поліпшення розвитку системи біосферних резерватів в Україні відповідно до міжнародних вимог і національних особливостей та опрацьовані рекомендації щодо періодичних звітів біосферних резерватів, затверджених на засіданні Міжнародного дорадчого комітету з питань біосферних резерватів ЮНЕСКО. Для популяризації заповідних територій в межах транскордонного біосферного резервату (ТБР) «Східні Карпати» видано буклет «Транскордонний біосферний резерват «Східні Карпати». Підготовлено макети інформаційних стендів для встановлення їх на екологічній стежці «Праліси Стужиці». На виконання рамкової угоди про співпрацю в рамках Міжнародного біосферного заповідника «Східні Карпати» між Державною службою охорони природи Словацької республіки та Ужанським НПП на 2014 рік проведено обмін періодичними та не періодичними публікаціями та методичними

матеріалами, що стосуються наукових досліджень екосистем букових пралісів Карпат. У рамках проекту за фінансування Франкфуртського зоологічного товариства «Збереження Карпатських пралісів» проведено інвентаризацію пралісів та старовікових лісів на території ДП «Великоберезнянське ЛГ». В результаті виявлено 706 га насаджень пралісів та 448,4 га старовікових лісів віком понад 120 р. Прийнято участь у робочому засіданні Координаційної ради ТБР «Східні Карпати», внесено пропозиції щодо подальшої співпраці по наукових дослідженнях букових пралісів Карпат. Зокрема, на засідання Координаційної ради ТБР «Східні Карпати», було порушено питання розширення заповідної зони української частини ТБР «Східні Карпати» на тих територіях, які безпосередньо примикають до територій словацької та польської частини ТБР "Східні Карпати". Виконання даного заходу можливе лише при передачі в постійне користування земель філії Великоберезнянське лісове агропромислове господарство Державного підприємства Закарпатське обласне управління лісогосподарських агропромислових господарств, які входять до складу Ужанського національного природного парку без вилучення у постійних землекористувачів в межах Солянської і Стричавської сільських рад - 1443 га. Оскільки дана територія безпосередньо прилягає до території національного парку "Полоніни"(Словаччина).

Рішення про включення українсько – словацької номінації „Букові праліси Карпат” до переліку об'єктів Всесвітньої природної спадщини ухвалено 28.06.2007 р. у м. Крайстчерч (Нова Зеландія) Комітетом у справах Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У 2009 році Кабінетом Міністрів України затверджено план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об’єкта „Букові праліси Карпат”. 25 червня 2011 року на засіданні Комітету у Парижі „Давні букові ліси Німеччини” занесені до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як розширення існуючого українсько-словацького об'єкта „Букові праліси Карпат”. „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини” – унікальна транснаціональна природоохоронна територія кластерного типу, яка охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового від високогір’я Українських Карпат до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген. Об’єкт загальною площею 33670,1 га оточений потужним кільцем буферної зони (62402,3 га), майже 70 відсотків його території знаходяться в Україні. Зокрема, до складових частин об’єкта та його буферної зони віднесена практично вся територія Карпатського біосферного заповідника, в тому числі Угольсько-Широколужанський масив (Тячівський район), який є найбільшим осередком букових пралісів у Європі. Бук лісовий (Fagus sylvatica) – поширений виключно в Європі. Якби не діяльність людини, букові ліси були б домінуючими серед ландшафтів центральної частини нашого континенту. Бук вижив у останню льодовикову добу в невеликих рефугіумах на півдні та південному сході Європи, а потім почав колонізувати великі площі континенту. Це домінування сформувалося за відносно короткий період – останні 4000 років. Букові ліси представлені в широкому спектрі лісорослинних умов, є частиною різноманітних лісових угруповань і поширені від морського узбережжя північного заходу континенту до основних гірських систем Європи. Вони є природним осередком для більш ніж 10000 видів тварин, рослин та грибів. Залишки букових природних лісів в даний час знаходяться тільки в Карпатах. Їх екологічні процеси,

саморегуляція, гомеостаз і автовідновлення засновані на непорушених біогеохімічних циклах, а також на природному складі видів, які в свою чергу, розвинулися як результат післяльодовикової зміни клімату і міграції видів. Такі старовинні ліси забезпечують підтримку в рівній мірі біорізноманіття рідкісних видів, особливо нижчих рослин, судинних рослин, грибів і безхребетних. Буковий ліс є безцінним прикладом того, як природа розвивається без впливу людини.

В 1968 році уряд України для збереження унікальних гірських ландшафтів прийняв Постанову про організацію Карпатського заповідника на площі 12,6 тис. га. За сорокарічну історію існування його територія неодноразово збільшувалася. На сьогодні майже 2,5 % території регіону знаходиться під охороною заповідника, що з 1992 року входить до міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. У складі Карпатського біосферного заповідника (КБЗ), загальна площа якого становить 53630 гектарів, налічується шість відокремлених масивів, а також ботанічні заказники державного значення „Чорна Гора" і „Юлівська Гора". Заповідні масиви розміщуються на висотах від 180 до 2061 м.н.р.м. в західному, центральному і східному секторах Українських Карпат. Така територіальна структура КБЗ практично повністю репрезентує ландшафтне та біогеографічне різноманіття Східних Карпат. Тут представлені мало порушені та практично незачеплені людською діяльністю передгірні діброви, гірські букові, мішані та смерекові ліси, субальпійські та альпійські луки з сосново-вільхових криволіссям і скельно-лишайниковими ландшафтами. Майже 90 % території заповідника вкрито лісами — переважно пралісами.

З метою збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, розташованих у зоні української частини цього природного об'єкта Президент України видав спеціальне доручення від 2 квітня 2013 року №1-1/749 на виконання якого Розпорядженням голови Закарпатської ОДА від 14 травня 2013 року №160 „Про план організації виконання доручення Президента України від 2 квітня 2013 року № 1-1/749 щодо забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", затверджений план організації його виконання.

Об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини" розташований на території гірських населених пунктів Рахівського, Великоберезнянського та Тячівського районів. З метою забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, розташованих у зоні української частини цього об'єкта" 11 жовтня 2013 року у м. Ужгород проведено спільне засідання колегії облдержадміністрації та Мінприроди щодо забезпечення виконання доручення Президента України від 2 квітня 2013 року №1-1/749 та Кабінету Міністрів України від 13.04.2013 №13626/1/1-13. За результатами колегії прийнято ряд рішень щодо вирішення питання залізничного сполучення між м. Київ та м. Рахів; поводження з ТПВ; ремонт автомобільних доріг; впровадження пілотних проектів

із переоснащення систем опалення; відновлення зруйнованого автомобільного переходу через р. Тиса та ін.

Карпатський заповідник входить до Міжнародної мережі біосферних резерватів МАБ-ЮНЕСКО з 1993 року. Наприкінці 2013 року Карпатським біосферним заповідником підготовлено та подано Періодичний огляд (звіт) біосферного резервату про діяльність за 10-річний період. Міжнародна координаційна рада програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», за результатами експертного розгляду звіту, у червні 2014 р. прийняла рішення щодо Карпатського біосферного заповідника, яке, зокрема, містить наступні пункти:

- Рада підтримала періодичний огляд Карпатського біосферного резервату. Вона високо оцінила роботу національної влади щодо другого подання періодичного огляду цього біосферного резервату з моменту його створення.
- Рада дійшла висновку, що цей об’єкт не повністю відповідає критеріям, визначеним положеннями Статутних рамок Всесвітньої мережі біосферних резерватів. Національну владу просять роз'яснити: як, де і чому відбулося розширення, згадане у періодичному звіті.
- Національній владі також доручено переглянути зонування біосферного резервату, відповідно до критеріїв, встановлених положеннями Статутних рамок Всесвітньої мережі біосферних резерватів. Впровадивши необхідні дії, просимо надати інформацію до Секретаріату до 30 вересня 2015 року.
- Рада закликає національну владу представити номінацію транскордонного біосферного резервату спільно з Румунією.

На виконання рішення Міжнародної координаційної ради адміністрацією заповідника подана детальна інформація про діяльність установи щодо впровадження рекомендацій та відповідності критеріям Статутних рамок Всесвітньої мережі біосферних резерватів.

Обговорення зауважень Міжнародної координаційної ради програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» щодо діяльності біосферних резерватів в Україні стало одним з ключових питань Міжнародного науково-практичного семінару «Розвиток системи біосферних резерватів в Україні», який проходив 1–3 жовтня 2014 р. на базі Ужанського національного природного парку (с. Ужок, Закарпатська обл.). У схвалених під час роботи семінару рекомендаціях містяться, зокрема, наступні пропозиції:

- розробити нове функціональне зонування та, за необхідності, нову номінацію Карпатського біосферного заповідника у складі Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО;
- розробити план підготовки національної та/або українсько-румунської номінації створення біосферного резервату в Мараморoських горах Карпат та забезпечити його виконання.

Реалізація цих завдань запланована установою на 2015 рік.

У звітному році продовжувалась робота зі створення транскордонного українсько-румунського біосферного резервату “Мармароські гори” на базі Карпатського біосферного заповідника (Україна) та природного парку «Гори Мараморощини», організація якого передбачена «Стратегією виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат», схваленої Розпорядженням Кабміну України № 11-р від 16 січня 2007 р. У цьому контексті важливим є те, що з 2011 по 2014 роки Карпатський біосферний заповідник разом із природним

парком «Гори Мараморощини» брали участь у реалізації масштабного міжнародного проекту «БІОРЕГІО-Карпати: Інтегрований менеджмент біологічного і ландшафтного різноманіття для сталого регіонального розвитку і екологічної зв'язності у Карпатах». Даний проект ставив за мету перед українським і румунським партнерами створити всі необхідні передумови для організації транскордонного біосферного резервату у Мармароських горах. Впродовж року проведено низку робочих нарад за участю румунських партнерів. Вони відбулися в рамках третьої (15 – 16 квітня 2014 р., м. Оршова (Румунія)) та четвертої (29 – 30 квітня 2014 р., м. Вішеу-де-Сус, Румунія) міжнародних зустрічей партнерів 6-го робочого пакету (WP6 - Пілотні території) вищезгаданого проекту, а також на підсумковій конференції проекту, що мала місце 12-13 червня 2014 р. в м. Пояна Брашов (Румунія). У ході зустрічей румунські колеги проінформували українську сторону про завершення підготовки аплікаційної форми для отримання статусу біосферного резервату МАБ і початок роботи щодо погодження створення БР з місцевими територіальними громадами. Станом на сьогодні ця робота триває. Важливим здобутком співпраці з румунськими партнерами стала підготовка нового Меморандуму про взаєморозуміння між Карпатським біосферним заповідником (Україна) і природним парком «Гори Мараморощини» (Румунія) щодо створення українсько-румунського транскордонного біосферного резервату в Мармароських горах, підписаного керівництвом установ у червні звітного року.

У контексті Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО в 2014 р. КБЗ успішно продовжив діяльність у великому Пан'європейському проекті «Букові ліси – всесвітня природна спадщина Європи». У рамках проекту науковці установи взяли участь у формуванні переліку ділянок цінних букових пралісів і старовікових лісів для подальшого номінування і включення до складу існуючого об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Завдяки їх зусиллям офіційно погоджено включення до Попереднього списку об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 5-ти ділянок букових пралісів і старовікових лісів, що охороняються на територіях наступних установ ПЗФ України: природні заповідники «Горгани» і «Розточчя», національні природні парки «Зачарований Край», «Подільські Товтри» і «Синевир». У рамках реалізації даного проекту працівники КБЗ взяли участь у наступних заходах:

- Міжнародний семінар експертів проекту «Букові ліси – європейський об'єкт Всесвітньої спадщини» (2 – 3 квітня 2014 р., м. Відень (Австрія)), в роботі якого взяли участь експерти із двадцяти трьох країн Європи та уповноважені представники Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО й Міжнародного Союзу Охорони Природи (IUCN). На семінарі визначено процедуру відбору кандидатів для розширення об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», уточнено список ділянок-кандидатів, обговорено питання їх додаткової глобальної цінності тощо.
- Робоча зустріч «Спільна європейська серійна номінація щодо природної спадщини: Букові ліси – спільна природна спадщини Європи» (29 жовтня 2014 р., м. Бонн, ФРН), присвячена, зокрема, обговоренню дорожньої карти щодо підготовки Пан'європейської номінації з розширення об'єкта всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та старовікові ліси Німеччини». Українська делегація офіційно погодила включення до

Попереднього списку 5 ділянок букових пралісів і старовікових лісів, що охороняються на територіях установ ПЗФ України.

Також науковці КБЗ ініціювали та провели науково-практичний семінар, присвячений підготовці аплікаційних форм на включення українських територій до переліку об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО (18 листопада 2014 р., м. Рахів), участь в якому взяли працівники усіх вищезазначених природоохоронних територій, а також представники Всесвітнього фонду дикої природи WWF, Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА, та Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

У звітному році, в рамках об'єкта Всесвітньої природної спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», завершено роботи з підготовки спільного міжнародного звіту про підсумки функціонування даного об'єкта за п'ятирічний період.

У контексті Конвенції про захист світової культурної та природної спадщини (Париж, 1972 р.) важливою подією стала участь науковців КБЗ, а саме Ю.Ю. Беркели та В.Ф. Покиньчереди, у Міжнародному семінарі експертів «Екосистемні послуги та переваги, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини», який відбувся 22-26 вересня 2014 р. у Міжнародній академії збереження природи на о. Вільм у Німеччині. До роботи семінару були залучені представники центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), Федеральної агенції збереження природи Німеччини (BfN), установ та організацій, які управляють та здійснюють дослідження на територіях об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у Європі, Азії, Північній і Південній Америці та Австралії. У процесі семінару представлено методологію та проміжні підсумки досліджень IUCN щодо екосистемних послуг та переваг, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, особливості та приклади роботи таких об'єктів. Результатом обговорення стали рекомендації щодо включення до звіту дослідження IUCN нових даних та розширення переліку параметрів, за якими здійснюється оцінка. Великий резонанс викликали презентації працівників Карпатського біосферного заповідника, присвячені екосистемним послугам та вигодам установи від статусу Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Результатом стала рекомендація звернути особливу увагу на досвід української установи щодо використання потенціалу об'єкта спадщини.

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Закарпатська область має високий природно-рекреаційний та туристично-курортний потенціал, до якого належать бальнеологічні ресурси (лікувальні мінеральні і термальні води, грязі, озокерит тощо), місцеві види лікарських рослин, ліси, лікувальні кліматичні гірські та передгірські ландшафти у поєднанні з поверхневими водоймами та гірськими потоками. Туристично-рекреаційні та курортні зони впродовж останніх років набули інтенсивного розвитку.

Закарпаття є надзвичайно перспективним регіоном України для розвитку рекреації та відпочинку. На сьогодні мережа санаторно-курортних, туристично-рекреаційних та готельних закладів області нараховує 392 об'єкти. В області одночасно можна розмістити близько 22 тис. осіб. Оздоровчі заклади області нараховують 24 об'єкти, що складає 6% від загальної кількості об'єктів

туристично-рекреаційної галузі області. Рекреаційні заклади області нараховують 123 об'єкти, що складає 31% від загальної кількості об'єктів.

Одним із найперспективніших курортних і туристично-оздоровчих районів не лише Закарпаття, а й України є Свалявський район. На території району створена ціла мережа оздоровчих закладів. На базі родовищ мінеральних вод працюють відомі санаторії: „Сонячне Закарпаття", „Поляна", „Квітка Полонини", реабілітаційний центр „Професіонал", оздоровниці „Кришталеве джерело", „Квасний потік".

Крім цього, в останні роки розбудова оздоровчих об'єктів набула значного розвитку й в інших районах краю. У області реалізується ряд масштабних інвестиційних проектів по будівництву та реконструкції санаторно-лікувальних закладів.

Тільки на території Ужгородського району в стадії розбудови знаходяться два сучасні потужні санаторні комплекси „Термал-Стар" та „Деренівська купель" з широким спектром лікувальних та розважальних послуг.

Іншим перспективним проектом у напрямку розвитку бальнеологічного туризму є реалізація проекту по будівництву потужного санаторного комплексу „Сойми" у с.Сойми Міжгірського району (ЗАТ „Джерела Міжгір'я"), розрахованого на 500 місць, який стане другим за величиною санаторієм у державі.

Сьогодні продовжується освоєння наявного ресурсу термальних мінеральних вод, які знаходяться на території Берегівського району. Так, у селі Косонь успішно функціонує оздоровчо-рекреаційний комплекс „Термальні води Косино", з використанням термально-мінеральних вод наявного джерела, продовжуються роботи зі створення сучасної інфраструктури з підвищеним класом сервісу для відпочиваючих.

Також, у с.Велятино Хустського району, на базі термальної свердловини 12-Т працює басейн ТОВ „Теплі води".

З дня відкриття всі ці об'єкти користуються широкою популярністю не тільки у жителів Закарпаття, але й інших регіонів України та з-за її меж.

5.6. Туризм

Закарпаття – надзвичайно перспективний регіон України з точки зору туризму, рекреації та відпочинку, тут є унікальний природно-рекреаційний потенціал, який сприяє розвитку практично усіх видів туризму.

Туристичні заклади області нараховують 245 об'єктів, що складає 63% від загальної кількості.

Показники фінансово-господарської діяльності туристично-рекреаційних закладів області за 2014 рік у порівнянні з 2013 роком становлять:

- кількість обслуговуваних туристів зменшилася на 3703 особи (на 1,1%) та складає 338,5 тис. осіб;
- обсяг наданих туристичних послуг збільшився на 15,1млн.грн. (на 4,6 %) і складає 344,4 млн.грн.;
- Сьогодні, у області активно розбудовуються гірськолижні об'єкти та об'єкти з використанням мінеральних та термальних вод.
- Згідно проведеного моніторингу, на території області нараховується 73 витяги, з них 59 діючих, 27 ратраків і 34 пункти прокату гірськолижного

спорядження. Проводиться постійна робота щодо покращення дорожнього та транспортного сполучення, облаштування автостоянок, будівництва закладів розміщення та харчування поблизу гірськолижних об'єктів.

Унікальний природно-рекреаційний потенціал Закарпаття сприяє розвитку практично усіх видів туризму, у тому числі бальнеологічного, з широким використанням термальних та мінеральних вод.

Розбудова туристичної інфраструктури територією гірських районів та місцевостей, де наявні термальні та мінеральні води, є одним з основних напрямів розвитку туристичної галузі краю.

Однією з проблем розвитку туристично-рекреаційної галузі області є відсутність розвиненої та офіційно облікованої мережі альтернативних засобів розміщення економічного класу (хостелів, мотелів кемпінгів, пансіонатів та ін.), які б запропонували комфорт, доступну ціну та всі необхідні функціональні послуги для проживання. Заклади такого типу повинні бути розраховані для сімейного відпочинку, а також туристичних, молодіжних, шкільних та студентських груп.

У Берегівському районі розглядається можливість розроблення проекту мережі доступних засобів тимчасового розміщення, зокрема, молодіжних готелів (хостелів), турбаз, автокемпінгів на територіях, через які прокладено регіональні та національні туристичні маршрути. Розроблено інвестиційну пропозицію щодо будівництва мотелю або об'єкта рекреаційної галузі у селі Дийда Берегівського району Закарпатської області.

Питання забезпечення доступності туристичних послуг для всіх категорій населення обговорюється у Рахівському районі. Було прийнято рішення про визначення переліку підприємців, які можуть надавати послуги типу „hostel".

У цьому напрямку покращилася ситуація у м.Ужгород. На території міста функціонують: хостел „Панорама", який може розмістити 36 осіб в 12-ти затишних номерах; хостел „Місто", який пропонує 1– 6-місний номер; 1 – 8-місний, 1–2-місний; хостел „Five Flags" 1 – 8-місний номер, 1 – 2-місний номер. Важливо відзначити, що відкриття закладів такого типу найближчим часом, буде найбільш актуальним. Надання якісних послуг за доступними цінами сприятиме залученню туристів на територію області.

З кожним роком, все більш активного розвитку набуває сільський туризм, розвиток якого впливає на підвищення рівня життя мешканців сільської місцевості, дозволяє створювати нові робочі місця. Адже поряд з сільським туризмом безперечний шанс для розвитку отримують й інші галузі – готельно-ресторанний бізнес, торгівля (місцеві ринки, ярмарки, маленькі магазини та супермаркети), місцевий транспорт (послуги перевізників) та елементи транспортної інфраструктури (АЗС). Саме тому в багатьох країнах велика увага приділяється розвитку сільського туризму як галузі, яка дає можливість у короткий час оживити місцеву економіку та інфраструктуру.

Сьогодні, на території нашої області близько 400 сільських садиб готові надавати послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля. Більшість сільських господарів, які надають туристичні послуги об'єднуються у районні спілки розвитку сільського туризму. Найбільш активно у цьому напрямку працюють у Берегівському, Мукачівському, Свалявському, Рахівському, Тячівському районах.

З метою популяризації сільського туризму Закарпаття, у області щорічно видається довідник по сільському туризму. Цьогоріч, також підготовлено та видано каталог „Сільський туризм Закарпаття. Сільські садиби щиро запрошують", який було презентовано на XIII Міжнародній туристичній виставці-ярмарку „Тур'євроцентр – Закарпаття 2014".

У рамках Міжнародної туристичної виставки-ярмарку „Тур'євроцентр-Закарпаття", народні майстри області презентують свої вироби: із лози, листя кукурудзи, глини, каменю, бісеру, народні вишивки, представляють майстер-класи з ткацтва, різьблення по дереву, а також з приготування національних страв. На території області започатковуються нові та проводяться щорічні тематичні фестивалі, які користуються популярністю у жителів області та туристів і відпочиваючих, які відвідують наш край. Найбільш масовими та популярними є: фестиваль „Червене вино"(м.Мукачево); фестиваль різників, фестиваль леквару, „Біле вино", „Золотий гуляш", фестиваль голубців, фестиваль „Дружба без кордонів", фестиваль рибалок та угорської ухи (Берегівський район), фестиваль „Верховинська яфина" (Воловецький район), фестиваль вина та виноробства „Угочанська лоза", фестиваль начинки (Виноградівський район), фестиваль „Молочні ріки"(Великоберезнянський район), фестиваль „Берлибашський банош 2013", фестиваль „Гуцульська бринза" (Рахівський район), фестиваль середньовічної культури „Срібний Татош" (Мукачівський район), фестиваль „Медовий спас", „Закарпатське божоле" (м.Ужгород), фестиваль „Добронська паприка" (Ужгородський район), фестиваль мінеральної води (Свалявський район) та багато інших, де народні умільці представляють майстер-класи із виготовлення окремих виробів.

З метою забезпечення більш якісного інформування туристів та гостей щодо наявних туристичних можливостей, на території області функціонує 28 туристично-інформаційних центрів. Важливо відмітити, що серед них є і туристично-інформаційний центр для людей з обмеженими фізичними можливостями, засновником якого є громадська організація „Інва-Тур „Відродження", що проводить активну роботу з питань розвитку туризму саме серед цієї категорії людей.

Також, у рамках виконання Програми розвитку туризму та курортів Закарпатської області на 2011-2015 роки, департаментом облдержадміністрації розроблено та виготовлено дорожні інформаційно-вказівні знаки типу 5.53, що вказують на місце знаходження відомих історико-культурних та туристичних об'єктів. На даний час, департаментом реалізовано І етап встановлення інформаційно-вказівних знаків до об'єктів історико-культурної спадщини на автомобільних шляхах області та встановлено 17 таких знаків, що вказують місце розташування 12 об'єктів історичного та культурного надбання.

З метою прискорення просування туристичного продукту, розробленого на території області, департаментом облдержадміністрації постійно оновлюється офіційний туристично - інформаційний портал „Вітаємо на Закарпатті".

У рамках відзначення Днів туризму на Закарпатті, 25-26 вересня 2014 року в приміщенні Закарпатського обласного музично-драматичного театру в м.Ужгород, відбулася XIII Міжнародна виставка-ярмарок „Тур'євроцентр – Закарпаття 2014". У зазначеному виставковому заході взяли участь 107 учасників, у тому числі представники всіх районів Закарпатської області, а також

Волинської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Одеської, Тернопільської, Херсонської областей та сусідніх країн: Словаччини і Угорщини. Активну участь у проведенні виставки-ярмарку прийняли сільські господарі краю.

Крім цього, приватні виноградарі та винороби презентували кращі сорти винограду та закарпатських вин. Медовики представили дегустацію меду та медопродуктів. Народні умільці запропонували широкий асортимент виробів з лози, кукурудзи, глини, бісеру, дерева, каменю тощо. Також було представлено широкий асортимент вишиванок.

Активно презентували себе державні вищі навчальні заклади: „Ужгородський національний університет" та „Мукачівський державний університет", вищий навчальний заклад „Східно-європейський слов'янський університет", Закарпатський центр туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді, Центр українсько-угорського регіонального розвитку, а також Мукачівський та Ужгородський туристично-інформаційні центри.

З метою обміну досвідом та обговорення напрямків подальшого співробітництва у галузі туризму між вітчизняними та іноземними партнерами на території Карпатського Єврорегіону, у рамках зазначеного заходу було організовано work-shop суб'єктів туристичної діяльності та міжнародна конференція на тему: „Сучасна проблематика розвитку туристично-рекреаційної галузі".

Також, відповідно до окремої програми, було проведено рекламно-інформаційний тур для представників засобів масової інформації, регіональних та зарубіжних туристичних фірм, з метою ознайомлення з туристичним потенціалом Мукачівського району та збільшення туристичних потоків на територію області.

Також, з метою підвищення туристичного іміджу та належного представлення туристично-рекреаційного потенціалу краю на вітчизняному та міжнародному туристичних ринках, представники облдержадміністрації спільно з представниками туристично-рекреаційних об'єктів області взяли участь у XXI міжнародному туристичному салоні „Україна – 2014" (01-03 жовтня, м.Київ).

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів

Земельний фонд області за даними Головного управління Держкомзему у Закарпатській області станом на 1.01.2015 р. складає 1275,3 тис. гектарів. Сільськогосподарські угіддя займають 469,3 тис.га (36,8 %), з яких рілля складає 199,7 тис.га (15,66%), багаторічні насадження 26,9 тис.га (2,1 %), сіножаті та пасовища займають 224,3 тис.га (17,6 %). Ліси та інші лісовкриті площі складають 56,7 % території області (723,9 тис.га). Відкриті заболочені землі 0,8 тис.га (0,06 %), відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покриттям 14,9 тис.га (1,2%).

6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду

За останні роки площа сільськогосподарських та лісових земель суттєво не змінилася.

Динаміка структури земельного фонду області по основних видах угідь наведено в таблиці 6.1.1.

Таблиця 6.1.1

Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	2010		2011		2012		2013		2014	
	Всього, тис.га	% до заг. площі території	Всього, тис.га	% до заг. площі території	Всього, тис.га	% до заг. площі території	Всього, тис.га	% до заг. площі території	Всього, тис.га	% до заг. площі території
Загальна територія	1275,2	100	1275,2	100	1275,3	100	1275,3	100	1275,3	100
у тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя	452,6	35,5	451,6	35,4	451,6	35,4	469,7	36,8	469,3	36,8
2. Ліси і інші лісовкриті площі	724,1	56,8	724,0	56,8	723,9	56,8	723,9	56,76	723,9	56,7
3. Забудовані землі	45,8	3,6	46,7	3,6	47,2	3,6	47,5	3,7	48,0	3,8
4. Відкриті заболочені землі	0,8	0,06	0,8	0,06	0,8	0,06	0,8	0,06	0,8	0,06
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	15,0	1,2	15,0	1,2	14,,8	1,2	15,0	1,2	14,9	1,2
6. Інші землі	17,9	1,4	17,9	1,4	18,6	1,4	18,4	1,4	18,3	18,3
Усього земель (суша)	1256,1	98,5	1256,0	98,5	1256,0	98,5	1256,9	98,5	1256,9	98,5
Території, що покриті поверхневими водами	18,3	1,4	18,3	1,4	18,4	1,4	18,4	1,4	18,4	1,4

6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь

Площа сільськогосподарських угідь, на яких вирощується сільськогосподарська продукція займає 36,8 відсотків території області.

Ведення аграрного виробництва в області здійснюється в умовах обмеженості земель сільськогосподарського призначення. У 2014 році площа сільськогосподарських угідь становить 469,3 тис. га, з яких рілля складає 15,66 % тобто 199,7 тис. га. Структура посівних площ сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств в 2014 році наведено в таблиці 6.1.2.1

Таблиця 6.1.2.1

Структура посівних площ сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств в 2014 році (тис.га)

Структура	2012	2013	2014
Вся посівна площа	191,6	191,2	188,9
Зернові, всього	**90,5**	**89,0**	**88,3**
озимі на зерно	36,8	36,4	37,4
з них: пшениця та тритикале	34,5	33,6	34,4
жито	0,3	-	-
ячмінь	2,0	2,8	3,0
інші озимі на зерно*	-	-	-
Ярі зернові і зернобобові	**53,7**	**52,6**	**50,9**
з них: ячмінь	1,4	1,2	1,7
пшениця	2,5	2,2	1,8
овес	3,8	3,7	3,3
Зернобобові - всього	**1,9**	**1,7**	**1,5**
в т.ч. горах	0,2	-	-

гречка	0,5	0,5	0,6
просо	-	-	-
рис	-	-	-
кукурудза на зерно	43,6	43,3	42,0
інші зернові	-	-	-
Технічні - всього	**5,8**	**7,8**	**5,9**
з них: цукровий буряк	-	-	-
соняшник	3,7	6,1	3,6
ріпак озимий	0,6	0,6	0,2
ріпак ярий	-	-	-
соя	1,5	1,1	2,1
льон-довгунець	-	-	-
коноплі	-	-	-
інші технічні	-	-	-
Картопля і овочі – всього	**49,9**	**49,8**	**48,3**
з них картопля	36,1	36,2	35,1
овочі	13,8	13,6	13,2
Кормові - всього	**45,4**	**44,6**	**46,4**
з них кукурудза на силос	0,5	0,1	0,2
багаторічні трави	37,9	40,1	41,1
однорічні трави (озимі на з\к)	1,7	0,5	1,3
інші кормові	5,3	3,9	3,8

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Особливості геологічної будови території Закарпатської області зумовлюють широкий розвиток в її межах, особливо в гірській частині, небезпечних екзогенних геологічних процесів (НЕГП). Несприятливі кліматичні умови зумовили катастрофічну активізацію НЕГП осінню 1998р. – весною 1999р., весною 2001р та влітку 2008р.

За підсумками робіт, виконаних в попередні роки, Закарпатською ГРЕ станом на 01.01.2013 р. виявлено і внесено в АБД – ЕГП 3276 зсувів загальною площею 384,75 км^2, 23 карстових лійок загальною площею 0,212 км^2, 514 ділянок бокової ерозії водотоків загальною довжиною 158,41 пог.км, 270 селенебезпечних водотоків загальною площею 1803 км^2. В небезпечній зоні впливу ЕГП опинились понад 900 житлових будинків, проживання в яких несе небезпеку для людей. Окрім цього, існує потенційна загроза руйнації ще понад 1750 житлових будинків, які перебувають в зоні дії НЕГП.

У зв’язку з обмеженим фінансуванням у 2014 році роботи обстеженню екзогенних геологічних процесів не проводилися.

За даними Басейнового управління водних ресурсів річки Тиса по програмі ,,Комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиса у Закарпатській області” станом на 1 січня 2014 року кредиторська заборгованість становила 21,8 млн.грн. Дана заборгованість протягом 2014 року частково погашена за рахунок коштів Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року, затвердженою Законом України від 24 травня 2012 року №4836-VI, за напрямом ,,Комплексний протипаводковий захист у басейні р. Тиса у Закарпатській області” в розмірі 6,4 млн.грн. Ще не погашена кредиторська бюджетна заборгованість за виконані в минулі роки (2012-2013) роботи станом на 1 січня 2015 року становить 15,4 млн.грн.

Стосовно фінансування з Державного бюджету за напрямом ,,Охорона і раціональне використання природних ресурсів” за 2014 рік фактично

профінансовано захід „Проведення моніторингу якості поверхневих вод, оптимізація мережі спостережень” в розмірі 44,0 тис.грн.

Динаміка порушених та рекультивованих земель за період 2010-2014 рр. подається у таблиці 6.2.1.

Таблиця 6.2.1.

Порушення та рекультивація земель

Землі	2010	2011	2012	2013	2014
Порушені, тис. га	0,83	0,83	0,85	0,76	0,7
% до загальної площі території	0,06	0,06	0,07	0,06	0,05
Відпрацьовані, тис. га	0,12	0,12	0,10	0,1	0,1
% до загальної площі території	0,01	0,01	0,01	0,01	0,008
Рекультивовані, тис. га	-	-	-	-	-
% до загальної площі території	-	-	-	-	-

6.3 Стан і якість ґрунтів.

6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення

За останні роки спостерігається тенденція щодо зменшення площ сільськогосподарських угідь. В основному це відбувається за рахунок вилучення сільськогосподарських угідь, зміни русел річок Тиса, Боржава, Латориця і Уж і змиву ними генетичних горизонтів - в низинних районах. В передгірських та гірських районах – за рахунок непридатності ґрунтів для ведення сільськогосподарського виробництва, із-за активізації ерозійних процесів, зсувів родючого шару ґрунту тощо.

Рівень використання земельних ресурсів області для ведення сільськогосподарського виробництва невисокий. Він обмежений природними чинниками, залісненими площами і горами. Землі сільськогосподарського призначення знаходяться, переважно, у приватній власності населення і розподіляються наступним чином: 172,5 тис. га – рілля, 76,9тис. га – сіножаті, 98,7 тис. га – пасовища та 22,2 га – багаторічні насадження. Найбільшу частку у сільському господарстві області займає рілля - близько половини від усіх типів сільськогосподарських угідь (44%) (рис. 1). В залежності від природно-кліматичних зон області змінюється і структура угідь, якщо у низинних районах переважає рілля, так у передгірських та гірських значно збільшується відсоток сіножатей і пасовищ.

В низинній зоні розораність земель досить висока - 68,2% від загальної площі. Порівняно з низинною зоною у передгір’ї збільшується частка луків, пасовищ і сіножатей, за рахунок зменшення ріллі. Проте, відсоток розораності сільськогосподарських угідь досить високий для цієї зони (34,3%), так як тут підвищується інтенсивність ерозійних процесів, особливо на розораних схилах, що негативно впливає на якісні показники ґрунту. В гірській зоні області сіножаті і пасовища займають приблизно однакову площу, що в цілому складає більше ніж 2/3 від усіх сільськогосподарських угідь. Відсоток розораності тут найменший (23,9%), проте на схилах крутизною більше 70 варто провести залуження або навіть заліснення. Сільськогосподарське виробництво в основному відбувається на схилах гір з неглибокими ґрунтами та в долинах річок, якими помережана територія гірської зони, що призводить до сильного прояву ерозійних процесів.

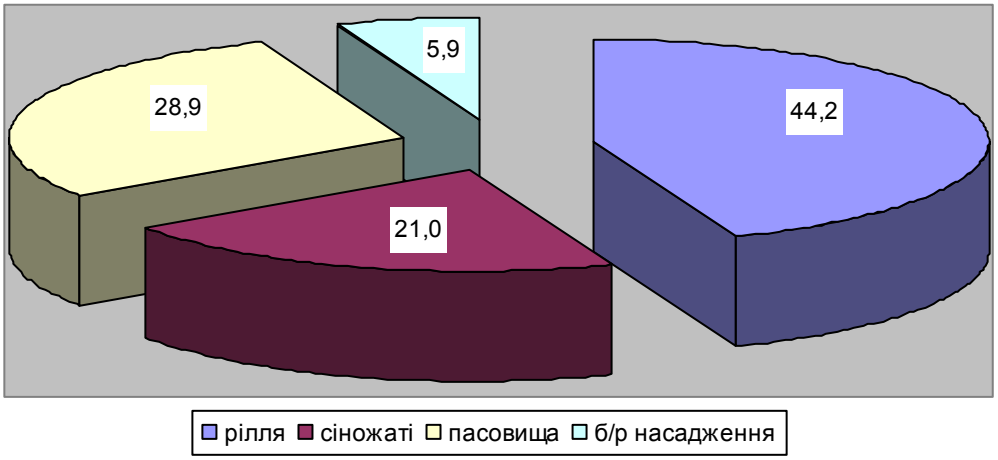

Рис.1 - Структура сільськогосподарських угідь Закарпатської області, %

Природні умови Закарпатської області характеризуються значною різноманітністю, що спричинює диференціацію формування ґрунтового і рослинного покриву в гірській, передгірській та рівнинній території. В цілому ґрунти Закарпатської області сформувались в умовах помірного клімату з достатнім зволоженням, тому переважають різновиди дерново-підзолистих ґрунтів на низині та бурі гірсько-лісові, лучно-лісові на гірській території.

Характерною особливістю гірської й передгірської частин Закарпаття є надзвичайно велика інтенсивність ерозійних процесів, чому сприяє м'якість материнських ґрунтоутворюючих порід та значна розораність земель. Для всіх видів ґрунтів, що поширені на землях області характерний несприятливий поживний, фізико-хімічний та водно-фізичний режим по всьому ґрунтовому профілю. Всім ґрунтам притаманне оглеєння, яке в області є реліктовим, що негативно відбивається на поживному і водно-повітряному режимі, обмежує зростанню родючості й окультуренню ґрунтів. Більш родючіші ґрунти знаходяться в низинній зоні області по відношенню до рельєфу та заплавних землях гірських річок.

Протягом багатьох років розвиток землеробства в Закарпатті відбувався екстенсивним шляхом, супроводжувався негативними явищами, що призвело до зниження родючості ґрунтів. До цього спонукала значна розораність земель області, особливо у передгірських і гірських її частинах. За умов, що склалися в області, особливо небезпечних масштабів набула деградація ґрунтів, що призводить до погіршення їх стану, складу, корисних властивостей і функцій. За результатами агрохімічного обстеження, проведеного Закарпатською філією ДУ «Держгрунтохорона», щодо вмісту поживних речовин в ґрунтах області виявлено часткове зниження показників родючості по вмісту рухомого азоту та органічної речовини – гумусу. За вмістом рухомих форм фосфору і калію та по реакції ґрунтового розчину виявлено незначне їх покращення у порівнянні до попереднього туру обстеження.

6.3.2. Забруднення ґрунтів

Забруднення важкими металами: в умовах Закарпатської області інтенсивно використовують мінеральні добрива, меліоранти, особливо в низинній зоні, де, як

правило господарства спеціалізуються на вирощуванні винограду та плодо-овочевої продукції. Вміст важких металів у ґрунті залежить і від інших факторів, а саме з виходами на поверхню різних поліметалічних рудних пластів, які в свою чергу істотно впливають на вміст важких металів в ґрунтах. Вміст елементів у ґрунтах залежить від їх вмісту в ґрунтотворних породах. У гірських умовах, де складна система водних джерел, і дуже суттєвим фактором є міграційні процеси. Метали утворюючи водорозчинні сполуки мають властивості мігрувати водним шляхом і накопичуватись на різних локальних ділянках.

В остаточному підсумку сільськогосподарське обстеження ґрунтів на забруднення останніх важкими металами спрямовано на з'ясування рівнів забруднення з метою запобігання погіршення гігієнічної якості рослинної продукції за рахунок своєчасних заходів, що забезпечують зниження переходу металів із забруднених ґрунтів у вирощувані на них рослини. Ці заходи можуть приводити до різних результатів в залежності від характеру забруднення. Якщо воно обумовлено тільки ґрунтом, то всі прийоми, що знижують рухливість металів, дадуть позитивний результат. Якщо забруднення надходить з атмосфери, зниження рухливості металів у ґрунті дасть часткове рішення проблеми, тому що не виключає надходження. Меншу небезпеку для родючості ґрунтів представляють агрохімікати, засоби захисту, комунальні відходи, що містяться у стічних водах забруднених важкими металами.

Завдання агрохімічної служби полягає в тому, щоб потенційна форма ґрунтової токсичності (природна чи надбана) не переходила в активну. Прикладом може служити вапнування кислих ґрунтів, в яких фітотоксичність обумовлена, в основному, наявністю важких (залізо, марганець) і фітотоксичних (алюміній) металів, негативна дія яких на рослини і мікроорганізми виявляється в умовах підвищеної їхньої рухливості і зникає після їхньої іммобілізації в результаті зміни pH, при нейтралізації ґрунтової кислотності чи збільшенні поглинальної здатності ґрунту. Це дуже актуально для умов Закарпатської області, де переважна кількість ґрунтів має кислу реакцію.

Забруднення залишковими кількостями пестицидів: в основу системи моніторингу забруднення ґрунтів та підземних вод пестицидами покладено вивчення причинно-наслідкових зв’язків між рівнями та терміном зберігання препаратів в структурних елементах ґрунту та підземної геосистеми, між факторами міграції і трансформації препаратів в середині і між підсистемами, облік вхідних характеристик процесу і вихідних параметрів.

Для захисту багаторічних насаджень України у 60-70 роки минулого століття широко використовувались хлорорганічні (ДДТ, ГХЦГ, Ефірсульфанат), фосфорорганічні (Хлорофос, Метафос, Карбофос, Би-58), мідьвмісні (Бордоська рідина, мідний купорос, хлорокис міді, нафтенат міді). В садах України в наслідок довгострокового систематичного застосування ДДТ (15-20 років) в ґрунті і в тканинах плодових дерев знаходяться його залишки, не дивлячись на те, що в кінці 70-х використання цього інсектициду для боротьби з шкідниками садових насаджень заборонено. В ґрунті ДДТ зберігається тривалий час. Суттєвого зниження його кількості не спостерігалось навіть через багато років. При внесенні препарату в ґрунт, залишки ДДТ виявляли у всіх варіантах. Дослідження показали, що при наявності ДДТ у ґрунті вміст його в тканинах коріння дерев може з часом збільшуватись. В значній кількості ДДТ поступає і в листя. Опавше

листя восени загорювалось в ґрунт, таким чином створювався кругообіг ДДТ на багаторічних насадженнях.

6.3.3. Деградація земель

Порушення основних законів природокористування в сільському господарстві, нехтування принципами пріоритетності використання земель призвели до складних змін в організації природних і антропогенних ландшафтів, порушення екологічної рівноваги, деградації ґрунтового покриву, різкого зниження продуктивності культур.

Аналіз фактичного стану ґрунтів області показує, що майже на кожному полі залишається від'ємний баланс поживних речовин та гумусу, швидкими темпами розвивається еродованість земель в гірських районах, мають місце негативні наслідки гідромеліорації, майже вийшли з ладу дренажні меліоративні системи в низинних районах, що призводить до зниження родючості ґрунтів і їх забруднення та заболочення. У зв'язку з цим прискорюються деґрадаційні процеси, виводяться з сільськогосподарського обробітку найбільш продуктивні землі, а також стримується одержання стабільних врожаїв сільськогосподарських культур.

При всіх способах землекористування найбільшої шкоди сільському господарству завдає ерозія ґрунтів. Неправильне землекористування посилює дію факторів, які призводять до ерозії. В низинній частині Закарпатської області розвиток ерозійних процесів є відносно слабким, не зважаючи на велике розорювання. Передусім це пояснюється особливістю ґрунтотворного процесу. Порівняно щільна будова важких та середніх суглинків, неглибоке залягання щільного глейового горизонту – все це протидіє глибинній ерозії. Цьому також сприяє мала водопроникність закарпатських ґрунтів та кори вивітрювання, які під час дощів набувають великої в′язкості.

Але інтенсивність ерозійних процесів різко зростає з приближенням до хребтів гір. Це пов′язано не тільки з зростанням схилів поверхні, але й з збільшенням кількості опадів над схилами. Нерідко ерозійні процеси поєднуються з зсувними. Інтенсивний розвиток цих двох процесів спостерігається у придолинних частинах річок. Тут на схилах в 15-20^0 розташовуються висячі яри глибиною до 6-7м. Їх обривисті голі стінки ускладнені зсувними формами. Розвиток зсувних процесів обумовлений близьким заляганням ґрунтових вод, а також – глинистими масами, що легко розмиваються та пливуть.

Малоземелля в горах і необхідність забезпечувати себе продуктами харчування змушувало селян розорювати схили. В області обліковано 39,6 тис. га еродованих земель. З кожного гектара щорічно зноситься 34,8 тонни родючого ґрунту. В Берегівському районі при середньорічній кількості опадів до 540 мм змив ґрунту коливається від 5 до 10 тонн з гектара. В Мукачівському районі при середньорічній кількості опадів до 780 мм цей показник складає вже 20-30 т/га. З такою кількістю ґрунту втрачається 300-340 кг/га гумусу. Особливо інтенсивно ерозійні процеси проходять на оголених від лісу та чагарників схилах в гірських районах. Тут середньорічний змив складає від 40 до 70 тонн з кожного гектару. Під час паводків, які тут нерідкі, в кожному кубічному метрі стоку міститься до 12 кг ґрунту.

В області, згідно матеріалів великомасштабного обстеження ґрунтів за 2013 рік, проведеного Інститутом землеустрою, налічується біля 200 тис. га ерозійно-небезпечних земель, з яких 40,7 тис. га становить рілля.

6.4. Оптимізація використання та охорона земель

Серед комплексу факторів, що визначають родючість ґрунтів найважливіша роль відводиться регулюванню кругообігу поживних речовин, які забезпечують матеріальну основу врожаю. Моніторинг ґрунтів Закарпаття дав змогу виявити дегуміфікацію розораних ґрунтів, зростання дефіциту балансу рухомих поживних речовин, підвищення кислотності ґрунтового розчину, а також підсилення ерозійних процесів в передгірній і гірських зонах та ущільнення ґрунту в низинній. Також має місце забруднення пестицидами і важкими металами, на великих площах відмічене підтоплення та заболочення, в результаті чого виникає накопичення заліза і алюмінію у ґрунтовому покриві. У зв'язку з цим залишаються актуальними заходи по докорінному поліпшенню якості земель.

Родючість ґрунту при використанні в сільському господарстві залежить як від природних факторів, так і розвитку науково-технічного прогресу через застосування нових технологій обробітку, посіву, вміле використання добрив, нових сортів і гібридів, засобів захисту від хвороб і шкідників, збирання врожаю, проведення меліорації, нагромадження органічних решток тощо.

Землеробство передбачає повернення у ґрунт винесених з урожаєм, а також втрачених через інші, в тому числі і несприятливі природно-кліматичні фактори, поживних речовин. В області основна маса земельних угідь розміщена на схилах, що вимагає додаткових заходів. Збереження, підтримання, щоденна робота з підвищення продуктивного потенціалу повинна здійснюватись через такі основні заходи:

Вапнування кислих ґрунтів

Ґрунтам Закарпатської області генетично притаманна кисла реакція ґрунтового розчину. Це пояснюється відсутністю у ґрунтоутворюючій породі карбонату кальцію, промивним водним режимом, лісовою рослинністю. Серед кислих ґрунтів в області найбільш поширені дернові опідзолені, бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні ґрунти. Вони слабозабезпечені поживними речовинами, мають підвищену кислотність ґрунтового розчину, pH у яких коливається від 3,9 до 4,8. Гідролітична кислотність ґрунтового розчину, яка є сумою обмінної та актуальної кислотності і більш повно характеризує ґрунтове становище, досить висока і коливається від 4,2 до 20 мг–екв/100г ґрунту. Внаслідок цього, такі ґрунти підлягають першочерговому проведенню робіт з хімічної меліорації.

В умовах Закарпаття вапнування стало обов'язковим агрозаходом у землеробстві. Проте, зміна форм господарювання і власності на землю, що стали основним змістом перетворень в аграрному секторі області, за останні роки негативно позначились на кислотності ґрунтів. Вапнування ґрунтів в області проводиться уже більше як 50 років. У роки інтенсивного ведення землеробства вносилась велика кількість мінеральних добрив, які, в основному, характеризувались як фізіологічно кислі і сприяли підкисленню ґрунтів. Проте, починаючи з 1991 року різко зменшуються посівні площі та порушується їх

структура, разом з тим падають обсяги використання меліорантів, мінеральних та органічних добрив. Майже призупинено роботи з хімічної меліорації, обсяги якої ще в дев'яностих роках з використанням вапняку складали в середньому 17–18 тис. га, а з використанням фосфатшлаку на кормових угіддях – 7–8 тис. га. Після припинення фінансування робіт з докорінного поліпшення за рахунок державного бюджету та відсутності коштів в господарствах області обсяги хімічної меліорації зменшились в середньому до 200–350 га. Скорочення цих обсягів призвело до негативних економічних та екологічних наслідків.

Згідно агрохімічного обстеження в області нараховується близько 191 тис. га кислих земель, що становить 71,4 %. У порівнянні з попереднім туром обстеження у ряді районів зросла кількість кислих ґрунтів. Так, у Міжгірському районі кислі ґрунти займають 96,2 %, Рахівському – 78,2 %, Перечинському – 75,0 %, Мукачівському – 75,3 %, Берегівському – 65,2 %. Площа кислих ґрунтів у Виноградівському районі збільшилась до 66,4 %, проти 60,3 % у попередньому циклі, а у Хустському нараховується 12,5 тис. га кислих ґрунтів, що складає 73,2 % обстеженої площі.

Обґрунтуванням для визначення площ, на яких необхідно провести хімічну меліорацію ґрунтів, є матеріали суцільної агрохімічної паспортизації земель останнього туру обстеження. Виходячи з науково-обґрунтованих обсягів хімічної меліорації необхідно щорічно вапнувати 35–40 тис. га сільськогосподарських угідь. Враховуючи те, що для нормалізації ґрунтового розчину (доведення pH до 6,0–6,5) необхідно внести на кожний гектар в середньому 4–5 тонн вапнякових матеріалів, так для проведення вапнування необхідно витрачати 35–40 млн. гривень щорічно. У той же час науковцями доведено, що одна гривня використана на вапнування забезпечує 2,5–3,0 грн. чистого прибутку.

Складні економічні умови, в яких на даний час перебуває аграрний комплекс області, дуже негативно позначається на стані родючості кислих ґрунтів. Підвищення їх родючості повинно базуватись на науково-обґрунтованому застосуванні оптимальних норм вапнякових матеріалів разом з органічними та мінеральними добривами. Без хімічної меліорації всі інші заходи (внесення органічних та мінеральних добрив, культуртехнічні роботи тощо) дають лише половинчасті результати, а інколи наносять не тільки економічні збитки, але й завдають екологічної шкоди. Особливо це важливо у сучасних умовах, коли обмежені матеріальні і енергетичні ресурси, і вапнування кислих ґрунтів як меліоративний захід майже не проводиться.

Внесення мінеральних добрив

Основний закон землеробства вимагає постійного повернення на кожне поле винесених з урожаєм та втрачених через вимивання, ерозію тощо поживних речовин, і в першу чергу азоту, фосфору, калію та кальцію. Для забезпечення сталої урожайності господарствам області необхідно щорічно вносити 800–850 тисяч центнерів поживних речовин мінеральних добрив. З них: азотні повинні складати – 308, фосфорні – 266 та калійні – 276 тисяч центнерів. Середня норма внесення мінеральних добрив на 1га сільськогосподарських угідь має складати 180 кг/га, а на 1га ріллі – 307 кг. Найбільшу кількість добрив необхідно вносити під кукурудзу – 516 кг/га; озиму пшеницю – 383 кг/га та озимий ячмінь – 358 кг/га, а також під овочеві культури – 456 кг/га. Незважаючи на те, що використання мінеральних добрив є одним із основних джерел покращення

родючості ґрунтів, за останні роки господарства області через відсутність коштів значно знизили їх використання. Так, якщо в середньому по області за 1986–1990 роки на 1га ріллі вносили понад 300 кг/га поживних речовин, так в останні роки ці обсяги зменшились до 65–70 кг/га.

Для забезпечення оптимального режиму живлення рослин крім макроелементів необхідні мікроелементи. Ґрунти Закарпаття у своєму складі містять надлишок заліза, міді, марганцю та цинку. В той же час у них недостатньо бору, молібдену та кобальту. Основне їх поповнення у ґрунт йде за рахунок застосування органічних і мінеральних добрив (50–60 %). Проте для створення оптимального режиму живлення особливо на ґрунтах, де відчувається нестача молібдену (менше 0,2 мг/кг), бору (менше 0,5 мг/кг ґрунту), кобальту (менше 0,15 мг/кг ґрунту) слід проводити позакореневе підживлення рослин. На опідзолених ґрунтах області доцільно також використовувати кобальтові добрива, особливо на посівах кукурудзи, картоплі та овочевих культурах.

Внесення органічних добрив

Найважливішим ресурсом підвищення родючості ґрунтів залишаються органічні добрива, в одній тонні яких міститься до 5 кг азоту, 2,0–2,5 кг фосфору та 5–6 кг калію, а також значна кількість мікроелементів, які потрібно сільськогосподарським культурам.

В останні роки у Закарпатті під основні сільськогосподарські культури в господарствах області використовують 820–890 тис. тонн органічних добрив, що в середньому складає 4,0–4,5 т/га, при рекомендованих нормах застосування органічних добрив в умовах області 12–14 т/га. Найбільшу кількість органічних добрив використовують у гірських районах, де поголів'я худоби велике, а посівні площі незначні. Так, у Рахівському та Тячівському районах вносять від 10 до 30 т/га гною. В той час у низинних районах їх вносять по 2–5 т/га. Із-за різкого скорочення поголів'я худоби потреба у добривах (в перерахунку на підстилковий гній) задовольняється лише на 30–35 %. Виходячи з цього зростає потреба і в інших природних органічних добривах, які б не вимагали значних затрат і були б не менш ефективні за гній.

Серед природних ресурсів органічної сировини, що розглядається в якості добрив, можна виділити намул. Це мазеподібна маса чорного кольору із запахом сірководню, що утворюється в озерах, ставках, меліоративних каналах на осілих породах за активної участі мікроорганізмів. Утворення намулу – складний процес взаємодії води, розчинених у ній солей, ґрунту, бактерій з продуктами розпаду тваринних організмів і рослин, що живуть у воді. До складу цієї маси входять іони натрію, хлору, кальцію, сірки, заліза, йоду та інші. У Закарпатті велика кількість річок і відкритої сітки меліоративних каналів, яка дає змогу при очистці магістральних меліоративних каналів виготовляти щорічно до 15–20 тис. тонн компостів з намулу. Найбільші його запаси знаходяться у заплавах річок Уж, Латориця, Боржава і Тиса. При добуванні намулу на чільне місце ставлять саме оздоровлення водойм, відтворення нормального природного режиму функціонування їх, а вже потім його використання. Оскільки повсюди різко скоротилось поголів'я і внаслідок цього – ресурси органічних добрив, використання намулу може доповнити їх нестачу. Він не лише збагачує ґрунт різними поживними речовинами, а ще й робить його більш структурним, вологомістким, нейтралізує кислотність, гасить ерозійні процеси, що сприяє

зростанню запасів гумусу у ґрунті. Використання намулу активізує нітрифікаційну здатність ґрунту, завдяки якій у ґрунті може нагромаджуватись 100–300 кг азоту на 1га, що дуже важливо для збіднених на доступний азот ґрунтів Закарпаття. Окультурення земель способом внесення великої кількості намулу дозволяє протягом тривалого часу (10–15 років) отримувати стабільні врожаї вирощуваних культур.

Зменшити дефіцит доступних для рослин елементів живлення можна також за рахунок використання біотехнологічних засобів, які є не тільки екологічно безпечними, а й найбільш економічними і не потребують значних матеріальних ресурсів. В першу чергу необхідно виділити азотфіксуючі та фосфоромобілізуючі мікроорганізми (ризоторфін, ризоентерін, флабобактерін) внесення яких під бобові культури залишає 10–20 і більше кілограмів мінерального азоту на гектар, підвищую врожай і поліпшує його якість. Для покращення фосфатного режиму ґрунтів доцільно використовувати визикулярно-арбускулярну мікоризу (ВА-мікориза), а для підвищення стійкості рослин до несприятливих факторів середовища слід більш широко впроваджувати біологічні стимулятори рослин.

Останнім часом набувають поширення органічні добрива, які пройшли термічну і біохімічну обробку типу «Про-Ферм», « Агровіт-Кор» та інші. Такі препарати допомагають господарникам отримувати високі врожаї якісної сільськогосподарської продукції і позитивно впливати на збереження родючості ґрунтів.

Значну роль у відтворені родючості ґрунтів області відіграє посів однорічних та багаторічних бобових та бобово-злакових трав. Результати досліджень засвідчили можливість заміни мінерального азоту біологічним. Після бобових культур ґрунт збагачується азотом в достатній кількості для наступної культури. При врожайності 25–30 ц/га за рахунок пожнивних та кореневих залишків трав утворюється біля 700 кг/га гумусу, що рівноцінно внесенню 20–25 т/га підстилкового гною. В структурі посівних площ Закарпаття сіяні трави становлять 25 % посівної площі. Проте, в умовах області посів багаторічних трав доцільно збільшити.

Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами Закарпатської області під урожай 2014 року

Загальна посівна площа тис. га.	20,63
Мінеральні добрива:	
Всього внесено поживних речовин, тис. ц	22,78
У тому числі: азотних, тис. ц	15,45
фосфорних тис. ц	3,92
калійних, тис. ц	3,41
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	16,62
% удобреної площі	80,6
Внесено на 1 га, кг	110,4
У тому числі: азотних, кг	74,9
фосфорних, кг	19,0
калійних, кг	16,5
азотно-фосфорно-калійних, кг	-
Органічні добрива:	
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц (1547 т)	0,021

Удобрена площа, тис. га	0,11
% удобреної площі	0,5
Внесено на 1 га, т	0,1

Біологізація землеробства

Нині найбільш перспективним, враховуючи економічні аспекти, є солома попередника та сидерати, вирощені в проміжних посівах. Використання вторинних ресурсів рослинництва вигідне на ґрунтах з будь- яким рівнем родючості, адже повторне внесення решток за умови додавання до них мінерального азоту чи рідких органічних добрив не поступається за ефективністю підстилковому гною.

Застосування у зернових сівозмінах післяжнивних культур на зелене добриво стабілізує землеробство, а використання замість гною соломи дозволяє отримати майже однакову врожайність культур сівозміни з меншими витратами. Встановлено, що застосування побічної продукції на добриво покращує структуру ґрунту, знижує його схильність до ерозії, стимулює процеси азотфіксації та накопичення гумусу. Крім того сидерати сприяють підвищенню культури землеробства, зниженню забур'яненості полів і зменшенню хвороб. Позитивно в цьому плані можна вирощувати олійну редьку, яка затінює бур'яни, особливо пирій, і знижує ураженість озимих зернових кореневими гнилями.

Найбільш ефективне застосування цих заходів при вирощуванні картоплі, кормових буряків, кукурудзи, озимих зернових та овочевих культур. В землеробстві області для сидерації найбільше використовується озимий ріпак, люпин, олійну редьку, озиме жито, вику та різні злаково-бобові сумішки. Приорювання 200-350 /га зеленої маси забезпечує надходження в ґрунт 120-200 г/га загального азоту, що рівноцінно внесенню 30-40т/га органічних добрив. Це найбільш дешевий спосіб збагачення ґрунтів органічною речовиною. За рахунок посіву сидеральних культур та приорювання зеленої маси можна значно поліпшити родючість ґрунтів.

Важливим джерелом поповнення гумусу в ґрунті є приорювання соломи та інших пожнивних решток. Науковцями доказано, що найефективнішим є використання подрібненої соломи в полі. Солома і стебла кукурудзи в 2,3 рази за ефективністю перевищують внесення гною. Наприклад, 3–4 тонни соломи рівнозначні 9 тоннам гною. Гичка кормових буряків приорана в полі формувала приріст урожайності ячменю 9,0 ц/га. Тому і в нашій області важливим джерелом надходження до ґрунту поживних речовин є приорювання соломи зернових культур з обов'язковим внесенням по 10 кг/га діючої речовини азоту на тонну соломи, або стебел кукурудзи чи соняшнику. В соломі зернових культур міститься близько 82 % органічної речовини, азот, фосфор, калій та мікроелементи. З чотирма тонами соломи до ґрунту повертається 16–20 кг азоту, 4–7 кг фосфору, 20–25 кг калію та 20–30 кг кальцію, а також ряд мікроелементів. Солома, розкладаючись у ґрунті, протягом тривалого періоду, не забруднює його високими концентраціями нітратного азоту, органічним фосфором і калієм. Приорювання соломи з внесенням аміачної селітри забезпечує отримання високих урожаїв послідуючих культур, а систематичне використання соломи в якості органічного добрива посилює життєдіяльність мікрофлори та інтенсивність її дихання, сприяючи покращенню поживного режиму ґрунту.

Із-за нестачі агрегатів для подрібнення урожайних решток та паливно-мастильних матеріалів, багато господарств області солому спалюють, не дивлячись на те, що спалювання соломи в полі має шкідливий вплив як на довкілля так і на родючість ґрунту. При цьому з одного гектара безповоротно втрачається приблизно 1,5–2,0 тонни органічної речовини та 10–15кг азоту і майже половина сірки і фосфору.

Спеціалізація землеробства Закарпатської області

Головним завданням системи землеробства області є забезпечення раціонального використання кожного гектара землі, підвищення її родючості, ефективне використання органічних і мінеральних добрив та інших матеріально-технічних ресурсів для досягнення високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур.

Сільськогосподарські угіддя в області використовуються досить інтенсивно. У чотирьох районах розорані землі займають понад 50 %, в решті 20–30 %. Це в основному гірські райони, де понад 70 % площ сільськогосподарських угідь зайнято природними кормовими угіддями. Виходячи з кліматичних і рельєфних умов, можливостей дозрівання і одержання якісної продукції теплолюбивих культур в області вже склалось зональне розміщення і спеціалізація аграрного сектору. Низинна зона і західнопередгірна підзона спеціалізуються на вирощуванні зернових культур (озимих – пшениці, ячменю, жита), кукурудзи, соняшнику, а також теплолюбивих кісточкових культур (персика, абрикоса), винограду. Майже не вирощують в даний час тютюн, який 20–30 років потому займав великі площі. Скоротилися у цій зоні і посіви багаторічних бобових і злакових трав, у зв’язку з занепадом тваринницької галузі.

Виходячи із проведеного аналізу ми встановили найбільш придатні зони вирощування основних сільськогосподарських культур. Для озимих зернових відводяться основні масиви ріллі у низинній і частково у передгірській зонах, що видно на прикладі пшениці. Кукурудзу також доцільно вирощувати у цих же районах. Слід зауважити, що на Тячівщині її вирощують тільки в південній частині району.

Найбільш поширеною культурою для Закарпаття є картопля, яку успішно вирощують як у низині так і в передгір’ї та у горах. У господарствах гірської зони сконцентрована селекція і насінництво картоплі, де складаються сприятливі кліматичні умови для її вирощування. Тут вона не пошкоджується шкідниками і хворобами. В області складаються сприятливі умови для ведення овочівництва. Особливо раннього, так як весна тут наступає на 15–20 днів раніше ніж у інших областях України, за виключенням південних. Господарники краю забезпечують усі західні області, і не тільки, ранньою капустою, а пізніше – томатами, огірками, перцем, кабачками тощо.

В області складаються сприятливі кліматичні умови для вирощування багаторічних насаджень, особливо у передгірській зоні. Тут найбільш сприятливі умови для вирощування яблук і слив. На жаль, старі сади стали менш продуктивними, а закладка нових потребує значних затрат. Кліматичні умови низинних районів сприятливі для вирощування винограду як столових, так і технічних сортів.

У передгір'ї та всіх гірських районах найбільш поширені природні кормові угіддя, так як відсоток розораних земель тут незначний, що сприяє розвитку скотарства і вівчарства у цих зонах.

На основі викладеного матеріалу можна зробити такі висновки:

1. Ґрунти Закарпатської області сформувались в умовах помірного клімату з достатнім зволоженням, тому переважають різновиди дерново-підзолистих ґрунтів на низині та бурі гірсько-лісові, лучно-лісові на гірській території. Формування ґрунтового покриву диференційовано у залежності від природних умов різних зон Закарпатської області.

2. Для всіх типів ґрунтів характерний несприятливий поживний, фізико-хімічний та водно-фізичний режими. Всім ґрунтам притаманне оглеєння, що негативно відбивається на поживному і водно-повітряному режимах та обмежує зростання родючості й окультурення ґрунтів. Більш родючіші ґрунти знаходяться у низинних частинах земель області по відношенню до рельєфу та заплавних землях гірських річок.

3. Сільськогосподарські угіддя області займають площу 451,3 тис. га (31,7 %), в тому числі: рілля – 199,7 тис. га; сіножаті і пасовища – 224,8 тис. га; багаторічні насадження – 13,6 тис. га. В середньому на одного жителя припадає 0,37 га сільськогосподарських угідь та 0,16 га ріллі, що відповідно, в 3,5 та 2,5 рази менше ніж по Україні.

4. За результатами агрохімічного обстеження, проведеного протягом дев'ятого туру, в області нараховується 191,1 тис.га (71,4 %) кислих ґрунтів від загальної обстеженої площі – 267,71 тис. га. Значну частину площ (89,0 тис. га) займають землі з дуже сильно- та сильнокислою реакцією ґрунтового розчину. Середньозважений показник $pH_{сол.}$ у дев'ятому турі становить 5,04, що на межі між середньокислою і слабокислою реакцією ґрунтового розчину.

5. Збереження і нагромадження гумусу є основою підтримання родючості ґрунтів. Середньозважений показник якого в цілому по області становить 2,48 %. В області переважають ґрунти з низьким та середнім забезпеченням. Ґрунти з високим та дуже високим вмістом займають мізерні площі, а у Берегівському, Виноградівському, Хустському та Ужгородському районах вони зовсім відсутні.

6. Виходячи із отриманих результатів, щодо забезпеченості ґрунтів рухомими формами сполук легкогідролізованого азоту, виявилось, що він є найбільш дефіцитним елементом живлення рослин у ґрунтах Закарпаття. Забезпеченість сполуками азоту, які легкогідролізуються, у межах дуже низького забезпечення (86,46 мг/кг), що свідчить про всезростаючу нестачу цього елементу у ґрунтах області.

7. Середньозважений вміст рухомих фосфатів в цілому у ґрунтах Закарпаття на середньому рівні і становить 65,9 мг/кг ґрунту. Середній вміст рухомого фосфору зберігся у всіх низинних і передгірських районах. Низький його уміст зафіксований у гірських районах, в тому числі у Міжгірському районі – дуже низький (15,1мг/кг).

8. Калійний режим ґрунтів в цілому по області на середньому рівні. Середньозважений показник вмісту калію становить 98,2 мг/кг ґрунту.

9. Проведені дослідження свідчать, що ґрунти Закарпатської області добре забезпечені мікроелементами, які визначались протягом IX туру і не потребують

додаткового внесення мікродобрив, а навпаки вимагають покращення кислотного середовища, щоб зменшити негативний вплив рухомих форм марганцю, міді, цинку і бору.

10. Аналіз отриманих результатів щодо родючості ґрунтів області показав, що ґрунти під ріллею мають найвищий еколого-агрохімічний бал (29 одиниць). Ґрунти під сіножатями і пасовищами менш родючі, їх еколого-агрохімічна оцінка складає 23 бали. Найнижчу родючість мають землі під багаторічними насадженнями, еколого-агрохімічна оцінка яких визначена на рівні 19 балів, що відповідає дуже низькій родючості.

11. Для запобігання деградації ґрунтів необхідно створити правильну структуру сільськогосподарських угідь, освоїти ґрунтозахисні сівозміни, дотримуватись науково-обґрунтованих технологій вирощування культур, впроваджувати перспективні технології з мінімальним обробітком ґрунту та використанням місцевих видів добрив.

12. Грунтово-кліматичні умови території області і результати екологічного обстеженя дають змогу створити екологічно-чисті зони для вирощування продукції рослинництва і тваринництва. Система організації виробництва екологічно чистої продукції сільського господарства повинна передбачати організацію ретельної охорони навколишнього середовища від техногенних забруднень; модернізацію технології виробництва і відмову від застосування екологічно шкідливих технологій, високотонажних ґрунтообробних машин; рекомендувати використання ефективних, екологічно безпечних засобів захисту урожаю.

7. НАДРА

7.1 Мінерально-сировинна база

За даними "Геоінформ України" на території Закарпатської області налічується 268 родовищ з 26 видів різноманітних корисних копалин, з яких 2 види горючі, 2 – металічні, 4 – гірничохімічні, 4 – гірничорудні, 11 – будівельні корисні копалини 3 – підземні води. Станом на 01.01.2015 рік розробляються 103 родовища з яких 9 – горючі, 1 – гірничохімічне, 5 – металічних, 4– гірничорудні, 53 – будівельні корисні копалини, 31 – підземні води.

Мінерально-сировинна база області на 5,9% складається з корисних копалин паливно-енергетичного напрямку (газ, буре вугілля), 3,7% - металічні корисні копалини, гірничорудні - 2,6%, гірничо-хімічні – 3,3%, будівельні матеріали - 64,9%, підземні води – 20,7 відсотків. Мінерально-сировинна база області наведена в таблиці 7.1.1.

Таблиця 7.1.1.

Мінерально - сировинна база

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ		Родовища, що розробляються	
	2013р	2014р	2013р	2014р
Газ природній	12	12	2	8
Вугілля	4	4	1	1

Руди свинцю та цинку, поліметалічні	3	4	1	4
Руди срібла	1	1	0	1
Барит (руда)	1	1	1	1
Сировина для вапнування кислих грунтів	2	2	0	0
Сіль кухонна	1	1	0	0
Сировина для мінеральних фарб	5	5	0	0
Глини бентонітові	2	2	1	2
Каолін	1	1	1	1
Сировина польовошпатова	1	1	0	0
Цеоліти	3	3	3	1
Вапняк для випалювання на вапно	3	3	2	1
Глина тугоплавка	3	3	2	2
Камінь будівельний	49	49	29	24
Камінь об-лицювальний	21	21	5	5
Камінь пиляний	5	5	1	1
Сировина ке-рамзитова	1	1	0	0
Сировина перлітова	3	3	1	1
Пісок будівельний	8	8	5	5
Суміш піщано-гравійна	1	1	0	0
Сировина скляна	1	1	0	0
Сирована цегельно-черепична	81	81	23	14
Підземні води: -теплоенергетичні -питні та технічні -мінеральні	56	56	38	31
ВСЬОГО	268	269	116	103

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

На території області розвідано 12 родовищ вуглеводнів, балансові та умовно балансові запаси з невизначеним промисловим значенням вільного газу яких складають близько 4,661 млрд.куб.м. До промислової розробки залучено 2 родовища – Солотвинське та Русько-Комарівське на інших - проводиться розвідка.

Запаси бурого вугілля зосереджені на 4 родовищах і складають 39,1 млн.т (0,4% від загальних запасів в Україні). До експлуатації залучене 1 родовище Ільницьке.

Руди золота представлені двома родовищами – Мужіївським і Сауляк.

Поліметалічні родовища представлені трьома родовищами – Гаврищук, Квасівське та Берегівське.

Екологічна ситуація, що склалася в результаті розробки ділянки надр Мужіївського золото-поліметалічного родовища підприємством ТОВ “Закарпатполіметали”, має ознаки забруднення довкілля, зокрема, ґрунту, поверхневих та підземних вод. Підприємство здійснювало негативний вплив на навколишнє природне середовище. На території родовища знаходяться відвали рудовміщуючих порід площею приблизно 5,75 га та об’ємом до 120 тис. м3. За даними Закарпатської ГРЕ, природа відвалів – це в основному реолітові туфи, що містять домішки сульфітів та мінерали з вмістом важких металів, які є токсикантами.

Враховуючи те, що ліцензія на виробничу діяльність ТОВ "Закарпатполіметали" анульована у 2006 р. Міністерство екології та природних ресурсів України запропонувало для отримання спеціального дозволу на користування надрами надати ПАТ ,,НАК ,,Надра України" для розробки ділянки надр Мужіївського золото-поліметалічного родовища за умов відновлення екологічної рівноваги в районі Мужіївського родовища.

У кінці грудня 2010 року отримано спеціальний дозвіл на промислову розробку родовища ,,Сауляк" (ділянки рудне тіло1 та 2) ТзОВ ,,Сауляк".

Серед родовищ гірничо-хімічного напрямку в області присутні сіль кухонна, сировина для вапнування кислих ґрунтів, барит та сировина для мінеральних фарб. Розробляється тільки Біганське родовище баритів балансові запаси якого складають 2,9 млн.т. за промисловими категоріями А+В+С1 і С2.

Область налічує 5 родовищ мінеральних фарб , запаси яких складають 6209,2 тис.т. Родовища не розробляються.

Закарпаття є однією із найбільш багатих на цеоліти провінцій. Цеоліти представлені 3-ма родовищами: - Сокирницьким, Саригич, та Зеленокам'яним. Запаси цеолітів складають 130,3 млн.т за кат. А+В+СІ і 154,9 млн.т за кат. $С_2$. Одним із найбільших по запасах є Сокирницьке родовище, яке на даний час розробляється, де їх кількість складає 125,8 млн.т, із яких 39,5 млн.т становлять цеоліти високої якості. Своє використання вони знайшли в сільському господарстві та хімічній промисловості.

Такі види корисних копалин як перліт, цеоліт, мармур видобуваються тільки на Закарпатті, і видобуток їх становить 100% від загального в Україні.

Закарпатська область володіє добре розвиненою сировинною базою будівельних матеріалів, на території якої налічується 176 родовищ корисних копалин для будівництва. На даний час до розробки залучено 53 родовища.

Розвіданих і врахованих родовищ каменю облицювального в області налічується 21, із яких у промисловій розробці перебуває 5, каменю будівельного налічується 49 родовищ, з яких до розробки залучено 24.

Закарпатська область налічує 81 родовище сировини цегельно-черепичної з запасами 101,95 млн.$м^3$ за промисловими категоріями А+В+$С_1$, з яких до розробки залучено 14 родовищ.

Підземні прісні води для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 22 ділянках На даний час до експлуатації залучено 13 ділянок. Балансові запаси прісної води підраховані в кількості 344,99 тис. $м^3$/добу.

Мінеральні підземні води розвідані на 33 ділянках, а до експлуатації залучено 18. Сумарна кількість запасів становить 4154,0 $м^3$/добу. Мінеральні води використовуються для промислового розливу.

Термальні води представлені єдиним на Україні родовищем, що розробляється ,,Берегівським", балансові запаси якого становлять 0,871 тис. $м^3$/добу.

Загальне використання надр наведено в таблиці 7.1.1.1.

Аналіз стану використання родовищ корисних копалин Закарпатської області за звітний період свідчить про необхідність підвищення організаторської роботи місцевих органів влади, контролюючих організацій щодо підвищення рівня ефективності використання родовищ корисних копалин Закарпаття через

залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, послідовної реалізації наукових принципів природокористування при розробці родовищ корисних копалин, суворого дотримання чинного законодавства щодо використання та охорони надр, виконання доручення першого заступника голови обласної державної адміністрації від 23.07.08 № 02-5/86 пунктів 1,4 щодо здійснення заходів по залученню інвестицій для діючих підприємств добувної галузі та координування роботи контролюючих органів щодо проведення спільних, комплексних перевірок.

Таблиця 7.1.1.1

Використання надр

№ з.п.	*Загальна кіль кість кар`єрів, шахт, розрізів та розробок*	*Наявність документації*			*Загальна площа порушених земель, тис.га*	*Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивації тис.га*	*Рекультивовано в 2014 р,га.*
		гірничий відвод	*земельний відвод*	*ліцензії*			
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*
	207	83	80	137	0,83	0,12	0

Основними вимогами щодо охорони надр є:

- додержання встановленого порядку надання надр у користування і недопустимості самовільного використання надрами;
- забезпечення повного і комплексного вивчення надр;
- найбільш повне вилучення із надр і раціональне використання запасів основних та разом із ними супутніх корисних копалин;
- недопущення шкідливого впливу на ведення робіт, пов'язаних з використанням надр та необгрунтовані втрати корисних копалин;
- попередження шкідливого впливу при веденні робіт, пов'язаних з використанням надр які знаходяться на консервації гірничих виробок, бурових свердловин і підземних споруд, або на збереження експлуатованих;
- охорона родовищ корисних копалин від затоплення , обводнення, пожеж та інштх факторів, які знижують якість корисних копалин і промислову цінність родовища або ускладнюють його розробку;
- проведення робіт по видобуванню корисних копалин в межах наданого гірничого та земельного відводів.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Особливості геологічної будови території Закарпатської області зумовлюють широкий розвиток в її межах, особливо в гірській частині, небезпечних екзогенних геологічних процесів (НЕГП). Несприятливі кліматичні умови зумовили катастрофічну активізацію НЕГП осінню 1998р. – весною 1999р., весною 2001р та влітку 2008р.

За підсумками робіт, виконаних в попередні роки, Закарпатською ГРЕ станом на 01.01.2013р. виявлено і внесено в АБД – ЕГП 3276 зсувів загальною площею 384,75 км^2, 23 карстових лійок загальною площею 0,212 км^2, 514 ділянок бокової ерозії водотоків загальною довжиною 158,41 пог.км , 270 селенебезпечних водотоків загальною площею 1803 км^2. В небезпечній зоні впливу ЕГП опинились понад 900 житлових будинків, проживання в яких несе небезпеку для людей. Окрім цього, існує потенційна загроза руйнації ще понад 1750 житлових будинків, які перебувають в зоні дії НЕГП.

Із-за обмеженого фінансування роботи по виявленню, картуванню і внесенню до АБД-ЕГП не виконуються в повному обсязі.

Як і в попередні роки, карстоутворення на вивченій території продовжується в межах Солотвинського шахтного поля (Тячівський район). Карстуються соленосні товщі тереблінської світи міоцену (N1tb), які перекриті з поверхні моласовими відкладами (вапнисті аргіліти, алевроліти, пісковики) солотвинської світи міоцену (N1st2-3) і неоплейстоценовими алювіальними валунно – галечними відкладами третьої надзаплавної тераси р. Тиса (a3PIIItb). В центральній частині ділянки соленосна товща виходить безпосередньо під четвертинні відклади. Потужність порід, які перекривають соленосну товщу, варіює від 6-8 до 30м. Всього в межах Солотвинського шахтного поля в попередні роки було обліковано 129 карстових лійок загальною площею 1,8 кв.км. Більша частина цих лійок (110) ліквідована шляхом їх засипки ще у радянські роки . Починаючи з 2006 року, коли на цій території був відновлений моніторинг, тут обліковано 19 карстових лійок розміром від 5×5 м до 400×230 м, глибиною від 4-5 до 30-40м і більше. Загальна площа карстових лійок на 01.01.2013р складала 0,212 км2.

Станом на вересень 2014 р. загальний об'єм провалів та карстоутворень на Солотвинському родовищі складав 5181800 м^3, на жовтень 2014 року складав 5182000 м^3. Збільшення провалів та карстоутворень – 200 м^3 .

Загальна площа провалів та карстоутворень складає 240255 м^2.

В зоні впливу карсту знаходяться наземні споруди солерудника, житлові та дачні будинки, алергологічна лікарня, ЛЕП, комунальні дороги, будівлі рекреаційної зони біля соляних озер. Карст розвивається, в основному, над шахтними камерами або в безпосередній близькості від них. Поряд з цим, одна з найбільших карстових лійок (об’єм біля 800 тис. м3) утворилась на значній відстані (біля 120 м.) від підземних виробок.

На території Закарпатської області закартовано і внесено в АБД-ЕГП 23 карстові лійки загальною площею 1,512 км2. (0,212 км2 + 1,3 км2).

Сходження селевих потоків на території області у 2014 році не відмічено, тобто загальна кількість (270 шт) і площа (1803 кв.км) селенебезпечних водотоків не змінилися.

Аналіз даних довгострокового моніторингу ЕГП свідчить, що при інших рівних умовах основною причиною масової їх активізації є кліматичний фактор, в першу чергу підвищена кількість дощових опадів і швидке сніготанення, що призводить до перезволоження грунтів і виникнення повеней. Зимою та весною поточного року інтенсивність опадів та сніготанення практично не відрізнялися від середньостатистичних за багаторічний період. Зимово-весняні дощі, які випали в лютому-березні місяцях, зумовили локальну активізацію зсувного процесу та бокової ерозії водотоків у східній частині області. Літо та осінь видалися засушливими, що призвело до рекордного історичного зниження рівнів підземних поверхневих вод. На цьому фоні активізація НЕГП не відмічена.

Додаток 1

Зсуви*

Адміністративна область	Загальна кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км^2	Кількість активних, шт.	Площа активних зсувів, км^2	Кількість активних з попереднього року, шт.	Кількість активних ряд років (вказати в скобках кількість років), шт.	Кількість новоутворених зсувів, шт.	Кількість зсувів, що виявлені в період довивчення території, шт.	На забудованих територіях				В районах проведення гірничодобувних робіт				Кількість господарських об'єктів в зоні зсувів, шт.
									Загальна кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км^2	Кількість активних зсувів, шт.	Площа активних зсувів, км^2	Загальна кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км^2	Кількість активних зсувів, шт.	Площа активних зсувів, км^2	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Закарпатська	3276	384.75	14	0.243	15	0	0	0	8	0.188	8	0.188	0	0	0	0	64

* дані за 2013 рік

Додаток 2

Карст*

Адмін. область	Загальна кількість карстопроявів, шт.	З них поверхневі карстопрояви (воронки), шт.	Площа поверхневих карстопроявів, км^2	Кількість активних карстопроявів, шт.	Площа активних поверхневих карстопроявів, км^2	Кількість новоутворених поверхневих карстопроявів, шт.	Кількість підземних карстопроявів, шт	Площа підземних карстопроявів, км^2	У районах розробки родовищ корисних копалин		Кількість населених пунктів в зоні карсту, шт.	Кількість господарських об'єктів в зоні карстопроявів, шт.
									Загальна кількість карстопроявів, шт.	Кількість активних, шт.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Закарпатська	23	23	1.512	23	1.512	0	0	0	23	23	1	13

* дані за 2013 рік

Додаток 3

Селі*

Адмін. область	Кількість селенебезпечних водотоків, шт.	Площа селенебезпечних водотоків, км^2	Кількість селеутврюючих осередків, шт.	Загальна площа селеутворюючих осередків, км^2	Селенебезпечний водоток				Селенебезпечний басейн			Кількість господарських об‘єктів в зоні проходження селю, шт.
					Назва водотоку	Дата проходження селю	Об'єм захопленого матеріалу, куб. м	Кількість випадків проходження селів за весь період спостережень, шт.	Назва басейну	Кількість випадків проходження селів, шт.	Кількість випадків проходження селів за весь період спостережень, шт.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Закарпатська	270	1803	377	6.47								239

* дані за 2013 рік

Додаток 4

Ерозія

Адмін. область	Яружна ерозія								Бокова ерозія						
	Загальна кількість ділянок розвитку, шт.	Кількість ділянок розвитку, виявлених у 2011 р., шт.	Загальна кількість форм, шт.	Загальна площа форм, км^2	Приріст активної частини яруг у 2011 р., пог. м	Кількість ерозійних форм на забудованій території, шт.	Приріст активної частини яруг в межах забудови в 2011 р, ог.м	Кількість господарських об‘єктів в зоні розвитку процесу, шт.	Загальна кількість ділянок розвитку, шт.	Кількість ділянок розвитку, виявлених у 2011 р., шт.	Загальна довжина прояву процесу, пог.км	Загальна довжина прояву процесу, виявленого в 2011 р, пог.км	Приріст активної частини в 2011 р., пог. м	Приріст активної частини в межах забудови в 2011 р., пог.м	Кількість господарських об‘єктів в зоні розвитку процесу, шт.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Закарпатська	15	нв	дв	4,5	нв	дв	нв	дв	514	4	158,41	2,23	1,7	0,35	176

Примітка: Яружні ерозійні процеси у звітному періоді не вивчались . Наведені дані обліковано станом на 2001 рік. При заповненні даних таблиці використані наступні скорочення: нв – процес не вивчався; дв – дані відсутні.

Додаток 5

Підтоплення

Адмін. область	Загальна площа підтоплення, км^2.	Кількість міст, шт.	Площа підтоплених міст, км^2	Кількість підтоплених смт, шт.	Площа підтоплених смт, км^2	Кількість підтоплених сіл, шт.	Площа підтоплених сіл, км^2	Площа природного підтоплення, км^2	Площа природно-техногенного підтоплення, км^2	Площа техногенного підтоплення, км^2				Кількість обстежених у 2011 р.	Кількість господарських об'єктів в зоні підтоплення, шт.
										в зоні водосховищ	в зоні проведення гірничодобувних робіт	в зоні меліоративних систем	на територіях населених пунктів		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	0,92	4	0,92	0	0	0	0	0	0,92	0	0	0	0	0	відомості відсутні

Для Закарпатської області підтоплення не характерне, у 2001-2014 роках процес не вивчався.

Додаток 6

Переробка берегів водосховищ

Адмін. область	Назва водосховища	Загальна довжина берегової лінії з розвитком процесу, км	Кількість ділянок спостережень за розвитком переробки берегів, шт	Назва ділянки	Ширина смуги переробки, від-до-середня, м	Багаторічна швидкість переробки, м/рік від-до-середня	Швидкість переробки у 2011 р., м/рік від-до-середня	На забудованій території					Загальна довжина берегу з переробкою, ускладненою зсувами, км	Довжина берегуз переробкою, ускладненою зсувами у 2011 р., км	Довжина берегу, закріпленого берегозахисними спорудами, км	Довжина природно-захищеного берегу, км	Кількість господарських об'єктів в зоні розвитку переробки берегів, шт.
								Загальна довжина берегу, км	Загальна довжина берегу, ураженого переробкою, км	Переробка берегу, зафіксована в 2011 р., км	Середньобагаторічна швидкість переробки, м/рік	Швидкість переробки у 2011 р., м/рік					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

Для Закарпатської області переробка берегів водосховищ не характерна, у 2001-2014 роках процес не вивчався.

Додаток 7

Осідання земної поверхні над гірничими виробками

Амін. область	Площа підробленої території, км^2.	Загальна площа осідання земної поверхні, км^2.	Глибина осідання, від-до-середня, м.	Збільшення площі осідання в 2010 р., км^2	Загальна площа підтоплення в межах осідання, км^2	На забудованій території						Кількість міст в зоні осідання, шт.
						Площа осідання, км^2	Кількість форм осідання, шт.	Глибина осідання, від-до-середня, м	Кількість підтоплених форм осідання, шт.	Кількість заболочених форм осідання, шт.	Збільшення площі осідання в 2010 р., км^2	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Для Закарпатської області осідання земної поверхні над гірничими виробками не характерне, у 2001-2014 роках процес не вивчався.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Із 205 родовищ мінеральних вод, освоєних в Україні, 37 родовищ маємо саме на Закарпатті.

Найбільш ефективно використовуються Полянське, Свалявське, Голубинське родовища Свалявського району, Шаянське Хустського району (видобуток складає близько 45-60 відсотків). В незначній мірі Соймівське Міжгірського району, Дравецьке Ужгородського району та Драгівське Хустського району (видобуток складає близько 3-7 відсотків).

Експлуатаційні ресурси мінеральних вод становлять біля 10,0 тис.м^3 /добу і являють собою 20 типів вод, у т.ч. аналоги вод типу "Боржомі", "Нарзан", "Дарсун" та інші. Обсяги використання їх становлять у середньому 10-15% від загального ресурсу.

Термальні води, що одноразово є лікувальними (температура 50-60° С) становлять біля 50,0 тис. м^3 /добу, видобування їх становить біля 2%.

Мінеральні води використовуються для лікувальних цілей і промислового розливу.

Загальні прогнозні ресурси прісних підземних вод Закарпатської області складають близько 400 млн.м^3. Із зазначеної кількості ресурсів розвідані та затверджені у Державній комісії по запасах корисних копалин експлуатаційні запаси підземних вод у кількості 123 млн.м^3. Загальний обсяг забору води з поверхневих та підземних джерел станом на 01.01.2014 рік становить 54,0 млн.м^3 (за даними статистичної звітності 2 – ТП (водгосп)).

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

В області поширені усі види екзогенних процесів. Зведені дані про стан екзогенних геологічних процесів (ЕГП) за даними Закарпатської геологорозвідувальної експедиції в області наведено у таблиці 7.2.2.

Таблиця 7.2.2

Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП) в Закарпатській області

№ п/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км^2	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	зсуви	384,75	3276	-
2	карст*	1,512	23	-
3	бокова ерозія берегів річок	158,41	514	-
4	селі	1803	270	-

*****- довжина ділянки, км.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

В ході здійснення державного контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства протягом січня-липня 2014 року проведено 36 планових та 1 позапланова перевірка суб'єктів господарювання (надрокористувачів). Впродовж серпня - грудня 2014 року відповідно до ст.31

Закону України від 31.07.2014 № 1622-VII «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2014 рік» перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України та Державної фінансової інспекції України) здійснювалися виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

За результатами проведених перевірок, за виявлені порушення складено 45 протоколів, до адміністративної відповідальності притягнуто 45 посадових осіб та накладено адміністративні стягнення на загальну суму 7,004 тис. грн., які сплачено в повному обсязі.

В частині контролю за охороною та використанням підземних вод впродовж 2014 року Держекоінспекцією у Закарпатській області проведено 428 перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 106 посадових осіб, накладено штрафів на загальну суму 12,189 тис. грн., стягнуто 10,353 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, завданих державі внаслідок самовільного використання підземних вод склала 1932,55 тис. грн. З метою відшкодування заподіяних збитків виставлено претензії на загальну суму 1932,55 тис. грн., стягнуто на загальну суму 32,196 тис. грн.

Винесено 3 рішення про призупинення виробничої діяльності суб'єктами господарювання та направлено позови до судових органів для підтвердження обґрунтованості вжиття до суб'єктів господарювання заходів реагування. Закарпатським окружним адміністративним судом задоволено одне рішення, 2 перебувають на розгляді.

В частині попередження незаконного видобування піщано-гравійної суміші за 2014 рік Держекоінспекцією проведено 37 перевірок. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 15 протоколів, до адміністративної відповідальності притягнуто 4 особи на суму 1,105 тис. грн., стягнуто 1,105 тис. грн. Матеріали перевірок, в ході яких було виявлено правопорушення з ознаками злочинів, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, було направлено до органів прокуратури.

Загальна сума розрахованих збитків склала 45,549 тис. грн., в т.ч. невстановленими особами заподіяно шкоду на суму 4,141 тис. грн. З метою відшкодування збитків Держекоінспекцією пред'явлено претензій на загальну суму 41,408 тис. грн., відшкодовано з урахуванням раніше пред'явлених на загальну суму 53,471 тис. грн.

До правоохоронних органів спрямовано 14 матеріалів, за якими відкрито 10 кримінальних проваджень.

Держекоінспекцією спільно з Теруправлінням Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України у Закарпатській області проведено 5 перевірок щодо законності використання надр на території Мукачівського, Іршавського та Ужгородського районів, в ході яких зафіксовано самовільне користування надрами (камінь будівельний, камінь бутовий, андезит). Проведено розрахунки збитків від порушення законодавства про використання та охорону надр при самовільному користуванні надрами на загальну суму 30,097 тис. грн.

Матеріали перевірок направлені до Закарпатської міжрайонної прокуратури з нагляду за додержанням законів у природоохоронній сфері.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Станом на 01.01.2015 року суб'єктами господарської діяльності отримано 137 спеціальних дозволів (ліцензій) на право користування надрами. Із них, 36 спеціальних дозволи (ліцензії) отримано на пошук (розвідку), 100 ліцензій - на експлуатацію родовищ корисних копалин та 1 спеціальний дозвіл на будівництво Бескидського тунелю.

Департаментом екології та природних ресурсів у 2014 році опрацьовано 16 матеріалів щодо отримання спеціальних дозволів на користування надрами та подано на розгляд міжвідомчої комісії облдержадміністрації з питань ефективного використання родовищ корисних копалин на території області, з яких 12 на отримання спеціального дозволу на користування надрами, 2 на затвердження проектів зон санітарної охорони родовищ підземних вод та 2 на продаж на аукціоні спеціальних дозволів

Трьом надрокористувачам відправлені документи на доопрацювання у зв'язку з неповним пакетом документів відповідно до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ від 30.05.2011 № 615.

Відповідно до п. 11 Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 26.07.2011 №262, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 29.07.2011 за №932/19670, Держекоінспекцією протягом 2014 року опрацьовано 31 матеріал стосовно підтвердження можливості надання надр у користування, з яких 30 матеріалів погоджено, 1 - направлено на доопрацювання (ДП НАК ,,Надра України" ,,Західукргеологія" - геологічне вивчення рудопроявів ділянок Банська, Білопотіцька, Тукало-Ясенівська.).

8. ВІДХОДИ

8.1 Структура утворення та накопичення відходів

За даними Головного управління статистики у Закарпатській області на початок 2015 року у сховищах організованого складування та на територіях підприємств області накопичено 396,6 тис. тонн відходів I-IV класів небезпеки.

Накопичення відходів (станом на початок 2015 року), згідно даних Головного управління статистики у Закарпатській області

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням відходів	од.	350	
2	Накопичено небезпечних відходів, усього	т	396646,1	
	У тому числі:			
3	відходи 1 класу небезпеки	т	0,6	
4	відходи 2 класу небезпеки	т	16	
5	відходи 3 класу небезпеки	т	20,5	
6	відходи 4 класу небезпеки	т	396609	

Відходи І-го класу небезпеки – це відходи гальванічного виробництва, відходи з вмістом сурми, відходи формальдегіду, які через відсутність технологій переробки або утилізації, під контролем Державної екологічної інспекції в Закарпатській області зберігаються на території власників відходів. Відпрацьовані люмінесцентні, ртутні лампи і ліхтарі, що містять ртуть, систематично збираються та вивозяться на ТОВ "Микитртуть" Донецької області для подальшої утилізації.

Впродовж 2014 року на території області збір та відправку на утилізацію даного виду відходу проводили ТОВ "Еко Лайф" та ТОВ "Нью Екосвіт" (м. Ужгород), які отримали відповідні ліцензії Мінприроди України та технічне обладнання для проведення операцій з небезпечними відходами.

Відходи ІІ-го класу небезпеки – це відпрацьовані свинцеві акумулятори з електролітом, відпрацьовані нафтопродукти, у тому числі мастила, відходи гальваніки. В області на здійснення операцій у сфері поводження з даними відходами ліцензію Мінприроди України отримало ТОВ "Нью Екосвіт" (м. Ужгород). Збір та відправку на утилізацію відпрацьованих свинцевих акумуляторів в регіоні здійснює КП "Вторма" (м. Мукачево).

Відходи ІІІ-го класу небезпеки - відходи вигребів, промаслені тирса та грунт, матеріали фільтрувальні забруднені, промаслене ганчір'я, шпали дерев'яні та ін.

Відходи IV-го класу небезпеки – відходи гірських порід, мул очисних споруд, відходи деревообробки, брухт чорних та кольорових металів, шини відпрацьовані, склобій, макулатура та ін.

Відходи деревообробки використовуються для виготовлення брикетів, пелетів та спалюються в котлах в якості додаткового енергетичного ресурсу.

Показники утворення відходів у динаміці за 2012-2014 роки

№ з/п	Показник	2012 рік	2013	2014
1	Обсяги утворення відходів:			
	Промислові (у т.ч. гірничопромислові) відходи, т	491007	39717	25883,4
	Відходи за формою 14-МТП (номенклатура з 57 видів), т	*	*	*
	Відходи І-ІІІ класів небезпеки, т	4853	4510,6	1896,3
	Відходи житлово-комунального господарства, т	9350	12789,4	7784,5
	Загальна кількість відходів, т	505210	57017	35564,2
2	Інтенсивність утворення відходів:			
	Загальна кількість відходів на одиницю ВРП, кг/1 млн.грн. (загальна кількість відходів на одиницю реалізованої продукції)	0,031	-	-
	Утворення небезпечних (токсичних) відходів І-ІІІ класів небезпеки на одиницю ВРП, кг/1 млн.грн	0,00271	-	-
	Утворення твердих побутових відходів на особу, т/на 1 чол.	0,037	0,01	0,006

* Форми державного статистичного спостереження №14-мтп та № 1-небезпечні відходи відмінені наказами Держкомстату України від 15.07.2010 № 281 та, відповідно, від 21.06.2010 № 233.

Із загальної кількості відходів, що утворилися в 2014 році 94 % припадає на відходи IV класу небезпеки. У порівнянні з минулим роком відбулося незначне

зменшення утворення відходів даного класу. Відходи I-III класів небезпеки становлять 1896,3 тонни або 5,3 % від загального обсягу утворених та відходи житлово-комунального господарства - 21 %.

В порівнянні з минулим роком відмічається зменшення кількості утворення твердих побутових відходів, що пов'язано із впровадженням їх сортування та передачею ресурсноцінних матеріалів для переробки.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Збирання твердих побутових відходів від населення та суб'єктів господарської діяльності і їх видалення здійснюється як самостійно підприємствами та організаціями так і окремими приватними структурами та спеціалізованими комунальними службами, згідно договорів.

Окремі види відходів, що не підлягають видаленню на сміттєзвалища (макулатура, склобій, відходи гумові, полімерні, інші) передаються підприємствам, що займаються їх збиранням і відправкою за межі області на утилізацію. На території області їх нараховується 30. Також є 3 підприємства, які мають ліцензію в Мінприроди України на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, зокрема: збирання, зберігання відпрацьованих люмінесцентних та ртутних ламп, відходів, що містять як складові або забруднювачі свинець; збирання, перевезення відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів; збирання, перевезення, зберігання відпрацьованих нафтопродуктів, відходи і брухт електронних та електричних вузлів, інших небезпечних відходів.

Протягом 2014 року спеціалізованими підприємствами заготовлено 562,286 тонн відходів поліетилену, 3514 тонн макулатури, 1513,31 тонна склобою, 10,49 тонн свинцевих акумуляторів, 1270,9 тонн металобрухту чорного, 152,5 тонн матеріалів текстильних вторинних, 39955 шт. відпрацьованих люмінесцентних та ртутних ламп.

Згідно декларацій на утворення відходів на 2014 рік, 101 суб'єкт господарювання що здійснює діяльність з деревообробки та лісопилення утворює деревинних відходів 14656 тонн, в тому числі: тирси – 9617,75 тонн, щепи деревної – 5038,25 тонн.

Найбільша кількість тирси та деревних відходів утворюється в наступних районах:

Назва району	Обсяги утворення тирси, тис. тонн	Обсяги утворення щепи, тис. тонн
Тячівський	5,2	3,4
Рахівський	1,0	0,5
Ужгородський	1,0	0,7
Перечинський	0,3	0,3
Мукачівський	1,0	0,4
Міжгірський	1,6	0,2

За інформацією Головного управління статистики у Закарпатській області протягом 2014 року підприємствами деревообробки та лісопилення було утилізовано шляхом спалювання 12,4 тис. тонн деревних відходів, у тому числі спалено з метою отримання енергії 3,6 тис. тонн.

На утилізацію деревних відходів виділення коштів з бюджетів не передбачалося.

Виробничі потужності з переробки та утилізації відходів тирси створені на таких найбільших деревообробних підприємствах області: ТОВ "Шкала-Енерджі", м. Тячів, МПП "Нікос", ТОВ "Алтер Енерго", Тячівський район, ТОВ "Інтерсорс", м. Берегово, ТОВ "Еко-Блейз", Берегівський район, ПП "Турбат", Рахівський район, ТОВ "Енран ЗЛК", м. Хуст, ТОВ "РГСН", ТОВ "Піллет", ТОВ "Карпати", Воловецький район, ТОВ "Екобрикети", Свалявський район, ТОВ "Грагоміда", Міжгірський район.

Основні показники поводження з відходами І-ІІІ класів небезпеки (тис. тонн)

№з/п	Показники	*2000 рік*	2012 рік	2013 рік	2014 рік
1	Утворилося	*559*	4,853	4,511	1,9
2	Одержано від інших підприємств	-	0,064	0,145	0,7
3	у тому числі з інших країн	-	-	–	
4	Використано	65,0	0,167	0,363	0,1
5	Знешкоджено (знищено)	10,0	0,43	0,506	0,1
6	у тому числі спалено	65,0	0,169	0,363	0,1
7	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	5,5	0,003	–	-
8	Передано іншим підприємствам	406,0	4,423	3,8	1,9
9	у тому числі іншим країнам	-	-	–	-
10	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	-	-	–	-
11	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	0,003	0,034	-
12	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	0,75	0,231	0,193	-

За даними Головного управління статистики в Закарпатській області про поводження з відходами у 2014 році використано 0,1 тис.тонни відходів І-ІІІ класів небезпеки, що становить 5,2 % із загально утворених відходів, передано іншим підприємствам 1,9 тис. тонн, що становить 100 % від загально утворених відходів І-ІІІ класів небезпеки.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2015 р.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	*2*	*3*	*4*	*5*
	Сміттєзвалища			
1	Берегівський район	15	22,3	-
2	Великоберезнянський район	1	1,5	-
3	Виноградівський район	13	9,7	-
4	Воловецький район	3	3,7	-
5	Іршавський район	11	5,85	-
6	Міжгірський район	1	2,6	-
7	Мукачівський район	6	3,5	-
8	Перечинський район	24	11,27	-
9	Рахівський район	13	5,14	-

1	*2*	*3*	*4*	*5*
10	Свалявський район	11	4,12	-
11	Ужгородський район	28	17,62	-
12	Тячівський район	23	24,17	-
13	Хустський район	16	12,125	-
	Всього:	**165**	**123,6**	**-**
	Полігони			
1	м. Берегово	1	4,43	-
2	м. Мукачево	1	12,0	-
3	м. Ужгород	1	9,0	-
4	м. Хуст	1	8,27	-
5	м. Чоп	1	2,4	-
6	м. Виноградово	1	5,0	-
7	м. Іршава	1	9,0	-
8	м. Тячів	1	6,5	-
9	м. Свалява	1	2,0	-
	Всього:	**9**	**58,6**	**-**
	Заводи по переробці твердих побутових відходів	**відсутні**	-	-
	Всього:	**174**	**182,195**	**-**

На кінець 2014 року на території Закарпатської області зареєстровано 174 місць видалення твердих побутових відходів (МВВ) загальною площею 182,2 га, на яких накопичено біля 5 млн. тонн відходів.

Існуючі МВВ в більшості не відповідають санітарним нормам та екологічним вимогам, вичерпали свої потужності та заповнені на 85%.

Поводження з непридатними пестицидами

Внаслідок проведених Мінприроди України у 2006-2012 рр. робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) усі непридатні пестициди з території Закарпатської області були вивезені для знищення.

Разом із тим, на території регіону (с. Рокосово, Рокосівська сільська рада Хустського району) зберігається 225 тонн забрудненого пестицидами ґрунту, який за висновком Українського науково-дослідного інституту екологічних проблем (м. Харків) є токсичними відходами I та II класу небезпеки і потребує термінового вивезення за межі області або знешкодження.

З метою здійснення заходів щодо подальшого поводження із забрудненим грунтом 11 жовтня 2013 року на спільному засіданні колегій Мінприроди України та Закарпатської обласної державної адміністрації було рекомендовано Мінприроди вишукати необхідні кошти (6 млн.грн.) з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища (ОНПС).

Обласна державна адміністрація неодноразово зверталася та надавала запити до Мінприроди України про виділення коштів для здійснення природоохоронного заходу з Державного фонду ОНПС, однак рішення по даному питанню не було прийнято.

Наразі департамент екології та природних ресурсів Закарпатської облдержадміністрації в черговий раз направив до Мінприроди запит про виділення коштів з Державного фонду ОНПС на 2015 рік.

8.3. Використання відходів як вторинної сировини*

Динаміка використання відходів

№ з/п	Показник	2000 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
1	Обсяги утворення відходів, тис. т	-	-	-	-
2	Обсяги використання відходів, тис. т	-	-	-	-
3	Рівень використання, %	-	-	-	-

* Згідно форм статистичної звітності ведення обліку утворення та використання відходів як вторинної сировини не передбачено.

8.4. Транскордонні перевезення відходів

Впродовж звітного періоду фактів вивезення/ввезення відходів з/на територію області не зафіксовано. Звернень від суб'єктів підприємницької діяльності щодо отримання дозволів на ввезення/вивезення відходів не поступало.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

З метою зменшення накопичення та утворення відходів щорічно погоджуються ліміти та видаються дозволи на утворення і розміщення відходів.

На 2014-2016 роки затверджено і видано лімітів та дозволів на утворення і розміщення відходів для 43 підприємств та організацій області, зареєстровано 676 декларацій про утворення відходів.

Щорічно проводиться інвентаризація місць видалення відходів (МВВ) на території області. Налагоджується система заготівлі, збору та вивозу відходів, впроваджуються нові технології з використання вторинних ресурсів та переробки відходів.

У 272 населених пунктах області налагоджено систему централізованого збору та вивозу твердих побутових відходів (ТПВ), що становить 45% від усіх населених пунктів області.

Збирання побутових відходів від населення та суб'єктів господарської діяльності здійснюється як самостійно підприємствами та організаціями так і окремими приватними структурами і спеціалізованими комунальними службами (28 спеціалізованих комунальних служб та приватних структур при місцевих радах), які здійснюють централізований збір та вивезення ТПВ з 98 населених пунктів Закарпаття, а також трьома спільними українсько-австрійськими (ТОВ "АВЕ Виноградово", ТОВ "АВЕ Мукачево", ТОВ "АВЕ Ужгород") та одним українсько-угорським підприємством (ТОВ "Берег-Вертікал"), якими централізований збір ТПВ здійснюється з 126 населених пунктів.

ТОВ „АВЕ Виноградово" надає послуги із збирання побутових відходів у м. Виноградові Виноградівському районі та м. Хуст, ТОВ "АВЕ Мукачево" – у м. Мукачево та Мукачівському районі, ТОВ „Берег-Вертікал" у м. Берегово та Берегівському районі, ТОВ "АВЕ Ужгород" - у м. Ужгород.

На територіях окремих населених пунктів області проводиться робота зі створення мережі приймальних пунктів та точок збору відходів як вторинної сировини.

Роздільний збір ТПВ (скла, пластику та металобрухту) поступово впроваджується у містах: Мукачево, Берегово, Виноградово Хуст, Іршава, Ужгород, деяких населених пунктах Ужгородського та Рахівського району. На кінець 2014 року діяльність із збирання та заготівлі окремих видів відходів здійснюють біля 50 суб'єктів господарювання, якими налагоджено збір вторинної сировини у понад 80 пунктах прийому. Відсортована сировина передається спеціалізованим підприємствам та організаціям відповідно до договорів.

В с. Яноші Берегівського району розпочато будівництво заводу із сортування та механічної переробки твердих побутових відходів потужністю 20-30 тис. тонн на рік загальною сумою інвестицій 92120,056 тис. грн., що дає можливість переробляти 70 % від загальної кількості ТПВ, які утворюються в районі.

В с. Пістрялово Мукачівського району заплановано будівництво сміттєпереробного комплексу. На даний час рішенням 29 сесії 5 скликання від 27 листопада 09 № 280 затверджено містобудівне обґрунтування на розміщення об'єкту та виготовляється документація на землю.

В м. Ужгороді розроблено інвестиційний проект „Будівництво сміттєсортувального комплексу потужністю до 100,0 тис. тон на рік" вартістю 40 млн. грн., що дасть можливість переробити 25% від загальної кількості ТПВ утворених в місті.

Існують наміри про будівництво сміттєпереробних комплексів у Іршавському районі.

В області, в певній мірі, налагоджено організований збір та вивіз твердих побутових відходів від населення та суб'єктів господарської діяльності і їх видалення на існуючі полігони ТПВ та сільські сміттєзвалища, зокрема:

- комунальним підприємством "Комунал-Сервіс" здійснюються послуги по збору та сортуванню побутових відходів у Великоберезнянському районі, територія якого відноситься до національного природного парку України, завдяки чому не допускається її забруднення ТПВ;

- проведено рекультивацію сміттєзвалищ та налагоджено централізований збір побутових відходів у м. Мукачево та 60 населених пунктах Мукачівського району, завдяки чому вивільнено від ТПВ 15,3 га землі;

- організовано збирання та вивезення твердих побутових відходів у м.Виноградів та 43 населених пунктах Виноградівського району.

- у Хустському районі проводить збір та вивіз ТПВ ТОВ "Води Хустщини";

- в 11 населених пунктах Тячівського району проводить збір та вивіз ТПВ ТОВ "Екобат Шураві";

- організовано збирання та вивезення твердих побутових відходів у смт Воловець та с. Нижні Ворота, Воловецького району;

- спільним підприємством "Берег-Вертікал" проводиться централізований збір та вивіз ТПВ на міський полігон від 13 населених пунктів Берегівського району та м. Берегово;

- організовано збір та вивіз ТПВ у 28 населених пунктах Свалявського району та м. Свалява – з яких у 25 населених пунктах діяльність по збору та вивозу ТПВ здійснює Свалявське ВУКГ;

- організовано збір та вивіз ТПВ у 32 населених пунктах Тячівського району, та м. Тячів, в яких здійснюють діяльність по збиранню та вивезенню ТПВ ТОВ "Екосіті", ФОП Ференчук, ФОП Костевич, а також зусиллями сільських рад.

Для покращення екологічної ситуації у сфері поводження з побутовими відходами в області розроблені та діють:

- “Обласна Програма поводження з твердими побутовими відходами у Закарпатській області на 2012-2014 роки” (рішення сесії обласної ради від 02.03.2012р. № 422);

- стратегія поводження з відходами в Закарпатській області на 15-річний період (рішення сесії Закарпатської обласної ради 16.11.2012 № 537);

- місцеві програми “По благоустрою населених пунктів”, затверджені рішеннями сесій районних, міських, селищних та сільських рад.

З метою недопущення забруднень територій басейну прикордонних річок Тиса, Уж, Латориця та їх притоків в області розроблений і діє План конкретних організаційно-правових заходів з питань благоустрою населених пунктів та поводження з відходами в басейні річок Тиса, Уж, Латориця та їх притоках, затверджений головою облдержадміністрації 18 січня 2008 року. План виконується всіма райдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування, а також відповідальним обласним управлінням та організаціями.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

В області є ряд техногенно-небезпечних об’єктів, які у випадку аварій можуть суттєво вплинути на екологічну ситуацію і призвести до негативного впливу на здоров'я населення. Перелік видів діяльності таких об'єктів щорічно переглядається в районних комісіях з надзвичайних ситуацій та погоджується із управлінням з надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення облдержадміністрації. До таких відносяться: ВАТ “Свалявський лісохімкомбінат” – ТОВ “Грифсканд-Свалява”, системи магістральних трубопроводів нафтопроводу "Дружба"; продуктопроводу ДП "ПрикарпатЗахідтранс", який належить АТ "Транснафтопродукт" (Росія); етиленопроводу виробничого об’єднання "Оріана"; газопроводи "Братерство; "Союз", "Прогрес", "Уренгой – Помари – Ужгород".

Зберігається ризик виникнення аварій у випадках перевезення небезпечних вантажів на залізничних коліях, значна частина яких пролягає в гірській місцевості.

Основні екологічні проблеми, які існують в області:

– відсутність системи та інфраструктури збору та сортування твердих побутових відходів.

– забруднення поверхневих водойм та підземного водоносного горизонту недостатньо очищеними та неочищеними стоками.

– екологічно-безпечне зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) та їх подальша утилізація.

– збільшення негативного впливу на довкілля об’єктів виробничого призначення, а саме:

- золотовидобувного підприємства ТОВ “Закарпатполіметали” (с. Мужієво, Берегівського району).

- території колишнього ЗАТ „Великобичківський лісохімкомбінат”.
- Солотвинського солерудника в Тячівському районі Закарпатської області.

– недостатня забезпеченність природозберігаючими засобами та технологіями для транспортування деревини в гірських умовах – повітряно-трелювальними установками та механізмами.

– відсутність інфраструктури в частині будівництва лісовозних доріг відповідно до передбачених обсягів державної програми “Ліси України”.

9.2. Об’єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Комісіями з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій облдержадміністрації щорічно розглядається стан функціонування об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку з внесенням конкретних пропозицій і розробкою першочергових заходів безпеки по їх діяльності.

Таблиця 9.2.1.

Перелік об’єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку

№ з/п	Найменування суб’єкта господарювання	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)
1	2	3	4
1.	Філія "Берегівський РАД" ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
2.	Берегівське районне колективне заготівельно-промислове підприємство	1	д
3.	ТзОВ ,"Нумінатор"	2	п
4.	Берегівська центральна районна лікарня	13	д
5.	СП "Керамнадра"	2	п
6.	ТОВ "Жайворонок - Пачірта"	14	п
7.	Берегівське МУВГ	15	
8.	КП "Агрошляхбуд"	5	д
9.	Колективне підприємство "Вторма"	15	п
10.	Філія "Мукачівський ДЕД "ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
11.	ТОВ фірма "Карпати ЛТД"	15	п
12.	ТОВ "Русинія"	2	п
13.	Обласна дитяча лікарня	13	д
14.	Вузлова лікарня ст. Мукачево	13	д
15.	Мукачівська центральна районна лікарня	13	д
16.	ТДВ "Гарант-Груп"	4	п
17.	ПАТ "Закарпатнафтопродукт – Мукачево"	4	п
18.	ТОВ "Бруком"	4	п
19.	ТОВ "Союз-Петроль"	4	п
20.	Мукачівське МУВГ	15	
21.	ТОВ "Торговий дім "Маркет- плюс"	4	п
22.	ТОВ "НК "Народна"	4	п
23.	ТОВ "АВТ Карпати"	4	п
24.	КП "Рахівтепло"	15	
25.	ТзОВ "Карпати"	2	п
26.	ТОВ "Сауляк"	2	п
27.	Рахівська центральна районна лікарня	13	д
28.	Філія Рахівська ДЕД ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
29.	Тячівське районне колективне заготівельно-промислове підприємство	4	д
30.	Тячівська районна центральна лікарня	13	д
31.	ФОП Мігалі Г.І.	14	п
32.	ФОП Маріна Г.І.	14	п
33.	Вінницька автоколона №1,ПАТ "Південь захід шлях"	5	п
34.	ЗАТ "Будавтодор"	5	д
35.	Філія „Ужгородська ДЕД" ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д

36.	ОП "Ужгородський коньячний завод"	2	п
37.	ДП"Закарпаттявторколірмет"	15	д
38.	ТОВ "Ужбудпроект"	15	п
39.	ФОП Соляник Р.М.	15	п
40.	КАТП Ужгородської міської ради 072801	15	д
41.	КП КШЕП Ужгородської міської ради	15	д
42.	ПП Повхан Я.І., с. Анталовці	15	п
43.	ПАТ "Андезит"	2	п
44.	ВАТ Закарпатвтормет	15	п
45.	ТзОВ "Карпати 2003"	15	п
46.	ПП "Вітана"	2	п
47.	Центральна міська клінічна лікарня	13	д
48.	Ужгородський перинатальний центр	13	д
49.	Обласна клінічна лікарня ім.А.Новака	13	д
50.	Обласний онкологічний диспансер	13	д
51.	Закарпатський обласний клінічнічний кардіологічний диспансер	13	д
52.	Обласна клінічна інфекційна лікарня	13	д
53.	Ужгородська районна лікарня	13	д
54.	ТОВ "Еко Карпати Плюс"	4	п
55.	ПАТ "Концерн Галнафтогаз"	4	п
56.	ПП "ОККО-Нафтопродукт"	4	п
57.	ПІІ "Лукойл-Україна"	4	п
58.	ТОВ "ВОГ РІТЕЙЛ"	4	п
59.	ТОВ "Укрнафта"	4	п
60.	ТОВ "Веста-Сервіс"	4	п
61.	ТОВ "Апрам"	4	п
62.	ТОВ "Ойл-Траст"	4	п
63.	СП "Белл Ойл"	4	п
64.	Закарпатське ОКП "Аеропорт-Ужгород"	15	д
65.	ТОВ "Елерон"	4	п
66.	ПП Комерцконсалт	4	п
67.	Регіональне виробниче управління "Львівавтогаз" АГНКС	4	
68.	ПП "Укрелектробуд"	15	п
69.	ТОВ "Енергоресурси"	4	п
70.	ТОВ "Титан"	4	п
71.	ТОВ "Континент Нафтотрейд"	4	п
72.	Станція швидкої допомоги	13	д
73.	ТОВ "Росток"	4	п
74.	ТОВ "Полюс Закарпаття"	4	п
75.	ТОВ "Росток"	4	п
76.	ПАТ "Закарпатгаз"	5	п
77.	ВАТ "Ужгородський турбогаз"	2	п
78.	ТОВ "Демі-Оіл"	4	п
79.	Ужгородське МУВГ	15	
80.	Закарпатська філія ТОВ "Золотий екватор "	4	п
81.	Філія "Хустська ДРБД" ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
82.	РКП "Води Хустщини", с. Велятино	15	п
83.	ТОВ "Енран ЗЛК"	2	п
84.	ПАТ "Закарпатнерудпром"	2	п
85.	ПП Рак В.В.	2	п
86.	ТзОВ "Цегельний завод"	2	п
87.	Хустська районна лікарня	13	д
88.	ТОВ "Білад ЛТД"	15	п
89.	Регіональне виробниче управління "Львівавтогаз" АГНКС	5	
90.	КП "Хусттепло"	15	д
91.	МКПЖКГ "Тиса"	15	д
92.	Ужгородська районна лікарня №1 м. Чоп	13	д
93.	ТОВ"Закарпатполіметали"	2	п
94.	Закарпатський інститут агропромислового виробництва	10	д
95.	ПАТ "Берегівський кар'єр"	2	п
96.	СТОВ "СТМК Б"	2	п
97.	ТзОВ "Канадіан-Гунгаріан Косонь Бау"	2	п
98.	ТОВ "Дельта КМБ"	2	п

99.	АЗС с. Косонь (ТОВ "ВВФ")	4	п
100.	ПП Уста В.О.	4	п
101.	Філія Великоберезнянський РАД "ДП Закарпатський облавтодор"	5	д
102.	Великоберезнянська центральна районна лікарня	13	д
103.	КП "Агрошляхбуд"	5	д
104.	ДП "Управління промислових підприємств державної адміністрації залізничного транспорту України" Королівське кар'єроуправління"	2	д
105.	ТОВ "Паладьбуд"	2	п
106.	ВАТ "Затисянський хімічний завод"	2	п
107.	ТОВ „Тиса-Терм"	2	п
108.	Філія "Королівський спеціалізований кар'єр" ДП "Закарпатський облавтодор"	2	д
109.	Філія "Веряцький спеціалізований кар'єр" ДП "Закарпатський облавтодор"	2	д
110.	ТОВ "Шаланки"	2	п
111.	ТОВ "Пушкіновське"	1	п
112.	Виноградівська районна лікарня, м. Виноградів	13	д
113.	ТОВ "Шаланківське"	2	п
114.	КП "Виноградовотепло"	15	
115.	Виноградівське МУВГ	15	д
116.	МП "Колесо" (ФОП Дорчинець Ю.Я.)	2	п
117.	ФОП Клантюк Г.І.	2	п
118.	СП "Євчак Я і М"	2	п
119.	Філія "Веряцький спеціалізований кар'єр" ДП "Закарпатський облавтодор"	2	д
120.	ТОВ "Закарпатбіопаливо"	2	п
121.	Воловецьке колективне підприємство "Агрошляхбуд"	5	д
122.	Воловецька центральна районна лікарня	13	д
123.	Філія "Іршавський РАД" ДП Закарпатський облавтодор	5	д
124.	СП "Сандерс Іршава ГмБХ"	2	п
125.	ВАТ "Ільницький завод механозварювального обладнання"	2	п
126.	Коопзаготпром Іршавської райспоживспілки	6	д
127.	ВАТ "Приборжавське заводоуправління будматеріалів"	2	п
128.	ТОВ "Великораковецька цегельня"	2	п
129.	ТзОВ "Волоське"	2	п
130.	ТзОВ "Лігніт"	2	п
131.	ТОВ "Сілан "	2	п
132.	ТзОВ "Фірма"	2	п
133.	ГБХСЦ Добрий пастор	15	п
134.	ТОВ Каменяр	2	п
135.	Комунальний заклад "Іршавська районна лікарня" Іршавської районної ради	13	д
136.	ПП "Агрофірма "ПРО-СВІТ"	1	п
137.	ТОВ "Еко Ір"	15	п
138.	КП "Тепло місто"	15	
139.	ПП "Будтрансгаз"	2	п
140.	ФОП Цібере	5	п
141.	ПП Поп М.В.	2	п
142.	ФОП Хома Є.М.	5	п
143.	КП МСР "Ринок"	4	п
144.	Міжгірська центральна районна лікарня	13	д
145.	ПП "Ізумруд"	1	п
146.	ПП Казюк І.С.	15	п
147.	ПП Маркович М.В.	5	п
148.	Закарпатська дільниця філії "Магістральні нафтопроводи "Дружба" ВАТ "Укрнафта"	5	п
149.	Виробниче підприємство "Надєжда"	15	п
150.	В/ч 3942	15	д
151.	ВАТ "Мукачівський верстат завод"	2	п
152.	ТДВ "Мукачівський кар'єр"	2	п
153.	Філія "Кіровський спеціалізований кар'єр" ДП "Закарпатський облавтодор	2	д
154.	КП Мукачівське карєроуправління	2	д

155.	СТОВ "Завидівське"	1	п
156.	МПП "Слива"	1	п
157.	ФГ "Крістол"	1	п
158.	Кольчинське КП ВУЖКГ	15	д
159.	Закарпатська дільниця філії "Магістральні нафтопроводи "Дружба" ВАТ "Укрнафта"	5	п
160.	ЗАТ "Корпорація "Західна нафтова група"	5	п
161.	ТОВ "Альянс Холдинг"	4	п
162.	ВАТ "Мукачівський верстат завод"	2	п
163.	ТДВ "Перечинський лісохімкомбінат"	2	п
164.	ТОВ "Тур'я"	1	п
165.	ВАТ "Стеатит"	2	п
166.	КО Перечинська центральна районна лікарня	13	д
167.	ЛВДС "Дубриничі" ДП "Прикарпатзахідтранс"	5	д
168.	АБЗ ВАТ "Південьзахідшляхбуд"	2	п
169.	ПМП "Ліщина"	5	п
170.	ВАТ "Хутро"	2	п
171.	ВАТ " Мармуровий кар'єр "Трибушани"	2	п
172.	ДП "Білкам" КСП "Нове життя"	1	п
173.	ПП Пушкар Ф.Ф.	2	п
174.	ТзОВ "Погарь"	2	п
175.	ФОП Кабалюк В.Ю.	14	п
176.	ФОП Гузо Ю.В.	14	п
177.	ТзОВ "Екобат Шураві"	15	п
178.	ФОП Діміч В.В.	14	п
179.	ПрАТ "Виликобичківський консервний завод"	2	п
180.	ФОП Марінчан Ю.Ю.	2	п
181.	Філія "Свалявський РАД" ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
182.	ФОП Кошеля В.М.	15	п
183.	МПП Андезит	2	п
184.	Свалявська центральна районна лікарня	13	д
185.	ПП Лео	2	п
186.	ТОВ "Попович"	15	п
187.	ТОВ НВП "Грифсканд-Свалява"	2	п
188.	Філія "Тячівський РАД" ДП "Закарпатський облавтодор"	5	д
189.	ВАТ "Солотвинський солерудник"	2	п
190.	СГВК-агрофірма "Карпати"	2	п
191.	МПП "Привал"	2	п
192.	ПАТ "Новоселецький кар'єр"	2	п
193.	ТзОВ "Слазін"	2	п
194.	ТзОВ "Стаф"	2	п
195.	ТОВ "Конструктор"	2	п
196.	ТОВ "Фенікс"	2	п
197.	МПП "Новатор"	2	п
198.	ФОП Йовдій І.В	5	п
199.	ФОП Галиця В.В.	15	п
200.	ФОП Когут М.М.	5	п
201.	ТзОВ "Агробудторгпереробка"	2	п
202.	ФОП Маркуш В.М.	5	п
203.	ТзОВ "Мочар"	1	п
204.	ФОП Лазур В.В.	5	п
205.	ТзОВ "Граб"	5	п
206.	ФОП Костевич В.В.	4	п
207.	Обласна алергологічна лікарня	13	д
208.	ТзОВ "Боркут-ЛТД"	14	п
209.	ФОП Мегей В.І.	15	п
210.	ФОП Варга Ю.Ю.	6	п
211.	ФОП Михалчич В.В.	15	п
212.	ФОП Кубарич М.В.	14	п
213.	ФОП Микулянич В.В.	14	п
214.	ФОП Гузо Н.Д.	14	п
215.	ФОП Голубка В.М.	15	п
216.	ФОП Решетар М.І.	14	п

217.	Філія "Ужгородська ДЕД" ДП "Закарпатський облавтодор"	2	д
218.	ВАТ ДАЕК "Закарпаттяобленерго"	2	п
219.	МПП "РОС"	14	п
220.	ПП Катона І.І., с.В.Добронь	1	п
221.	ПСП"Ласточка"	1	п
222.	Закарпатське ЛВУМГ с. Часлівці	5	
223.	ТзОВ "Автопаливосервіс", АЗС "Короп"	5	п
224.	СП "Джейбіл Сюркіт Лімітед"	2	п
225.	ТОВ "Фортуна Плюс"	4	п
226.	ТОВ "Стінг"	14	п
227.	ПрАТ "Тисагаз"	5	п
228.	ФГ Орос М.В.	1	п
229.	ТОВ "Липчанблок"	2	п
230.	Сокирницький цеолітовий завод	2	п
231.	ДП Закарпатський цеолітовий завод ТОВ Цеоліт	2	п
232.	Орендне агро торгівельне об’єднання "Прикордонник"	1	п
233.	СТОВ "Україна"	1	п
234.	СТОВ "Нива"	1	п
235.	ПАТ "Хустський кар’єр "	2	п
236.	ТОВ "Вторсирекспорт"	15	п
237.	ПП Пристая	5	п
238.	ПП Завірський	14	п
239.	ПП Мадяр	15	п
240.	Хустське ЛВУМГ с. Іза	2	д

Примітка:

1. Сільське, лісове та рибне господарство. 2. Промисловість. 3. Будівництво. 4. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. 5. Транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність. 6. Тимчасове розміщування й організація харчування. 7. Інформація та телекомунікації. 8. Фінансова та страхова діяльність. 9. Операції з нерухомим майном. 10. Професійна, наукова та технічна діяльність. 11. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування 12. Освіта. 13. Охорона здоров’я та надання соціальної допомоги. 14. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок 15. Надання інших видів послуг.

9.3 Радіаційна безпека та радіоекологія

На території Закарпатської області відсутні об'єкти атомної енергетики, урано-видобувної та переробної промисловості. Джерела іонізуючого випромінювання використовують 27 підприємств і організацій, в основному медичні та наукові заклади. У відповідності з існуючим законодавством ліцензію на придбання, володіння, збут, експлуатацію, використання джерел іонізуючого випромінювання отримали: спеціалізоване управління "Свалява Газ", ЗАТ "Нафтогазбуд" та Ужгородський національний університет.

Проведення вимірювання показників іонізуючого випромінювання від транспортних засобів, вантажів, багажу та металобрухту на державному кордоні здійснює Державна екологічна інспекція в Закарпатській області.

10 ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1 Структура та обсяги промислового виробництва

Пріоритетними галузями промисловості в Закарпатській області і надалі залишаються:

– машинобудівна;
– харчова;
– хімічна;
– легка;
– деревообробна.

Таблиця 10.1.1.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2011-2014 роках [1]

	2011		2012		2013		2014[2]	
	тис.грн.	у % до підсумку	тис.грн.	у % до підсумку	тис.грн.	у % до підсумку	тис.грн.	у % до підсумку
Промисловість[1]	**8866443,7**	**100,0**	**9956782,1**	**100,0**	**10035856,7**	**100,0**	**11151783,4**	**100,0**
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	116461,5	1,3	111943,0	1,1	111011,2	1,1	181908,6	1,6
Переробна промисловість	7231899,6	81,6	8136634,4	81,7	8118116,5	80,9	9049410,4	81,1
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	1116343,2	12,6	1107587,5	11,1	1089673,0	10,9	1118371,4	10,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	361919,9	4,1	357660,5	3,6	414213,8	4,1	692483,1	6,2
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	469624,3	5,3	501752,7	5,0	510401,7	5,1	639938,9	5,7
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	545335,8	6,2	554159,4	5,6	679203,3	6,8	971080,9	8,7
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]	…[3]
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	148846,6	1,7	166430,1	1,7	174106,4	1,7	226567,3	2,0
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин та устаткування	43658,4	0,5	58778,9	0,6	82007,2	0,8	117747,5	1,1
машинобудування	3107601,4	35,0	4376744,2	44,0	4518564,2	45,0	4550535,3	40,8
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	1184402,8	13,4	1535024,3	15,4	1607243,1	16,0	1767670,6	15,9
виробництво електричного устаткування	95479,1	1,1	163588,2	1,7	290647,2	2,9	364814,4	3,3
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	1472675,8	16,6	36852,3	0,4	46380,3	0,5	51621,8	0,5
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	355043,7	4,0	2641279,4	26,5	2574293,6	25,7	2366428,5	21,2
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1289824,8	14,5	472794,7	4,7	532403,7	5,3	732275,0	6,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1364520,0	15,4	1553247,5	15,6	1649410,8	16,4	1746167,5	15,7

Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	153562,6	1,7	154957,2	1,6	157318,2	1,6	174296,9	1,6

[1] Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності формуються за однорідними видами діяльності).

[2] Дані наведено без урахування зміни підприємствами основного виду економічної діяльності у 2014 році.

[3] Дані вилучено з метою забезпечення виконання Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності інформації.

Таблиця 10.1.2.

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності за 2014 рік (відсотків до попереднього року)

	Код за КВЕД-2010	2013	2014
Промисловість	B+C+D	96,9	106,1
Добувна та переробна промисловість	B+C	95,9	107,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	109,6	150,1
Переробна промисловість	C	95,7	106,4
у тому числі			
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10-12	82,4	94,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13-15	80,0	105,6
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16-18	96,1	108,1
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	-	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	152,8	91,9
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	79,1	109,8
Виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	87,5	108,0
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	149,1	107,4
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	26-30	97,6	111,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	104,3	97,0

Таблиця 10.1.3.

Виробництво основних видів промислової продукції за 2011-2013 роки[1]

	2011	2012	2013	2014
Добувна промисловість				
Вугілля буре, тис.т	15,0	2,0	1,9	5,9
Газ природний, млн.м^3	3,7	5,4	…[2]	…[2]
Гранули, щебінь (камінь дроблений), крихта та порошок; галька, гравій, тис.м^3	1214,1	886,4	829,2	847,8
Піски природні, тис.м^3	141,6	121,8	121,0	138,8
Каолін і глини каолінові інші, т	13265	11519	10145	8900
Переробна промисловість				
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	87	55	41	9
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, т	1658	1918	1917	1754
Вироби ковбасні, т	310	626	620	636
Соки фруктові та овочеві, т	3118	4521	2476	3424
Суміші соків фруктових та овочевих, т	14547	8479	10439	…[2]
Овочі консервовані натуральні, т	3281	1860	1384	1916
Овочі (крім картоплі), фрукти, горіхи, гриби та інші їстівні частини рослин, приготовлені чи консервовані з доданням оцту чи оцтової кислоти, т	9851	9988	6463	5136
Борошно, т	23855	19443	20434	22615
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	13522	13939	15634	15109
Торти, т	77	76	49	35
Тістечка, т	1003	461	440	296
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, т	607	356	424	376

Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао (крім какао-порошку підсолодженого), у пакуваннях масою менше 2 кг, т	2642	1903	…[2]	…[2]
Вироби кондитерські цукрові (у т.ч. шоколад білий), що не містять какао, т	848	630	_	_
Дитяче харчування, розфасоване для роздрібної торгівлі (крім сумішей гомогенізованих харчових продуктів), т	17	17	22	19
Корми готові для тварин, що утримують на фермах, крім борошна та гранул із люцерни, т	9290	9364	10162	9372
Вино виноградне, тис.дал	1273,6	1050,6	849,9	895,2
Пиво солодове (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5%), тис.дал	133,8	…[2]	…[2]	6,7
Води натуральні мінеральні газовані, млн.дал	13,0	14,2	15,7	16,3
Напої безалкогольні, тис.дал	244,3	226,2	59,9	2
Білизна постільна, тис.шт.	1678,0	1455,4	1038,8	1345,4
Предмети одягу зі шкіри натуральної чи композиційної (уключаючи куртки та пальта) (крім аксесуарів до одягу, головних уборів, взуття), тис.шт.	103,3	82,7	95,2	117,5
Пальта, напівпальта, плащі, накидки тощо, чоловічі та хлопчачі, тис.шт.	19,1	16,1	22,2	19,2
Сукні трикотажні машинного або ручного в'язання, жіночі та дівчачі, тис.шт.	73,6	80,6	48,1	154,7
Костюми спортивні, лижні, купальні та одяг інший, трикотажні машинного або ручного в'язання, тис.шт.	38,5	78,0	129,7	157,4
Костюми, комплекти, піджаки, блейзери, сукні, спідниці, спідниці- брюки, брюки, комбінезони та напівкомбінезони, бриджі та шорти, трикотажні машинного або ручного в'язання, жіночі та дівчачі, тис.шт.	584,1	383,0	253,2	363,5
Пальта та плащі тощо, жіночі та дівчачі, тис.шт.	37,3	62,4	26,6	49,6
Сукні, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис.шт.	155,8	57,4	64,6	53,9
Спідниці та спідниці-брюки, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис.шт.	54,9	54,1	65,3	70,7
Піджаки, блейзери, крім трикотажних, чоловічі та хлопчачі, тис.шт.	153,6	160,8	145,1	151,6
Брюки та бриджі та шорти вовняні або з волосу тварин тонкого (крім трикотажних, виробничих та професійних), чоловічі та хлопчачі, тис.шт.	283,8	419,7	111,7	161,9
Брюки та бриджі з тканини з волокон синтетичних або штучних (крім трикотажних, виробничих та професійних), чоловічі та хлопчачі, тис.шт.	568,6	393,8	486,5	474,5
Брюки та бриджі з тканини бавовняної (крім джинсових, трикотажних, виробничих та професійних), чоловічі та хлопчачі, тис.шт.	834,6	174,4	193,1	438,9
Жакети, блейзери, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис.шт.	346,8	366,9	38,1	47,8
Брюки та бриджі вовняні або з волосу тварин тонкого, з тканини з волокон синтетичних або штучних (крім трикотажних, виробничих та професійних), жіночі та дівчачі, тис.шт.	368,9	416,6	349,0	380,9
Трикотаж спідній, тис.шт.	2739,3	1813,7	1539,5	1448,9
Светри, пуловери, кардигани, жилети та вироби подібні, трикотажні та в'язані, тис.шт.	397,1	495,8	345,1	236,1
Взуття, тис. пар	195,0	123,7	80,6	52,3
Деревина уздовж розпиляна чи розколота, розділена на частини чи лущена, завтовшки більше 6 мм; шпали з деревини для залізничних чи трамвайних колій, непросочені, тис.м^3	176,0	148,9	154,3	174,4
Деревина хвойних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, уключаючи планки та фризи для паркетного покриття підлоги незібрані, т	130	359	372	1437
Деревина листяних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, уключаючи планки та фризи для паркетного покриття підлоги незібрані, т	1115	6564	10267	9710
Фанера клеєна, панелі фанеровані та матеріали шаруваті подібні, з деревини, інші, м^3	7852	6335	6896	7214
Вікна та їх рами, двері балконні та їх рами, двері та їх коробки та пороги, з деревини, м^2	5069	3240	4305	2134
Вироби столярні та конструкції будівельні, з деревини (крім вікон, дверей балконних та їх рам, дверей та їх коробок та порогів, паркета, опалубки для бетонних будівельних робіт, гонта і дранки покрівельних), м^3	2908	2880	3491	4767
Газети, журнали та видання періодичні, які виходять менше чотирьох разів на тиждень, віддруковані, т	327	309	288	223
Книги, брошури, листівки та подібна продукція, у вигляді окремих аркушів, віддруковані, т	207	198	143	114
Етилацетат, т	18927	20524	23693	16638
Вугілля деревне, агломероване чи неагломероване (уключаючи вугілля зі	33019	31173	42224	40501

шкарлупи або горіхів), т				
Смоли карбамідні та тіокарбамідні, смоли меламінові, в первинних формах, т	25041	22868	32116	34728
Препарати лікарські, що містять алкалоїди або їх похідні, і не містять гормони чи антибіотики, т	523,4	4,7	3,7	4,1
Коробки, ящики, тара гратчаста та вироби подібні (у т.ч. корекси), з пластмас, т	81	153	145	110
Бутлі, пляшки, флакони, фляги та вироби подібні, з пластмас, млн.шт.	106,5	109,5	118,7	116,4
Біде, унітази, бачки змивні та вироби санітарно-технічні подібні, з пластмас, тис.шт.	94,3	84,0	76,1	…[2]
Цегла невогнетривка керамічна будівельна(крім виробів з борошна кам'яного кремнеземистого чи грунтів діатомітових), млн.шт.умов. цегли	28,3	50,7	34,7	43,4
Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону чи штучного каменю, тис.м^3	17,1	12,6	13,2	17,3
Розчини бетонні, готові для використання, тис.т	88,9	62,6	59,3	72,7
Камінь декоративний і будівельний оброблений інший і вироби з нього; гранули та порошок із каменю природного інші, штучно забарвлені; вироби з агломерованого сланцю, т	2076	1389	933	1407
Конструкції інші та їх частини, плити, прутки, кутики, профілі та вироби подібні, з металів чорних або алюмінію, т	212	352	433	195
Тюнери телевізійні кольорового зображення для кабельного телебачення, відеомонітори (крім таких, що ізолюють телевізійний сигнал високої частоти), тис.шт.	5056,5	5832,6	4928,7	…[2]
Інструменти та апаратура для фізичного та хімічного аналізу, н.в.і.у., шт.	1547	1514	829	193
Клапани керування процесом, клапани запірні, вентилі кульові та інші, т	127,6	64,6	97,9	90,2
Верстати заточувальні для обробки металів (для заточування різального інструменту) без числового програмного керування, шт.	211	284	–	–
Автомобілі легкові, тис.шт.	11,7	14,6	11,5	3,6
Меблі для сидіння (переважно з дерев'яним каркасом), тис.шт.	622,9	703,7	815,2	1030,4
Меблі кухонні, тис.шт.	15,2	19,0	12,9	28,8
Меблі для спалень, їдалень і віталень дерев'яні, тис.шт.	63,2	62,0	67,4	84,0
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води				
Електроенергія, млн.кВт-год	118,4	122,3	138,9	125,3

1 - Інформація наводиться на підставі річної статистичної звітності.

2 - Інформація конфіденційна відповідно до Закону України "Про державну статистику".

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Щодо ліквідації надзвичайної ситуації на ДП "Солотвинський солерудник"

Головним осередком розвитку небезпечних техногенно-геологічних явищ є територія впливу гірничих робіт ДП "Солотвинський солерудник" (шахт №8 та №9).

Експертним висновком МНС України від 09.12.2010 року №02-17292/165, ситуацію кваліфіковано як надзвичайну державного рівня. Експертним висновком Державної Служби України з надзвичайних ситуацій №3-2013 підтверджено рішення Закарпатської обласної комісії з ТЕБ та НС від 29.04.2013 р. щодо класифікації надзвичайної ситуації, що склалася на території смт Солотвино Тячівського району Закарпатської області, як надзвичайної державного рівня.

На урядовому рівні прийнято рішення щодо ліквідації ДП "Солотвинський солерудник" (розпорядження КМУ від 04.03.2013 року № 107-р, наказ Мінагрополітики України від 04.07.2013 року № 412).

Розроблено "Техніко-економічне обґрунтування ліквідації та екологічної реабілітації території впливу гірничих робіт державного підприємства

"Солотвинський солерудник" Тячівського району Закарпатської області", загальна кошторисна вартість - 338888,9 тис. грн. та перша черга проекту "Ліквідація та екологічна реабілітація території впливу гірничих робіт Державного підприємства "Солотвинський солерудник" Тячівського району Закарпатської області", загальна кошторисна вартість - 94025,048 тис. грн.

На цей час на території Солотвинської промислово-міської агломерації спостерігається загрозлива тенденція до зниження рівня існуючої екологічної безпеки.

За інформацією державного підприємства "Виробнича дирекція з ліквідації ДП "Солотвинський солерудник", протягом останніх років, з-за відсутності цілісного проекту ліквідації підприємства та бюджетного фінансування, роботи з локалізації негативних наслідків надзвичайної ситуації не проводились, що призвело до значного її ускладнення та суттєвого зростання площ та об'ємів карстових проваль і воронок на родовищі (у жовтні 2011 року загальний об’єм становив 2,6 млн. куб.м, у жовтні 2014 року – 5,2 млн. куб.м). Зростання меж небезпечних зон деформації земної поверхні призвело до саморуйнування ряду існуючих промислових будівель, споруд, інженерних мереж підприємства, що спричинило загрозу існуючій інфраструктурі селища Солотвино та суттєво посилило небезпеку для життєдіяльності населення.

Під загрозою руйнування опинилися будівлі та споруди Солотвинського комунального підприємства з водопостачання та водовідведення, частина лінії електромереж напругою 6кВ, яка живить насосні агрегати з водопостачання смт.Солотвино, та частина дворогосподарств та городів мешканців селища, розташованих по вулиці Возз’єднання.

Мають місце деформації денної поверхні на проммайданчику шахти №9. Це становить певну загрозу експлуатації поверхневої трансформаторної електропідстанції 110/35/6кВт, від якої здійснюється електропостачання існуючої інфраструктури смт Солотвино і прилеглих до нього територій, мосту і ділянки автошляху Н-09 Мукачево – Рогатин – Львів.

Крім того, спостерігаються певні ознаки розповсюдження деструктивних геологічних процесів, які відбуваються на території впливу гірничих робіт ДП "Солотвинський солерудник", до долини річки Тиса. Підземні мінералізовані води становлять реальну загрозу забруднення насиченими сольовими розсолами вод річки Тиса. Це призведе до змін водного та навколишнього природного середовища і суттєво погіршить існуючу екологічну рівновагу не тільки на території Солотвинської промислово-міської агломерації, а й поза її межами, що сформує передумови переростання надзвичайної ситуації державного рівня в транскордонну надзвичайну водно-екологічну ситуацію басейну р. Тиса.

Наразі існує нагальна необхідність проведення науково – дослідних робіт на території ДП "Солотвинський солерудник" для вивчення можливих процесів карстоутворення.

Однак, поряд з цим, однією з переваг смт. Солотвино є наявність значних рекреаційних можливостей. Солоні, високомінералізовані води – це унікальні природні рекреаційні ресурси, що не мають аналогів у Східній Європі: солотвинські соляні шахти використовувалися у спелеотерапевтичних цілях, карстові соляні озера що утворилися на місці виходу на поверхню купола Солотвинського масиву кам’яної солі за своїм лікувальним ефектом порівнюють з

Мертвим морем. Саме на території смт Солотвино розташовані ряд лікувальних закладів як обласного так і державного значення, а саме Закарпатська обласна алергологічна лікарня і Українська алергологічна лікарня, котрі у зв'язку з вищенаведеними причинами не працюють.

На цей час левова частка видобутку кам'яної солі в Україні сконцентрована в Донецькій області і знаходиться на невеликій відстані від районів проведення антитерористичної операції. Стратегічним завданням, на нашу думку, в даних обставинах може стати поновлення видобутків у родовищі державного підприємства "Солотвинський солерудник", де розташовані потужні і перспективні поклади цієї стратегічної та життєво необхідної корисної копалини. Подальша розробка даного родовища буде економічно обґрунтованою і доцільною, особливо в сучасних умовах.

Для забезпечення житлом мешканців селища Солотвино, в якому виникла аварійна ситуація через обвал ґрунтів і підтоплення гірничих виробок на солеруднику, за дорученням Президента надана державна допомога для будівництва нового житла у безпечному місці – на території Тереблянської сільської ради. За два роки тут зведено житловий комплекс: 8 багатоквартирних будинків (116 квартир), 17 індивідуальних будинків, загальноосвітню школу на 330 учнів, дошкільний навчальний заклад на 140 місць, інші соціально-побутові об'єкти. Побудована інженерна мережа: водопостачання, водовідведення, електропостачання, дорожня інфраструктура.

Моніторинг екологічної ситуації на території ДП "Солотвинський солерудник" продовжується.

Щодо ситуації навколо відновлення робіт ТОВ "Закарпатполіметали"

За наслідками виробничої діяльності підприємства ТОВ "Закарпатполіметали", яке з 01.01.2007 р. припинило свою діяльність, спричинено забруднення довкілля, зокрема, ґрунту, поверхневих та підземних вод. На промисловому майданчику розташовано 5 відвалів зубожених (засмічених) та пустих порід загальним об'ємом до 164 тис. тонн та місце для збагачення руд у напіврідкій масі у кількості до 168 тис. кбм , що розташовано у відпрацьованому кар'єрі. За даними Закарпатської геологорозвідувальної експедиції у зазначених відвалах наявні домішки сульфітів та мінералів важких металів, які є токсикантами. Під впливом атмосферних факторів відбуваються процеси окислення сульфітів важких металів, внаслідок цього в підошві відвалів формуються води з підвищеною мінералізацією та низьким pH, що насичені сульфітами важких металів, які вимиваються у поверхневі та підземні води. На прилеглих до підприємства територіях за даними моніторингу зафіксовано перевищення вмісту свинцю та міді в пробах ґрунту, а у воді підвищений вміст кадмію.

Багаточисельними комісіями проводились перевірки стану нерухомого майна підприємства, надійності дамби, сховища відходів виробництва, відвалів та шлаконакопичувачів на Мужіївському родовищі золотополіметалічних руд.

Встановлено, що додаткові споруди, навіси, транспортер та зовнішні мережі знаходяться у незадовільному стані, потребують ремонту та демонтажу. Більшість обладнання підлягає проведенню експертної оцінки щодо можливості подальшого застосування, оскільки технічна документація на їх монтаж відсутня.

Балансові запаси Мужіївського золотополіметалічного родовища, за даними Державного науково-виробничого підприємства "Геоінформ України", станом на 01.01.2014 року становлять по категоріях А+В+С - 4441 тис. т, С2 -12862 тис. т.

Для ліквідації екологічних проблем в зоні діяльності ТОВ „Закарпатполіметали" облдержадміністрацією надіслано до Міністерства регіонального розвитку та будівництва України пропозиції щодо включення будівництва мереж та споруд водопостачання в с. Мужієво Берегівського району за рахунок коштів державного бюджету 3681,1 тис. гривень.

Міністерством екології та природних ресурсів України розглядалась можливість надання ПАТ "НАК "Надра України" спеціального дозволу (ліцензії) на розробку ділянки надр Мужіївського золото-поліметалічного родовища за умови відновлення екологічної рівноваги в районі Мужіївського родовища.

За даними Державного науково-виробничого підприємства "Геоінформ України" рішенням робочої групи з питань надрокористування від 07.11.2012. № 23/12 до спеціального дозволу № 5495 від 19.03.2012 р. на користування надрами Мужіївського родовища були внесені зміни, за якими власником спеціального дозволу є ТОВ "Карпатська рудна компанія", якому передано зобов’язання з відновлення Мужіївського золотополіметалічного родовища.

10.2.2 Хімічна та нафтохімічна промисловість

Занепокоєння викликає ситуація, яка склалася щодо колишнього Великобичківського ЛХК, який ліквідований ухвалою господарського суду Закарпатської області від 30.11.04 року. Після проведення ліквідаційної процедури функціонування лісохімкомбінату було зупинено, технологічне обладнання демонтовано та розпродано, а забруднена територія та відходи залишились нічийними.

Результати аналітичного контролю, що здійснювався протягом 2013року (у 2014 році досліджені не здійснювалися) держекоінспекцією в Закарпатській області на території колишнього В.Бичківського лісохімічного комбінату (смт.В.Бичків, Рахівського району) та прилеглих до нього територій вказують на забруднення як земельних ресурсів так і поверхневих вод та верхнього підземного водоносного горизонту (до 20 м).

Концентрацій нафтопродуктів у пробах грунтів перевищують фонові показники від 3 до 50 раз (котельня хімцеху колишнього ЛХК В.Бичків).

Концентрації забруднюючих речовин в поверхневих водах перевищують гранично допустимі концентрації для водойм рибогосподарського водокористування по хімічному споживанню кисню (ХСК) до 3 раз (потік б/н перед впадінням в р.Шопурка), по вмісту фенолів 3000 раз (потік б/н перед впадінням в р.Шопурка). У р.Шопурка, в створі нижче території ЛХК, показник ХСК відповідає вимогам діючих нормативів, вміст фенолів перевищує ГДК в 30 раз.

Концентрації забруднюючих речовин виявлено і в шахтних колодязях жителів смт. В.Бичкова (показник ХСК до 600 мг/л (норма 4,0 мг/л), фенолів до 4,0 мг/л (ГДК господарсько-питного водопостачання (централізованого) для фенолів – 0,001 мг/л).

Також викликає занепокоєння робота Перечинського ЛХК. Довготривала експлуатація (протягом 100 років) лісохімкомбінату в смт. Перечин призвела до

забруднення території підприємства фенольними сполуками, в зв'язку з чим протягом останніх років фіксується постійне вимивання цих сполук з території разом з ґрунтовими водами, що призводить до забруднення поверхневого стоку.

10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва

Реалізація стратегії сталого розвитку в Закарпатській області є запорукою швидкого економічного зростання, що водночас забезпечує підтримання екологічного балансу та збереження комфортних для розвитку туризму та рекреації в регіоні.

З метою зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в області розроблено ряд районних природоохоронних програм, в які ввійшли заходи, розроблені підприємствами. Обласна програма відсутня. Підприємствами житлово-комунального господарства розроблені програми по зменшенню обсягів викидів, однак враховуючи їх фінансовий стан, реалізація таких програм займе дуже тривалий час.

Заходи щодо зменшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємства області здійснювали за рахунок власних коштів, які представлені в таблицях 2.7.1.-2.7.4.

З метою встановлення оптимальних режимів горіння палива та дотримання екологічних нормативів щодо вмісту забруднюючих речовин в димових газах на більшості підприємств області у 2014 році проведена еколого-теплотехнічна наладка на паливовикористовуючому обладнанні.

Протягом 2014р. вживались організаційні та практичні заходи по виконанню Указів Президента України "Про стан безпеки водних ресурсів держави та якості питної води в містах і селах України" та виконанню обласної програми "Питна вода Закарпаття" на 2006-2020 рр.

За період 2006-2014 років за кошти власників-водокористувачів в області побудовано та введено в експлуатацію 130 нових каналізаційних очисних споруд повної біологічної очистки загальною потужністю 2550м^3 /добу, в тому числі – установки глибокої біологічної очистки типу "Біотал" – 75 шт., "Біолідер" – 12 шт., "БіоЦВТ" – 11 шт., та інші види сучасного обладнання, спроможного ефективно та економно очищати стічні води.

З метою розв’язання питання засмічення земель водного фонду та поводження з відходами в басейні річок Тиса, Уж, Латориця та їх притоках, розроблений План організаційно-правових заходів з питань благоустрою населених пунктів та поводження з відходами в зазначених басейнах. На даний час План виконується усіма райдержадміністраціями, органами місцевого самоврядування та відповідальними обласними управліннями і організаціями.

Збирання побутових відходів від населення та суб'єктів господарської діяльності здійснюється як самостійно підприємствами та організаціями так і окремими приватними структурамиі спеціалізованими комунальними службами. На початок 2015 року централізований збір та вивезення ТПВ від населення та суб'єктів господарювання області здійснюють110 суб'єктів господарювання: 23 спеціалізованих комунальних служб та приватних структур при місцевих радах від 83 населених пунктів; 4 спільних українсько-угорських підприємств (ТОВ "АВЕ" м.Виноградів, м.Мукачево, м.Ужгород та ТзОВ “Берег-Вертікаль” від 121

населеного пункту Закарпаття; У 80 населених пунктах збір та видалення ТПВ здійснюється самостійно підприємствами та організаціями при сільських радах.

Разом, централізоване збирання та вивезення твердих побутових відходів налагоджено у 273 населених пунктах або 199 сільських, селищних та міських радах (11 містах, 19 селищах 243 селах), що становить 44,8% від загальної кількості (607) населених пунктів по області.

Окремі види відходів, що не підлягають видаленню на сміттєзвалища (відходи вторинної сировини, металобрухт, свинцеві акумулятори, відходи пластмаси, поліетилену (плівка, ПЕТ-пляшки), картон, макулатура, склобій), збираються та відправляються на утилізацію за межі області підприємствами та організаціями, які мають відповідні ліцензії Мінприроди України (всього-26). Згідно змін до Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності", внесених Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру" від 09.04.2014 №1193, необхідність в отриманні ліцензії на провадження діяльності зі збору, заготівлі та утилізації відходів як вторинної сировини – відпала.

Наразі, селективний збір ресурсно-цінних складових побутових відходів (макулатури, пластику, скла, тощо) здійснюють більше як 80 спеціальних пунктів прийому та точок збору. Збір відходів як вторинної сировини ведеться також окремих підприємствами та організаціями. Тільки у 2014 році спеціалізованими підприємствами було заготовлено 562,286 тонн відходів поліетилену, 3514 тонн макулатури, 1513,31 тонна склобою, 10,49 тонн свинцевих акумуляторів, 1270,9 тонн металобрухту чорного, 152,5 тонн матеріалів текстильних вторинних, 39955 шт. відпрацьованих люмінесцентних та ртутних ламп.

На території області діють 4 організації, які мають ліцензії Мінприроди України на збирання та заготівлю небезпечних відходів (люмінесцентних ламп, відпрацьованих свинцевих акумуляторів, відпрацьованих нафтопродуктів, просрочених медичних препаратів. Діють невеликі цехи з переробки ресурсно-цінних матеріалів, виробничі потужності яких складають від 1 до 3 тонн вторсировини в місяць.

Власники деревообробних виробництв на території області частково здійснюють утилізацію деревообробних відходів шляхом спалювання у котлах як додаткового енергетичного ресурсу, а також брикетують. В регіоні функціонує 86 таких підприємств: більше 30 виробництв з тирсобрикетування, 29 установок для спалювання відходів, загальною потужністю -20459 т/рік , 22 установки для спалювання відходів з метою отримання енергії загальною потужністю-15555 т/рік, 5 установок для утилізації та перероблення відходів, загальною потужністю - 3 600 т/рік..

Деревина та деревна біомаса використовується для енергетичних потреб (обігріву) приміщень населення, бюджетних установ та соціальних закладів, особливо гірських районів, що є альтернативою природному газу.

Впровадження нових технологій з переробки тирси здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та інвестицій.

Наразі усі великі деревообробні підприємства області: ТОВ “Сведвуд Проза”, Великобичківська філія “Сведвуд Карпати” Рахівського району, СП ТОВ “Фем-Інвест”, "Фішер-Мукачево", ТОВ “Інтер-Каштан” м.Мукачево, ТОВ “Енран

ЗЛК”(м.Хуст), ТОВ “Едельвейс” Ужгородського району, ТОВ “Закарпат-біопаливо” (Воловецький район, с.Н.Ворота), інші, уже використовують відходи тирси та стружки, що дає можливість економити природний газ**.** Чимало соціальних закладів, населення, бюджетних установ перейшли на опалення брикетами та пелетами.

Окрім відходів деревини в якості вторинних енергетичних ресурсів в області започатковано використання твердих побутових відходів (ТПВ) від місць їх видалення.

Щорічно на сміттєзвалища та полігони області видаляється більше 200 тис.тонн/рік ТПВ, а загальні обсяги побутового сміття, тирси, полімерних матеріалів, які складуються на діючих звалищах ТПВ на початок 2015 року-склали більше 4 млн. тонн. Зважаючи, що на діючих 9 полігонах ТПВ розміщується до 50% сміття області, саме ці полігони і є найбільш придатними для видобутку та використання звалищного газу. Наразі, видобуток та збирання звалищного газу здійснюється тільки на полігоні ТПВ м. Ужгорода, де міститься біля 1,0 млн. тонн ТПВ.

Згідно декларацій на поводження з відходами, що отримали суб'єкти господарювання у 2014 році та І кварталі 2015 року використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів здійснювалось тільки відходів деревних та тирси, а також відпрацьованих мастил які не передавались у володіння іншим спеціалізованим організаціям, а повторно використовувались власником за місцем утворення.

Тверді побутові відходи видалялися у спеціально відведені місця та захоронювались.

Відходи вторинної сировини (макулатура, склобій, відходи гумові, полімерні, інші) передавались підприємствам, що займаються їх збиранням і відправкою за межі області на утилізацію.

Створювались умови для інвесторів, з метою будівництва сміттєпереробних заводів.

В с. Яноші Берегівського району розпочато будівництво заводу із сортування та механічної переробки твердих побутових відходів потужністю 20,0 тис. тон на рік загальною сумою інвестицій - 896 497,00 ЄВРО, що дасть можливість переробляти 70% від загальної кількості ТПВ, які утворюються в районі. Існують наміри про будівництво сміттєпереробних комплексів у Мукачівському, Тячівському та Іршавському районах, а також у м.Ужгороді).

Для покращення екологічної ситуації у сфері поводження з побутовими відходами в області розроблені та діють:

- “Обласна Програма поводження з твердими побутовими відходами у Закарпатській області” на 2012-2014 роки”, затверджена рішенням сесії Закарпатської обласної ради від 02.03.2012р. №422);

- діють місцеві програми “По благоустрою населених пунктів”, затверджені рішеннями сесій районних, міських, селищних та сільських рад.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Узагальнюючим показником розвитку агропромислового комплексу, що входить до комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України є темп зростання (зменшення) валової продукції сільського господарства.

За січень-грудень 2014 року обсяг виробництва валової продукції сільського господарства за попередніми даними всіма категоріями господарств в регіоні становив 101,6 відсотка до рівня попереднього року, що забезпечило області 15 місце серед інших регіонів України.

При цьому впродовж 2013-2014 років цей показник мав щомісячну позитивну динаміку.

Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва, порівняно з відповідним періодом минулого року становив 103,6%.

Валове виробництво основних сільськогосподарських культур є вищим від минулого року та достатнім для забезпечення внутрішніх потреб області.

Приріст обсягу виробництва зернових у всіх категоріях виробників становив 5,8% (343,6 тис. тонн), овочів 2,8% (297,1 тис. тонн), фруктів 12,4% (133,0 тис. тонн), винограду 10,7% (29,0 тис, тонн).

Всіма категоріями господарств області під урожай 2015 року проведено посів озимих культур на зерно та зелений корм 34,5 тис. га.

Для покращення умов розвитку товарного виробництва продукції рослинництва, шляхом нарощування рослинницької продукції в області діє Програма розвитку та підтримки галузі рослинництва на 2012-2015 роки, що передбачає підтримку галузі за 7 напрямками. На реалізацію Програми у 2014 році виділено 500 тис. гривень.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

До 1990 року щорічне внесення в ґрунти мінеральних добрив досягло 286 кг/га та 12-13 т/га – органічних, що сприяло відтворенню якості (родючості) ґрунтів. В подальшому відбувалося поступове зниження використання добрив через відсутність коштів на їх придбання (див табл. 11.2.1).

Актуальною є також проблема екологічно чистого землеробства та одержання екологічно чистих продуктів харчування для населення та кормів для тварин. У сучасному землеробстві внесення добрив зменшилося, вапнування проводиться рідко.

Табл.11.2.1

Внесення мінеральних та органічних добрив у грунт сільськогосподарськими підприємствами

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Загальна посівна площа, тис. га	24,6	24,6	23,6	25,7	19,7	19,7	22,00	22,51
Мінеральні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	17,1	23,3	18,4	15,3	14,4	19,2	20,74	17,21
У тому числі: азотних, тис. ц	10,8	15,0	12,1	9,8	9,7	13,5	13,73	13,26
фосфорних, тис. ц	3,3	4,4	3,2	3,1	2,4	2,8	3,56	2,16

калійних, тис. ц	3,0	3,9	3,1	2,4	2,2	2,9	3,45	1,80
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	-	-	-		-	-	-	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	15,8	17,6	16,4	13,6	13,4	12,7	15,66	17,48
% удобреної площі	64,1	71,6	69,4	53,9	70,2	64,2	71,1	77,6
Внесено на 1 га, кг	69,4	94,4	77,9	59,5	75,2	97,1	94,2	76,5
У тому числі: азотних, кг	44,0	60,9	51,4	38,1	51,1	68,6	62,3	58,9
фосфорних, кг	13,4	17,8	15,5	12,1	12,5	14,0	16,2	9,6
калійних, кг	12,0	15,7	13,0	9,3	11,6	14,5	15,7	8,0
азотно-фосфорно-калійних, кг	-	-	-	-	-	-	-	-
Органічні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	0,23	0,3	0,16	0,15	0,42	0,11	0,08	0,03
Удобрена площа, тис. га	0,69	0,9	0,8	0,5	0,6	0,45	0,37	0,11
% удобреної площі	2,8	5,5	3,3	2,1	3,1	2,3	1,7	0,5
Внесено на 1 га, т	0,33	0,33	0,20	0,3	0,4	0,4	0,3	0,1

Примітка: дані за 2013 рік Закарпатського обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

11.2.2 Використання пестицидів

Через нестачу коштів зменшилося використання отрутохімікатів. У 2000 році всього використано 0,055 тис.т хімічних засобів захисту рослин на площі 66,0 тис.га, а в 2014 році – 0,270 тис.т на площі 370 тис.га (табл. 11.2.2).

Табл.11.2.2

Застосування засобів захисту рослин

	2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	0,0832	0,0989	0,1166	0,1	0,11	0,15	0,27	0,275	0,270
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	129,5	166,8	175,8	160,0	156,0	307,0	362,0	371,9	370.1
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг	0,64	0,59	0,66	0,62	0,68	0,69	0,7	0,74	0,7

Примітка: за даними Державної інспекції захисту рослин Закарпатської області.

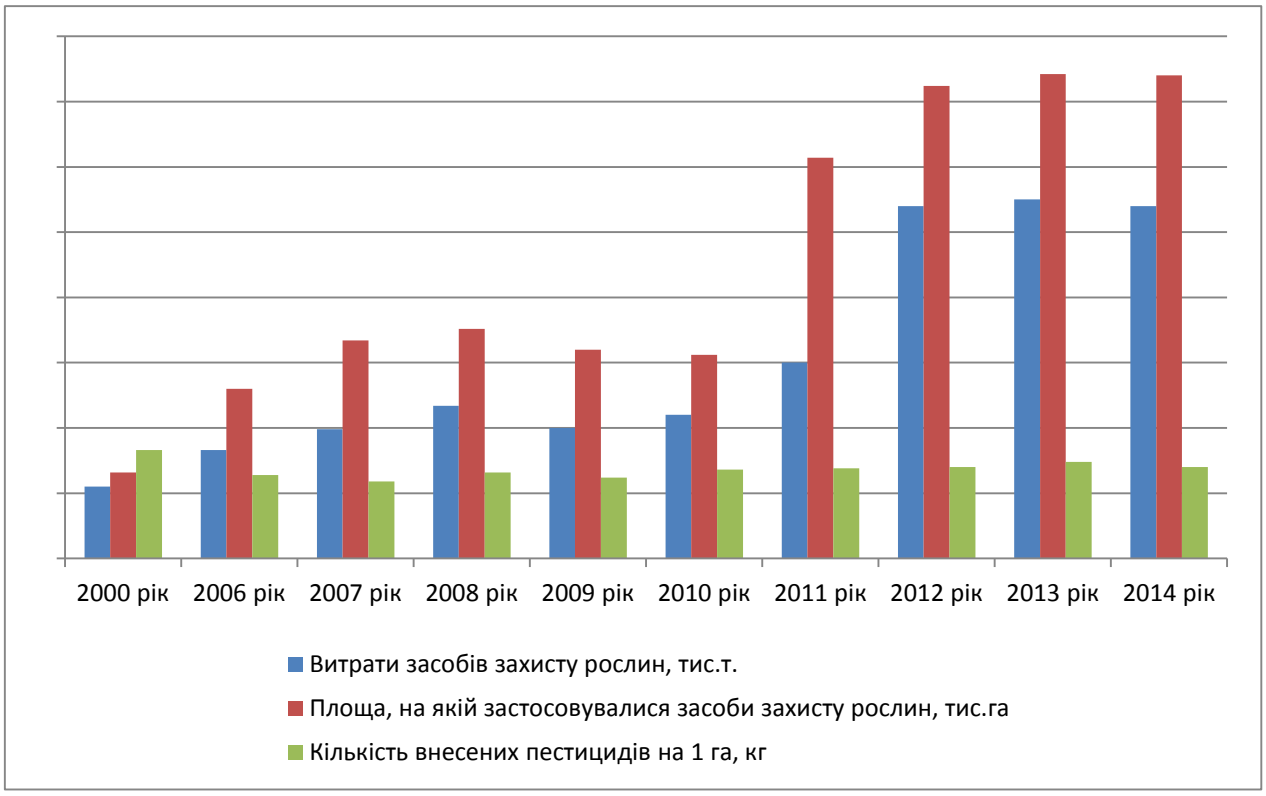

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Станом на 01.01.2000 р. в області обліковувалось 8,6 тис. га зрошуваних земель із відповідними об'єктами інженерної інфраструктури зрошуваного землеробства. На даний час в області взято на облік 0,875 тис.га зрошуваних земель сільськогосподарського призначення, причому об'єкти інженерної інфраструктури зрошуваного землеробства потребують реконструкції. 7,7 тис.га з різних причин переведені в осушувальні землі. Інженерна інфраструктура меліоративних систем зрошуваного землеробства, що обслуговувала ці землі, здебільшого залишилася безгосподарною, частково збереглася у розпорядженні територіальних органів Державного агентства водних ресурсів України.

На наявних 875 га зрошуваних земель, що розташовані на території Великопаладської та Пийтерфолвівської сільських рад Виноградівського району, полив на зрошуваних землях не проводиться з 2006 року у зв'язку із розпаюванням зазначених земель та списанням поливного обладнання через відпрацювання терміну придатності. Об'єкти інженерної інфраструктури, що обслуговували ці землі, можливо відновити при умові їх повної реконструкції.

Сесіями Великопаладської та Пийтерфолвівської сільських рад Виноградівського району прийнято рішення про переведення зрошуваних земель в осушені з двобічним регулюванням, оскільки ці угіддя неможливо надалі використовувати в проектному режимі.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

В області вживаються заходи щодо створення сприятливих умов для внутрішнього виробництва та підтримки тваринництва.

Зокрема розроблена та діє „Програма розвитку та підтримки тваринництва, птахівництва і бджільництва в області на 2010-2015 роки", що передбачає фінансову підтримку галузі за 14 напрямками.

Пріоритетними напрямками у 2015 році є розвиток та фінансова підтримка вівчарства, молочного скотарства, бджільництва, будівництва та реконструкції тваринницьких приміщень та доїльних залів, об'єктів молоко та м'ясопереробки та придбання відповідного обладнання для них.

ФГ „Благородна коза" Тячівського району, що утримує 200 голів кіз створює цех по переробці козячого та овечого молока. На завершальній стадії виготовлення проектно-кошторисної документації для будівництва в господарстві молокопереробного цеху, придбано пастеризатор для переробки козячого молока та сиро виготовлювач.

ТОВ-ом „Закарпатське руно" Воловецького району закуплено холодильник для зберігання виробленої продукції та міні-сироварню для виготовлення сирів.

ФГ „Сасівське" Виноградівського району придбано обладнання для молокопереробки, холодильник для зберігання молока, обладнання для виготовлення кефіру та фасування у поліетиленову плівку.

Крім того, діє міні-переробний цех по переробці овечого та коров'ячого молока потужністю 2,5 тонни на добу на базі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу „Рахівська бринза" с. Луг Рахівського району.

На завершальному етапі виготовлення проектно-кошторисної документації для будівництва забійного пункту (бойні) у ФГ „Ростока" Тячівського району та

виготовлення експлуатаційного дозволу на забійний пункт у ФГ „Микулець„ Хустського району.

11.3 Органічне сільське господарство

На сьогодні в області незначна кількість сільськогосподарських підприємств, що займаються виробництвом продукції органічного землеробства, це на сам перед зумовлено тим, що органічні або екологічно чисті продукти або так звані продукти харчування під логотипами (organic food), повинні вироблятися за принципами, правилами та методами органічного виробництва з дотриманням всіх етапів його виробництва (вирощування, переробки, транспортування, сертифікування). В передгірській та гірській зоні області особисто селянськими господарствами при вирощуванні картоплі, овочів та фруктів застосовується органічне землеробство майже повністю. Більш позитивна тенденція спостерігається у виробництві органічної продукції у галузі тваринництва, органічною можна вважати повністю продукцію вівчарства, м'ясо – молочну в передгірській та гірській зоні Закарпаття.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1 Структура виробництва та використання енергії

Енергоефективність та енергозбереження є пріоритетними напрямами енергетичної політики більшості країн світу. Це обумовлено вичерпанням не відновлювальних паливно-енергетичних ресурсів, відсутністю реальних альтернатив їх заміни, наявністю ризиків при їх виробництві і транспортуванні. В останній час ці чинники набувають все більшого значення у зв'язку із загальною нестабільністю у регіонах видобутку ПЕР, напругою на паливно-ресурсних ринках та несприятливими прогнозами щодо подальшого зростання цін на енергоресурси. Розвинені країни світу, у першу чергу, країни ЄС, які вже досягли значних успіхів у вирішенні проблем енергоефективності, продовжують пошук нових джерел енергозабезпечення та розробку заходів щодо енергозбереження, що є позитивним прикладом для України.

З огляду на ситуацію, що сьогодні складається, вирішення цих проблем буде відбуватися в умовах загальної нестабільності в світі, у тому числі і на паливно-ресурсних ринках, несприятливих прогнозів щодо подальшого зростання цін на енергоресурси та незначних іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Досвід розвинутих країн і власний досвід України вказує на необхідність державного регулювання процесами енергозбереження та проведення цілеспрямованої державної політики. Тільки держава шляхом виваженої законодавчої, гнучкої цінової, тарифної та податкової політики може забезпечити дієздатність фінансового механізму енергозбереження.

Основними принципами такої політики повинні стати:

- пріоритет підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів над зростанням обсягів їх видобутку й виробництва теплової та електричної енергії;

- відповідність політики загальним ринковим перетворенням в країні;
- пріоритетність забезпечення безпеки здоров'я людини, соціально-побутових умов її життя, охорони навколишнього середовища при видобутку, виробництві, переробці, транспортуванні та використанні паливно-енергетичних ресурсів та (або) енергії;
- здійснення державного регулювання у сфері енергозбереження, в першу чергу, контролю виконання законів, нормативів та прийнятих рішень;
- необхідність економічної підтримки енергозбереження, стимулювання використання відновлювальних джерел енергії;
- обов'язковість вірогідного обліку паливно-енергетичних ресурсів, що виробляються та споживаються;
- системний підхід в енергозбереженні;
- реалізація інформаційної, освітньої та науково-дослідницької діяльності у сфері енергозбереження.

Використання окремих енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за 2013 рік та викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу надані в табл. 12.1.1.- 12.1.2.

Таблиця 12.1.1.

Використання окремих енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за 2014 рік

	Використано*	У % до 2013р.
Вугілля, тис. т	18,4	-14,4
Газ природний, млн. м3	519,2	-18,4
Нафта сира (включаючи газовий конденсат), тис. т		
Бензин моторний**. тис. т	97,Т	-9,6
Газойлі (паливо дизельне)**, тис. т	159,0	-3,1
Мазути паливні важкі, тис. т	0,4	-0,4
Гас, тис. т	_	_
Гіропан і бутан скраплені**, тис. т	10,4	11,6
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, тис. т	0,6	-18,5
Брикети вугільні, тис. т	-	-
Торф неагломерований паливний, тис. т умовної вологості	-	-
Дрова для опалення, тис. м3 щільних	151,3	-17,1
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис. т	0,2	36,8.

* Використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, включаючи обсяги реалізації населенню, а також з урахуванням технологічних втрат, втрат при транспортуванні, розподіленні та зберіганні.

** З урахуванням обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

Таблиця 12.1.2.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2013 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2012 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами	102	3,9	0,0003	50,6	38,9
-в тому числі за видами діяльності:					
виробництво електроенергії, газу та води	4	1,1	0,0006	27,2	126,0

12.2 Ефективність енергоспоживання

Ефективне енергоспоживання в галузях економіки та населенням зменшить загальне використання енергоресурсів, що відповідно, призведе до зменшення забруднення довкілля, зокрема, до скорочення викидів в атмосферу антропогенних газів, що виникають у промислових процесах виробництва енергоносіїв.

Таким чином, проведення нової політики енергозбереження забезпечить такі дивіденди:

1. Знизяться обсяги необхідного імпорту енергоносіїв (це особливо важливо, бо при зростанні економіки потреби в енергоносіях будуть зростати).
2. За рахунок економії коштів на імпорті енергоносіїв з'явиться можливість оновлення основних фондів та впровадження нових технологій.
3. Технологічне переоснащення виробництв призведе до зменшення обсягів шкідливих викидів у навколишнє середовище (це взагалі є дуже важливим при нинішній екологічній ситуації в країні, окрім того при відповідному розвитку подій може з'явитися можливість торгівлі квотами).
4. Підвищиться конкурентоспроможність вітчизняних товарів, бо зменшиться частка енергії в собівартості продукції.
5. Буде відбуватися відстрочка термінів вичерпання вітчизняних не відновлювальних енергоносіїв
6. З'являться також інші переваги, що пов'язані із соціальними стандартами, з поліпшенням міжнародного іміджу країни.

Все це дасть додаткові можливості щодо досягнення європейського рівня соціально-економічного розвитку і забезпечення у прогнозований період її повноправного членства у європейському співтоваристві.

Забезпечення енергетичної безпеки є одним із найбільш важливим питань, які визначають можливість сталого розвитку суспільства в країнах світу. Проблема забезпечення енергетичної безпеки стоїть в центрі уваги енергетичної політики майже для всіх країн світу.

12.3 Вплив енергетичної галузі на довкілля

Складна екологічна ситуація, яка зумовлена значною мірою шкідливими викидами підприємств традиційної енергетики також вимагає широкого впровадження енергозберігаючих заходів. Існує певна залежність між послідовним проведенням політики підвищення енергоефективності (реалізацією енергозберігаючих заходів) у всіх сферах національного господарства та охороною навколишнього середовища (позитивним впливом на довкілля). Покращенню екологічного стану довкілля будуть також сприяти впровадження енергоефективних технологій, устаткування, обладнання, побутових енергетичних пристроїв; використання нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, альтернативних видів палива, що забезпечать економію або заміщення енергоресурсів, технології видобутку, виробництва та використання яких є екологічно неприйнятними. Тому при плануванні і проведенні політики енергозбереження та підвищення енергоефективності виробництва необхідно поєднувати ці питання з проблемами екології в єдину державну політику розвитку економіки держави. Енергозберігаючі заходи повинні мати позитивний екологічний вплив на довкілля і, навпаки, при оцінці витрат на зменшення

шкідливих викидів необхідно враховувати економічні вигоди від енергозбереження, тобто окупність цих витрат.

Для оцінки екологічної прийнятності енергетичного виробництва використано показники, які враховують рівень викидів у відносному вигляді у порівнянні з викидами у 1990р. (прийнятими Україною за Кіотською згодою) та вартість ліквідації наслідків від впливу основних забруднювачів (SO2, NO2, золи і парникових газів). Результати розрахунків показують, що рівень екологічної прийнятності зменшується з часом для всіх варіантів крім варіанту де рівень енергоємності ВВП поступово наближається до рівня енергоємності розвинутих країн. Для базового варіанту економічного розвитку, який був прийнятий у проекті "Енергетичної стратегії...2030р..." це зниження є незначним на ~ 5% у 2020 році, а для варіанту де енергоємність ВВП залишається на рівні 2000р. - дуже значним, що пояснюється як темпами нарощування виробництва і споживання електроенергії, так і темпами введення обладнання для уловлювання забруднювачів. Варіант підвищення енергетичної ефективності є превалюючим, бо веде до зменшення виробництва електроенергії для потреб економіки і майже пропорціонального зменшення викидів парникових газів, які у вартості викидів дають найбільший вклад, але найменше піддаються очищенню. Інші забруднювачі можуть очищуватись більш ефективно. Зростання економіки дає більше можливостей для оновлення обладнання електростанцій та впровадження технологій очищення шкідливих викидів, таких як: SO2, NO2 та зола.

Загалом реалізація енергоефективних варіантів дозволить значно збільшити значення показника екологічної прийнятності відносно варіанту незмінної енергоємності, в тім, тільки варіант де енергоємність ВВП поступово наближається до рівня розвинутих країн дає можливість забезпечити збільшення рівня екологічної прийнятності у 2020 році відносно рівня 2000 року.

12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Останнім часом в області активізована робота по організації виробництва власної електроенергії.

Враховуючи великий гідроенергетичний потенціал області та актуальність питання використання альтернативних джерел енергії планується будівництво каскаду малих ГЕС на р. Тересва Тячівського району на територіях Нересницької, Вільхівської, Тернівської, Кривської та Дубрянської сільських рад. Проектами будівництва ГЕС передбачається комплексне використання водних ресурсів і поєднання з протиповеневими заходами, рекреаційними програмами, рибогосподарськими екологічними та проблемами господарського водопостачання.

Одним із найбільш ефективних заходів в умовах регіону є переведення котлів на використання паливних брикетів і пелетів з поновлюваних видів сировини, зокрема відходів сільськогосподарського і деревообробного виробництва.

Пелети володіють високою енергоконцентрацією при незначному об'ємі, дві тонни гранул повністю замінює 1000 $м^3$ природного газу.

Зважаючи на те, що спалювання 3 т соломи, еквівалентно по теплотворності 1000 $м^3$ природного газу, стає зрозумілим, який великий потенціал залишається незадіяним.

Висока теплотворна здатність даних паливних брикетів та низька їх зольність у порівнянні з кам'яним вугіллям дозволяє зекономити бюджетні кошти та забезпечити якісним теплом дошкільні, загальноосвітні навчальні заклади.

Проекти альтернативних джерел енергії та інших енергозберігаючих технологій знаходяться на постійному контролі в управлінні промисловості та розвитку інфраструктури Закарпатської облдержадміністрації.

Інформація щодо використання альтернативних джерел енергії на підприємствах Закарпатської області представлена в таблиці 12.4.1.

Таблиця 12.4.1.

Підприємства Закарпатської області, які використовують альтернативні джерела енергії

№ з/п	Назва проекту, підприємства	Короткий опис проекту, обладнання	Учасники проекту	Рік введення в експлуатацію	Загальна вартість проекту	Екологічний ефект	Примітка
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ТОВ «Сведвуд Проза» Рахівський р-н	Котли марки «Urbas"-2 шт спалювання 2,980 виготовлення паливних брикетів –0,490 тис. тонн	Підприємство	2004	92,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
2	ТОВ «ЕНО Меблі ЛТД» м.Мукачево	Котел ДКВР4/13–1шт Котел ДКВР 6,5/13 – 2 шт Котел КСВТ 3,0- 1 шт Котел КЕ-10/14 – 1 шт спалювання 11,1 тис. тонн	Підприємство	2003 2003 2000 2005	10,17 96,0 4,87 24,59	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
3	ТОВ «Успіх» Тячівський р-н	Котел ДКВР1 шт спалювання до 2,0	Підприємство	2003	10,1	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
4	ТОВ «Перспектива» м.Мукачево	Котел КаRa – 1 шт (Німеччина) спалювання 0,335 тис. тонн	Підприємство	2004	49,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
5	СП ТОВ «Фем-Інвест"	Котел –Vihorlat NKM –730-1шт(Чехія) Котел Vihorlat SARK-1160 -1 шт Котел Vihorlat VSD-1000- 1 шт Котел "Univex "-1 шт (Польща) спалювання 0,1 тис. тонн Брикетопрес KRS (Rohl) тип SP150S (Швейцарія)-1 шт	Підприємство	2002	35,66 11,66 8,486 28,92 17,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
6	ТОВ "РГСН" смтВоловець	Утилізаторна піч опалювальна з водяним теплообмінником СУ-ВТ- спалювання 0,4 тис. тонн	Підприємство	2005	18,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
7	ТОВ "ДДСА-Продакшн" смт.Міжгір'я	Котли марки «Urbas"-1 шт спалювання 14,0 тис. тонн	Підприємство	1998	46,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
8	ТОВ "Кооімекс-Україна" м.Мукачево	Паровий котел Е-1,0-0,9 Р-3 спалювання 0,37 тис. тонн	Підприємство	2000	25,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
9	ВАТ "Мукачівський завод залізобетонних	Котел ДКВР 2 шт спалювання до 0,2 тис. тонн	Підприємство	2000	14,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси

	виробів і конструкцій”						деревинної
10	Великобичківська філія “Сведвуд Карпати” смт. Великий Бичків	Водогрійні котли фірми “UniconfortCMT/F-250 - 2 шт(Італія) спалювання до 20,0 тис. тонн	Підприємство	2001 2006	3470,99 1121,37	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
11	ТОВ “Індустрія деревообробки” м.Перечин	Котел КВ-1,0 БТ спалювання до 0,520 тис. тонн	Підприємство	2005	74,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
12	МКП “Говерла” м.Мукачево	Обігрівач повітря на твердому паливі “Буллер’ян-3 шт спалювання до 0,300 тис. тонн	Підприємство	2000	(3,5х3) = 10,5	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
13	ТОВ “Аранж” смт.Міжгір’я	Котел ДКВР1/19 – 1 шт спалювання до 0,220 тис. тонн	Підприємство	1999	15,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
14	ТОВ “К*Лен” с.Ільниця Іршавський р-н	Котел марки Е-1,0-0,9Г-3 спалювання до 0,800 тис. тонн	Підприємство	2002	25,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
15	ТОВ “Карпати” смт.Великий Бичків Рахівський р-н	Котел УДО Утилізатор древесних відходів спалювання до 0,500 тис. тонн	Підприємство	2001	50,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
16	ДП “Дж.Д.Ф.Сервис ЛТД” м.Перечин	Котел модель CMT/F 120 кВт Теплогенератори моделі F-85, F-240 котельна установка Verner P45	Підприємство	2006	520,0 52,0 12,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
17	ТОВ “Угова ЛТД” м.Мукачево	Котел УДО Утилізатор древесних відходів спалювання до 0,150 тис. тонн	Підприємство	2001	50,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
18	ТОВ “Інтер-Каштан” м.Мукачево	Котел Uniwex S-1000 1 шт Котел КВм(а)-0,82- 1 шт спалювання до 0,320 тис. тонн	Підприємство	2002 2004	358,8 124,53	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
19	ТОВ “Лісоіндустрія” м.Берегово	УЕАС-1000 КВ-0,16 БТ спалювання до 0,450 тис. тонн	Підприємство	2007	84,0 15,2	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
20	ТОВ “Нумінатор” м.Берегово	Котел “Vanisek” SV-600 –1 шт Котел Е-1.0-0.9-Р-3 – 2 шт спалювання до 0,900 тис. тонн	Підприємство	2001	45,0 48,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
21	ТОВ “Надія” м.Свалява	Котел Е-1/9-Т 1 шт Котел КВ-300 1 шт спалювання до 0,100 тис. тонн	Підприємство	2002	24,0 20,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
22	МПП “Ельдорадо” Тячівський р-н	Котел Е-1.0-0.9-Р-3 – 1 шт спалювання до 0,200 тис. тонн	Підприємство	2003	24,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
23	ТОВ “Бирть” Тячівський р-н	Котел КВ-300 1 шт спалювання до 0,450 тис. тонн	Підприємство	2003	25,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної

24	ТОВ “Самвер” м.Перечин	Котли марки ELBH 1100 KW 1 шт ELBH 200 KW –1 шт спалювання до 0,240 тис. тонн	Підприємство	2001		Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
25	ЗАТ “Перечинський лісокомбінат”	Котел Е-1.0-0.9-Р-3 – 1 шт Водогрійний котел спалювання до 0,800 тис. тонн	Підприємство	2004	24,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
26	ВКФ”Леда’С-Україна” м.Хуст	Котел “Бежица” –0,4 МВт 2 шт (Росія) Котел УДО –0,75 МВт –1 шт спалювання до 0,600 тис. тонн	Підприємство	2005		Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
27	Ужгородська філія №1 ТОВ “ЕНО Меблі Лтд” М.Ужгород	Котел КЕ 10-14 МТ – 2 шт спалювання до 6,5 тис. тонн	Підприємство	2004	74,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
28	ТОВ “Атлант” м.Хуст	Котел Fidler-1 шт (Чехія)-600КВт спалювання до 0,600 тис. тонн	Підприємство	2002	100,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
29	Філія № 8 ТОВ “ЕНО Меблі ЛТД” м.Іршава	Котел ДКВР-6,5/13 – 1 шт (3 МВТ) Котел ДКВ – 4/13 – 1 шт (3 МВТ) спалювання до 0,600 тис. тонн	Підприємство	1968	4,2 3,9	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
30	ДП “Ламелла” м.Тячів	Котел КВ-Рм-2 (КВ-ТШ-2)-2 шт спалювання до 3,40 тис. тонн	Підприємство	2003	310,9	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
31	ТОВ “Едельвейс” Ужгородський р-н	Котел СМТ/F-140 –1 шт (Італія) Котел СС-250 - 1 шт Котел СС- 700 – 1 шт спалювання до 0,050 тис. тонн	Підприємство	2002	200,0 16,0 25,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
32	ТОВ “Дендро-Плюс” м.Ужгород	Котел Е-1.0-9 Т – 2 шт	Підприємство	1999	45,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
33	ТОВ “Т.О.Р.” смт.Тересва	Котел VME –2.1 .-1 шт	Підприємство	2001		Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
34	ТОВ “Енран ЗЛК” м.Хуст	Брикетопрес Німеччена “Gro” марки GR - 500 - 1 шт (200кг/год) Брикетопрес Німеччена “Vajma“ ТН – 700 –2 шт	Підприємство	2002 2003	638,2 813,8	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
35	ТОВ “Контакт-5” с. Неліпино, Свалявський р-н	Котел марки КВм (а)-0,5 потужністю 13,2 КВт Житомир	Підприємство	2005	100,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
36	ДП “Свалявське ЛГ”, м. Свалява	Котел марки “TECHNICAL”,потужність 700 тис. ккал/год	Підприємство	2005	24,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
37	ТОВ “Закарпатбіо-паливо”, Воловецький р-н	Лінія з 7 шт. брикетопресів марки Буран, потужністю 140 КВт Дебальцево	Підприємство	2007	910.0.	Утилізація відходів	Утворення енергії при спалюванні тирси деревинної
38	ТОВ “Прогрес–С”,	Утилізаторна піч, газогенераторна з водяним	Підприємство	2005	18,0	Утилізація відходів	Утворення енергії при

	Свалявський р-н	теплообмінником, марки СУП-ВТ Теплопровідність 50-80 КВт, спалювання до 0,75 тис. тонн Житомир					спалюванні тирси деревинної
39	ТОВ Акванова Констракшн с. Вучкове	Виробництво електроенергії шляхом використання каскаду малих ГЕС на р. Ріка (створи 3,4,5). Загальна кількість виробленої енергії складатиме: створ 3 – 7,93 млн. кВт/рік, створ 4 – 8,08 млн. кВт/рік, створ 5 – 8,26 млн. кВт/рік,		2008		Комплексне використання водних ресурсів і поєднанння з протиповенев ими заходами	Гідроенергія
40	ТОВ Акванова Інвестмент с. Сойми	Виробництво електроенергії шляхом використання малих ГЕС на р. Ріка та Репінка. Загальна кількість виробленої енергії складатиме: р. Ріка (створ 1) – 4,88 млн. кВт/рік, р. Репінка – 4,0 млн. кВт/рік, р.		2008		Комплексне використання водних ресурсів і поєднанння з протиповенев ими заходами	Гідроенергія
41	ТОВ Акванова Девелопмент Територія Міжгірської та Меришорської сільських рад	Виробництво електроенергії шляхом використання малих ГЕС на р. Ріка та Теребля. Загальна кількість виробленої енергії складатиме: р. Ріка (створ 2) – 12,28 млн. кВт/рік, р. Теребля – 9,80 млн. кВт/рік, р.		2008		Комплексне використання водних ресурсів і поєднанння з протиповенев ими заходами	Гідроенергія
42	ТОВ Енергія Карпат с. Білин	Даним проектом передбачається улаштування малої ГЕС встановленої потужністю 600 кВт Морфологія існуючої гідромережі (витрати води, перепади висот) дозволяє улаштування малих ГЕС деріваційного типу. Призначення ГЕС – виробітка електроенергії з частотою струму 50 Гц в єдину енергосистему області. витрата води від 0.3 до 1,01 м.куб/сек. Проектом передбачається установка на ГЕС гідроагрегату потужністю 600 кВт. Тип турбіни-реактивна, радіально-осьова ФГ-2-38.		2006		Комплексне використання водних ресурсів і поєднанння з протиповенев ими заходами	Гідроенергія

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1 Транспортна мережа Закарпатської області

Закарпаття має досить розвинену транспортну систему, яка представлена розгалуженою мережею залізничного, автомобільного, повітряного та трубопровідного транспорту.

Територією області проходять 2 автодороги державного значення, зокрема магістральна Київ–Чоп довжиною 132,9 км і регіональна Мукачево–Рогатин довжиною 207,5 км, та міжнародний транспортний коридор № 5 (Критський) — Лісабон–Трієст–Любляна–Будапешт–Київ–Волгоград.

Залізничні колії на території області мають протяжність 1476км. Із них 785 км – головні, з яких половина електрифіковані. Через залізничні вузли Чоп, Мукачеве, Батьово, Ужгород проходять основні внутрішні залізничні лінії Чоп – Ужгород – Ужок – Львів, Чоп – Солотвино, здійснюється залізничне сполучення з

Угорщиною, Словаччиною, Румунією та трьома виходами через Карпатський перевал з містами Львів, Київ, Харків, Чернівці, Сімферополь та іншими.

В області діє 17 контрольно-пропускних пунктів та пунктів спрощеного переходу через державний кордон, в тому числі 8– автомобільних пунктів, 6 – для залізничного транспорту, 1 – у міжнародному аеропорті «Ужгород».

На території області в галузі залізничного транспорту працюють 27 державних підрозділів Львівської залізниці. Залізничним транспортом області, який забезпечує внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки, виконується 83,9% загально обласного обсягу вантажних та 28,3% – пасажирських перевезень.

Загальна протяжність автомобільних шляхів становить понад 3,5 тис. км, з яких 97% мають тверде покриття. Щільність автомобільних шляхів на тисячу квадратних кілометрів території становить 268 км при 271 км по Україні. Основними магістралями, які забезпечують сполучення з іншими регіонами, а також з'єднують санаторії є Ужгород– Мукачеве–Хуст–Тячів–Рахів–Івано-Франківськ, Мукачеве–Свалява–Стрий, Ужгород–Перечин–Свалява, Перечин–В.Березний–Ужок.

Авіаперевезення в області здійснюються ЗОКП «Міжнародний аеропорт «Ужгород». Цивільний аеропорт має пропускну здатність – 1500 пасажирів на добу. З нього регулярно виконуються рейси на Київ, Будапешт та інші напрямки.

У м. Мукачево розташований недіючий колишній військовий аеродром, який успішно може бути використаний для цивільних цілей.

Через територію Закарпаття проходять транс'європейські експортні магістралі (газо-, нафто- і продуктопроводи) загальною протяжністю 1700 км, а також високовольтна лінія «Мир».

Транспорт - одна з найважливіших складових виробничої інфраструктури України. Його ефективне функціонування є необхідною умовою стабілізації, піднесення структурних перетворень економіки, розвитку зовнішньоекономічних сфер діяльності, підвищення життєвого рівня населення, забезпечення національної безпеки країни.

Транспорт належить до сфери матеріального виробництва, є його четвертою галуззю (після видобувної, обробної промисловості та сільського господарства) і продовжує виробничий процес, доставляючи продукти від місця виробництва до місця споживання. Продукцією транспорту є сам процес переміщення, який здійснюється за допомогою транспортних засобів як у сфері виробництва, так і у сфері обігу.

Він впливає на розвиток господарства і як споживач металу, енергії, деревини, гуми, інших продуктів. На нього припадає значна частина основних виробничих фондів та промислово-виробничого персоналу.

Специфіка транспорту, як галузі господарства, полягає в тому, що він сам не виробляє продукцію, а бере участь у її створенні, забезпечує виробництво сировиною, матеріалами, обладнанням і перевозить готові вироби споживачу. Транспортні витрати включаються до собівартості продукції.

Транспорт є важливою складовою частиною ринкової інфраструктури, бо створює умови для формування загальнодержавного й місцевих ринків.

Економічна роль транспорту проявляється, перш за все, в тому, що він є органічною ланкою кожного виробництва, виконує неперервну і масову

постановку всіх видів сировини, палива і продукції з пунктів виробництва до споживача, а також здійснює розподіл праці, спеціалізацію й кооперацію виробництва. Без транспорту неможливо раціонально розмістити виробництво, освоїти нові території і природні багатства. Транспорт - важливий фактор економічної інтеграції країн і розвитку міжнародної торгівлі.

Соціально-політичні функції транспорту виявляються в його здатності здійснювати обмін матеріальними й духовними цінностями між районами, містами, територіями і цим сприяє їх об'єднанню в єдину державу. Транспорт забезпечує вантажні, побутові і туристичні поїздки, а також медичне обслуговування людей, полегшує фізичну працю.

Різноманітне і важливе культурне значення транспорту, перш за все, полягає в тому, що він забезпечує спілкування між континентами, країнами, містами й людьми, та сприяє задоволенню їх естетичних потреб і культурному обміну.

Оборонна роль транспорту виділялася й підкреслювалась завжди. У всі часи він розглядався як один із важливих факторів забезпечення обороноздатності держави. Його функціями є перекидання військ і озброєнь, забезпечення об'єктів тилу і військового виробництва. Він є також важливою частиною багатьох видів військової зброї.

Повне і якісне задоволення потреб регіону в перевезенні може бути досягнуте тільки в тому випадку, коли всі транспортні засоби будуть функціонувати і розвиватись у взаємозв'язку, як єдиний органічний елемент усього народного господарства.

13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень

Таблиця 3.1.1.1.

Пасажирські перевезення за 2014 року

	Перевезено (відправлено) пасажирів		Пасажирооборот	
	тис.	у % до 2013р.	млн.пас.км	у % до 2012р.
Усіма видами транспорту	49501,5	95,3	1315,2	99,6
у тому числі				
залізничним[1]	8537,1	96,2	516,0	97,0
автомобільним[2]	40964,4	95,1	799,2	101,4
авіаційним[3]	–	–	–	–

[1] Відправлення пасажирів.

[2] З урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

[3] Перевезено пасажирів.

Таблиця 3.1.1.2.

Відправлення (перевезення) пасажирів за видами транспорту загального користування (млн.пас.)

	Залізничний	Морський	Річковий	Автомобільний (автобуси)*	Авіаційний	Трамвайний	Тролейбусний	Метрополітенний
1995	15,4	–	–	40,8	–	–	–	–
1996	14,0	–	–	41,1	–	–	–	–
1997	12,8	–	–	35,8	–	–	–	–
1998	11,6	–	–	43,3	–	–	–	–
1999	10,0	–	–	41,3	–	–	–	–
2000	9,3	–	–	39,8	–	–	–	–
2001	11,2	–	–	31,5	–	–	–	–
2002	13,2	–	–	36,6	–	–	–	–
2003	13,5	–	–	39,4	–	–	–	–
2004	10,1	–	–	43,8	–	–	–	–
2005	9,9	–	–	55,5	–	–	–	–

2006	9,6	–	–	55,9	–	–	–	–
2007	9,9	–	–	64,8	–	–	–	–
2008	9,0	–	–	66,1	–	–	–	–
2009	8,0	–	–	57,0	–	–	–	–
2010	8,2	–	–	49,9	–	–	–	–
2011	8,3	–	–	46,1	–	–	–	–
2012	8,4	–	–	45,2	–	–	–	–
2013	8,6	–	–	43,1	–	–	–	–
2014	8,4	–	–	40,9	–	–	–	–

* З 1999р. – з урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

Таблиця 3.1.1.3.

Вантажні перевезення за 2014 рік

	Перевезено (відправлено) вантажів		Вантажооборот	
	тис.т	у % до 2013р.	млн.ткм	у % до 2012р.
Усіма видами транспорту	4993,0	101,3	7122,0	105,3
у тому числі				
залізничним*	1219,9	78,5	2901,9	102,5
автомобільним**	3773,1	111,8	4220,1	107,3
авіаційним***	–	–	–	–

* Відправлення вантажів (загальне навантаження).

** З урахуванням вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*** Перевезено вантажів.

13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів

Таблиця 3.1.2.1.

Транспорт (1995-2014 рр.)

Відправлення (перевезення) вантажів за видами транспорту (млн. т)

	Залізничний	Морський	Річковий	Автомобільний*	Авіаційний
1995	7,5	–	–	16,0	–
1996	4,2	–	–	14,7	–
1997	4,2	–	–	15,6	–
1998	3,5	–	–	12,2	–
1999	3,1	–	–	11,5	–
2000	3,9	–	–	10,8	–
2001	3,8	–	–	11,7	–
2002	3,5	–	–	10,5	–
2003	4,0	–	–	11,4	–
2004	4,8	–	–	10,8	–
2005	4,7	–	–	13,7	–
2006	2,6	–	–	16,5	–
2007	2,4	–	–	20,8	–
2008	2,0	–	–	18,0	–
2009	1,5	–	–	12,1	–
2010	1,7	–	–	11,9	–
2011	1,8	–	–	11,3	–
2012	1,6	–	–	10,1	–
2013	1,4	–	–	9,5	–
2014	1,2	–	–	8,9	–

* З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб. З 2002р. – з урахуванням комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Головним забруднювачем атмосферного повітря Закарпатської області продовжує і надалі залишатися автотранспорт, викиди від якого в 2014 році склали 93,6 % від загального обсягу викидів. За останні роки значно виросла

кількість автомобільного транспорту, відмічається ріст автозаправних станцій, що є вагомим джерелом у забрудненні атмосферного повітря.

Транспортом, що знаходиться у приватній власності населення Закарпаття, автотранспортом підприємств, залізничним та авіаційним у 2014 році викинуто у повітря 56,6 тис.тонн забруднюючих речовин, що на 7,8% менше ніж у 2013 році (61,4 тис.тонн). Зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел за 2014р. пояснюється зменшенням кількості вантажоперевезень та пасажирів.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення представлена в табл. 13.2.1. та рис. 13.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області наведена в таблиці 13.2.4.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива наведена в таблиці 13.2.5.

Показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря всіма видами автотранспорту характеризуються даними:

Таблиця 13.2.1.

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення(+) Зменшення(-) викидів у 2014 році проти 2013року, т	Обсяги викидів у 2014 році До 2013 року, %	Розподіл обсягів викидів У 2014 році, %
	У 2014 році	У 2013 році			
Закарпатська область	56630,4	61482,8	-4852,4	92,1	100
м, Ужгород (міськрада)	6148,4	6719,6	-571,2	91,5	10,0
м.Берегове (міськрада)	1172,9	1325	-152,1	88,5	1,9
м.Мукачеве (міськрада)	5075,8	5633,2	-557,4	90,1	8,3
м.Хуст (міськрада)	1515	1655,2	-140,2	91,5	2,5
м.Чоп (міськрада)	383,1	416	-32,9	92,1	0,6
Берегівський район	2121,5	2271,9	-150,4	93,4	3,5
Великоберезнянський район	1108,9	1191,6	-82,7	93,1	1,8
Виноградівський район	4863,8	5153,9	-290,1	94,4	7,9
Воловецький район	995,8	1091,7	-95,9	91,2	1,6
Іршавський район	4131,4	4414,3	-282,9	93,6	6,7
Міжгірський район	2036,9	2180,5	-143,6	93,4	3,3
Мукачівський район	4944,5	5191,1	-246,6	95,2	8,0
Перечинський район	1369,2	1477	-107,8	92,7	2,2
Рахівський район	3811,4	4023,4	-212	94,7	6,2
Свалявський район	2329,4	2509,8	-180,4	92,8	3,8
Тячівський район	7093,9	7567,6	-473,7	93,7	11,5
Ужгородський район	3644,4	4525,8	-881,4	80,5	5,9
Хустський район	3884,1	4135,2	-251,1	93,9	6,3

Із загального обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, більше всього викидається автотранспортом міст Ужгорода та Мукачево – 10,0% та 8,3% відповідно. Показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря автотранспортом в Закарпатській області за 2014 рік представлена на рис.13.2.2.

Обсяги викидів стаціонарними та пересувними джерелами, забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферу по містах та районах у 2014 році, наведені в таблиці 13.2.2.

Рис.13.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення

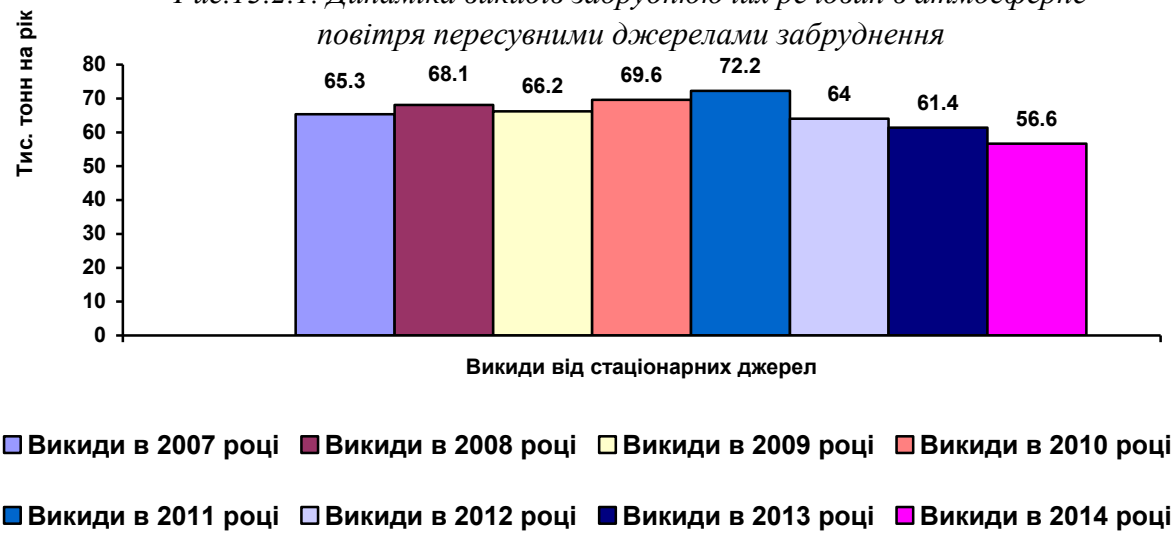

Обсяги викидів пересувними джерелами, забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферу у 2014 році, наведені в таблиці 13.2.3.

Рис.13.2.2. Показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря автотранспортом в Закарпатській області за 2014 рік

Таблиця 13.2.2.

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферу по містах та районах у 2014 році

	Викиди – всього, т	З них							Крім того, викиди діоксиду вуглецю, тис.т
		оксиду вуглецю	метану	оксиду азоту	діоксид у азоту	сажі	діоксид у сірки	неметанових летких органічних сполук	
По області	56630,4	41450,7	174,5	45,4	6996,3	1073,5	784,8	6100	805,3

м.Ужгород	6148,4	4552,2	18,8	4,4	725,7	106,8	79,3	660,8	84,0
м.Берегово	1172,9	857,6	3,6	0,9	145,1	23,1	16,6	126,1	16,7
м.Мукачево	5075,8	3442,8	15,2	7,3	878,4	133,8	95,7	502	86,3
м.Хуст	1515	1119,7	4,7	1,1	177,6	26,8	19,7	165,3	20,8
м.Чоп	383,1	287,0	1,2	0,3	41,7	6,1	4,5	42,3	5,0
Берегівський	2121,5	1571,7	6,5	1,6	244,5	35,7	27,2	234,1	28,9
Великоберезнянський	1108,9	825,4	3,4	0,8	125	18,7	13,9	121,6	14,9
Виноградівський	4863,8	3623,1	15,0	3,6	544,9	81,2	60,1	535,4	64,9
Воловецький	995,8	738,8	3,1	0,7	113,8	17,2	12,7	109,3	13,5
Іршавський	4131,4	3051,3	12,8	3,1	484,1	74,8	54,6	450,2	57,2
Міжгірський	2036,9	1500,6	6,3	1,5	241,4	37,8	27,4	221,7	28,5
Мукачівський	4944,5	3504,0	15,5	3,9	696	120,9	84,4	519,2	79,6
Перечинський	1369,2	1021,2	4,2	0,9	153	22,5	16,8	150,3	18,3
Рахівський	3811,4	2829,6	11,8	2,8	436,8	65,3	48,7	416,1	51,9
Свалявський	2329,4	1727,5	7,1	1,7	268,3	40,8	29,9	253,9	31,7
Тячівський	7093,9	5264,3	22,0	5,2	810,5	122,6	90,3	778,5	96,3
Ужгородський	3644,4	2665,8	11,3	2,7	454,9	69,3	51,8	388,4	53,1
Хустський	3884,1	2868,1	12,0	2,9	454,6	70,1	51,2	424,8	53,7

Таблиця 13.2.3.

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферу у 2014 році*

	Усі види транспорту	У тому числі		
		від залізничного, авіаційного та водого транспорту	від автотранспорту підприємств	від приватного автотранспорту
По області	56630,4	1006,5	6541,9	49082,0
м.Ужгород	6148,4	121,3	1529,3	4497,8
м.Берегово	1172,9	6,7	193,2	973,0
м.Мукачево	5075,8	441,9	1302,4	3331,5
м.Хуст	1515	16,0	140,1	1358,9
м.Чоп	383,1	0,5	32,5	350,1
Берегівський	2121,5	42,4	46,9	2032,2
Великоберезнянський	1108,9	3,6	48,1	1057,2
Виноградівський	4863,8	8,5	172,1	4683,2
Воловецький	995,8	4,1	46,8	944,9
Іршавський	4131,4	20,0	236,8	3874,6
Міжгірський	2036,9	5,9	162,0	1869,0
Мукачівський	4944,5	66,6	942,7	3935,2
Перечинський	1369,2	20,4	116,5	1232,3
Рахівський	3811,4	42,5	190,4	3578,5
Свалявський	2329,4	6,9	199,4	2123,1
Тячівський	7093,9	27,3	271,4	6795,2
Ужгородський	3644,4	160,6	759,1	2724,7
Хустський	3884,1	11,3	152,2	3720,6

* У цій таблиці вказано викиди від стаціонарних та пересувних (автомобільного, залізничного, авіаційного транспорту та виробничої техніки) джерел забруднення.

Таблиця 13.2.4.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області

тис.т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2000	5,3	2	1,5	0,8	1,3
2005	5,8	2,0	2,1	0,8	2,0
2006	5,0	1,3	2,0	0,8	1,0
2007	5,6	1,2	2,1	0,8	1,1
2008	5,6	1,1	2,1	0,8	1,1
2009	4,8	0,9	1,8	0,7	0,9

2010	4,7	0,8	1,5	0,7	0,7
2011	4,7	0,9	1,4	0,6	0,7
2012	7,973				
2013	8,096				
2014	6,542				

Таблиця 13.2.5.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягів викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2000	33,0	30,8	1,9	0,3	93,3
2005	39,3	35,1	3,3	0,7	89,3
2006	62,6	47,8	11,4	3,3	76,4
2007	65,3	49,4	12,5	3,4	75,7
2008	68,1	49,9	14,6	3,6	73,3
2009	66,2	49,2	13,4	3,6	74,3
2010	69,6	49,7	15,3	4,6	71,4
2011	72,2	50,8	16,7	4,7	70,4
2012	64,0	43,5	16,2	4,3	62,3
2013	61,4	41,72	15,5	4,1	59,7
2014	56,6	36,6	15,8	4,2	64,6

13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

До заходів щодо зменшення впливу транспорту на довкілля належать:

- оновлення рухомого складу автомобільного та електричного транспорту;
- проведення реконструкції дорожнього покриття автомобільних доріг;
- збільшення парку автомобілів і автобусів, які працюють на газоподібному паливі;
- будівництво нових автомобільних доріг, дорожніх розв'язок та мостових переходів.

Для зниження у повітрі житлової зони концентрації токсичних речовин відпрацьованих газів автотранспорту, та з метою розвантаження автошляхів міст проведено наступні заходи:

- - в м. Ужгород згідно даних Департаменту міського господарства в 2014 році проведено ремонти вулиць: Гойди, Підградська, пл.Поштова, Берчені, Баб'яка, Дворжака, Доманинська, Оноківська, Павлова, Перемоги, Шахтарів, Легоцького, Другетів, Анкудінова, Белінського, Достоєвського, Котляревського, Ужанська, Гагаріна, Урожайна, Заньковецької, пр. Свободи, пл. Др. Народів-Транспортний міст, Загорська, Підгірна, Джамбула, Станційна, Українська, пл. Кирпи, Університетська, Легоцького, Собранецька, Антонівська, Кармелюка, Стрільнична, завершено будівництво дороги по вул. Швабській; для розвантаження центральної частини міста від руху автотранспорту завершено будівництво транспортного моста в районі парку "Боздошський".

В 2014 році головним управлінням міського господарства продовжено роботу по вирубці старих дерев та оновленню зелених насаджень.

- в місті Мукачево проводиться полив вулиць згідно графіку, озеленення територій, виділені місця мають стоянки автотранспорту. В зв'язку з

введенням в експлуатацію Берегівського шляхопроводу, транспортні потоки в центральній частині міста вул. І. Зріні, Валенберга, Пряшівській, Свалявській вдалося в деякій мірі розвантажити. В поточному році проведено благоустрій вулиць Тургенєва, Комунарів, Яворницького, Проніна, Коцаки, Інтернаціональній, Луначарського, Підгорянській, Духновича (покриття автошляху, обладнання пішохідних доріжок, озеленення).

- для розвантаження центральної частини м. Хуст від руху автотранспорту побудовано об'їзну дорогу. В місті вибрано оптимальні варіанти руху транспорту з виділенням пішохідної зони в центральній частині, виділено вулиці з одностороннім рухом.

Оскільки основним забруднювачем атмосферного повітря є автомобільний транспорт, пропонується:

- затвердити генплани міст, в яких передбачити розв'язки транспортних шляхів та їх об'їздних доріг;
- створити мережі постійних контрольно-регулювальних постів на автошляхах, де проводилися б як контрольні заміри так і регулювання паливної апаратури двигунів внутрішнього згоряння;
- - у містах обласного підпорядкування передбачити шляхові розв'язки автотранспорту та будівництво підземних переходів;

Необхідно на державному рівні:

- розробити та ввести в дію державні стандарти на вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах дизельних двигунів легкових автомобілів;
- ввести для автотранспорту єдиний екологічний талон;
- вирішити питання виготовлення каталізаторів вихлопних газів для двигунів внутрішнього згоряння на одному з підприємств нашої держави.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

В області основним джерелом викиду шкідливих речовин в атмосферу є автотранспорт і промислові підприємства. За останні роки значно виросла кількість автомобільного транспорту, відмічається ріст автозаправних станцій, що є вагомим джерелом у забрудненні атмосферного повітря.

За період з 2000 р. по 2014 р. спостерігається суттєве зменшення забору та використання води (загальний забір води у 2014 р. становив всього 48 % забору води у 2000 р.). Скорочення використання води за цей період спостерігається у всіх галузях: використання води на побутово-питні потреби скоротилося порівняно з 2000 р. на 58,2 %, у виробничій сфері – на 26,1 %, на сільськогосподарські потреби – на 93 %. Обсяги оборотної та послідовно використаної води становили у 2014 р. 47 % аналогічного показника у 2000 р. Негативна тенденція спостерігається у показниках втрати води при транспортуванні. Якщо у 2000 р. вони становили 7,834 млн. $м^3$, то у 2014 році – 8,223 млн. $м^3$.

За період з 2000 р. по 2014 р. спостерігається також зменшення об’єму скиду забруднених стічних вод у поверхневі водойми. У 2000 р. було скинуто 13,02 млн. $м^3$ недостатньо-очищених та неочищених зворотних вод, у 2014 р. – 2,412 млн. $м^3$ (на 81,47 % менше).

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Серед головних пріоритетів досягнення сталого розвитку в Україні треба ставити необхідність створення соціально-економічної системи, здатної до постійного удосконалення та спрямованої на екологізацію виробництва. Головними завданнями у сфері екологізації мають стати:

- забезпечення переходу економіки на інноваційну модель розвитку;
- структурна перебудова економіки шляхом прискорення розвитку високотехнологічних галузей, всебічний розвиток вітчизняних інформаційних технологій;
- упровадження сталих економічних механізмів природокористування та імплементація екологічної складової в системі національних рахунків;
- стимулювання впровадження екологобезпечних, енергетично ефективних та ресурсоощадних технологій;
- розвиток технологій замкнутого циклу і технологій очищення, перероблення та утилізації відходів;
- підтримка екологічно ефективного виробництва енергії, враховуючи використання відтворювальних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів та ін.

Провідною стратегією, на яку, на наш погляд, спирається теорія сталого розвитку та яка здатна формувати систему принципів та механізмів екологізації виробництва і комплексно вирішувати екологічні та економічні проблеми, є стратегія екологічно чистого виробництва (ЕЧВ), яка широко впроваджується у західних країнах й більш відома як "стратегія більш чистого виробництва".

14.3 Впровадження елементів "більш чистого виробництва" в Україні

Започатковане виконання проекту "Більш чисте виробництво" по програмі Організації Об'єднаних Націй з Промислового розвитку направлено на поліпшення природного середовища в Україні та в світі.

Економіка України протягом останнього десятиріччя набула ознак індустріально-аграрної зі значним ростом частки енергомістких, ресурсомістких та екологічно небезпечних виробництв. Враховуючи це, а також значну кількість застарілих технологій та фізичний знос виробничих потужностей, впровадження екологічно-чистого виробництва може істотно вплинути, поряд з покращенням екологічних параметрів, на покращення економічних показників діяльності та конкурентоспроможність підприємств

Загальна мета проекту "Більш чистого виробництва" полягає в підвищенні конкурентноздатності підприємств шляхом:

- радикального зменшення кількості відходів та забруднень;
- економії виробничих витрат;
- економії витрат на кінцеві технології.

Міністерство аграрної політики за підтримки міжнародних донорів розпочинає роботу щодо створення національної системи сертифікації та узаконення виробництва органічної продукції, її переробки та продажу.

Прихильники індустріальних методів у сільському господарстві вважають, що органічне землеробство потребує більше витрат, є менш врожайним, а культури більш вразливими до різних шкідників.

Прибічники ж "органіки" кажуть, що такі господарства витрачають коштів менше, зокрема через те, що не купують пестицидів, мінеральних добрив та значно менше витрачають пального, а врожайність на «чистій» землі досить часто є вищою за ту, що отримують при застосуванні традиційних технологій.

На законодавчому рівні здійснено низку слухань та сформовано відповідні завдання щодо питань переходу до екологічно чистого виробництва. Про це свідчить Постанова Верховної Ради України "Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в Україні". Результатом обговорення стала розробка проекту "Національної концепції впровадження та розвитку екологічно чистого й екологічно безпечного виробництва в Україні".

Отже, в Україні є всі умови для сталого розвитку екологічного виробництва. Реалізація стратегії сталого розвитку – запорука швидкого економічного зростання, яка водночас забезпечує підтримання екологічного балансу та збереження комфортних умов існування людства в довкіллі.

14.4 Ефективність використання природних ресурсів

За період з 2000 р. по 2014 р. спостерігається суттєве зменшення забору та використання води (загальний забір води у 2014 р. становив всього 48 % забору води у 2000 р.). Скорочення використання води за цей період спостерігається у всіх галузях: використання води на побутово-питні потреби скоротилося порівняно з 2000 р. на 58,2 %, у виробничій сфері – на 26,1 %, на сільськогосподарські потреби – на 93 %. Обсяги оборотної та послідовно використаної води становили у 2014 р. 47 % аналогічного показника у 2000 р. Негативна тенденція спостерігається у показниках втрати води при транспортуванні. Якщо у 2000 р. вони становили 7,834 млн. $м^3$, то у 2014 році – 8,223 млн. $м^3$.

З метою ефективного використання природних ресурсів в частині раціонального використання природних ресурсів протягом звітного періоду міжвідомчою комісією облдержадміністрації з питань ефективного використання родовищ корисних копалин на території області опрацьовано 16 матеріалів щодо отримання спеціальних дозволів на користування надрами та подано на розгляд міжвідомчої комісії облдержадміністрації з питань ефективного використання родовищ корисних копалин на території області, з яких 12 на отримання спеціального дозволу на користування надрами, 2 на затвердження проектів зон санітарної охорони родовищ підземних вод та 2 на продаж на аукціоні спеціальних дозволів. Трьом надрокористувачам відправлені документи на доопрацювання у зв'язку з неповним пакетом документів відповідно до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ від 30.05.2011 № 615.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Екологічна політика Закарпаття

Реалізація Програми природоохоронних заходів на 2014 рік, затвердженої рішенням обласної ради від 10.07.2014 №1032 (зі змінами від 30.09.14 р., ставить за мету впровадження нових технологій у сфері поводження з твердими побутовими відходами, їх використання як вторинних матеріальних ресурсів шляхом будівництва сучасного заводу механізованої переробки твердих побутових відходів та проведення заходів щодо підтримання санітарного стану річок та потоків, облаштування парків і скверів природно-заповідного фонду, а також здійснення інших природоохоронних заходів згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 №1147. Виконання заходів Програми є важливою складовою екологічної політики в області в рамках реалізації "Концепції сталого розвитку Закарпаття". У 2014 році по даній програмі із затверджених 2632200,0 грн. профінансовано замовників природоохоронних заходів на загальну суму 974712,2 грн., була зареєстрована кредиторська заборгованість - 303179,9 грн.

Таблиця 15.1.1.

Проведені у 2014 році природоохоронні заходи, відповідно до Програми реалізації природоохоронних заходів на 2014 рік затвердженої рішенням обласної ради від 10.07.2014 №1032 (зі змінами від 30.09.14 р.)

грн.

Назва заходу	Затверджено Програмою	Фактично виконано по заходу (фактичні видатки)	Фактично профінансовано (касові видатки)	Кредиторська заборгованість на 01.01.2015
Очистка берегів та русла каналу Верке в межах міста Берегово	40000,0	31186,8	31186,8	-
Рекультивація сміттєзвалища в м.Хуст Закарпатської області І черга (коригування)	1251200,0	-	-	-
Будівництво заводу механізованої переробки твердих побутових відходів потужністю від 20 до 30 тис.т/рік в с.Яноші Берегівського району	500000,0	500000,0	500000,0	-
Будівництво об'єкту „Водовідведення сіл Кінчеш, Коритняни, Часлівці (коригування), І черга".	300000,0	299087,8	299087,8	-
Рекультивація полігону твердих побутових відходів у м.Тячеві	246000,0	246000,0	-	246000,0
Розробка проектів створення території та об'єктів природно- заповідного фонду та організація їх території	65000,0	64767,5	27887,6	36879.0
Запровадження та забезпечення функціонування системи моніторингу навколишнього природного середовища	50000,0	49850,0	29550,0	20300.0
Впровадження сучасних інноваційних підходів до управління твердими побутовими відходами у гірському селі Верхні Ворота	87000,0	87000,0	87000,0	-

Розробка Програми моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки	93000,0	-	-	-
УСЬОГО по програмі	**2632200,0**	**1277892,1**	**974712,2**	**303179,9**

15.2 Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

№ п/п	Зміст існуючих проблем, що потребують законодавчого врегулювання	Пропозиції щодо врегулювання існуючої проблеми, з визначенням законодавчого акту, в який необхідно внести відповідні зміни
1.	У ст. 9-1 „Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду” до Закону України „Про природно-заповідний фонд України” визначено, що спеціальне використання природних ресурсів у межах територій природно-заповідного фонду місцевого значення здійснюється у межах ліміту, затвердженого територіальним органом з охорони навколишнього природного середовища, а дозвіл на використання природних ресурсів на територіях та об’єктах природно-заповідного фонду місцевого значення надається місцевою радою. Порядок як затвердження лімітів так і видачі дозволів для таких територій не визначено.	Пропонувати Мінприроди України розробити порядок затвердження лімітів та надання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій природно-заповідного фонду місцевого значення
2	Законом України „Про природно-заповідний фонд України” не визначено статус територій, що увійшли до складу природно-заповідних територій без вилучення площі від землекористувача. У переважній більшості такі території віднесені до господарської зони біосферних заповідників, національних природних парків та регіональних ландшафтних парків, де повинно проводитись традиційне господарювання без обмежень, у т.ч. будівництво, приватизація, орендні відносини, тощо. На практиці правоохоронні органи прирівнюють такі землі без вилучення до статусу територій природно-заповідного фонду з відповідними обмеженнями для господарської діяльності. Дана ситуація стримує розвиток туристично-рекреаційної діяльності, розвиток малого бізнесу та інших видів діяльності, направлених на соціально-економічний розвиток у межах вище зазначених територій	Пропонувати Мінприроди України внести зміни до Закону України “Про природно-заповідний фонд України” з метою чіткого визначення статусу територій, що увійшли до складу природно-заповідних територій без вилучення площі від землекористувача

15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Таблиця 15.3.1

Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2012	2013	2014
1	2	3	4*	5*	6*
1	Кількість перевірених об’єктів контролю	од.	1394	1332	824
2	Складено актів перевірок	од.	1887	1773	1010
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1745	1874	1066
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/грн	1711/ 297976	1854/ 367897	1057/ 113951
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/грн	/295443	/334815	/109480

6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	137/ 4671363	161/ 6197737	102/ 2933422
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	111/ 1075403	142/ 1264643	125/ 1234938
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	18	45	10
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	84	63	35
9.1	на спеціальне водокористування	од.	66	59	21
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	49	125	9
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	18	3	5
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	0	1	0
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	0	0	0
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття ріщення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	71	77	20

*- у колонках 4,5,6 зазначається інформація за останні роки, станом на момент підготовки Екологічного паспорту регіону

15.4 Виконання державних цільових екологічних програм

Перелік державних цільових і регіональних програм, які реалізувались по розпоряднику за рахунок коштів обласного бюджету в 2014 році

Таблиця 15.4.1

Виконання місцевих програм, що потребували виділення коштів з обласного бюджету в 2014 році

Назва програми	Рішення ради	Передбачено з бюджету коштів на реалізацію заходів програми, (рішення про бюджет) тис.грн.	Рішення ради щодо розгляду звіту про стан виконання програми	Профінансовано станом на (касові видатки) 2014 р.	Досягненя результативних показників, передбачених програмою
Програма перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки.	від 12.01.2006 р. №695	-	-	-	Затверджено регіональну схему формування екологічної мережі Закарпатської області
Програма моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки	від 31.10.2014р. № 1081	-	-	-	Створення та забезпечення функціонування інфраструктури регіональної системи моніторингу довкілля як основи інтеграції відомчих та ресурсних мереж в єдину систему спостережень
Програма реалізації природоохоронних заходів на 2014 рік	від 10.07.2014 №1032 (зі змінами від 30.09.14 р.)	2 632,2	-	1277, 892	Вирішення основних екологічних проблем області, забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку території області
Всього		2 632,2	-	1277, 892	

15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища

Метою створення системи моніторингу довкілля Закарпаття є забезпечення адміністративних органів і відповідних служб області даними про стан довкілля та науково-обґрунтованими рекомендаціями щодо прийняття управлінських

рішень з оперативного контролю стану довкілля та для запобігання негативним екологічним ситуаціям.

Суб'єктами системи обласного екологічного моніторингу є спеціально уповноважені органи міністерств й відомств, управління обласної державної адміністрації, підприємства, установи та організації, які відповідно своїй компетенції здійснюють спостереження за станом компонентів довкілля.

Моніторинг довкілля на території області реалізується через декілька незалежних відомчих систем спостережень. Моніторингові спостереження здійснюються суб'єктами екологічного моніторингу за їх відомчими програмами і планами робіт відповідно до функціональних завдань.

З метою вдосконалення державної системи моніторингу довкілля, рішенням сесії обласної ради від 31.10.2014 року №1081 затверджена Програма моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014 – 2018 роки. Зокрема в Програмі актуалізовано перелік суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля, їх завдання та механізми взаємодії між ними, проведено інвентаризацію постів (пунктів, станцій) спостережень за об'єктами довкілля та оптимізацію їх кількості, місць розташування і технічного переоснащення таких постів, передбачено заходи щодо удосконалення проведення спостережень за станом довкілля шляхом упровадження новітніх геоінформаційних технологій, методик і обладнання відповідно до стандартів Європейського Союзу. Зокрема, протягом 2014 року виконано роботи зі створення геоінформаційної системи "Природно-заповідний фонд" як складової веб-інструмента моніторингу довкілля Закарпатської області. З метою ознайомлення громадськості з екологічним станом поверхневих вод та природно-заповідного фонду Закарпатської області діє онлайн версія автоматизованої інформаційно-аналітичної системи моніторингу довкілля в Закарпатській області, яку можна знайти за вебадресою: ecozakarpat.net.ua.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року №391 „Про державну систему моніторингу довкілля", з початку 2014 року зібрано від обласних суб'єктів моніторингу, проаналізовано та надано в Мінприроди України 4 щоквартальні та 12 щомісячних інформацій про стан довкілля в Закарпатській області.

Таблиця 15.5.1

Система спостережень за станом довкілля в Закарпатській області

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна екологічна інспекція у Закарпатській області	-	-	12	-	-	-	-	-	-
2	Басейнове управління водних ресурсів ріки Тиса	-	-	32	-	-	-	-	-	-
3	Закарпатська обласна санітарно-епідеміологічна станція	46	-	63	-	-	-	95	-	338

4	Закарпатський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	-	-	-	-	-	-	-	-	24
5	Закарпатський обласний центр з гідрометеорології	10	-	-	-	-	-	-	-	-

15.6 Державна екологічна експертиза

В 2014 році проводилась робота в частині організації та здійснення державної екологічної експертизи на виконання вимог Законів України “Про екологічну експертизу”, “Про охорону навколишнього природного середовища” та “Про регулювання містобудівної діяльності”, Постанов Кабінету Міністрів України та настанов Мінрегіонбуду України.

На даний час експертизу проектів будівництва проводять виключно організації, у складі яких працюють експерти, що отримали кваліфікаційний сертифікат і здійснюють експертизу за всіма напрямами, зокрема з питань екології. До проведення експертизи залучаються експерти з питань екології, які пройшли професійну атестацію та отримали відповідний кваліфікаційний сертифікат. За результатами проведеної роботи (експертизи) експертна організації надає замовникові письмовий звіт щодо експертизи проекту будівництва по рекомендованої формі Мінрегіону України, в т.ч. і звіт з питань екології.

Департамент організовує та здійснює державну екологічну експертизу: державних інвестиційних програм, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки; проектів генеральних планів населених пунктів, схем районного планування. Відповідно до рішень місцевих виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад державній екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення, що мають значний негативний вплив на стан навколишнього природного середовища.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Такий Перелік видів діяльності та об'єктів визначено постановою Кабінету Міністрів України № 808 від 28.08.2013 року.

В цілому було розглянуто 9 матеріалів ОВНС щодо об’єктів підвищеної екологічної небезпеки та 12 погоджень робочих проектів що стосується розчистки русел річок області. Проведення держекоекспертизи здійснювалось через дозвільні центри територіально-адміністративних одиниць.

Основним екологічними проблемними питаннями при підготовці висновків державної екологічної експертизи матеріалів ОВНС було:

- недостатність розкриття впливу діяльності на навколишнє природне середовище, відсутність характеристики стану довкілля територій; перспективним змінам їх якісного стану; - підготовка документації ОВНС, з відхиленнями від норм ДБН;

- відсутність інформації щодо публікацій Заяв про екологічні наслідки та матеріалів стосовно громадського обговорення.

Надавались консультації та роз'яснення з питань підготовки матеріалів оцінки впливу діяльності на навколишнє природне середовище (ОВНС), Заяв про наміри та Заяв про екологічні наслідки.

При підтримці облдержадміністрації ще в 2013 році було підготовлено та направлено лист-звернення до райдержадміністрацій щодо необхідності отримання позитивних висновків державної екологічної експертизи на проекти Схем районного планування до їх затвердження відповідними районними радами. Однак жодна Схема районного планування в 2014 році до департаменту для розгляду не поступала.

В рамках Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону підтримано проектні пропозиції щодо реконструкції існуючих систем водопостачання та каналізації у м.Мукачево та будівництва каналізаційних очисних споруд в смт.Міжгір'я. Оскільки реалізація даних проектів має транскордонне значення та дозволить зменшити негативний вплив на водні ресурси області та басейну річки Тиса.

Готувались пропозиції до Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2014 рік (розділ охорона навколишнього природного середовища).

В поточному році робота в частині організації та проведення державної екологічної експертизи буде продовжуватись.

Пропозиції щодо організації та проведення державної екологічної експертизи:

З метою забезпечення виконання положень Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспо) та Конвенції по доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція), Мінприроди України прискорити подання до Верховної Ради України проект Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»

15.7 Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічний механізм природокористування та природоохоронної діяльності є одним із напрямків роботи департаменту.

Однією з найбільш гострих проблем охорони навколишнього природного середовища в області є проблема недостатнього фінансування природоохоронних заходів. Основним джерелом фінансування цих заходів в області є цільові фонди охорони навколишнього природного середовища (далі ОНПС), що формуються за рахунок:

- екологічного податку та збору за забруднення навколишнього природного середовища (заборгованість минулих років) – головних джерела надходжень;
- грошових стягнень за порушення норм і правил охорони навколишнього природного середовища та шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства в результаті господарської та іншої діяльності;

Надходження коштів від екологічного податку та збору за забруднення навколишнього природного середовища та коштів по відшкодуванню збитків за

порушення вимог природоохоронного законодавства, що є одним з основних елементів економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, у 2014 році становили 24731,1 тис. грн., а в розрізі фондів за останні два роки приведено в таблиці:

Фонди	Надходження коштів до фондів за 2013 рік, тис.грн.	Надходження коштів до фондів за 2014 рік, тис.грн.
Державний фонд	8 489,9	16274,2
Обласний фонд	2 400,0	2416,3
Місцеві (міські, селищні, сільські) фонди	5 962,1	6040,6
Усього	16 852,0	24731,1

За 2014 рік до бюджетів усіх рівнів на території області мобілізовано зборів та плата за спеціальне використання природних ресурсів 176,9 млн. грн., в тому числі до державного бюджету – 47,1 млн. грн., до місцевих бюджетів 129,8 млн. грн.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою вирішення екологічних проблем області, забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку території області, ефективного використання природних ресурсів департаментом проводилась робота по підготовці Програми реалізації природоохоронних заходів на 2014 рік, що фінансується з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. У 2014 році на реалізацію даної програми в обласному бюджеті передбачено 2 632,2 тис. грн. Профінансовано природоохоронних заходів на суму 974,712 тис. грн. (кредиторська заборгованість на 01.01.2015 року – 303,179 тис.грн.)

Використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис.грн

	Обіг коштів	Рік		
		2012	2013	2014
1	Затверджено Програмою на звітний період (з урахуванням залишку попереднього року) - всього	5 047,0	2695,0	2 632,2
2	Використано коштів - всього	603,97	1255,1	1277, 892
3	% використання коштів	11,9%	46,6%	48,6 %

Проведені у 2014 році природоохоронні заходи, відповідно до Програми реалізації природоохоронних заходів на 2014 рік затвердженої рішенням обласної ради від 10.07.2014 №1032 (зі змінами від 30.09.14 р.)

грн..

Назва заходу	Затверджено Програмою	Фактично виконано по заходу (фактичні видатки)	Фактично профінансовано (касові видатки)	Кредиторська заборгованість на 01.01.2015
Очистка берегів та русла каналу Верке в межах міста Берегово	40000,0	31186,8	31186,8	-
Рекультивація сміттєзвалища в м.Хуст Закарпатської області І черга (коригування)	1251200,0	-	-	-
Будівництво заводу механізованої переробки твердих побутових відходів потужністю від 20 до 30 тис.т/рік в с.Яноші Берегівського району	500000,0	500000,0	500000,0	-
Будівництво об'єкту „Водовідведення сіл Кінчеш, Коритняни, Часлівці (коригування), І черга".	300000,0	299087,8	299087,8	-

Рекультивація полігону твердих побутових відходів у м.Тячеві	246000,0	246000,0	-	246000,0
Розробка проектів створення території та об'єктів природно- заповідного фонду та організація їх території	65000,0	64767,5	27887,6	36879.0
Запровадження та забезпечення функціонування системи моніторингу навколишнього природного середовища	50000,0	49850,0	29550,0	20300.0
Впровадження сучасних інноваційних підходів до управління твердими побутовими відходами у гірському селі Верхні Ворота	87000,0	87000,0	87000,0	-
Розробка Програми моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки	93000,0	-	-	-
УСЬОГО по програмі	**2632200,0**	**1277892,1**	**974712,2**	**303179,9**

15.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Економічний механізм раціонального природокористування в спрощеному вигляді є системою заходів, направлених на більш ефективне використання природних ресурсів з урахуванням постійного вдосконалення і їх управління, ціноутворення, оподаткування, відтворювання і охорони.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є наступні складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, а саме:

- механізми зборів за забруднення навколишнього природного середовища та за спеціальне використання природних ресурсів;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- система державного бюджетного фінансування природоохоронних заходів через головний розділ у складі відповідних бюджетів «Охорона навколишнього природного середовища» (державний, республіканський АР Крим та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища).

Головною метою економічних механізмів природокористування та природоохоронної діяльності є:

- стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго-і ресурсомісткості одиниці продукції;
- створення за рахунок коштів, отриманих від екологічних зборів та платежів, незалежного від державного та місцевих бюджетів джерела фінансування природоохоронних заходів та робіт.

Важливим елементом економічного механізму природокористування є введення плати за забруднення навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, а також створення спеціальних фондів для формування та використання коштів від ресурсних платежів.

Основним діючим економічним регулятором є плата за викиди і скиди забруднюючих речовин в навколишнє середовище, розміщення відходів тощо. Друга складова платності природокористування - плата за природні ресурси, що створює можливість ставити питання не тільки про оплату послуг, пов'язаних з експлуатацією, розвідкою природних ресурсів, а й компенсації у вигляді платні за право користування природним ресурсом при вилученні (використанні)

останнього, а також створенні спеціальних фінансових коштів, які забезпечують заходи по охороні та відтворенню природних ресурсів.

15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування

З метою ефективного використання природних ресурсів в частині раціонального використання природних ресурсів протягом звітного періоду міжвідомчою комісією облдержадміністрації з питань ефективного використання родовищ корисних копалин на території області розглянуто 19 матеріалів, з яких 13 для отримання спеціального дозволу на користування надрами, 5 затвердження проектів зон санітарної охорони родовищ та 1 у зв'язку зі змінами в назві надрокористувача.

У частині раціонального використання поверхневих та підземних вод протягом 2014р. видано 231 дозвіл на спеціальне водокористування та затверджено 61 проект гранично допустимих скидів забруднюючих речовин у поверхневі водні об’єкти.

В галузі охорони атмосферного повітря розглянуто 286 пакетів документів, що обґрунтовують обсяги викидів, та видано 259 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Рішення про зупинення дії дозволів або їх анулювання не приймались.

У виданих дозволах встановлювались умови до викидів забруднюючих речовин (у тому числі, до технологічного процесу, обладнання та споруд, очистки газопилового потоку), виробничого контролю, до адміністративних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та терміни виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин, здійснення контролю за дотриманням встановлених граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин та умов дозволу на викиди.

У сфері поводження з відходами протягом 2014 року підприємствам та організаціям видано 43 дозволи та ліміти на утворення та розміщення відходів, зареєстровано 675 декларацій про утворення відходів.

15.10 Екологічний аудит та екологічне страхування

Екологічний аудит - незалежний вид діяльності, який включає перевірку господарюючих суб'єктів в їх власних інтересах, пов'язаних із забезпеченням екологічної безпеки, раціональним використанням та відтворенням природних ресурсів, захистом і конкурентоспроможністю об'єкта аудиту та його інвестиційною привабливістю. Основними принципами екологічного аудиту є: збалансованість екологічних, економічних та соціальних інтересів; обов'язковість урахування вимог екологічної безпеки; наукова обгрунтованість, об'єктивність, достовірність, конфіденційність, незалежність.

Екологічні аудитори, що мають право на здійснення екологічного аудиту, зареєстровані на території Закарпатської області – Пригара Михайло Васильович, серія та номер сертифікату екологічного аудитора ЕА № 10090400, місцезнаходження: Закарпатська обл., м. Хуст, вул. Пирогова, 3/1, моб. 098- 577-39-52 e-mail: ecostasus-khust@ukr.net. В 2014 році на території області екологічний аудит господарюючих суб'єктів не проводився.

15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Карпатським біосферним заповідником здійснювались наукові дослідження та спостереження за станом навколишнього природного середовища з урахуванням міжнародних програм. Серед таких є програма "Людина і біосфера " або МАБ ЮНЕСКО. Відповідно до штатного розкладу у складі біосферного заповідника працює відділ науково-дослідної роботи та сталого розвитку і чотири лабораторії: ботанічна, зоологічна, лісознавства та екологічного моніторингу. Працюють також відділи пропаганди та екоосвіти, рекреації, зв‘язків з громадськістю та міжнародної діяльності. Крім того збір даних спостережень за станом природних явищ і процесів здійснюють одинадцять природоохоронних науково-дослідних відділень та близько 150 працівників служби державної охорони біосферного заповідника. Відповідно до затверджених в установленому порядку планів науково-дослідних робіт, діяльність наукових підрозділів зосереджується на виконанні, в першу чергу, головної теми для установ природно-заповідного фонду України – програми "Літопису природи". За результатами проведених досліджень випущено черговий XXXVII том Літопису Природи КБЗ обсягом 542 аркушів. Вийшли з друку 59 наукових публікацій, з них – 1 монографія, 4 у державних фахових журналах та збірниках, 10 за кордоном, решту – у державних та місцевих виданнях. Підготовлено також до друку 20 статей та одна монографія. Багато підсумкових матеріалів опубліковано в черговому випуску всеукраїнського науково-популярного журналу "Зелені Карпати". У 2014 році успішно працювала Науково-технічної рада заповідника. Згідно плану роботи проведено 2 засідання НТР, на яких розглядалися різноманітні аспекти діяльності Карпатського біосферного заповідника. Зокрема, про заснування наукового видання "Природа Карпат. Науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАНУ", про стан виконання Указу Президента України за № 25 від 14.01.2010 року "Про розширення території Карпатського біосферного заповідника". Працівниками наукових підрозділів заповідника приділяється значна увага організації та участі в роботі конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгів, робочих нарад, виїзних засідань. Протягом 2014 року працівники біосферного заповідника приймали участь та організували 15 міжнародних конференцій, семінарів, круглих столів з різних проблем збереження та сталого розвитку Карпат. Серед них:

1. Четверта міжнародна зустріч робочої групи WP3 проекту "Біорегіо-Карпати: Інтегрований менеджмент біологічного і ландшафтного різноманіття для сталого регіонального розвитку і екологічної зв’язності у Карпатах" (29 – 30 січня 2014 р., м. Банська Бистриця, Словаччина) з метою узгодження Червоного Списку видів та оселищ, а також списку інвазійних видів Карпатського регіону.

2. Міжнародний семінар експертів проекту "Букові ліси – європейський об’єкт Всесвітньої спадщини" (2 – 3 квітня 2014 р., м. Відень (Австрія)). У роботі семінару взяли участь експерти із двадцяти трьох країн Європи та уповноважені представники Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО й Міжнародного Союзу Охорони Природи (IUCN). Визначено процедуру відбору кандидатів для розширення об’єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", складено уточнений список номінантів, ще раз наголошено на необхідності доведення додаткової глобальної цінності пропонованих нових об’єктів.

3. Третя міжнародна зустріч партнерів робочого пакету WP6 ("Пілотні території") проекту "Біорегіо-Карпати: Інтегрований менеджмент біологічного і ландшафтного різноманіття для сталого регіонального розвитку і екологічної зв'язності у Карпатах" (15 – 16 квітня 2014 р., м. Оршова (Румунія)). У рамках зустрічі проведено екскурсії до природного парку "Залізні Ворота" (Румунія) і національного парку "Джердап" (Сербія).

4. Четверта міжнародна зустріч у рамках 6-го робочого пакету проекту "Біорегіо-Карпати: Інтегрований менеджмент біологічного і ландшафтного різноманіття для сталого регіонального розвитку і екологічної зв'язності у Карпатах" (29 – 30 квітня 2014 р., м. Вішеу-де-Сус, Румунія). На зустрічі обговорено шляхи зміцнення співпраці між транскордонними природоохоронними установами, зокрема між природним парком "Гори Мараморощини" (Румунія) і Карпатським біосферним заповідником (Україна).

5. Науковий семінар "Ялинові монокультури в Українських Карпатах: проблеми та очікування" (15 травня 2014 р., м. Львів).

6. Підсумкова конференція проекту міжнародного проекту "Біорегіо-Карпати: Інтегрований менеджмент біологічного і ландшафтного різноманіття для сталого регіонального розвитку і екологічної зв'язності у Карпатах" (12 – 13 червня 2014 р., м. Пояна Брашов (Румунія)). У роботі конференції взяли участь понад 100 учасників, серед них – представники урядових структур, установ-партнерів проекту з України, Румунії, Угорщини, Австрії, Італії, Словаччини, Чеської Республіки, Польщі, Сербії та ін. Було презентовано та обговорено основні результати за усіма робочими пакетами проекту та представлено підсумкову публікацію. Також заслухано доповіді про діяльність програми Південно-Східна Європа, діяльність в рамках проектів Green Mountain, UNDP-GEF "Покращення фінансової сталості Карпатської системи природоохоронних територій". В рамках роботи конференції проведено 4 семінари-тренінги щодо різних напрямків діяльності у рамках проекту та 2 екскурсії до національного парку "П'ятра Краулуй".

7. Міжнародна наукова конференція "Біологічне різноманіття природно-заповідних об'єктів Карпат", присвячена 25-й річниці створення національного природного парку "Синевир" (25-27 червня 2014 р., с. Синевир).

8. Міжнародна наукова конференція "Актуальные проблемы поисковой и экологической геохимии" (01-02 червня 2014 р., м. Київ).

9. Робоча нарада з питань відкриття руху пасажирських потягів через станцію Рахів до Румунії, Будапешта, Праги та Ужгорода (м. Рахів, 4 вересня 2014 р.), ініційована і організована Карпатським біосферним заповідником. Підписано протокол про наміри щодо відновлення пасажирських перевезень за історичними маршрутами через станцію Рахів до Румунії, Будапешта, Праги та Ужгорода.

10. Міжнародний семінар експертів "Екосистемні послуги та переваги, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини" (22-26 вересня 2014 р., Міжнародна академія збереження природи, о. Вільм, Німечина). До роботи семінару були залучені представники центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), Федеральної агенції збереження природи Німеччини (BfN), установ та організацій, які управляють та здійснюють дослідження на територіях об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у Європі, Азії, Північній і Південній Америці та Австралії. У процесі семінару

представлено методологію та проміжні підсумки досліджень IUCN щодо екосистемних послуг та переваг, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, особливості та приклади роботи таких об'єктів.

11. Міжнародна науково-практична конференція на тему "Роль гірських національних парків у збереженні природної, історичної та етнокультурної спадщини", присвячена 15-й річниці створення Ужанського національного природного парку (02-03 жовтня 2014., с. Ужок).

12. Міжнародний науково-практичний семінар "Розвиток системи біосферних резерватів в Україні" (01-03 жовтня 2014 року, Ужанський національний природний парк, с. Ужок, Закарпатська область).

13. Робоча зустріч "Спільна європейська серійна номінація щодо природної спадщини: Букові ліси – спільна природна спадщини Європи", присвячена, зокрема, обговоренню дорожньої карти щодо підготовки Пан'європейської номінації з розширення об'єкта всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та старовікові ліси Німеччини (29 жовтня 2014 р., м. Бонн, ФРН). Українська делегація офіційно погодила включення до Попереднього списку 5 ділянок букових пралісів і старовікових лісів, що охороняються на територіях установ ПЗФ України.

14. Науково-практичний семінар, присвячений підготовці аплікаційних форм на включення українських територій до переліку об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО (18 листопада 2014 р., м. Рахів). Серед учасників семінару: представники Всесвітнього фонду дикої природи WWF, Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА, Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Карпатського біосферного заповідника та інших установ ПЗФ України.

15. Навчальний тренінг "Організація наукової діяльності в установах природно-заповідного фонду України" (24 – 30 листопада 2014 р., м. Київ (Пуща-Водиця)), організований Всеукраїнською громадською організацією "Асоціація природоохоронних територій України".

Значна увага приділяється реалізації науково-технічних заходів. Зокрема, проводиться комплекс робіт щодо відновлення порушених екотопів, біоценозів, популяцій диких тварин і рослин. Чимало зроблено для відновлення гідрологічного режиму у природоохоронному науково-дослідному відділенні "Долина нарцисів". Проведено обліки фауни, зокрема булавовусих лускокрилих, глухарів, рукокрилих. Організовано проведення обліку земноводних на нерестовищах, оленів під час гону, струмкової форелі під час нересту та ін. Також значна увага приділяється обліку короїда-друкаря з допомогою феромонних пасток.

Ведуться лабораторні дослідження з відновлення рідкісних для Закарпаття видів метеликів, зокрема бузкового бражника (Sphinx ligustri), сатурнії грушевої та стрічкарки блакитної (Catocala fraxini). На базі форелевого господарства (Трибушанське природоохоронне науково-дослідне відділення) вирощується струмкова форель (Salmo trutta m. fario) з метою поповнення природної популяції виду. Ведуться підготовчі роботи з культивування харіуса звичайного (Thymallus thymallus), який занесений до Червоної книги України. На території природоохоронних науково-дослідних відділень проводяться роботи з розчистки природних водойм – нерестовищ для земноводних. Ведуться активні роботи з

вирощування посадкового матеріалу рідкісних і декоративних видів рослин у дослідному розсаднику. Зокрема проводяться роботи з вирощування рідкісного виду – едельвейсу альпійського (Leontopodium alpinum). Заживцьовано багато декоративних видів та екзотів для поповнення колекції дендропарку КБЗ, тощо.

На протязі звітного періоду Ужанський національний природний парк працювали над підготовкою Звіту по темі №1 "Літопис природи". Проводили аналіз бази даних по цілорічних спостереженнях за основними процесами і змінами в природних екосистемах території парку. Систематизовано матеріали карток спостережень, фенологічних щоденників, інвентаризації флори і фауни за 2013 рік.

Здійснено 50 експедиційних виходів для спостереження за визначеними об'єктами на території парку.

Спільно з працівниками державної служби охорони проведено зимовий облік основних видів мисливської фауни. Проведено інвентаризацію ранньовесняної флори водно-болотних біотопів Ужанського НПП. Проведено моніторинг рукокрилих на території Ужанського НПП.

Проведено дослідження на постійних пробних площах в Стужицькому ПНДВ в урочищі г. Канчова та Лубнянському ПНДВ в урочищах г. Черемха та г. Вежа. Проведено вимірювання висоти дерев, щільності підросту та облік мертвої деревини.

Взяли участь у щорічному зимовому обліку птахів, анкети обліку птахів надіслано до Українського товариства охорони птахів.

Підготовлено матеріали для книги під редакцією Проценка Л.Д "Смарагдова мережа України", а саме: види рослин та тварин Ужанського НПП з Резолюції №6(1998) Бернської конвенції, види оселищ Ужанського НПП з Резолюції №4 (1996).

Продовжена робота по створенню електронної бази даних цифрових фотографій тваринного світу і різноманіття біотопів.

Створено науково-дослідну ділянку для культивування рідкісних видів рослин із їх подальшою репатріацією у природні місця зростання для збереження генофонду флори, висаджено у розсаднику 50 саджанців тису ягідного.

Розроблені макети інформаційних межових знаків, які заплановано встановити у пралісах об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Розроблено для державної служби охорони картки обліку місць гніздування птахів, картки обліку водойм, які використовуються земноводними для спарювання, відкладання ікри та розвитку молоді, картки обліку схованок та виводкових місць ссавців (борсучих, лисячих, куничих нір, білячих та кунячих кубел, гнізд вовчків, вовчих лігв, ведмежих барліг, схованок кажанів), картки обліку нересту риб.

Розроблено природоохоронні рекомендації по збереженню рідкісних видів – бузку угорського, зозулинця прикрашеного, неотінеї обпаленої, рекомендації щодо збереження букових пралісів та старовікових лісів та рідкісних видів рослин та тварин на території ДП "Великоберезнянське лісове господарство", рекомендації щодо збереження колоній рукокрилих, виявлених на об'єктах сакральної спадщини.

Спільно з науковим співробітником Інституту ботаніки НАНУ проведено експедиції по пошуку в ялицево-букових лісах парку рідкісного на Україні виду – ожики світлої.

Згідно рекомендацій Дорадчого комітету з питань біосферних резерватів ЮНЕСКО проведено інвентаризацію сільських кладовищ на території парку, складено каталог фотографій надгробних плит двох старих єврейських кладовищ в селах Лубня та Ужок, при допомозі польських колег з Бещадського парку народового зроблено переклад надписів з івриту надмогильних плит.

Спільно з науковцями Львівського національного лісотехнічного університету проведено соціальне опитування місцевого населення по програмі ЕПД ФЛЕГ II "Удосконалення систем правозастосування та управління в лісовому секторі країн східного напряму Європейської політики добросусідства та Росії".

В червні – липні 2014 року в Ужанському НПП виконувався проект “Збереження Карпатських пралісів", метою якого є збереження Карпатських пралісів шляхом розширення територій покриття національними природними парками важливих первозданних і природних біотопів. Розроблений та прийнятий до виконання проект є результатом робочої зустрічі координатора Європейських програм Франкфуртського зоологічного товариства М. Бромбахера, директора Українського товариства охорони птахів О. Дудкіна з керівниками наукових відділів національних природних парків Карпат. Працівниками наукового відділу та працівником відділу ДО ПЗФ Ярош О.А. згідно методики ідентифікації пралісів та старовікових лісів обстежено 1393,4 га лісів віком понад 120 років на території ПЗФ ДП "Великоберезнянське лісове господарство", виявлено 706 га пралісів та 448,4 га старовікових лісів.

Також під час обстежень виявлено для території Ужанського НПП нові види грибів – спарасис кучерявий та мутин собачий, а також понад 15 нових локалітетів рідкісних видів рослин.

Складено електронну базу даних вітровальних участків Ужанського НПП, що виникли в результаті буревію 15 травня 2014 року, проведено аналіз вітровальних участків за віком, основними деревними породами, крутизною схилу, висотою н.р.м., повнотою, середньою висотою та діаметром, експозицією схилу, зонуванням.

Спільно з працівниками Жорнавського та Ужоцького ПНДВ, працівником відділу ДО ПЗФ Ярош О.А., д.с.-г.н., професором Львівського лісотехнічного університету Чернявським М.В. закладено ППП в пралісах на площі 3 га.

Мікологами біологічного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна проведено інвентаризацію грибів Ново-Стужицького та Лубнянського ПНДВ, виявлено 9 нових видів грибів для території Ужанського НПП, що охороняються Червоною книгою України.

Взято участь у семінарі для працівників установ ПЗФ на тему: “Активне збереження окремих видів флори і фауни, природних середовищ" (Гетьманський національний природний парк, 12–14 серпня 2014 року), представлено презентацію на тему: “Досвід розроблення та виконання Проекту організації території Ужанського національного природного парку з використанням європейських підходів".

Взято участь у XXIII міжнародній науковій конференції на тему "Вплив антропогенних чинників на розміщення рослин і тварин у Карпатах", що проходила 18–20 вересня 2014 року у Бещадському національному парку (Польща), представлено секційну доповідь на тему: "Адвентивні види флори Ужанського національного природного парку".

Проведено міжнародну науково-практичну конференцію на тему "Роль гірських національних парків у збереженні природної, історичної та етнокультурної спадщини", присвячену 15-й річниці створення Ужанського національного природного парку. В роботі конференції прийняли участь науковці Інституту екології Карпат НАН України, Ужгородського національного університету, Львівського національного університету ім. І.Франка, Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Національного лісотехнічного університету України, Карпатської лісової науково-дослідної станції, представники наукових та еколого-освітніх відділів установ природно-заповідного фонду України, закордонні колеги з Бещадського та Розточанського національних парків Польщі, представники органів місцевого самоврядування.

Спільно з Департаментом заповідної справи Мінприроди України проведено міжнародний науково-практичний семінар на тему "Розвиток системи біосферних резерватів в Україні", під час семінару опрацьовані питання та підготовлені рекомендації щодо поліпшення розвитку системи біосферних резерватів в Україні відповідно до міжнародних вимог та національних особливостей, опрацьовані рекомендації щодо періодичних звітів біосферних резерватів, затверджених на засіданні Міжнародного дорадчого комітету з питань біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Проаналізовано та внесено в електронну базу даних 672 фенологічних та 817 зоологічних карток спостережень державної служби охорони за 2014 рік.

Підготовлено 1 статтю до газети "Східні Карпати".

Проведено два чергових та одне позачергове засідання науково-технічної ради Ужанського НПП.

Щодо стану наукових досліджень, то на сьогодні в НПП "Зачарований край" видано черговий 5 том Літопису природи; виконано черговий етап робіт з ренатуралізації водно-болотного угіддя болота "Чорне Багно"; закладені наукові полігони у букових пралісах, де проводяться дослідження стану та продуктивності букових лісостанів; проводиться інвентаризація флори і фауни з подальшим створенням карт поширення видів.

На перспективу в парку заплановано: закласти моніторингові ділянки для спостереження за ходом природних процесів у пралісах, похідних ялинниках, місцях зростання рослин та мешкання видів тварин, яким загрожує небезпека; розробити програму наукових досліджень щодо зміни системи ведення лісового господарства в межах господарської зони на багатофункціональне, наближене до природи; проводиться робота над отриманням такими природними об’єктами парку як букові праліси та болото "Чорне Багно" міжнародного статусу, а саме включення букових пралісів до списку об’єктів світової природної спадщини ЮНЕСКО, болота "Чорне Багно" до списку водно-болотних угідь міжнародного значення Рамсарської конвенції; Європейським об’єднанням дикої природи

(European Wilderness Society) в парку проводиться аудит щодо відповідності вимогам і стандартам Європейської системи захисту дикої природи.

На сьогодні в НПП "Синевир" проводяться такі науково-дослідні роботи:

- Щорічно ведуться в НПП "Синевир" спостереження зв'язані з веденням "Літопису природи".
- Проводиться вивчення пралісових екосистем НПП "Синевир".
- Проводиться вивчення санітарного стану лісових насаджень в НПП "Синевир" та викладка феромонних пасток з метою діагностики розвитку стовбурних шкідників ялинового лісу.

Проводиться вивчення розведення і відтворення рідкісної зникаючої флори Українських Карпат. Проводиться науково-дослідна робота по оптимізації розширення території НПП "Синевир".

Проводяться спостереження за етологічними та екологічними особливостями бурого ведмедя в реабілітаційному центрі НПП "Синевир". Проводиться відтворення запасів і вивчення лососевих видів риб в форелевому господарстві НПП "Синевир".

15.12. Діяльність громадських екологічних організацій

Громадські організації природоохоронного спрямування, що діють у Закарпатській області працюють за такими напрямами, як екологічна освіта та виховання, інформування та природоохоронна пропаганда, навчання, видавнича діяльність, природоохоронні акції тощо. Діяльність тих громадських організацій, які переважно складаються з науковців і професійних екологів, спрямована на збереження біорізноманіття, створення природоохоронних територій, підготовку наукових пропозицій та висновків. Деякі громадські організації екологічного спрямування займаються екологічною журналістикою самі або взаємодіють із регіональними ЗМІ. Низка організацій займається видавничою, просвітницькою діяльністю.

15.12.1 Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж

З метою забезпечення сприятливих умов для розв'язання екологічних проблем на регіональному рівні та ширшого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень діє Протокол намірів про співпрацю між департаментом екології та природних ресурсів та комісією з питань екології та захисту навколишнього середовища Громадської ради ІІ скликання при Закрапатській облдержадміністрації. Загалом в Закарпатській області діє 17 громадських організацій природоохоронного спрямування.

15.13. Екологічна освіта та інформування.

З метою підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян, розширення участі громадськості у формуванні державної екологічної політики, формування нового природоохоронного менталітету, активізації процесу формування свідомості і активної позиції громадськості щодо подальшого розвитку екологічної політики України в департаменті екології та природних ресурсів закарпатської облдержадміністрації працює Орхуський інформаційний центр. Кожен, хто звертається до Центру, може отримати інформацію щодо

національного чи міжнародного природоохоронного законодавства, з актуальних екологічних проблем та стану довкілля області, а також щодо роботи департаменту.

Відповідно до Закону України "Про звернення громадян" та положень Орхуської Конвенції, розгляд і надання відповідей авторам звернень забезпечується в установлені терміни. Директором департаменту взято під особистий контроль розгляд та виконання звернень Героїв Соціалістичної праці, інвалідів Великої Вітчизняної війни та праці, осіб, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, багатодітних сімей, одиноких матерів та інших громадян, що потребують соціального захисту та підтримки. Проводиться систематичний аналіз і узагальнення звернень громадян, затверджено графіки особистого прийому громадян керівництвом держуправління, що доводяться до відома населення через засоби масової інформації. Питання щодо стану роботи зі зверненнями громадян систематично розглядаються на робочих нарадах при заступникові директора депаратменту.

З метою привернення уваги підростаючого покоління до проблем довкілля, формування в них екологічної свідомості, культури та бережного ставлення до природи, держуправлінням проводилися природоохоронні інформаційно-просвітні заходи для дітей. Зокрема, проводилися лекції на природоохоронну тематику у школах і дитячих бібліотеках Ужгорода та Закарпатської області присвячені екологічним датам та подіям. За ініціативи департаменту організовано конкурс на кращий малюнок серед учнівської молоді "Збережи довкілля! Не викидай використані батарейки та енергоощадні лампи у смітник". До організації та проведення конкурсу долучилися й педагоги Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та ТОВ "АВЕ Ужгород".

У 2014 році продовжилася взаємодія департаменту із регіональними ЗМІ, зокрема, інтернет-виданнями: «Укрінформ», «УНІАН» та регіональними «Ужгород. нет», «Мукачево.нет», «Вся Закарпатська Правда», «УА-репортер», «Закарпаття онлайн», «Закарпатпост.нет», «Ужгород.ін», «Час Закарпаття». Працює сторінка у соцмережі Фейсбук. У 2014 році на веб-сайті департаменту розміщено 4 еколого-освітні альманахи.

З метою висвітлення актуальних екологічних проблем області, екологічного інформування громадськості та пропаганди екологічних знань, департамент екоресурсів співпрацює із засобами масової інформації області та регіональними представниками всеукраїнських ЗМІ. На радіо „Тиса-ФМ” та „Версія ФМ” періодично виходять передачі „На тему дня” та „На захисті довкілля”, інформацію для яких надає департамент. З початку 2014 р. у ЗМІ надано 142 матеріали в тому числі, в періодичні видання, на радіо та для телевізійних сюжетів й коментарів. Всі матеріали розміщено на веб-сайті департаменту (www.ecozakarpat.gov.ua) та регіональних Інтернет-виданнях. Започатковано періодичне видання екологоосвітнього альманаху, на сторінках якого триває ознайомлення з об’єктами природно-заповідного фонду області та висвітлюється природоохоронна тематика. Ведеться сторінка у соцмережі Фейсбук, що надає можливість поширення екологічної інформації та онлайн спілкування з громадськістю краю.

У 2014 році у департамент екології та природних ресурсів надійшло 132 звернення громадян, що на 16 звернень більше ніж у 2013 (116 звернень), а в 2012

р. – 174. На особистому прийомі розглянуто 107 звернень, 25 – надійшло звичайною поштою.

Найбільше звернень громадян надійшло стосовно збереження лісових та зелених насаджень, розширення та збереження природоохоронних територій, будівництва міні ГЕС, а також щодо надання екологічної інформації. Відповіді готувалися спеціалістом відповідальним за взаємодію з громадськістю та ЗМІ. Громадянам, які звертались з питаннями, що не відносяться до компетенції департаменту було надано кваліфіковані роз'яснення стосовно причини перенаправлення до відповідного органу виконавчої влади.

15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Спеціалісти КБЗ брали активну участь в заключній фазі проекту Біорегіо-Карпати спільно з румунськими колегами. Було надано необхідну наукову інформацію щодо планованого транскордонного біосферного резервату (української його частини), та брали участь у спільній зустрічі для координації спільних менеджмент-планів по боротьбі з короїдом-друкарем та проведенням наукових спостережень. Крім того, надіслано додаткові дані для наповнення пан-карпатської бази даних. Проект офіційно завершено в травні 2014 року. Так, 29-30 квітня в румунському місті Вішеу-де-Сус, у рамках транскордонного проекту "Біорегіо Карпати" пройшов українсько-румунський екологічний семінар. У заході взяли участь керівники та науковці українського Карпатського біосферного заповідника та румунських природного парку "Гори Мараморощини", національного парку "Гори Родней" (він же біосферний резерват), румунського відділення Світового фонду природи (WWF) та ряду науково-дослідних інституцій Румунії.

Як відомо, рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від 19 червня 2011 року (35COM 8B.13) щодо утворення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", зобов'язано Словаччину, Україну та Німеччину забезпечити вивчення ситуації щодо потенційного розширення цього об'єкта за рахунок глобально важливих територій букових лісів інших європейських країн. З цією метою, за фінансової підтримки уряду Німеччини, німецький університет сталого розвитку (м. Еберсвальде) і Центр економіки та екосистемного менеджменту (Великобританія) реалізовує проект "Букові ліси – спільна природна спадщина Європи".

За результатами трирічної роботи у його рамках на міжнародній конференції "Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання", що проходила 16-22 вересня 2013 року у м. Рахів, сформовано, так званий, короткий "Рахівський список" поширення старовікових букових лісів Європи, які можуть розглядатись як потенційні об'єкти для розширення українсько-словацько-німецької номінації Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини". До нього увійшли біля сорока претендентів із дванадцяти біогеографічних регіонів букових лісів Європи, що розташовані в двадцяти країнах. А "довгий" список важливих первісних та древніх букових деревостанів, які мають високу цінність для збереження біорізноманіття на регіональному і місцевому рівнях, і які, на думку експертів, можуть створити міжнародне формування "Європейська мережа

букових лісів", налічує загалом 94 кластери. До цієї мережі можуть увійти всі ті об’єкти, що не потраплять до Всесвітньої спадщини.

З метою обговорення "Рахівського списку" та визначення додаткової видатної всесвітньої цінності заявлених претендентів на включення до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, 3-4 квітня ц. р. у Відні, у Міністерстві сільського господарства, лісівництва, навколишнього середовища та водопостачання Австрії, відбувся заключний міжнародний семінар. В його роботі взяли участь експерти із двадцяти трьох країн Європи та уповноважені представники Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО й Міжнародного Союзу Охорони Природи (IUCN). Визначено процедуру відбору кандидатів, ще раз принципово наголошено на необхідності доведення додаткової глобальної цінності пропонованих нових об’єктів для розширення номінації. Наголошено, що найбільш імовірними претендентами можуть бути території Балканських, Піренейських та Центрально-середземноморських рефугіумів бука лісового та ділянки, які розташовані на крайніх межах поширення його ареалу. Дуже важливими при цьому є презентовані професором П’єром Ібішем із університету сталого розвитку результати генетичних досліджень цього виду.

Привернуто увагу до питань управління та моніторингу об’єктів Всесвітньої спадщини. З цього приводу, про реалізацію інтегрованого менеджменту українсько-словацько-німецького об’єкту, доповідали Барбара Енгельс (Федеральне агентство охорони природи Німеччини) та професор Федір Гамор (Карпатський біосферний заповідник, Україна).

З метою подачі матеріалів до Комітету Всесвітньої спадщини, Австрія взяла на себе роль координатора із підготовки відповідної документації, яка за погодженим планом має бути направлена до Парижу у 2017 році.

Так, в травні 2014 року було проведено міжурядову зустріч на рівні Мінприроди країн-учасниць в м. Бонн, Німеччина. На даній зустрічі представниками Мінприроди підписано Декларацію про взаємопорозуміння в галузі збереження та розвитку українсько-словацько-німецього об’єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Європи" та домовлено про наступні кроки подачі майбутньої номінації на розширення Об’єкта. Декларація має стати основою для трьохстороннього співробітництва у сфері охорони та управління Об'єктом. В ній визначаються організаційні аспекти цієї роботи, створюється Спільний комітет з управління (Менеджмент-комітет), визначається порядок його діяльності. Детально прописуються сфери співпраці. Зокрема, до найважливіших напрямків віднесено, створення і здійснення спільних транснаціональних дослідницьких програм і проектів (у тому числі інвентаризація, дослідження природних лісових екосистем, оцінка антропогенного впливу, реагування на зміни клімату і т.д.), навчання та підвищення кваліфікації, обмін фахівцями тощо. Окремо зафіксовано питання організації діяльності запланованого до створення "Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку" у Карпатському біосферному заповіднику, пошуку джерел фінансування та забезпечення адекватних ресурсів, розвитку комунікаційних процесів, просвітництва, інформування громадськості, залучення до управління місцевого населення, забезпечення сталого розвитку в районах прилеглих до букових пралісів, в першу чергу впровадження сталого туризму.

29 жовтня 2014 р. у Бонні, в Федеральному Міністерстві навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччини, відбулась третя, заключна нарада на рівні директорів Департаментів охорони природи та біорізноманіття Міністерств довкілля країн Європи з питань розширення українсько-словацько-німецького об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини". В її роботі взяли участь представники 14 країн, в т.ч. Іспанії, Італії, Німеччини, Австрії, Бельгії, Болгарії, Словенії, Румунії та інших. Україну, за дорученням Міністерства екології та природних ресурсів, представляли експерти із Карпатського біосферного заповідника. На зустрічі обговорено підсумки трирічної роботи, щодо виконання рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від 19 червня 2011 року (3 5 COM 8 B.13), у частині розширення українсько-словацько-німецького об'єкту "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини".

Карпатський біосферний заповідник проводить активну діяльність щодо забезпечення сталого розвитку в зоні діяльності установи. Так, 4 вересня у Рахові проведено робочу нараду за участі керівництва Рахівських райдержадміністрації та ради, представнирків Львівської залізниці, Чопської митниці Міндоходів України, штабу Мукачівського прикордонного загону, Консулів Генеральних консульств Угорщини в Ужгороді доктора Гергеля Тріба та Берегові Іштвана Мані, представників румунської залізниці та голів прикордонних із Румунією населених пунктів, повідомляє прес-служба Рахівської РДА. Професор Федір Гамор (Карпатський біосферний заповідник) презентував учасникам наради "Концепцію проекту відновлення руху історичного потяга через Рахів до Будапешта і Праги та налагодження пасажирських перевезень до столиці Трансільванії, румунського міста Клуж-Напока". Було наведено історичну довідку про будівництво транскарпатської залізниці, ділянка якої на перегоні Сігет Мармацією – Ясіня, введена в експлуатацію рівно 120 років тому. Продемонстровано унікальні історичні фотографії потягів, які курсували через станцію Рахів із Відня до Лемберга, та до Праги і Будапешта тощо. За результатами робочої наради підписано Протокол про наміри, у якому визначено конкретні кроки та терміни для подальшої роботи із реалізації цього важливого для розвитку транскордонної співпраці Проекту.

Карпатський біосферний заповідник бере також активну участь в розвитку транскордонної співпраці між громадами та органами влади Закарпаття та Мармарощини (Румунія). Оскільки історичні події призвели до ізоляції українців, які живуть у Румунії та погіршення зв'язків між їхніми родинами, які опинилися по різні боки кордону, а за населеними пунктами, на цій ділянці кордону, де проживають українці, як у Румунії так і на Україні, міцно закріпився статус депресивних територій, де панує бідність та безробіття, науковці та місцеві органи влади, тривалий час порушують питання щодо відновлення прикордонної інфраструктури, яка би сприяла поглибленню транскордонної співпраці у цій частині Мараморощини. Ідеться в першу чергу про відбудову залізобетонного моста через Тису у районі сіл Хмелів та Валя Вишеулуй, який німецько-гортіївські війська підірвали у 1944 році. Для цього громади румунської комуни Бистра та українського села Ділове, за підтримки Рахівської районної та

Закарпатської обласної державних адміністрацій, підготовили у 2007 році проект для відбудови цього моста.

Протягом 2014 року ведуться переговори з румунською стороною - природним парком "Гори Мармарощини" - з приводу утворення транскордонного біосферного резервату ЮНЕСКО. На разі майбутні партнери готують свою частину номінації, щоб теж стати біосферним резерватом, як і КБЗ, для подальшого об'єднання територій. На сьогодні проведено громадські слухання та отримано підтримку 50% громад Мармарощини (Румунія). Підписано нову версію Меморандуму про співпрацю з оновленим складом адміністрації парку для представлення його як додатка до Досьє біосферного резервату.

З 30 травня потягом 5 днів КБЗ проводив щорічну навчальну екскурсію (10-й рік підряд) для студентів Університету сталого розвитку міста Еберсвальде. Група студентів з викладачами понад 40 осіб проживала на базі готелю "Лісова казка" в селі Кваси, там же проводили соціологічні опитування щодо відносин КБЗ та місцевого населення, а також перспективи розвитку екотуризму.

Звітний рік також характеризується візитами міжнародних делегацій високого рівня. Так, 15 жовтня в КБЗ пройшла зустріч між працівниками установи та економічним аналітиком Посольства США в Україні п. Джері Стракою та працівником економічного відділу п. Євгенією Востриковою. На зустрічі було обговорено, в який програмах фінансування КБЗ може взяти участь, підготувавши відповідні проектні пропозиції.

Протягом 2014 року Ужанським НПП було взято участь у міжнародному проекті "Збереження Карпатських пралісів", метою якого є збереження Карпатських пралісів шляхом розширення територій покриття національними природними парками важливих первозданних і природних біотопів. Проект впроваджуваний Українським товариством охорони птахів (ТОП) за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства (Німеччина). Згідно рекомендацій Дорадчого комітету з питань біосферних резерватів ЮНЕСКО спільно з польськими та словацькими колегами з Бещадського національного парку та національного парку "Полоніни" проведено інвентаризацію сакральної спадщини МБЗ "Східні Карпати", підготовлено матеріали для монографії "Сакральний ландшафт міжнародного біосферного резервату "Східні Карпати", яку видав Бещадський національний парк. Проведено міжнародну науково-практичну конференцію на тему "Роль гірських національних парків у збереженні природної, історичної та етнокультурної спадщини", присвячену 15-й річниці створення Ужанського національного природного парку. Взято участь у проведенні міжнародного науково-практичного семінару "Розвиток системи біосферних резерватів в Україні". Взято участь у XXIII міжнародній конференції на тему "Вплив антропогенних чинників на розміщення рослин і тварин у Карпатах", представлено секційну доповідь на тему: "Адвентивні види флори Ужанського національного природного парку". Взято участь у робочому засіданні Координаційної ради МБЗ "Східні Карпати", де розглянуто зауваження та пропозиції до рекомендацій Дорадчого комітету з питань біосферних резерватів ЮНЕСКО.

15.14.1 Європейська та євроатлантична інтеграція

15.14.2 Залучення зовнішньої допомоги та координація діяльності щодо програм /проектів зовнішньої допомоги

Протягом 2014 року Департамент не приймав участі у програмах чи проектах зовнішньої допомоги.

15.14.3 Двостороннє та багатостороннє співробітництво

За інформацією Басейнового управління річки Тиси протягом 2014 року в рамках реалізації двосторонніх Міжурядових Угод з питань водного господарства на прикордонних водах реалізувано наступні заходи природоохоронного спрямування:

- 22 жовтня 2014 р (м. Хуст, Україна) участь в зустрічі українських та румунських експертів Робочої групи по проблемах р. Тиса з питань оцінки якості води в рамках якого було здійснено аналіз стану якості води прикордонних водотоків на основі спільних відборів проб;
- 10-11 квітня 2014 р. (м. Ніредьгаза, Угорщина) участь у робочій зустрічі українсько-угорської Робочої групи з охорони якості вод. В ході робочої зустрічі експертами було здійснено оцінку стану якості води в прикордонних створах р. Тиса, виконаного на основі спільного моніторингу прикордонних вод та зовнішньо-лабораторного контролю.

Також в 2014 році в рамках реалізації українсько-угорсько-румунського проекту Програми ТКС ЄІСП HUSKROUA 0901/040 «Стале управління природними ресурсами в межиріччі річок Тиса-Тур» БУВР Тиси в якості замовника виконало заходи щодо оцінки екологічного статусу поверхневих водних об’єктів транскордонної Батарської меліоративної системи, розробило спільну із сусідніми країнами Програму заходів з покращення та збереження хімічного та екологічного статусу виділених поверхневих водних об’єктів межиріччя річок Тиса – Тур, а також провело дослідження біорізноманіття водної флори і фауни межиріччя Тиса-Тур.

При цьому для підтримання та відновлення доброго екологічного та хімічного статусів водних об’єктів межиріччя Тиси та Туру було визначено заходи:

- щодо зменшення забруднення поживними та органічними речовинами;
- щодо зменшення ерозії ґрунтів та засмічення побутовими відходами;
- з моніторингу довкілля;
- щодо покращення управління водними ресурсами.

На основі проведених комплексних гідроморфологічних, гідрохімічних та гідробіологічних досліджень, було проведено ідентифікацію і типологію водних об’єктів межиріччя річок Тиса-Тур, визначено їх гідрохімічний стан, детальне гідробіологічне обстеження модельних вибраних водних об’єктів, староріч та озер.

В рамках досліджень також здійснено обґрунтування необхідності створення транскордонного природно-заповідного фонду певної категорії Ландшафтний заказник «Батарський».

Враховуючи сучасні проблеми водозабезпечення населення та обводнення сільгоспугідь в межиріччі Тиси і Туру доцільним бачиться створення об’єкту

природно-заповідного фонду, головним завданням якого буде забезпечення, насамперед, водоохоронних функцій. Слід зазначити, що в умовах значної антропогенної трансформації природних комплексів Закарпаття, долини річок та штучно створені меліоративні системи, більшість з яких існує вже по кілька століть, беруть на себе функції резерватів біотичного різноманіття.

Таблиця 15.14.1

Міжнародні угоди щодо співробітництва з питань водного господарства на прикордонних водах

Назва угоди	Дата підписання	Термін дії угоди	Стан дотримання та застосування	Примітка
1	2	3	4	5
Угода між Урядом України і Урядом Словацької Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах	14 червня 1994 року в м.Братіслава	10 років	Контрольні створи: **р.Уж**-Сторожниця(Україна)-Пінковце(Словаччина) **р.Латориця**-Страж(Україна)-Лелес(Словаччина) **р.Тиса**-Чоп(Україна)-Мале Тракани (Словаччина) **р.Убля***-Держкордон(Україна)-Убля(Словаччина) **р.Улічка***-Держкордон(Україна)-Держкордон (Словаччина) Відбори проб для аналітичних досліджень здійснюються щомісяця; *- щоквартально	п.2.стаття 18-Угода укладається на строк 10 років і її чинність буде автоматично продовжуватись на подальші 5 років, поки одна із Договірних Сторін письмово по дипломатичних каналах повідомить не пізніше, як за 12 місяців до закінчення відповідного періоду її чинності.
Угода між Урядом України та Урядом Румунії в галузі водного господарства на прикордонних водах	30 вересня 1997 року в м. Галац.	10 років	**р.Тиса**-Ділове(Україна)-В.Вішку(Румунія) **р.Тиса-**Тячів(Україна)- Течеул-Мик(Румунія) Відбори проб для аналітичних досліджень здійснюються щомісяця.	п.2.стаття 21- Угода укладається строком на 10 років. Її чинність буде автоматично продовжуватись на наступні 10 років, якщо жодна зі Сторін, не пізніше як за один рік до закінчення цього терміну, не повідомить у письмовій формі другу Сторону про свій намір розірвати угоду.
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки по співробітництву з питань водного господарства на прикордонних водах	11 листопада 1997р. в м.Будапешт.	5 років	**р.Тиса**-Вилок(Україна)-Тисабеч(Угорщина) **р.Тиса**-Чоп(Україна)-Захонь(Угорщина) **р.Боржава***-Бене(Україна)-Держкордон(Угорщина) Відбори проб для аналітичних досліджень здійснюються щомісяця; *- щоквартально.	п.3.стаття 17.-Угода діє протягом 5 років. Вона підлягає автоматичному продовженню на наступні 5 років, якщо жодна з Договірних Сторін не пізніше як за півроку до закінчення цього терміну не повідомить у письмовій формі другу Договірну Сторону про свій намір не продовжувати дії цієї Угоди.

ВИСНОВКИ

В цілому, стан довкілля на території області має тенденцію до покращення, незважаючи на ряд негативних факторів.

Департаментом екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації було здійснено комплекс заходів направлених на удосконалення регіональної системи управління в галузі охорони довкілля, посилення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання, покращення екологічної ситуації в регіоні. Успішно вирішувались питання нормування гранично допустимого впливу на довкілля, продовжувались роботи в рамках регіональної системи екологічного моніторингу, удосконаленню економічного регулювання природокористування, більш тісною та ефективною була співпраця з іншими контролюючими службами, правоохоронними органами та громадськістю.

Враховуючи сучасну екологічну та соціально-економічну ситуацію в регіоні першочерговими заходами на 2014 р., спрямованими на поліпшення стану навколишнього природного середовища в області, зниження антропогенного навантаження на довкілля, покращення охорони та раціональне використання природних ресурсів та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, є:

- забезпечення виконання заходів, передбачених державними та регіональними цільовими програмами щодо охорони та відтворення довкілля, поліпшення якості питної води, нарощування обсягів використання відходів;
- здійснення заходів з охорони атмосферного повітря від забруднення на об'єктовому, галузевому та регіональному рівнях. Забезпечення виконання комплексу заходів щодо зменшення забруднення атмосферного повітря автотранспортними та іншими пересувними засобами;
- продовження робіт по вивезенню на утилізацію з території ВАТ “Агрокомплекс”, с. Рокосово Хустського району токсичних відходів І та ІІ класів небезпеки.
- сприяння подальшому вдосконаленню регіональної політики у сфері поводження з відходами, зокрема збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини;
- спрощення процедури розгляду щорічних проектів лімітів на використання природних ресурсів для об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення шляхом внесення змін до наказу Мінприроди України від 24.01.2008 № 27 „Про затвердження інструкції про застосування порядку установлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення”;
- завершення винесення меж у натурі та нанесення їх на картографічний матеріал для територій НПП “Синевир” (площа розширених територій, територій, що увійшли до складу без вилучення від землекористувачів), Ужанського НПП (територій, що увійшли до складу без вилучення від землекористувачів), Карпатського біосферного заповідника

(площа розширених територій, територій, що увійшли до складу без вилучення від землекористувачів) та загальної площі НПП “Зачарований край”;

– винесення меж у натурі та нанесення їх на картографічний матеріал, продовження виготовлення проекту організації території та створення дирекцій для територій РЛП “Притисянський” та РЛП ,,Синяк”;

– завершення заходів з винесення меж у натурі та нанесення їх на картографічний матеріал для територій та об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, що знаходяться у підпорядкуванні місцевих органів самоврядування та місцевих органів виконавчої влади;

– удосконалення регіональної системи моніторингу за станом поверхневих вод, природозаповідних об'єктів, джерел забруднень водних об’єктів, вмістом забруднюючих речовин у грунтах та атмосферному повітрі;

– посилення еколого-освітньої роботи шляхом проведення конкурсів, фотовиставок, конференцій, семінарів із залученням широких верств громадськості на природоохоронну тематику.

Директор департаменту **В.Семаль**